

68. KESKIVIIKKONA 17. TOUKOKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys**Ilmoituksia****Ulkopuolella päiväjärjestyksen**

1)	Valtioneuvoston tiedonanto 16.3.2000 annetuista määräraha-kehyksistä	1913
	Valtioneuvoston tiedonanto VNT 1/2000 vp	
	Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 8/2000 vp	
	Palautekeskustelu	

Ensimmäinen käsittely

2)	Hallituksen esitys laeiksi tuloverolain ja vuoden 2000 veroasteikolain 2 §:n muuttamisesta	1974
	Hallituksen esitys HE 16/2000 vp	
	Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 7/2000 vp	
	Lakialoite LA 1, 3, 28, 43/2000 vp	

Lähetekeskustelu

3)	Hallituksen esitys laeiksi vähittäiskaupan aukioloajoista ja elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 23 kohdan kumoamisesta.....	1998
	Hallituksen esitys HE 49/2000 vp	
4)	Hallituksen esitys laiksi lasten kotihoitoon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta	2026
	Hallituksen esitys HE 53/2000 vp	

Toinen käsittely

5)	Hallituksen esitys yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.....	2027
	Hallituksen esitys HE 184/1999 vp	
	Lakivaliokunnan mietintö LaVM 6/2000 vp	

- 6) Hallituksen esitys laeiksi eräiden opetustointia koskevien lakien muuttamisesta 2027
 Hallituksen esitys HE 10/2000 vp
 Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 2/2000 vp

Mietintöjen pöydällepano

- 7) Hallituksen esitys laiksi Geodeettisesta laitoksesta 2027
 Hallituksen esitys HE 29/2000 vp
 Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 5/2000 vp
- 8) Hallituksen esitys laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 1 ja 6 §:n muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 2027
 Hallituksen esitys HE 27/2000 vp
 Talousvaliokunnan mietintö TaVM 9/2000 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Sauli Niinistö /kok
 Heli Paasio /sd
 Maija Perho /kok
 Kirsi Piha /kok
 Susanna Rahkonen /sd
 Maija-Liisa Rask /sd
 Leena Rauhala /skl
 Kimmo Sasi /kok
 Arto Seppälä /sd
 Timo Seppälä /kok
 Suvi-Anne Siimes /vas
 Katja Syvärinen /vas
 Erkki Tuomioja /sd
 Unto Valpas /vas
 Lasse Virén /kok

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Janina Andersson /vihr
 Mikko Elo /sd
 Jan-Erik Enestam /r
 Tarja Filatov /sd
 Merikukka Forsius /vihr
 Nils-Anders Granvik /r
 Satu Hassi /vihr
 Olli-Pekka Heinonen /kok
 Rakel Hiltunen /sd
 Susanna Huovinen /sd
 Matti Huutola /vas
 Gunnar Jansson /r
 Erkki Kanerva /sd
 Seppo Kanerva /kok
 Marja-Leena Kemppainen /skl
 Inkeri Kerola /kesk
 Mari Kiviniemi /kesk
 Martti Korhonen /vas
 Johannes Koskinen /sd
 Jaakko Laakso /vas
 Suvi Lindén /kok
 Paavo Lipponen /sd
 Sinikka Mönkäre /sd

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:

Rakel Hiltunen /sd
 Olli-Pekka Heinonen /kok
 Sinikka Mönkäre /sd
 Suvi Lindén /kok
 Johannes Koskinen /sd
 Tarja Filatov /sd
 Jan-Erik Enestam /r
 Maija-Liisa Rask /sd
 Kimmo Sasi /kok
 Suvi-Anne Siimes /vas
 Maija Perho /kok
 Paavo Lipponen /sd
 Seppo Kanerva /kok

Unto Valpas /vas
Nils-Anders Granvik /r

Oyj:n osakkeista luopumiseksi on mietinnön laatimista varten lähetetty.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään.

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

- 17.5. edustajat
Nils-Anders Granvik /r
Marja-Leena Kemppainen /skl
- 17. ja 18.5. edustaja
Suvi-Anne Siimes /vas

Sairauspoissaolot

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta sairauden vuoksi:

- 17.5. edustaja
Erkki Kanerva /sd
- 17. ja 18.5. edustaja
Marti Korhonen /vas

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

- 17.5. edustajat
Matti Huutola /vas
Unto Valpas /vas
- 17.—19.5. edustaja
Arto Seppälä /sd

Toimenpidealoitteen siirto

Puhemies: Toimenpidealoite TPA 26/2000 vp, joka koskee Sonera Oyj:n valtion omistusosuuden myymistä, on 30 päivänä maaliskuuta 2000 lähetetty valmistelevasti käsiteltäväksi talousvaliokuntaan. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että toimenpidealoite siirretään valtiovarainvaliokuntaan, jonne hallituksen esitys HE 47/2000 vp eduskunnan suostumuksen antamisesta Sonera

ULKOPUOLELLA PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ESITELTÄVÄT ASIAT:

1) Valtioneuvoston tiedonanto 16.3.2000 annetuista määräraha-kehyksistä

Valtioneuvoston tiedonanto VNT 1/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 8/2000 vp

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään eilen pidetyssä istunnossa tähän istuntoon pöydälle pantu valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 8, joka sisältää ehdotuksen perustelun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi eduskunnalle 16.3.2000 annetuista määräraha-kehyksistä annetun valtioneuvoston tiedonannon johdosta.

Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan ehdottama perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuoto, jonka lopullisesta sisällöstä eduskunta työjärjestyksen 23 §:n 2 momentin mukaisesti päättää. Niiden, jotka haluavat tehdä valiokunnan ehdotuksesta poikkeavia ehdotuksia päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi, on tehtävä ehdotuksensa keskustelun kuluessa.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

¹ **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta on käsitellyt ... (Hälinää)

Puhemies: Anteeksi, ed. Aula! Kehotan edustajia rauhoittumaan ja kuuntelemaan puheenvuoroa ja keskustelua.

Puhuja: Valtiovarainvaliokunta on käsitellyt tunnettuun tapaansa vastuullisesti ja rakentavassa hengessä hallituksen tiedonannon ensi vuoden talousarvion menokehyksistä. Asiaa ei valio-

kunnan sisällä tällä kertaa lähetetty jaostoihin, vaan valiokunta kuuli kokonaisuutena asiantuntijat ja kävi keskustelun mietinnön pohjaksi. Käsittelytapa mahdollisti hallinnonalarajat ylittävän arvokeskustelun ja painopisteiden asettamisen. Tämä oli hyödyllistä.

Toivon, että valiokunnan esimerkki virittää myös hallitusta kokonaisuudessaan käymään vastaavaa arvokeskustelua. Oli ilmeistä, että hallitus ei ollut juurikaan vastaavaa keskustelua käynyt yhteisesti kehystiedonannon valmistelussa, vaan se oli valmisteltu perinteiseen tapaan valtiovarainministeriökeskeisesti.

Evästyskeskustelu talouspolitiikan päälinjasta ja hallinnonalat ylittävistä painopisteistä oli myös valiokunnan tavoitteena silloin, kun viime syksynä toivoimme menokehysten käsittelyä eduskunnassa. Toivoimme käsittelyä lähinnä pääministerin ilmoituksen muodossa. Tiedonantoa valiokunta pitää tarpeettoman järeänä menettelytapana.

Hallituksen valitsemaan menettelytapaan vaikuttivat budjettiin viime syksynä valiokunnassa tehdyt pienet, mutta perustellut muutokset. Valiokunta korostaa sitä, että nyt valittu menettelytapa ei saa johtaa siihen, että sillä kavennettaisiin eduskunnan vaikutusmahdollisuuksia tulevan talousarvion käsittelyssä. Valiokunta siis varaa itselleen mahdollisuuden reagoida finanssipolitiikan päälinjan antamissa rajoissa hallitusohjelmaan ja mietinnössä esitettyihin yhteiskunnan kipupisteisiin.

Tiedonanto ei valiokunnan mielestä antanut riittävästi tietoa, jonka pohjalta olisi voitu arvioida ministeriökohtaista määrärahojen käyttöä. Siksi valiokunta ei ole ottanut kantaa tiedonannossa esitettyihin ministeriökohtaisiin loppusummiin. Puutteenksi valiokunta toteaa myös sen, että tiedonantoon ei sisällynyt talousarvion tulojen kehitystä koskevaa arviota. Se luonnollisesti vaikeuttaa budjetin rahoitusylijäämän arviointia. Myös menolajikohtainen tarkastelu olisi ollut eduksi.

Niinpä valiokunta on käsitellyt tiedonantoa yleisellä tasolla ottaen kantaa finanssipolitiikan peruslinjaan ja nostaen esille hallinnonalojen rajat ylittäviä yhteiskunnan kipupisteitä. Lisäksi on arvioitu lyhyesti verotukseen liittyviä kysymyksiä.

Jatkon kannalta valiokunta katsookin, että hallituksen eduskunnalle tuoman kehusehdotuksen tulisi painottua juuri tämän tyyppiseen arviointiin eli kokonaiskehykseen, talouspolitiikan päälinjaan, hallinnonalarajat ylittäviin painopisteisiin ja myös tulopuolen yleisarviointiin. Varovainen eteneminen on perusteltua myös siksi, että ei ole syytä tehdä eduskunnassa kaksinkertaista työtä ensin keväällä ja sitten syksyllä.

Arvoisa puhemies! Muutama sana talouspolitiikan päälinjasta.

Vallitsevaan ja nähtävissä olevaan suhdannekehitykseen nähden valiokunta pitää tiedonannon sisältämiä finanssipolitiikan peruslinjauksia oikeina. Talouden kasvunäkymät ovat erittäin hyvät. Lähinnä kansainvälisen talouden ennakoitua huonompi kehitys voisi kasvua hidastaa. Kaikki valiokunnan kuulemat asiantuntijat puolsivat tässä tilanteessa tiukan linjan jatkamista valtion menojen mitoituksessa. Hallitushan lähti esityksessään tunnetusti siitä, että menot pidetään reaalisesti vuoden 1999 tasolla.

Pidättyvää menolinjaa puoltavat myös liikkumavaran luominen tulevaisuuteen, mahdolliseen epäedullisempaan suhdannekehitykseen varautuminen ja myös hallitusohjelman mukaisten veronkevennysten toteuttaminen. Ylikuumenemisriskien välttämiseksi on tärkeää, että syksyn työmarkkinakierroksella tavoitellaan maltillista monivuotista tulopoliittista ratkaisua. Viisas finanssi- ja työmarkkinapolitiikka siis korostuvat euroalueen oloissa. Tämä yleislinjaus talouspolitiikasta oli yhteinen niin hallitus- kuin oppositio- puolueidenkin edustajille.

Sitten, arvoisa puhemies, valiokunnan näkemyksistä koskien budjetin sisällöllisiä painopisteitä.

Ensinnäkin valiokunta muistuttaa arvioistaan, joita se teki kuluvan vuoden talousarviomietinnön yhteydessä. Siinä on tuotu esille kullakin hallinnonalalla olevia kehitystarpeita ja tehty myös määrärahojen suuntaamista koskevia päätöksiä. Nämä on tarkoitettu otettavaksi huomioon myös tulevien talousarvioiden valmistelussa.

Valtiovarainministerihän moitti täällä lähetekeskustelussa valiokuntaa siitä, että tuohon mietintöön sisältyi kovin paljon kannanottoja. Tässä yhteydessä valiokunta onkin priorisoinut omista kannanotoistaan lasten ja nuorten psykiatrisen hoidon, yliopistojen perusrahoituksen sekä yliopistosairaaloiden niin sanotun Evo-rahoituksen turvaamisen.

Näiden lisäksi valiokunta määritteli keskustelun kautta viisi tärkeintä hallinnonalarajat ylittä-

vää ongelma-alueita, joihin se haluaa kiinnittää erityishuomiota talousarvion valmistelussa. Nämä ovat ensinnäkin köyhyys, syrjäytyminen ja työttömyys, toiseksi lasten ja nuorten ongelmat ja siitä erityisesti terveyspalvelut, kolmanneksi koulutus ja tutkimus, neljänneksi väestön ikääntyminen sekä viidenneksi alueellisesti tasapainoinen kehitys. Seuraavaksi muutama sana näiden perusteluksi.

Ensinnäkin köyhyys ja syrjäytyminen ovat vaikea inhimillinen ongelmavyöhyt, jonka purkaminen on valiokunnan mielestä paras aloittaa pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisystä. Työllisyysasteen noston ja työttömyyden alentamisen on oltava talouspolitiikan keskeisin tavoite.

Valiokunta kantaa huolta myös kasvavista tuleroista ja suhteellisen köyhyyden lisääntymisestä. Ongelmaa ovat kärjistäneet tulonsiirtojen verotuksessa tehdyt ratkaisut. Esimerkiksi työttömyysturvalla elävä voi joutua hakemaan toimeentulotukea maksaakseen veronsa. Tätä pulmaa on käsitelty enemmän valiokunnan äskettäin antamassa tuloverolain mietinnössä. Valiokunta katsoo, että tähän pulmaan tulee hakea ratkaisuja.

Valiokunta myös toteaa, että työttömyyden vähenemisestä koituvat säästöt lisäävät mahdollisuuksia syrjäytymisen ja pitkäaikaistyöttömyyden vastaiseen työhön.

Toinen painopistealue oli lasten ja nuorten ongelmat. Niitä ja erityisesti mielenterveyspalveluiden puutteita on käsitelty tarkemmin myös tämän vuoden talousarviosta annetussa mietinnössä. Valiokunta painottaa ennalta ehkäisevää toimintaa. Lisäksi korostetaan sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmassa vuosille 2000–2003 esitettyjä linjauksia. Peruslähdekohta on se, että kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus pohja ja palveluiden saataisuus turvataan koko maassa.

Kolmanneksi valiokunta oli huolestunut koulutuksen ja tutkimuksen riittävästä voimavaroista. Myös valtiovarainministeri totesi aikoinaan lähetekeskustelussa, että tämä on tiedonannon yksi heikko kohta. Perusopetuksen, yliopistopetuksen ja perustutkimuksen sekä ammattikoulutuksen sekä ammatillisen aikuiskoulutuksen laatu ja saatavuus on turvattava. Valiokunta on jo aiemmin edellyttänyt, että yliopistojen perusrahoituksen vaje on korjattava kuluvalle vaalikaudella. Nykyinen tilanne kärjistää tiedonannossakin alleviivattua työvoimakapeikkojen on-

gelmaa. Suomen on pidettävä kiinni vahvuuksistaan, jotka ovat korkeatasoinen koulutus ja tutkimus, uudet innovaatiot ja modernin teknologian hyödyntäminen.

Valiokunta katsoo, että tiedonannossa esitetty huoli väestön ikääntymisestä on aiheellinen. Vaikka työeläkejärjestelmää on uudistettu, nousee eläkemenojen osuus palkkasummasta lähivuosikymmeninä huomattavasti, mikäli uusia päätöksiä ei tehdä. Valiokunta arvioi, että tiedonannossa kokonaiskuva ikääntymisen vaikutuksista ja kustannuksista jää kuitenkin ohueksi. Asiaan on varauduttava kaikilla yhteiskuntapolitiikan alueilla. Siksi valiokunta katsoo, että on laadittava väestöpoliittinen ohjelma, jossa käsitellään kattavasti ikääntymisen moninaisia vaikutuksia huomioon ottaen niin työvoima- kuin perhepoliittisetkin näkökohdat.

Alueellisen tasapainon tavoite oli hallituksen tiedonannossa käsitelty varsin lyhyesti. Valiokunta nostaa esille tasapainoisen väestörakenteen ja julkisen talouden väliset yhteydet. Kovin nopea muuttoliike on omiaan kasvattamaan julkisia menoja. Siksi on kansantalouden kokonaisuuden näkökulmasta perusteltua etsiä tietoyhteiskuntaan sopivia keinoja talouskasvun ja investointien ohjaamiseksi alueellisesti tasapainoisesti. Näin voidaan hillitä nopeimmin kasvavien kuntien menopaineita ja pitää aisoissa talouden ylikuumenemisuuhkia.

Valiokunnan mielestä hallituksen on syytä kiinnittää huomiota eri ministeriöiden tekemien ratkaisujen alueellisiin kokonaisvaikutuksiin ja yleensäkin valmistella aluepoliittisia toimenpiteitä poikkihallinnollisesti. EU:n rakennerahastovaroja on kohdennettava alue-eroja tasaavasti.

Tässä yhteydessä valiokunta alleviivaa myös yrittäjyyden rohkaisemista. Se on tärkeä paitsi aluekehityksen myös työllisyyden ja ylipäätään hyvinvointiyhteiskunnan rahoituksen kannalta. Siksi valiokunta kiirehtii hallitusohjelmassa mainitun yrittäjyyshankkeen toimeenpanoa.

Mainittujen viiden ongelma-alueen ohella valiokunta korostaa sitä, että valtion työntäjäpolitiikkaa on hoidettava pitkäjänteisesti, niin että valtio on työnantajana kilpailukykyinen.

Veroasioihin valiokunta on ottanut tarkemmin kantaa tuloverolain mietinnössä, joka tulee vielä tänään myöhemmin käsitellyn. Tiedonantomietinnössä valiokunta katsoo, että veroratkaisut on painotettava niin, että alennetaan työttömyyttä ja vähennetään köyhyyttä ja syrjäytymis-

tä. Veronkevennysvaralla valiokunta ymmärtää sekä tuloverojen että sosiaalivakuutusmaksujen alentamista. Työn verokiilan kaventaminen on erityisen tärkeää työllistävälle palvelualoilta.

Lopuksi valiokunta muistuttaa, että veronkevennyksiä ei tule tehdä julkisten hyvinvointipalveluiden tai perusturvan kustannuksella. Kuntien asema on tässä keskeinen. Keskimäärin kuntatalous kehittyy myönteisesti, mutta tilanne vaihtelee paljon eri kuntien välillä. Veroratkaisut eivät saa jatkossa aiheuttaa sitä, että kunnallisveron tuottoa liiaksi heikennetään ilman kompensatiota.

Niinpä, arvoisa puhemies, valiokunta ehdottaa, että eduskunta saatuaan valtioneuvoston tiedonannon määrärahaehyksistä siirtyy päiväjärjestykseen.

Mietintöön sisältyy kaksi vastalauseetta. Ensimmäisessä kristillisen liiton eduskuntaryhmä hyväksyy tiedonannon perusviestin maltillisesta menokehityksestä. Menotason sijaan se kuitenkin haluaa alleviivata sitoutumista yhteiskunnan kipukohtien lievittämiseen. Nämä kipukohdat ovat kristillisen liiton mielestä työttömyys, kuntien toimintaedellytykset, huumausaineongelma ja koulujen voimavarat. Lisäksi se painottaa veronkevennysten kohdentamista pienituloisille, pienyrittäjille ja hoivatyötä tekeville perheille.

Toisessa vastalauseessa keskustan ryhmä hyväksyy tiukan finanssipolitiikan tavoitteen ja pitää valiokunnan määrittelemiä painopistealueita oikeina. Keskustan ryhmän mielestä mietinnössä olisi tullut selkeämmin tuoda esille kuntien palveluiden eriarvoistumisen kansalaisille aiheuttamat ongelmat, joita hallituksen tekemät ratkaisut heidän mielestään kärjistävät. Tässä keskustan ryhmä viittaa valtionosuuksien indeksitarkistuksen puolittamiseen ja siihen, että kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen korottamista ei kompensoitu kunnille toisin kuin hallitusohjelmassa oli sovittu. Lisäksi keskustan ryhmä korostaa tasokkaita peruspalveluita yhtenä tärkeimmistä aluepolitiikan keinoista myös tietoyhteiskunnassa.

Arvoisa puhemies! Tässä valiokunnan mietinnön esittely.

² **Kari Rajamäki/sd:** Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston tiedonanto määrärahaehyksistä vuosille 2001–2004 ja sen käsittely eduskunnassa ajoittuu mielenkiintoiseen ajankohtaan. Ilmeisesti myös hankalaan ajankohtaan sikäli, että

valtioneuvoston jäsenet eivät ole paikalla hallituksen luottamuksen kannalta tärkeän tiedonannon käsittelyn yhteydessä.

Laman jälkeen kasvu on jatkunut yhtäjaksoisesti varsin voimakkaana näihin päiviin asti vuodesta 1994. Myös jatko näyttää lupaavalta.

Tuotantorakenteen monipuolistamisella on vahvistettava kasvua sekä sitä kautta alennettava työttömyyttä aidosti ja pysyvällä tavalla. Työllisyysasteen nostaminen sekä työvoimakapeikkojen torjuminen ovat hallitusohjelman keskeisiä kohtia. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää, että työn verokiilaa voidaan edelleen alentaa. Erityisen tärkeää tämä on työllistävälle palvelualoilta.

Taloudessa suurimmaksi uhaksi on noussut hintojen ajoittain varsin voimakas nousu. Toiseksi kysymyksessä ovat olleet tuontihintojen ja lähinnä raakaöljyn maailmanmarkkinahintojen nousun aiheuttama inflaation kiihtyminen sekä sen kuljetuksille ja alueelliselle kehitykselle aiheuttamat haitat. Muista kotimaisista tekijöistä lähinnä korkojen nousu on jonkin verran nostanut hintoja, mutta muuten kotoperäisten tekijöiden vaikutus on jäänyt vähäiseksi.

Sosialidemokraattien mielestä finanssipolitiikan ohella tulopolitiikalla on jatkossa pyrittävä turvaamaan hintojen maltillinen kehittyminen. Erityisen tärkeään rooliin nousevat tällöin seuraavat palkkaneuvottelut, joissa kattavuuden lisäksi tulee kiinnittää huomiota sopimusten kestoon ja palkankorotusten tasoon. Kasvun jatkumisen kannalta olisi tärkeää, että korotukset olisivat maltillisia ja että sopimuksen pituus olisi useita vuosia. On selvä, että tällaiseen sopimukseen ei päästä ilman verotuksen tarkistuksia. Kokonaisratkaisun aikaansaamista voidaan hyvin tukea veronkevennyksillä, jotka kuitenkin yhteensovitettaan hyvinvointivaltion edellyttämien palveluiden tehokkaaseen tuottamiseen ja tarjontaan.

Hallitusohjelmaa suurempien veronkevennysten tekeminen ilman tulopoliittista kytkentää on suuressa ristiriidassa vallitsevan suhdannetilanteen kanssa. Tuntuu varsin oudolta, että vielä jokin aika sitten Suomen Pankki ja valtiovarainministeriö varoittelivat talouden ylikuumenemisesta ja inflaation vaarasta. Nyt kun uhat ovat osittain realisoituneet toteutuneeseen hintakehitykseen, nämä samat tahot vaativat toimia, jotka vain lisäisivät kulutuskysyntää ja siitä aiheutuvia hintapaineita. Tällaiset puheet ovat ristiriidassa.

dassa tiukan finanssipolitiikan ja hallituksen tiedonannossa vetämän linjan kanssa.

Veronkevennysten markkamäärän ohella on huomio kiinnitettävä myös siihen, miten kevennykset tehdään. Jatkossakin kevennysten painopisteen tulee olla pieni- ja keskituloisissa ryhmissä, joissa mm. marginaaliveron nousu on kaikkein jyrkin. Myös EU:n komission talouspolitiikassa linjauksessa suositellaan tätä linjaa.

Kevennysten kohdentaminen erityisesti pienituloisille lisää työn vastaanottamista tai lisäansioiden hankkimista, kun lisäansioista käteen jäävä osuus on aiempaa suurempi. Tämä on nykyisten työmarkkinoiden kannalta oleellinen asia, sillä yhä useampi työsuhde muodostuu pätkätyösuhteista. Pienituloisiin kohdennettu kevennys vähentäisi myös köyhtymiseen ja syrjäytymiseen liittyviä ongelmia, kun pienemmilläkin palkkatuloilla tulisi paremmin toimeen. Näin toteutettuina veronkevennykset palvelisivat myös paljon vaadittuja rakenteellisia uudistuksia.

Kansalaisten perusturvallisuuden ja sosiaali- ja terveyspalvelujen voimavarakysymystä ei voida tarkastella irrallaan työmarkkinapoliittisista ratkaisuista ja verotuksen kevennyksen mitoituksista. Syrjäytymisen kärjistynein muoto on ikääntyvien pitkäaikaistyöttömien asema. Hallitusohjelmasta on nyt nostettava voimakkaasti esille sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja turvallisuuden vahvistaminen.

Suomi on noussut kilpailukyvyssään maailman kärkeen rakettimaisella vauhdilla. Se ei kuitenkaan ole ollut optioiden keksimisen ansiota, vaan talouden tiukan tervehdyttämisen ja toisaalta tasapainoisen talouskasvua tukevan suhdannepolitiikan ansiota. Käydyn talouspoliittisen talvisodan rintamavastuut tulee muistaa, kun kasvun hedelmiä jaetaan. Kymmenesosa väestöstä saa sitä parhaillaan lähes roppakaupalla osakseen ja 40 prosentin tulot ovat lähes jämähtäneet paikalleen. Pienituloisten eläkkeensaajien ja pitkäaikaistyöttömien tulokehitys on jäänyt jälkeen suhteessa palkansaajiin. Pitkäaikaistyöttömät ovat myös syvimmin syrjäytettyjä ja he ovat ajautumassa olemattomaan eläketurvaan ja toimeentuloloukkuun.

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraatit asettavat menotalouden erityiseksi painopisteeksi hyvinvointipalvelujen turvaamisen yhteistyössä kuntien kanssa. Hallituksen ja sitä tukevien ryhmien on tämän tiedonantokeskustelun yhteydes-

sä aika tehdä tilit selväksi sellaisen ajattelun kanssa, että kaikkia kansalaisia koskevat yhteiset peruspalvelut olisivat maan taloutta ja yhteiskunnan kehitystä rasittava taakka, jota tulisi markkinatalouden toimivuuden ja kilpailun nimessä nopeasti karsia.

Lähtökohtana on oltava se, että lähivuosina kyetään vastaamaan yhteiskunnan suurimpiin haasteisiin: laadukkaiden ja riittävien hyvinvointipalvelujen turvaamiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn, ikääntyvän väestön työ- ja toimintakykyyn sekä sosiaaliturvan kestävästä rahoituksen varmistamiseen.

Kansaneläkkeen tasokorotuksen ohella työeläkeläisten tulokehityksen turvaaminen edellyttää ylimääräisen sairausvakuutusmaksun asteittaista poistamista sekä taitetun indeksin vaikutuksen arviointia. Pientä palkka- ja eläketuloa saavien kannalta on kuitenkin tärkeintä kohtuuhintaisten ja -tasoisten peruspalvelujen saatavuus, joka ei jatkossakaan saa olla riippuvainen lompakon paksuudesta.

Lasten ja nuorten sekä perheiden pahoinvointi on kasvanut ja pientenkin lasten psykiatrisen hoidon tarve on lisääntynyt. Esimerkiksi lasten psykiatrisen avohoidon käynnit lisääntyivät 50 prosentilla vuosina 1994—1998 ja lastensuojelun avohuollossa olevien lasten määrä on noussut 90-luvulla 20 000:sta 40 000 lapseen. On välttämätöntä, että erityisiin ongelmakohtiin todella puututaan.

Hallitusohjelmassa todetaan, että julkisen vallan vastuulla olevien sosiaali- ja terveyspalvelujen on oltava kaikkien saatavilla ja ne tulee kustantaa pääosin verovaroin. Hallitusohjelma painottaa kuntien kustannustentausjärjestelmää ja erityisryhmien, esimerkiksi vaikea- tai monivammaisten sekä mielenterveyspotilaiden, taloudellisen tuen ja palvelujen tarvetta. Tavoitteena ovat tehokkaina toimivat hoitoketjut ja tarkoitukseenmukainen hoidon porrastus. Uuden teknologian hyödyntäminen ja väestövastuuperiaate sekä eri osapuolten yhteistyö korostuvat hallitusohjelmassa.

Valtioneuvosto vahvisti lokakuussa 1999 eduskunnassa käydyn keskustelun jälkeen uuden sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman vuosille 2000—2003. Ohjelman toimenpidesuosituksot perustuvat hallitusohjelmaan ja sosiaali- ja terveyssektorilla ilmenneisiin kehittämistarpeisiin. Perusviesti on seuraava: "Kunnan johdon on sitouduttava kuntalaisten

hyvinvoinnin edistämiseen vastuuttamalla ja koordinoimalla toimintoja ja varmistettava toimintojen taloudelliset ja hallinnolliset edellytykset."

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä pitää välttämättömänä, että mahdollisimman pikaisesti laaditaan väestöpoliittinen ohjelma, jossa väestön ikääntyminen käsitellään yhteiskunnallisten vaikutusten osalta mahdollisimman kattavasti. Työvoima- ja perhepoliittisiin ongelmiin on syytä paneutua. Liian vähälle on jäänyt lamavuosina kovaan työpaineeseen joutuva, vähenevä, keski-ikänsä nouseva sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijäkunta.

Kuntien ja myös valtion on kirkastettava kuvaansa työnantajana, jotta hyvinvointipalvelujen keskeisen perustan, julkisen sektorin, kilpailukyky osaavasta työvoimasta turvataan. On parannettava terveydenhuollon työn houkuttelevuutta kiinnittämällä erityishuomiota pysyvien työsuhteiden luomiseen, työssä jaksamiseen ja oikeudenmukaisemman sekä kilpailukykyisen palkkauksen kehittämiseen.

Arvoisa puhemies! Kehysbudjetointijärjestelmässä tulisi keskittyä nimenomaan talouspolitiikan päälinjauksiin sekä pyrkiä arvioimaan keskeisiä yhteiskuntapoliittisia ja hallitusohjelman toteuttamiseen liittyviä hallinnonalat ylittäviä painotustarpeita. Tällainen prosessi syventää ja vahvistaa myös hallituksen ja eduskunnan välistä vuorovaikutusta hallitusohjelman toteuttamisessa. Painotuksista voitaisiin keskustella keväällä yleisellä tasolla ja varsinaisessa budjettiriihessä lyötäisiin lukkoon seuraavan vuoden menotaso, joka noudattaa hallitusohjelmassa soveltuvaa linjaa. Tiedonannon valiokuntakäsittelyssä valtiovarainvaliokunta päätyi saman suuntaiseen näkemykseen.

Valtiovarainvaliokunta on varsin yksituumaisesti joutunut toteamaan, että tiedonannon kehysmenettely tarkastelee vain budjettitaloutta eikä ole sellaisenaan toimiva väline yhteiskunnallisia kipupisteitä ja eri ministeriöiden tarpeita arvioitaessa. Perustuslain mukainen talousarvion täydellisyysperiaate edellyttää budjettivaltaa käyttävän eduskunnan käsittelevän kaikkia menoja ja tuloja. Rahoituksen rakenteellista ylijäämää ei voida tietenkään tarkastella vain toisella laidalla liikkumalla eli pyrkimällä betonoimaan menoja ja unohtamalla tulot.

Tiedonannon yhtenä piirteenä on se, että pyritään luomaan eduskuntaa sitovat menorajat ja ra-

kennetaan valtiovarainministeriölle puhdasta pelivaraa yleensä ylivarvaisesti arvioitujen tulojen kautta rakenteellisen ylijäämän käyttämiseen.

Viime vuosina kehysbudjetoinnin myötä eduskunnan budjettivalta on keskittynyt varsinaisen talousarvion käsittelyyn. Sen sijaan lisäbudjettien valmistelu ja niiden sisältökysymykset ovat jääneet kansanvallan sijasta enemmän virkamiesvallan varaan. Kun kunkin budjettivuoden lisäbudjettien yhteenlaskettu markkamäärä on viime vuosina noussut varsin suureksi, tulee eduskuntaa myös näiden valmistelussa kuulla aiempaa enemmän.

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä yhtyy hallituksen näkemykseen tiukan finanssipoliitiikan tarpeesta. Kasvun jatkuminen on varmistettava ja sen luoma liikkumavara on osaltaan käytettävä lamavuosina syntyneen velan takaisinmaksuun. Velan lyhennys ei kuitenkaan voi olla valtion ainoa velvollisuus, vaan sen on oltava tasapainossa muiden yhteiskunnallisten tarpeiden kanssa.

Valtiovarainvaliokunnan hallitusryhmät ovat mietinnössään halunneet vahvasti tuoda esille niitä epäkohtia, jotka hallitusohjelmassakin on mainittu vaalikauden aikana painopistealueiksi ja joihin taloudellisen liikkumavaran lisääntyessä täytyy puuttua.

Erittäin tärkeätä on nyt varmistaa tulevan talouskasvun pohjan vahvuus. Sen mukaisesti omaisuuden myyntituloilla voidaan vähentää valtion velkaa ennakoitua nopeammin, jos samalla velanhoitomenojen pienenemisen aiheuttamaa liikkumavaraa menokehyksissä käytetään tulevaisuuden kannalta järkevästi. Kyse on ennen kaikkea suomalaisen osaamisen turvaamisesta ja kilpailukykyistä. Käytännössä se tarkoittaa koko koulutus- ja tutkimusketjun toimivuuden varmistamista kansalaisten peruskoulutuksesta huippututkimuksen alueelle ulottuen.

Arvoisa puhemies! Järeän tiedonantomenettelyn käyttöönottoon ilmeisesti vaikuttivat jossain määrin eduskunnan hallitusryhmien viime joulukuussa tekemät korjaukset talousarvioesitykseen ja arjen kipupisteisiin, kuten lastenpsykiatria. Tiedonannon rakenne ja järeys välineenä sekä toisaalta taustalla olevan hallitusohjelman sisältö yhdessä ovat luoneet varsin hankalasti käsiteltävän kokonaisuuden erityisesti budjetin menokehysten sitovuuden osalta.

On myönteistä, että hallitusryhmät ja koko valtiovarainvaliokunta ovat yksimielisesti koros-

taneet hallitusohjelmaan sisältyvän yhteiskuntapoliittisen osan suurempaa painoarvoa. Tätä korostaessaan valiokunta samalla joutuu toteamaan, että se ei voi käytettävissä olevien tietojen perusteella määrittellä kantaansa tiedonannossa esitettyihin ministeriökohtaisiin loppusummiin. Tämän mukaisesti ja hallitusohjelman pohjalta sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä painottaa nykyisessä talous- ja suhdannetilanteessa tiedonannon finanssi- ja talouspoliittista peruslinjausta.

Eduskunnan budjettivalta ei tietenkään voi tarkoittaa desimaalilukutarkkuutta, vaan eduskunnan budjettivallan mukaista on luonnollisesti, että eduskunta arvioi talous- ja suhdannekehityksen ohella myös hallitusohjelman kokonaistoteutusta ja tiedonantomietinnössä esitettyjen asiakokonaisuuksien pohjalta tulevan talousarvion sisältöä. Sosialidemokraatit korostavat, että eduskunta sille kuuluvan päätösvallan mukaisesti ratkaisee budjettikokonaisuuden lopullisen sisällön ja volyymin käsitellessään syksyllä hallituksen talousarvioesitystä. Tiedonantomenettely ei siis ole eikä olisi voinutkaan olennaisilta osin kaventaa eduskunnan vaikutusmahdollisuuksia.

Lopuksi, arvoisa puhemies, haluan kiittää koko valtiovarainvaliokuntaa ryhmämme puolesta. Valtiovarainvaliokunta on käsitellyt asiaa vahvasti eduskunnan budjettivallan perustasta käsin. Kaikkien hallitusryhmien hyvä yhteistyö niin valtiovarainvaliokunnassa kuin eduskunnassa on luonut pohjan myöskin vahvasti ja yhteisesti tuoda esille niitä painotuksia, joita myös valtiovarainvaliokunnan tiedonantomietinnössä on. Henkilökohtaisesti myös kiitos edelleen yhtenäistä ja vahvaa eduskunnan budjettivaltaa korostavaa työtä tekeville valtiovarainvaliokunnan hallitusryhmien vastaaville. Tämä harjoitelma ja harjoitus tarjoaa hallitusryhmien yhteistyölle eduskunnassa syksyn talousarvion käsitelyssä kuten myös siihen liittyvälle vuorovaikutukselle hallituksen suuntaan käsittääkseni hyvän pohjan.

Edustajat R. Hiltunen, Heinonen, Mönkäre, Lindén, Johannes Koskinen, Filatov, Enestam, Rask, Sasi, Siimes ja Perho merkitään läsnä oleviksi.

³ **Markku Laukkanen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Nyt valmistuneen kehysmietinnön tulee olla hallitukselle selvä lähtökohta ensi vuoden budjettia valmisteltaessa. Onkin toivottavaa, että eri ministeriöt ottavat vakavissaan eduskunnan näkemykset ja evästykset laatiessaan lopullista ensi vuoden tulo- ja menoarviota. Tosin sopii ihmetellä, kuinka vähän hallitus omaa tiedonantoaan arvostaa. Näen tällä hetkellä paikalla yhden ministerin, kiitos siitä, valtiovarainministeri Niinistö! Jaaha, siellä taitaa olla toinenkin. Mutta kaikesta huolimatta olisi hyvä, että valtioneuvosto vähän laajemminkin vaivautuisi kuuntelemaan eduskunnan vastausta.

Tiedonanto ei voi olla tietenkään mikään pelkkä luu, jonka hallitus heittää eduskunnalle kalutavaksi sen odotellessa koko kevään turhaan varsinaisia uudistusesityksiä hallitukselta. Se, että hallitus halusi antaa nyt kehysesityksen tiedonantona, jota ed. Rajamäki piti järeänä menettelynä, kertookin hallituksen poliittisista paineista pitää ruodut suorassa syksyn varsinaista budjettikäsittelyä varten.

Keskustan eduskuntaryhmä voi hyvin pitkälle yhtyä talouspolitiikan päälinjauksiin. Niin suhdannetilanteen, tulevaisuuteen varautumisen kuin veronkevennysvaran luomisenkin kannalta on erittäin perusteltua jatkaa tiukkaa finanssipoliittikkaa valtion menojen osalta. Loppusummaan ja velan maksamisen tavoitteeseen voidaan niin ikään suurin piirtein yhtyä. Sen sijaan on mahdotonta hyväksyä hallituksen kyvyttömyyttä uudistuksiin, joilla puututtaisiin yhteiskunnan keskeisiin haasteisiin, joita valtiovarainvaliokunnan mietinnön painopisteissä nostettiin esiin, sekä talouden keskeisiin ongelmapesäkkeisiin.

Rouva puhemies! Nyt antamassaan mietinnössä valtiovarainvaliokunta irtaantui hallituksen tiedonannosta parantaen ja tiukentaen hallituksen tiedonantoa. Valiokunta nosti esille esimerkiksi tiedonannosta tyystin unohtuneen tasapainoisen aluekehityksen merkityksen kansantaloudelle. Valiokunta määritteli lisäksi painopiste-alueiksi työttömyyden, kasvavan köyhyyden ja syrjäytymisen, lasten ja nuorten ongelmat, terveyspalvelujen saatavuuden, koulutuksen ja tutkimuksen sekä ikääntyvän väestön ongelmat. Mietintö — päinvastoin kuin hallituksen tiedonanto — tunnustaa siis maamme tämänhetkisen pääongelman, sosiaalisen ja alueellisen kahtiaja-

on ongelman, joka syvenee, vaikka kansantalous kasvaa kohisten.

Mietintöä voidaankin pitää hallituksen tiedonantoon nähden eri puusta veistettynä, olennaisesti tiukempana linjauksena ja toimintaohjeena hallitukselle, joka on tähän saakka sulkenut johdonmukaisesti korvansa eduskunnalta saamaltaan kritiikiltä. Mielenkiinnolla odotamme, pyyhkiikö hallitus eduskunnan tahdonilmaisulla nytkin pöytää vai onko sillä valmiutta sitoutua mietinnössä esiin nostettujen ongelma-alueiden korjaamiseen todella.

Se, mitä Suomi nyt tarvitsee, on tekoja. Juuri nyt on suhdannepoliittisesti oikea aika toimia ja tehdä niitä päätöksiä, joilla puututaan tosissaan sosiaalisen ja alueellisen eriarvoisuuden aiheuttamiin kasvaviin pulmiin. "Vaikka kansantalouden mittarit osoittavat myönteistä kehitystä, kahtiajaot ravistelevat maataamme", kirjoittaa korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Pekka Hallberg vastikään julkaisemassaan artikkelissa.

On siis aika toteuttaa palkkatyön veronkevennykset ja parantaa pienen ja keskisuuren yritystoiminnan asemaa alentamalla työnantajien sosiaalimaksuja. Vakaan talouskasvun ja paremman työllisyyden kautta voidaan luoda finanssipoliittista liikkumavaraa, purettua aidosti teoin, ei vain sanoin, yhteiskuntamme kipupisteiden korjaamiseen.

Tämän hetken pahin uhkamme sosiaalisen ja alueellisen eriarvoisuuden kasvun ohella on talouden ylikuumenemisriski varsinkin pääkaupunkiseudulla. Budjettipoliitikalla voidaan, jos halutaan, vaikuttaa tulon- ja varallisuudenjaon sekä alueellisen kahtiajaon seuraamusten hoitamiseen. On aika aloittaa uudistukset yrittäjyyden edistämiseksi ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi sekä ylikiihtyneen muuttoliikkeen hillitsemiseksi. Sitkeä pitkäaikaistyöttömyys ja epätasapainoinen aluekehitys ovat aiheuttaneet kierteen, joka lisää valtion ja kuntien talouksien menoja ja pahentaa ylikuumenemisen pesäkkeitä. Tämän kierteen katkaiseminen on lähivuosien talous- ja rakennepoliittikan tärkein tavoite, ja samalla se luo eväitä myöskin suhdannetaantum varalle.

Taloutemme ja muun muassa viestinteollisuutemme poikkeuksellisen vahva kilpailukyky perustuvat euron devalvoitumiseen jopa 30 prosentilla suhteessa dollariin. Seuraukset dollarin tulevasta heikentymisestä ja euron vahvistumisesta voivatkin olla Suomen kannalta hyvin dramaattisia,

jos hallitus ei pysty mihinkään yritystoimintaa vahvistaviin rakenteellisiin uudistuksiin.

Ylijäämäinen talousarvio ei tietenkään saa tarkoittaa päättämättömyyttä ja passiivisuutta yhteiskuntamme suurten ongelmien ratkaisemisessa. Hallitusta tuntuukin vaivaavan hyvästä talouskehityksestä johtuva hyvän olon tunne, jonka mukaan kaikki hoituu itsestään. Ei hoidu. Juuri talouden kasvu olisi antanut ja antaa edelleenkin aikaa yhteiskuntaa eheyttävälle toimenpiteille ja rakenteellisille uudistuksille. Finanssipoliittikan tasapainoisella kokonaisuudella, määrärahojen oikealla kohdentamisella, verotuksen uudistamisella sekä yrittäjyyden ja osaamisen edistämällä voidaan tehdä paljon, kun on poliittista tahtoa ja halua.

Seitsemän vuotta jatkunut voimakas talouden kasvu ei ole ratkaissut työttömyyden ongelmaa. Tilastojen mukaan varsinkin pitkäaikaistyöttömyys on jämähtänyt korkealle tasolle ja niin sanottu laaja työttömyys on edelleenkin noin puolen miljoonan tasolla. Viime vuonna 700 000 suomalaista koki viikon tai pidemmän työttömyysjakson. Miksi työttömyysongelma halutaankin lakaista maton alle, vaikka sen onnistuneen hoitamisen myötä valtion tulot ja menot on jatkossa helpompi pitää tasapainossa?

Budjettikehyksen heikoin kohta koskee keskustan eduskuntaryhmän mielestä kuntien taloutta, ja siitä kärsivät kaikki kuntalaiset, kaikki peruspalveluita käyttävät kansalaiset. Onhan kuntatalous kuntalaisten taloutta. Osalla kunnista menee hyvin, mutta miinusmerkkisen vuosikatteen kuntien määrä on huolestuttavassa kasvussa. Viime vuonna niitä oli 84. Seurauksena on koulutuksen, terveydenhuollon, vanhusten palveluiden ja päivähoidon palveluiden saatavuuden eriarvoistuminen kansalaisten kesken.

Hallitus kärjistääkin omilla päätöksillään ensi vuoden osalta edelleen kuntien eroja ja syyllistää kuntia itse aiheuttamistaan ongelmista. Köyhimpien kuntien asemaa pahentaa hallituksen päätös puolittaa valtionosuuksien indeksitarkistus vuodelta 2001. Tämä ei voi olla oikein. Kuntien asemaa heikentää myös hallituksen kestämatön päätös — muuten hallitusohjelman vastaisesti — jättää kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen korottamisesta aiheutuvat tulonmenetykset kompensoimatta. Tämä verotusta koskeva päätös heikentää osaltaan kuntien luottamusta valtioon sopimuskumppanina. Keskustan mielestä myös kuntatyönantajan kelamaksua tulisi vastaavasti

alentaa. Vaikka ministeri Siimes on julkisuudessa ajanut samaa asiaa, hän ei ole kuitenkaan halunnut tai pystynyt hoitamaan asiaa hallituksessa, valitettavasti.

On myös valitettavaa, ettei valiokunnan mietinnössä voitu saada yhteisymmärrystä keskustan ehdottamista parannuksista kuntalaisten terveys-, koulu- ja muiden peruspalvelujen turvaamiseksi. Tämän kohdan takia jouduimme jättämään valiokunnan mietintöön eriävän mielipiteen. Keskusta edellyttääkin, että vielä budjettiriiheen mennessä selvitetään mahdollisuudet sovittaa kunnallisverotuksen täysimääräinen indeksitarkistus sekä verotulomenetyksen kompensatio budjettikehyksiin.

Hyvinvointiyhteiskuntaa ravistelee nyt se, että kansalaisten palvelut ovat vaarantuneet. Tästä on Lipposen hallituksella suuri vastuu. Hallitus ajaa edelleenkin kahdella resiinalla. Viisi vuotta on koettu, että hallituspuolueiden edustajat puhuvat äänestäjille muuta kuin mitä täällä tehdään. Se tullaan varmasti myös tässä kehyskeskustelussa tämän illan aikana näkemään. Ensin leikataan ja karsitaan palveluja ja puheissa arvostellaan ankarasti omia toimia.

Kunnallisvaaleista onkin muodostumassa kansanäänestys siitä, miten pelastetaan vasemmiston vaalipuheissa hellimä hyvinvointiyhteiskunta, jota nyt palvelujen karsiminen, työttömyys, muuttoliike ja ruuhkautuminen rapauttavat ennennäkemättömän vahvan kansantuotteen kasvun aikana. Tämä vaaliteema sopii keskustalle hyvin. Olemme valmiit, meillä on vaihtoehto.

Kehystiedonannon keskeinen puute on aluekehityksen lähes kokonaan käsittelemättä jättäminen. Sen sijaan valiokunta nostaa tämän kokonaisuuden mietinnössään hyvin painokkaasti ja ansiokkaasti esiin. Valiokunta toteaaakin mietinnössään, että on etsittävä tietoyhteiskuntaan sopivia keinoja talouden kasvun ja investointien ohjaamiseksi alueellisesti tasapainoisesti. Tämä eduskunnan vaatimus tulisi näkyä myös budjetin valmistelussa. Konkreettisina toimina tämän tulisi tarkoittaa ainakin seuraavaa kolmea asiaa: Aluekehitysvaroja lisätään tuntuvasti, jotta koko maa saadaan tuottamaan hyvinvointia; teknologia- ja kehittämisrahoituksen kohdentamisessa tulee maakuntien tarpeet ja tasapuolinen kohtelu huomioida nykyistä paremmin sekä tasapainoista aluekehitystä tulee edistää myös tukemalla uuden aikaisten tietoverkkojen rakentumista koko maahan.

Verotusta voidaan käyttää myös ennakkoluelottomasti uuden aluepolitiikan välineenä. Olemme panneet merkille muun muassa presidentti Halosen ja pääministeri Lipposen myönteiset kannanotot tästä. Tähän sopivia toimia ovat muun muassa työmatkojen verovähennysoikeuden parantaminen sekä tietoyhteiskuntaan soveltuvan etätyön suosiminen verotuksellisesti. Kannatamme siis yksilö- ja yrityskohtaisia verokannustimia, joilla rohkaistaan tietointensiivisten alojen yritysten ja osaavien yksilöiden sijoittumista myös alueellisten kasvukeskusten ulkopuolelle. Tasapainottomasta aluekehityksestä johtuva pääkaupunkiseudun sietämätön asuntotilanne vaatii myös aivan uudenlaista aktiivisuutta tonttien tarjontaan ja asuntotuotantoon.

Alueellisessa kehityksessäkin on viime kädessä kysymys ihmisten välisestä yhdenvertaisuudesta ja perusoikeuksien toteutumisesta. Vielä kerran lainaan korkeimman hallinto-oikeuden presidenttiä Pekka Hallbergia, joka sanoo: "Perustuslaki painottaa vastuuta kokonaisuudesta ja tasapuolisuudesta. Kansalaisten yhdenvertaisuus on edellytys kestäväälle kehitykselle ja myös alueellisen tasapainon toteutumiselle. Yhdenvertaisuus on yhteinen asia." — Tämä olisi hyvä lähtökohta myöskin hallituksen aluepolitiikalle.

Rouva puhemies! Oecd:n eilinen vertailu kertoo, että korkeamman asteen koulutukseen satsaus on Suomessa pudonnut peräti noin 10 000 markkaa per opiskelija alle Oecd-maiden keskiarvon. Suomen 90-luvun menestys tietointensiivisillä kasvualoilla on perustunut määrätietoiseen tutkimus- ja kehitysmäärärahojen vuosittaiseen lisäämiseen ja niiden kohdentamiseen innovatiivisille aloille. Suomella on kerrottavana monta menestystarinaa varsinkin informaatio- ja kommunikaatioteknologian aloilta. Tulevien vuosien kehitys on nyt uhattuna, kun tutkimus- ja kehitysmäärärahojen kehitykseen tulee välivuosi tai peräti välivuotia ja korkeakoulujen perusrahoitus on laiminlyöty.

Kehykseen ei sisälly jatkoa vuosien 97—99 tutkimuksen ja kehityksen lisärahoitusohjelmalle, mitä tiede- ja teknologianeuvosto on esittänyt. Myöskään se ei sisällä eduskunnan edellyttämää ohjelmaa yliopisto-opetuksen rahoituksen vajeen kuomisesta umpeen. Kun perusrahoituksen vaje on kasvanut yli miljardiksi, sen kiinni kuominen tulee siirtyessään olemaan todella suuri urakka. Miten se sitten tehdään taantuman

aikana, jos sitä ei edes yritetä kaventaa näinä aikoina?

Hallituksen kehyspäättöksen linjaukset yliopisto-opetuksen rahoituksesta sekä tutkimus- ja kehitystoiminnan julkisesta panostuksesta ovat valitettavan lyhytnäköisiä ja johtavat pahimmillaan yritysten ulosliputtamiseen Suomesta; vaara, jota muun muassa pääjohtaja Jorma Ollila eilen julkisuudessa käsitteli. Keskustan eduskuntaryhmän mielestä nämä tulisikin korjata vielä tämän vuoden lisäbudjeteissa ja luvatussa tulevaisuuspaketissa, etenkin kun eduskunta kirjasi saman sisältöisen edellytyksen hyväksyessään kuluvan vuoden varsinaisen talousarvion.

Rouva puhemies! Kehystiedonanto sen enempää kuin valiokunnan mietintökään ei anna juurikaan uusia eväitä veropoliittisille uudistuksille. Kokoomuksellahan on takataskussaan lista lunastamattomia verolupauksia, joita nyt yritetään peitellä ja unohtaa. (Ed. I. Kanerva: Älkää nyt tuhotko suhteita kokonaan!) Vasemmistoliitossa puolestaan yritetään uskotella, että — esitykset vain pöytään, ed. Kanerva — jättämällä veronkevennykset tekemättä hallitus kohentaisi mukamasten rappeutuvia peruspalveluita.

Hallitus näyttää nyt harjoittavan sisällään veropoliittista varjonyrkkeilyä. Eipä siis ihme, että ministeri Siimes tuskaili eilen julkisuudessa hallituksen linjattomuutta talous- ja veropoliittisessa päätöksenteossa. Ministeri Siimeksen puheenvuoro pakottaa taas kerran kysymään, (Ed. Pekkarinen: Kuka on oppositiossa?) — aivan oikein, ed. Pekkarinen, kuka on oppositiossa — ja onko hallituksella talouspolitiikassa ylipäättään mitään yhteistä linjaa. Kritiikkiä, hyvin jyrkkääkin, ollaan julkisuudessa ja seminaareissa valmiit esittämään, mutta kun eduskunnassa tulee puheiden lunastamisen paikka, kaikki on taas anteeksi annettu ja hallitusta tuetaan kriitikittömästi.

Pääministeri Lipposen esittämässä mallissa palkkaverotuksen kevennyksen ohella työnantajamaksujen sekä arvonlisäveron alennukset on "pidettävä esillä". Lipponen on haikaillut myös työllisyyttä parantavaa verotuksen rakennemuutosta. Pääministeri on myös huomannut, että sosiaaliturvaa ja verotusta pitäisi uudistaa, niin että helpotetaan työllistymistä. Tuntuu siltä, että pääministerin veroesitykset ovat tasan tarkkaan samat kuin keskustan syksyllä 99 julkaisemat veroteesit ja vaalien alla kirotun työreformin veropoliittiset ydinajatuksat.

On hyvä muistaa, että budjetin tasapaino ja ylijäämäisyys on saavutettu nyt ennätysmäisen korkean veroasteen varassa. Korkeasta veroasteesta on kehittymässä Suomen kilpailukyvyyn kannalta yhteisvaluutan oloissa todellinen suurongelma. Lisäksi palkkatyön korkea verotus pitää rakenteellista työttömyyttä korkealla.

Keskusta pitääkin välttämättömänä, että tuloveroja ja työnantajamaksuja alennetaan vaalikauden aikana vähintään hallitusohjelmassa luvatuilla 10—11 miljardilla markalla. Hallituksen tuleekin päättää työn verotuksen alentamisesta normaalisti budjettiriihen yhteydessä eikä antaa sitä tupopöytään päätettäväksi. Eduskunta ei voi jäädä ajopuun rooliin talouspolitiikassa, jota jokin muu ulkoparlamentaarinen voima ohjailee. (Ed. Puisto: Se on jäänyt jo!) Kun verotuksen keventäminen kohdennetaan pienipalkkaisen työn verotukseen ja työnantajamaksuihin, se ei kiihdytä ylikuumenemista. Tässä on konkreettinen tekemisen paikka. Niinistön—Siimeksen verogiljotiini tekee tällä hetkellä pahaa jälkeä varsinkin työvaltaisissa pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, joille työnantajamaksujen alentaminen avaisi työllistämiseen aivan uudenlaisia mahdollisuuksia.

Vastuu maan yli 100 000 leipäjonolaisesta on tällä hetkellä sysätty lähes kokonaan kirkon diakoniatyön ja vapaaehtoistyön vastuulle, niille harteille, jotka näyttävät tässä asiassa olevan konsanaan leveämmät ja vahvemmat kuin hallituksen. Mutta eihän syrjäytyminen ja työttömyys näytä kiinnostavankaan hallitusta ainaakaan eduskunnalle tänä keväänä annettujen harvojen lakiesitysten valossa.

Sopii myös ihmetellä, mihin ovat kadonneet ne yhteiskuntakriittiset keskustelijat, ed. Taipale, joita vielä 70- ja 80-luvulla ja tämän vuosikymmenen alussakin esiintyi erityisesti vihreiden ja vasemmistoliiton riveissä. (Ed. Taipale: Onko puhujalla näkövika?) Mitä te annatte budjetin kehysten sisällä niille, joiden arkielämän selviytyminen on kiinni täällä tehtävistä tulonsiirroista? Ette mitään. Nyt ennen niin kriittiset ryhmät ovat samaistuneet ja vaienneet osaksi valtakoneistoa, josta kellään ei ole enää rohkeutta asettaa eriarvoistumiseen johtuvaa käsitystä kyseenalaiseksi. Eipä tietenkään, kun pääasiaksi on tullut valtopolitiikka eikä se, minkälaisista yhteiskuntaa me haluamme rakentaa.

Nyt tarvitaan kokonaisvaltaista Suomen tilanteen ymmärtämistä, jossa on samanaikaisesti ai-

neksia vahvasta talouden kasvusta, hyvästä kilpailukyvystä, menestyvistä yrityksistä ja vaurastuvista kansalaisista, mutta samalla ymmärtämystä syvenevää sosiaalista ja alueellista eriarvoisuutta kohtaan. Nyt on tilaa ja tarvetta oikeudenmukaiseen ja yhteisvastuuseen perustuvalla politiikalla ja sen tekijöille. Emme saa tyytyä hätäapuun ja ruokapalveluun, muistuttaa arkkipiispa John Vikström tänään ja vaatii muutosta rakenteisiin, jotka edelleenkin, tässäkin tiedonannossa luovat ja ylläpitävät eriarvoisuutta.

Arvoisa puhemies! Ensi vuoden budjetissa pitäisi vihdoinkin edes yrittää päästä kansakuntaa eheyttävien uudistusten tielle. Selkänajaksi köyhyyden torjuntaan, kuntien asukkaiden palveluiden pelastamiseen ja muuttoliikkeen hillitsemiseen hallitus voisi nyt ottaakin eduskunnan valtiovarainvaliokunnan mietinnön.

Edellä esitetyn perusteella ehdotan perustelun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi seuraavan:

"Eduskunta ei hyväksy hallituksen tiedonantoa, koska siinä ei ole esitetty sellaisia uudistuksia, joilla taataan kuntalaisten peruspalvelujen saatavuus ja yhdenvertaisuus ja luodaan edellytykset sosiaalisesti ja alueellisesti tasapuoliseen kehitykseen maassamme,

ja siirtyä päiväjärjestykseen."

4 Valtiovarainministeri Sauli Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puuttumatta tässä vaiheessa itse asiaan, kun ed. Laukanen kiinnitti huomiota hallituksen osallistumiseen tiedonantokeskusteluun, esitän pahoitteluni sen vuoksi, että hallitus innostui tulevaisuudesta siinä määrin, että keskustelu hallituksen sisällä ei päättynyt edes siinä vaiheessa, kun minä lähdin. Se selittää ministerien poissaolon. Toivon, että eduskunta osoittaa kuitenkin ymmärtämystä tätä kohtaan.

5 Pirjo-Riitta Antvuori /kok: Arvoisa puhemies! Eduskunta toivoi viime syksynä, että se voisi vaikuttaa paremmin tulo- ja menoarvion valmisteluun jo tämän kevätistutokauden aikana. Hallitus vastasi toiveeseen antamalla menokehyksiä koskevan tiedonannon.

On hyvä, että eduskunta on päässyt jo nyt keskustelemaan talousarvion painotuksista. Toisaalta nyt saatu kokemus on antanut kaikille mahdollisuuden arvioida sitä, onko tulevaisuudessa jokin muu tapa, esimerkiksi pääministerin ilmoi-

tus, parempi ja käyttökelpoisempi, kun halutaan kuulla eduskuntaa budjetin painopisteistä.

Hallitus on määrittänyt talous- ja finanssipoliittisen linjansa hyvin selvästi ja noudattanut sitä johdonmukaisesti ja ennustettavasti. Tämä on luonut taloudellisen kasvun jatkumiselle hyvän ja vakaan ympäristön koko maassa. Samalla luodaan liikkumatilaa, jota muun muassa suhdannevaihtelut ja väestön ikääntyminen aiheuttavat tulevien vuosien rahoitus- ja menopaineisiin.

Hallitusohjelmassa finanssipolitiikan rajat määritellään täsmällisesti: "Valtion menot pidetään koko vaalikauden ajan reaalisesti enintään vuoden 1999 varsinaisen talousarvion tasolla. Tämä edellyttää säästäväisyyttä valtiontalouden hoitamisessa. Hallitusohjelmassa mainitut toimenpiteet, joihin ei ole osoitettu lisärahoitusta, toteutetaan menokehysten puitteissa."

Viime syksynä hallituspuolueiden eduskuntaryhmät puolestaan antoivat uuden ja selkeän sitoumuksen, jolla ne tukevat hallitusohjelman toteuttamista. "Hallitusohjelman mukaan valtion menot pidetään koko vaalikauden ajan reaalisesti enintään vuoden 99 varsinaisen talousarvion tasolla. Hallituspuolueiden eduskuntaryhmät toteavat, että työttömyyden alenemisesta ja lainojen lyhennyksistä aiheutuu automaattisia säästöjä. Ryhmät katsovat, että suhdannetilanteen sitä edellyttäessä pidättäydytään näiden säästöjen käyttämisestä uusien menolajien ja menotasojen kattamiseen."

Kokemamme lamavuodet vaikuttavat hyvinvointipalveluiden tason toivottua hitaampana kehityksenä, mutta erityisesti ne tuntuvat valtavana velkataakkana. Jos meillä ei olisi tätä velkaa, mahdollisuutemme olisivat tänä päivänä suorastaan ihanteelliset. Mutta tämän hetken vastuulliset päätökset voivat perustua vain tosiasioille, eivät jossitteluille.

Kun lyhennämme velkaa, voimme parhaiten varautua yhteiskunnan ikääntymiseen, koulutuksen uusiin vaatimuksiin sekä lapsiperheiden ja lasten tarpeisiin. (Ed. Puisto: Velanmaksulla vai?) Meidän tämän päivän päättäjien vastuulla on hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuuden toimintaedellytysten ja palveluiden vaaliminen.

Kun hoidamme finanssipolitiikan oikein, vauraudumme tulevaisuuden haasteisiin parhaiten. Valtiontalouden huolellisen suunnittelun ja toteutuksen tärkein päämäärä on turvata se, että jokaisen hyvinvointi on riittävän turvattu myös tulevien suhdannevaihteluiden aikana.

Arvoisa puhemies! Hallitus on antanut eduskunnalle tiedonannon määräraha-kehystistä, ja kehukset ovat johdonmukainen osa harjoitettua talouspolitiikkaa. Kokoomuksen eduskuntaryhmä tukee hallituksen linjaa ja sen tiedonannossa esittämiä kokonaismenokehystisiä.

Nyt kulkemamme tie vastaa hyvin kokoomuksen suunnanmäärittystä. Se palvelee hyvin niitä tavoitteita, joilla pyrimme turvaamaan hyvinvointiyhteiskunnan palvelut ja parantamaan suomalaisten sosiaalista ja henkistä turvallisuutta. (Ed. Puisto: Millä rahalla?)

On ymmärrettävää, että valtiovarainvaliokunta ei halua sitoutua ministeriökohtaisiin meno-kehystisiin, sillä juuri nyt on suotuisassa taloudellisessa tilanteessa välttämätöntä painottaa asioita ja tarkastella meno-kehystisiä yli hallintorajojen. On kuitenkin tärkeää, että valiokunta sitoutuu kokonaiskehukseen ja eduskunta antaa tukensa hallituksen politiikalle.

Arvoisa puhemies! Eräs suurimmista hyvinvointipalveluiden haasteista syntyy väestön ikääntymisen myötä. Yhä useampi lakisääteisen eläkeiän saavuttanut on kuitenkin edelleen työkykyinen ja työhaluinen, ja tämä on nähtävä erityisenä yhteiskunnallisena voimavarana. Kun tämä tosiasia otetaan huomioon, voidaan vaikuttaa vanhenevan väestönosan elämänlaatuun ratkaisevasti. Toisaalta yhteiskunnan ikääntyminen synnyttää myös uusia tarpeita ja ongelmia. Jos ei ryhdytä tarpeellisiin toimenpiteisiin, väestörakenteen muutos luo vakavia työvoimakapeikkoja, rasittaa ankarasti työeläkejärjestelmän kestävyyttä ja lisää sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden kysyntää.

Tulevien 30 vuoden aikana myös terveydenhuollon palveluiden tarve lisääntyy rajusti. Niinpä meidän on riittävän ajoissa varauduttava tähän tarpeeseen sekä taloudellisesti että parantamalla palveluvalikoimaa. Tämä tarkoittaa erityisesti sitä, että kehitämme avohoitoa ja lisäämme kotipalveluja. (Ed. Puisto: Millä rahalla?)

Samalla on ymmärrettävä, kuinka tärkeä inhimillisen jaksamisen väline kuntoutus on. Sehän voi synnyttää taloudellisia säästöjä, koska laitospaikkoja tarvitaan vähemmän. Kuntoutuksella on suuri merkitys myös työelämässä oleville.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä pitää tarpeellisenä, että saamme kattavan väestöpoliittisen ohjelman, jonka avulla voidaan käsitellä laajasti väestön ikääntymisen yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Kun rakennamme taloudellista ja yhteiskunnallista tulevaisuutta, rakennamme sitä erityisesti lapsillemme ja lastemme lapsille. Viime aikoina saadut tiedot kertovat huolestuttavalla tavalla lasten ja nuorten henkisestä pahoinvoinnista. Lapset ja nuoret ovat erityisen herkkiä lähellä olevalle epävarmuudelle ja turvattomuudelle. Jos vanhemmat ovat välinpitämättömiä tai pitkään työttömänä tai jos he ovat sosiaalisesti syrjäytyneitä, heijastuvat vaikeudet nopeasti lapsiin henkisenä pahoinvointina.

Lasten ja nuorten terveen kasvun ja kehityksen turvaamisen on oltava yhteiskunnan tärkein tehtävä. Lasten henkiseen pahoinvointiin tulee suhtautua erityisellä vakavuudella. Ongelmien mitätöinti tai vähättely estävät tilanteeseen puuttamisen ajoissa. Perheillä on oltava mahdollisuus järjestää elämänsä niin, että paitsi lapsen perustarpeet — ravinto, riittävä uni ja puhtaus — toteutetaan, myös edellytykset tasapainoiseen henkiseen kasvuun turvataan antamalla lapselle riittävästi aikaa, huomiota ja rakkautta.

Lasten ja nuorten hyvinvointi, inhimillisestä pääomasta huolehtiminen, on sekä kansantaloudellinen että työvoimapolitiittinen kysymys. Lapsista ja nuorista kasvaa tulevaisuuden työntekijöitä vain, mikäli heidän syrjäytymisensä yhteiskunnasta kyetään estämään.

Huoli lasten hyvinvoinnista ei perustu oletuksille, sillä esimerkiksi tutkija Irmeli Järventien sosiaali- ja terveysministeriölle tekemän tutkimuksen viesti on lohduton. Lähes puolella tutkituista lapsista on lievä syrjäytymisriski ja jopa kolmanneksella on jo vakava syrjäytymisriski. Monet oireet perustuvat oman perheen sisäisiin ongelmiin. Vanhemmat eivät välitä lapsen tarpeista tai eivät ymmärrä niitä eikä yhteistä aikaa ole tarpeeksi. Vanhemmilla saattaa olla omia vaikeuksia tai vanhemmat ovat itse jo syrjäytymässä tai syrjäytyneet. Eniten kokevat henkistä ja taloudellista turvattomuutta ydinperheiden lapset. Siten lukuisat lapset joutuvat kasvamaan ympäristössä, jossa ongelmat kasautuvat. Näiden tosiasioiden vuoksi sosiaalisen ja henkisen hyvinvoinnin parantaminen on ymmärrettävä kokonaisvaltaisena yhteiskuntapolitiikkana, jota ei voi eikä saa rajata hallinnollisten rajojen mukaan. (Ed. Puisto: Mitä se käytännössä tarkoittaa?)

Kokoomuksen eduskuntaryhmä pitää keskeisenä hyvinvointipolitiikan linjauksena sitä, että lasten hyvinvoinnin tulevaisuutta rakennetaan

kokonaisvaltaisesti. Tämä tarkoittaa, että yhtä lailla kohdennetaan riittävästi voimavaroja lasten hyvinvointia tukevien palveluiden kehittämiseen kuin panostetaan vanhempien jaksamiseen kotona ja työelämässä. Perheiden kokonaisvaltaisen tukiverkoston perusta ovat toimivat neuvolapalvelut, mutta tarpeen vaatiessa pitää verkoston osana olla myös psykiatriset palvelut. Samalla tämä tarkoittaa sitä, että ennalta ehkäisevän hoidon tehostamisella parannetaan lapsiperheiden hyvinvointia ja estetään sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien syntymistä. Vaikka tällaista työtä ei pidäkään laskea markkoilla, tämä pitkäjänteinen sosiaalipolitiikka tuo myös säästöjä, koska monien ongelmien synty voidaan välttää. (Ed. Puisto: Tehdäänpö se vapaaehtois-työnä?)

Arvoisa puhemies! Vaikka talouskasvu on hyvä, työttömyys on silti alentunut tuskastuttavan hitaasti. Joitakin aloja vaivaa jo työvoimapula, mutta avoimet työpaikat ja työttömät eivät silti kohtaa. Ongelma koskee erityisesti nuoria ja pitkäaikaistyöttömiä. Hallitus valmistelee aktiivisen sosiaalipolitiikan ohjelmaa, joka pyrkii osaltaan edesauttamaan työllisyyttä. Varsinkin pitkäaikaistyöttömille on tärkeää, että heille suunnitellaan henkilökohtaisesti koulutus- ja kuntoutusohjelmia, sillä heidän syrjäytymisensä lopullisesti työelämästä on todellinen riski. On koko yhteiskunnan etu, kun työhaluiset ja työkykyiset ihmiset pääsevät takaisin työelämään.

Rakenteellisen työttömyyden syihin on kiinnitetty yhä enemmän huomiota. Yksi kiistämätön syy on ankara tuloverotus, joka tekee joillekin toimeentulotuen varassa eläville työelämään siirtymisen kannattamattomaksi. Tässä asiassa voidaan sanoa järjestelmän toimivan itseään vastaan, sillä ahkeruuden ja yritteliäisyyden on aina kuitenkin oltava kannattavampaa kuin joutenolon. Nämä epäkohdat on korjattava ja korjaamiseen on ryhdyttävä entistä järjestelmällisemmin ja tehokkaammin.

Tuloverotuksen alentaminen on välttämätöntä. Veronalennuksella kannustetaan työntekoon, ennaltaehkäistään harmaata taloutta ja vaikutetaan uusien työpaikkojen syntymiseen. Hallitusohjelmassa määritellään koko vaalikaudelle 10—11 miljardin markan tuloveron alennus. Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä tämä on veronalennuksen vähimmäistaso. Tuloveronalennukset on toteutettava kaikissa tuloluokissa, sillä tuloverotuksemme on kauttaaltaan

liian kireää. Osana kannustavuuden parantamista kokoomuksen eduskuntaryhmä pitää kuitenkin perusteltuna sitä, että veronalennukset painottuvat pienituloisiin palkansaajiin. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi suurentamalla ansiotulovähennystä.

Arvoisa puhemies! Kokoomuksen eduskuntaryhmä kannattaa tiukkaa finanssipolitiikkaa. Suhdannepoliittisesti se on perusteltua. Valtion velan lyhentäminen on myös välttämätöntä. Korkomenojen alenemisen kautta saamme pitkällä aikavälillä kestävämpää liikkumavaraa. Talouden ehdot eivät voi olla kuitenkaan ainoa näkökohta. Niiden unohtamistakin suurempi synty olisi vähätellä lasten ja nuorten ongelmia. Velanhoito on sopimus, joka hätätilanteessa voidaan vaikka muuttaa taikka tehdä uudelleen. Huonosti kohdellun lapsen kanssa meillä ei ole mahdollisuutta aloittaa alusta ja tehdä uutta sopimusta. Meidän pitäisikin nähdä lapset kansallisina aarteina, ja juuri heidän hyvinvointiinsa meidän on suunnattava riittävästi voimavaroja.

6 Jorma Vokkolainen /vas: Arvoisa rouva puhemies! Meillä suomalaisilla on kaksi haastetta. On puututtava köyhyyteen, syrjäytymiseen ja työttömyyteen oikeudenmukaisuuden nimissä. Toiseksi on varmistettava yhteiskuntamme ja taloutemme ripeä kehitys lähivuosina ja varauduttava väestön ikääntymiseen. Nämä kaksi kysymystä ovat meille vasemmistoliittolaisille todella keskeisiä.

Se, että hallitusohjelma käsittelee useaan otteeseen köyhyyttä ja syrjäytymistä, on pitkälti vasemmistoliiton ansiota, mutta tuki tätä keskustelua ovat pitäneet yllä monet muutkin tahot sosiaalipolitiikan asiantuntijoista kirkon edustajiin. Pidämme hyvänä, että hallituspuolueet ovat voineet sopia siitä, että tiedonannosta laaditussa mietinnössä kiinnitetään erityistä huomiota köyhyyteen, syrjäytymiseen ja työttömyyteen.

Nopea taloudellinen kasvu ja työllisyyden parantaminen saa monet liian helposti unohtamaan, että syvän laman jäljiltä on paljon köyhyyttä ja monia syrjäytyneitä, tai pikemminkin sanottuna syrjäytettyjä. Köyhyden ja syrjäytymisen ehkäisyssä ensisijaista on se, että mahdollisimman moni työkykyinen ja työikäinen saisi pysyvää työtä. Tehtävä on tietenkin vaikea, sillä talouden ja tekniikan murros ovat tehneet tarpeettomiksi monia niistä ammateista, jotka tarjosivat työtä vielä ennen lamaa.

On välttämätöntä alentaa työllistymiskynnystä, jotta työtä eivät saisi ainoastaan talouselämän uusia tarpeita vastaavan ammattitaidon omaavat nuoret vaan myös ne monet vanhemmat ihmiset, joilla on moniin nykyisiin tehtäviin nähden riittämätön koulutus ja ammattitaito. Oleellisen tärkeää on, että kohdentamalla vero- ja maksukevennykset oikein todella vaikutetaan työllistämiskynnykseen. Tässä on kysymys nettopalkan ja työnantajan maksaman kokonaistyövoimakustannuksen välisestä erosta. Tuo ero on saatava mahdollisimman pieneksi juuri vaikeasti työllistytävien kohdalla. Ero ei ole ongelma Lamborghi-nikansan kohdalla, vaan alimmissa palkkaryhmissä ja ikääntyneiden työttömien kohdalla.

Oikeistossa väläytellään hanakasti keppikuria ja keskusta poistaisi työssäkäyville järjestäytymisen tarjoaman suojan. Me vasemmistoliitossa sen sijaan korostamme työllistämiskynnyksen madaltamisen välttämättömyyttä ja näemme, että työttömien kurittaminen vain lisää alistamista. Hyvän talouden kehityksen turvaamiseen tarvitaan valtiovallan ja työmarkkinajärjestöjen yhteistyötä ja se on tärkeä tekijä myös työllisyyden kannalta. Tässä mielessä kokoomuksen puheenjohtajan esiintyminen voi vaikeuttaa myönteisen ilmapiirin ylläpitämistä ja tuottaa haittaa myöskin talouspolitiikalle. Ryhmämme pitää tärkeänä, että syntyy mahdollisimman paljon uusia, aitoja työllisyysmahdollisuuksia. Tukityöllistämisen ja työllisyyskoulutuksen jatkuva toistuminen yhden ihmisen elämässä ei ole mikään ilonaihe.

Työllistämiskynnyksen madaltamiseksi on toki tähänkin mennessä kevennetty verotusta työ- ja yrittäjätuloa koskevan ansiotulovähennyksen avulla. Tämä vähennys ei kuitenkaan koske sosiaaliturvatuloja, vaikka vähennyksen nimi antaakin näin ymmärtää. Vasemmistoliitto pitää välttämättömänä, että ensi vuoden talousarvion laadinnassa arvioidaan kattavasti kaikkien pienten tulojen verottaminen paitsi työllisyyskynnyksen myös oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Näin siitäkkin huolimatta, että ne voivat olla osaksi ristiriidassa toistensa kanssa. Haluamme muistuttaa, että nyt on sellainenkin ongelma, että tulonsiirtojen varassa elävien ihmisten, erityisesti työttömien, on joissain tapauksissa pakko hakea toimeentulotukea pystyäkseen maksamaan veronsa.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä pitää myönteisenä sitä, että valtiovarainvaliokunnassa hallituspuolueet pääsivät yksimielisyyteen pieni-

tuloisten verotusta koskevasta kohdasta, joka kirjoitettiin viime perjantaina valmistuneeseen mietintöön hallituksen esityksestä laiksi tuloverolain ja vuoden 2000 veroasteikkolain 2 §:n muuttamisesta.

Verolakimietinnössä korostetaan, että valio-kunnan mielestä tulevaisuudessa veroratkaisuissa on kiinnitettävä huomiota esille nousseisiin tuloerojen kasvusta mahdollisesti aiheutuviin yhteiskunnallisiin köyhyys- ja syrjäytymisongelmiin. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä edellyttää, että koko hallitus sitoutuu köyhyyden ja syrjäytymisen alentamiseen tulevaisuudessa budjeteissa.

Arvoisa rouva puhemies! Vahva valtiontalous on köyhän paras ystävä. Vain sen turvin me voimme vaikeinakin aikoina varmistaa, että lapsiperheet ja vanhuksat saavat tarvitsemansa julkiset palvelut, sekä työttömien ja vähävaraisten toimeentulon. Lähivuosina haasteena ovat väestön ikääntymisen vaikutukset. Meidän on kyettävä tarjoamaan laadukkaita palveluita kasvavalle vanhusväestölle, samalla kun ikäluokkien pienemisen myötä työssä käyviä veronmaksajia on aikaisempaa vähemmän. Satunnaisten myyntitulojen käyttäminen velan lyhentämiseen on hyvinkin perusteltua sen ohella, että niitä voidaan käyttää myös perusteltuihin kertaluonteisiin mutta tulevaisuutta varmistaviin tarkoituksiin. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on hyväksynyt tiukan finanssipolitiikan linjan juuri edellä mainitsemistani syistä. Velan aleneminen vähentää luonnollisesti myös siitä aiheutuvia kustannuksia, ja samalla saadaan liikkumatilaa myös käytettäväksi yhteiskunnallisesti tärkeisiin kohteisiin.

Euron alhaisen kurssin ja dollarin ja jenin kalistumisen takia korkomenot pysyvät korkeina toki juuri tällä hetkellä, sillä dollari- ja jenimääräinen velkakanta on sangen korkea. Siten myyntitulojen käyttö valtion velan lyhentämiseen hupenee juuri nyt korkomenojen nousun estämiseen eikä tuo välittömästi kevennyksiä. Pidemmällä aikavälillä tilanne on toivottavasti toinen.

Suomen tulevaisuuden varmistamiseksi on tärkeää, että perusopetuksen, yliopisto-opetuksen ja perustutkimuksen laatu ja saatavuus turvataan. Talouden kehityksen kannalta on tärkeää, että myös ammatillisen koulutuksen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen määrärahat on turvattu. Valiokunnassa saadun selvityksen mukaan juuri tähän ammatillisen koulutuksen puoleen kohdis-

tuu supistusuuhkia, mikä on vastoin työllistämistavoitteita. (Ed. Gustafsson: Näin on!)

Kun nyt parhaillaan valmistellaan päätöksiä valtionyhtiöiden myyntitulojen käytöstä, on syytä muistaa, ettei tulevaisuuspaketista ainakaan voi puhua, ellei myös tutkimukseen ja koulutukseen selvästi panosteta. (Ed. Puisto: Mutta muuhunkin!) Valiokunta on käsitellyt tiedonantoa vain kokonaistasolla arvioimatta tarkemmin menokehityksen ministeriökohtaisia jakaumaa, koska nyt annettu tiedonanto ei sisällä sellaista yksityiskohtaista tietoa, joka antaisi edellytyksiä arvioida ministeriökohtaisia määrärahoja. Ministeriökohtaisten lukujen arviointi olisi merkinnyt sitä, että me asiallisesti olisimme käyneet läpi saman prosessin kuin syksyllä, kun käsitelimme ministeriöiden määrärahoja momentti momentilta. Tämä olisi johtanut kaksinkertaiseen budjettikäsitelyyn, kerran keväällä ja sitten uusintana syksyllä, ilman että siitä välttämättä olisi ollut mitään hyötyä. Jo yksin suhdannetilanteen muuttuminen merkitsisi sitä, että kevään yksityiskohtaisesta työstä olisi syksyllä enää vain osittain hyötyä. Kun tilanne on tämä, oli itsestään selvää, että emme me, vasemmistoliiton kansanedustajat, voineet valiokunnassa hyväksyä sellaista vaatimusta, että jo nyt sitouduttaisiin ei ainoastaan hallituksen talouspolitiikkaan ja kokonaismoitukseen vaan vieläpä ministeriökohtaisiin lukuihin.

Olen tyytyväinen, että tässä kysymyksessä ei syntynyt valiokunnassa hallituspuolueita jakavaa kiistaa, että saatoimme yhdessä todeta tilanteen ja ottaa esille muutamat kipukohdat ja tulevat veroratkaisut. Valiokunta on myös aivan oikein huomauttanut siitä, että tulopuolta ja varsinkin verotusta koskevan tarkastelun puuttuminen vaikeuttaa valtiontalouden ja rakenteellisen ylijäämän kokonaisvaltaista arviointia. Puhuminen valtiontaloudesta ja rakenteellisesta ylijäämästä on kuitenkin vain yksi näkökohta, yksi puoli asiasta. Se on valtiovarainministeriön näkökulma. Tavallisen ihmisen, tavallisen veronmaksajan kannalta päällimmäisiä kysymyksiä eivät ole valtiontalous ja rakenteellinen ylijäämä, vaan lyhyesti ja yksinkertaisesti toisaalta se, miten paljon veroa joutuu maksamaan, ja toisaalta se, miten veronkertymän kehitys suoraan vaikuttaa mahdollisuuksiin kehittää palveluja ja etuuksia.

Eduskuntaryhmämme lähtee siitä, että niin verotuksen kuin palvelujenkin kehittämisen tulee olla tasapainossa.

Arvoisa puhemies! Markkinatalous ei koskaan takaa tasaista alueellista kehitystä. Jotkut alueet taantuvat, kun niiden perinteiset elinkeinot eivät enää teknisen kehityksen ja tuottavuuden kasvun myötä edistä työllisyyden aikaansaamista. Tätä kehitystä voidaan hidastaa, mutta kokonaan sitä ei valitettavasti voi pysäyttää. Nyt, kun vastuuta alueellisesta kehityksestä on siirretty maakuntiin, on erityisen tärkeää, että maakunnat itse löytäisivät kaikkein tehokkaimmat tavat käyttää niitä voimavaroja, joita alueelliseen kehitykseen osoitetaan. Nyt on vastuu maakunnissa siitä, että näillä voimavaroilla syntyy, ei vain jotakin pysyvää, vaan vieläpä kertautuvaa kasvua. Tällainen päätösvallan siirto alueille on sen tunnusmista, että juuri alueilla parhaiten tiedetään omat vahvuudet ja miksei myöskin heikkoudet. Me vasemmistoliitossa pidämme tärkeänä, että valtiovarainvaliokunta kiinnitti mietinnössään huomiota alueelliseen kehittämiseen.

Lopuksi, arvoisat edustajatoverit, elokuun talousarvioriiheen latautuu suuria odotuksia. Hallituksen on kyettävä vastaamaan siihen haasteeseen, jonka se otti omakseen hallitusohjelmassa, haasteeseen köyhyyden, syrjäytymisen ja työttömyyden ehkäisemisestä.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ei jätä teitä rauhaan, arvoisat ministerit, missä nyt tällä hetkellä olettekin.

7 Ola Rosendahl /r: Arvoisa rouva puhemies, värderade fru talman! Att planera för framtida statsbudgeter är inte lätt. Budgeteringen är starkt beroende av ekonomisk tillväxt och av sysselsättningsutvecklingen. Det finländska näringslivet reella konkurrenskraft har kraftigt förbättrats under slutet av 1990-talet. Detta har varit möjligt genom en betydande utveckling av den teknologiska infrastrukturen, genom satsning på utbildning och grundforskning i anslutning till den tekniska utvecklingen.

Vi står nu inför ett avgörande hur budgetresurserna skall disponeras, dels för statsskulden, dels för sysselsättningen och den sociala välfärden, främst den äldre befolkningens behov, samt för satsningar på investeringar för framtiden. Alla dessa ingår i regeringens meddelande och lyfts också förtjänstfullt upp i utskottets betänkande i form av olika prioriteringsområden. Utskottet och nu även riksdagen har haft tillfälle till en värdedebatt om budgetramarna, men dock utan att ha haft möjlighet att gå in på detaljer i de

olika huvudtitlarna. Svenska riksdagsgruppen anser det riktigt att utskottet inte i detta skede tar ställning till slutsummorna för de enskilda huvudtitlarna, men nog omfattar regeringens budgetlinje som sådan. Anmärkningsvärt är att budgetens inkomstsida inte ingår i meddelandet, varför behandlingen till denna del blivit ofullständig.

Finansutskottet stöder regeringens krav på en fortsatt stram utgiftspolitik och en konjunkturpolitik som stöder en balanserad tillväxt. Svenska riksdagsgruppen instämmer i linjedragningen, som är nödvändig för att realisera de skattelättnader som utlovats i regeringsprogrammet och som behövs för att möta de ökade samhällskostnaderna som befolkningsstrukturen medför i form av pensioner, sjukvård och annan ofrånkomlig satsning på socialvården.

Arvoisa puhemies! Valtioneuvosto mainitsee kolme perustetta tiukalle budjettipolitiikalle, nimittäin jatkuvan kasvun turvaamisen, resurssien varaamisen jatkuvasti kasvaviin eläkemenoihin sekä edellytysten luomisen hallitusohjelmaan sisältyvien verohelpotusten toteuttamiseen. Lähi-vuosia koskevien hyvien ennusteiden ansiosta veronalennukset voinevat perustua taloudelliselle kehitykselle, ilman että julkisia kustannuksia leikataan. Seurauksena siitä, että määräraha-kehikset eivät sisällä arviota ensi vuoden veronalennuksista, tällä hetkellä julkisuudessa käydään tarjouskierrosta tulevien veronalennusten suuruudesta. Hallitusohjelmassa luvattu 10—11 miljardia markkaa eivät myöskään ole estäneet yhä suurempien alennusten tarjoamista. Mikäli suhdanne-ennusteet on alimitoitettu, voidaan kylläkin perustella suurempaa veronalennusvaraa kuin hallitusta muodostettaessa, mutta samalla on huomioitava veropolitiikan vaikutukset ylikuumenevaan talouteen.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota ristiriitaan, että meillä toisaalta ei myöskään laskusuhdanteen aikana ole varaa veronalennuksiin, jolloin niitä nimenomaan tarvittaisiin kasvun vauhdittamiseksi. Tämä merkitsee sitä, että meillä suhdanteisiin vilkuilematta pitää olla rohkeutta toteuttaa hallitusohjelmassa luvattut alennukset. Painotamme, että tuloverotus on luotava sellaiseksi, että se edistää työllisyyttä ja pienentää verokuilua, niin sanottua verokiilaa. Siten voidaan vähentää köyhyyttä ja syrjäytymistä, samalla kun kansalaisil-

le annetaan mahdollisuus ansaita oma toimeentulonsa.

Tässä yhteydessä on tietysti otettava huomioon kuntien verotus ja valtion korvaukset kunnille. Monet seikat, joista rakenteelliset syyt ovat merkittävät, tukevat sitä näkökantaa, että liian suuri veroaste on kestävätkin avoimessa taloudessa. Valitettavasti valtaosa verokuilusta kuitenkin säilyy ja vaikuttaa kielteisesti sekä työvoiman kysyntään että tarjontaan. Parempi työtilanne ja turvattu taloudellinen kasvu edellyttävät verokuilun huomattavaa pienentämistä.

Arvoisa puhemies! Ruotsinkielinen eduskuntaryhmä ei kuitenkaan ole osallistunut veronalennuksia koskevaan tarjousten antamiseen, vaan muistuttaa siitä, että me tarvitsemme sekä puskuria tulevien laskusuhdanteiden aikana, jolloin veropohja on alhaisempi, että varaa eräiden kulusverojen sopeuttamiseksi EU-tasolle. Tämä koskee muun muassa ajoneuvoveroa ja alkoholi-veroa. Samalla on varauduttava valtion velasta johtuvien korkokustannusten vähentämiseen valitsevan noususuhdanteen aikana nopeammilla lainanlyhennyksillä, kuin hallitusohjelmassa on ilmoitettu. Nykyinen maksuvauhti ei valuuttakurssimuutosten johdosta juurikaan ole vaikuttanut lainojen nimellismäärään. Tämä merkitsee sitä, että velka edelleen rasittaa tulevia sukupolvia.

Velkataakan pienentäminen on aivan välttämätöntä, jotta Suomi voi kehua olevansa yhteiskunta, joka perustuu tasa-arvoisuuteen ja tasavertaisuuteen mahdollisuuksiin kaikille taloudellisista lähtökohdista riippumatta. Tässä hankkeessa valtion tukemien palvelujen rahoituksella on keskeinen merkitys. Eduskuntaryhmämme mielestä on oikein, että valiokunta mietinnössään viittaa tämän vuoden talousarvioon, jossa hallinnon aloittain on tuotu esille ongelma-alueita ja kehittämistarpeita, joita on otettava huomioon tulevassa talousarviossa. Muistutamme tässä yhteydessä erityistarpeesta turvata lasten ja nuorten psykiatrian rahoitus, huumetorjunta, yliopistojen rahoitus ja niin sanotut evo-määrärahat.

Värderade talman! Konjunktureren kan försämraras och höstens inkomstpolitiska uppgörelse kommer att vara avgörande för den fortsatta tillväxten och konkurrenskraften. Vi får inte glömma att vår exportindustri i dag baserar sin goda konkurrenskraft på den svaga euron i förhållande till andra avräkningsvalutor, såsom dollar,

pund, kronor och yen. Detta läge kan dock snabbt förändras.

Det är viktigt att staten vidtar åtgärder för att stärka kommunernas ekonomi för finansiering av den lagstadgade välfärdsservicen till medborgarna. En fortsatt utveckling av skatteutjämningen mellan kommunerna är nödvändig och lyfts fram även i betänkandet. Redan i regeringsförhandlingarna lyfte svenska riksdagsgruppen fram frågan om regionala konsekvensbedömningar. Det är nu dags att gå från ord till handling. Regeringen lovar i regeringsprogrammet att den regionala servicen skall stärkas och måste nu börja uppfylla det löftet. De regionala åtgärderna skall beredas över förvaltningsgränserna.

Talman! Grundtrygghetsreformen har med facit i hand varit lyckad trots vänsterkritik när den diskuterades. Reformen, som innebar att man kan sänka utkomststødet åt arbetslös som inte tar emot arbete eller utbildning har visat sig vara effektiv. I en tredjedel av fallen som hotas av ett sänkt utkomststød har personen snabbt skaffat sig sysselsättning, något som gett honom en ny chans i livet. Med en sysselsättningspolitik som innehåller aktiverande element kan man skörda större frukter. Svenska riksdagsgruppen anser att regeringen skall fortsätta på denna väg, som också utstakats i regeringsprogrammet.

Svenska riksdagsgruppen betonar att företagsverksamheten bör befrämjas genom olika åtgärder. Detta är viktigt för sysselsättningen och den regionala utvecklingen. Vi vill särskilt betona att arbetskraften, utbildningen, tillgången på bostäder, en fungerande social- och hälsovård samt ett fungerande trafiknät både på land och till sjöss är grundförutsättningar för den regionala företagsamheten. Trots att meddelandets syfte är att blicka framåt och bereda oss för kommande utmaningar, såsom arbetskraftsbristen, berörs detta område endast i form av problematiken kring utbildningen och i diskussionen om åldersstrukturens konsekvenser. I likhet med de flesta utvecklade industriländer åldras vår befolkning rekordsnabbt. Detta är en central framtida samhällsfråga med kännbara konsekvenser för den offentliga ekonomin. Vi behöver ett arbetsmarknadspolitiskt program som analyserar möjligheterna för en öppnare arbetsmarknad. Många, även i denna sal, sprider faktiskt påståenden att en öppnare arbetsmarknad med en större andel utländsk arbetskraft kunde ta arbetsplatser av våra medborgare. Så är det inte, snarare skapar

det arbetsplatser och ger ökad konkurrenskraft. Tar vi inte allvarligt på detta står vi snart inför en utflaggning inte bara av handelsflottan, utan också i fråga om storföretag.

Talman! Svenska riksdagsgruppen anser det vara naturligt att vi fortsätter att utveckla och stärka våra landsbygdsnärningar och tar vara på de möjligheter dessa har till ett regionalt spritt företagande och sysselsättande. De kvaliteter och resurser dessa erbjuder i form av råvaror för våra mest centrala industrigrenar är oersättliga. Det är också i vårt intresse att utnyttjandet av naturresurser sker så att ekologiska aspekter beaktas. Det gäller också vattenvården och Östersjön, vars vattenkvalitet behöver fortsatta resurser för att kunna förbättras.

Svenska riksdagsgruppen instämmer i utskottets betoning av att även statens arbetsgivarpolitik bör skötas långsiktigt och konkurrenskraftigt. Särskilt betonar vi lärarutbildningens stora betydelse för alla nivåer av undervisning. Vi påminner också om att riksdagen tidigare har godkänt en kläm om de högsta domarnas löner i anslutning till ändringen av lagen om högsta domstolens löner i januari 1999. Problemet kan lyftas fram som ett exempel på bristande respons mellan riksdagens beslut och regeringens budgetering. Universitetens och högskolarnas grundfinansiering är också till en stor del fråga om lönekostnader som behöver finansiering på en nivå som ger kompetenta lärar- och forskarresurser. På något sätt känns det fel att hänföra vissa satsningar till ett tillfälligt framtidspaket bara för att budgetramarna är heliga. Man frågar sig om vi står inför någon form av tvillingbudgetering utanför den ordinarie statsbudgeten.

Arvoisa puhemies! Vaikuttaa siltä, kuin olisi olemassa kaksinkertainen normit talousarviokehityksen sitovuuden osalta. Ministeri on julkisuudessa joutunut perusteellisesti puolustamaan sitä, että korkeakoulujen perusrahoitukseen osoitettuja määrärahoja ei ole merkittävästi korotettu, vaikka siihen olisi tarvetta. Kun sitten eräs toinen ministeri ottaa vapauden ehdottaa, että niin sanottu tulevaisuuspaketti voi olla korkeakoulupainotteinen, neuvottelematta ensiksi koko hallituksen kanssa, sopii tämä huonosti yhteen vallitseviin pelisääntöihin. Ruotsalainen eduskuntaryhmä on sitä mieltä, että on joko pysyttävä siinä, mikä on yhteisesti sovittu, tai sitten on yhdessä päätettävä uusista painotuksista. Kak-

sinkertaiset normit johtavat poikkeamiseen siitä, mistä on yhteisesti sovittu, ja vallan keskittymiseen. Tämä samentaa sekä yksittäisen ministerin asemaa että parlamentaarista vastuuta.

Eräs valtiovarainvaliokunnan käsittelemä teema on väestöpoliittinen ohjelma, joka myös on ollut ajankohtainen meidän eduskuntaryhmässämme ja jonka me mielellämme näemme toteutuvan valiokunnan ehdotuksen mukaisesti. Ohjelmassa on väestön ikärakenteen yhteiskunnallista vaikutusta arvioitava suhteessa työvoima- ja perhepoliittisiin toimenpiteisiin. On myös otettava huomioon aluepoliittiset vaikutukset, eikä vähiten voimakkaan muuttoliikkeen takia.

Talman! Budgetramarna har hjälp till att hålla regeringsprogrammets budgetdisciplin även under högkonjunkturen, men ett rigoröst fasthållande av revirtänkandet för de enskilda ministerierna och även i fråga om mindre enheter leder lätt till ett stelt förfarande. Rambudgeteringen bör vara en metod för att beakta verklighetens behov av förändringar och prioriteringar. Därför är riksdagsbehandlingen av ramarna nyttig för att underlätta en effektiv finanspolitik i rådande konjunkturen. Meddelandeformen får inte medföra att riksdagens budgetmakt inskränks, utan rambehandlingen bör ge möjlighet till en värdebatt där riksdagens prioriteringar klarläggs inför regeringens budgetarbete.

Värderade talman! Svenska riksdagsgruppen instämmer i finansutskottets förslag om övergång till dagordningen.

Ed. Lipponen merkitään läsnä olevaksi.

⁸ **Anni Sinnemäki /vihr:** Arvoisa puhemies! Ensin tiedonannosta menettelynä.

Valtiovarainvaliokunta itse toivoi voivansa saada keskustella budjetin kehysistä jo kevään aikana, ja asian käsittely onkin ollut monella tapaa hyödyllinen. Valiokunnan normaalista työtavasta poiketen asiantuntijat kuultiin kaikki yhdessä, mikä tarjosi kaikille yhteisen yleiskatsauksen talouden tilasta ja eri sektoriministeriöiden ongelmista ja miksei saavutuksista.

Käsittelyn mielenkiintoisuudesta huolimatta tiedonanto on muotona aika rankka. Vihreä ryh-

mä katsoi aikaisemmin ja katsoo vieläkin, että ilmoitus olisi riittävä tapa kuulla eduskuntaa budjettivalmistelun alkuvaiheessa.

Tiedonannossa menot oli esitetty ministeriöittäin. Tämä ei välttämättä ole paras tapa esittää asioita, jos toivotaan nimenomaan painopisteiden määrittelyä. Menolajittainen esittely olisi ollut painopisteiden määrittämistä varten hedelmällisempi tapa.

Kehysbudjetointi on tuonut hallinnonaloille suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä, mutta systeemiä voisi kehittää edelleen esimerkiksi siten, että ministerit voisivat paremmin tehdä poikihallinnollista suunnittelua. Tähän suunnitteluun varmasti löytyy evästyä valtiovarainvaliokunnan budjettimietinnöistä. Budjetin valmistelu kannattaisi aloittaa hallituspuolueiden välisillä neuvotteluilla budjetin strategisista tavoitteista, kuten silloin edustaja, nyt jo ministeri Osmo Soininvaara totesi kehystiedonannon lähetekeskustelussa.

Sitten budjetin yleisestä linjasta.

Oikeastaan kaikki valiokunnan kuulemat asiantuntijat pitivät budjettikehyksen loppusummaa oikean tasoisena, ja mietinnön vastalauseisakin tämä taso hyväksytään, joten sen täytyy olla todella onnistunut taso, ovathan myös hallituspuolueet hallitusohjelmassa, siten myös siis vihreä eduskuntaryhmä, sitoutuneet kireään finanssipoliittiseen linjaan. Ministeriökohtaisiin loppusummiin valiokunta ei voinut tässä vaiheessa puuttua, koska niiden sisältöä tiedonannossa ei avattu, vaikka tietenkin saattaa olla, että vuonna 2004 liikenneministeriön loppusumma on parhaimmillaan juuri 6,77 miljardina, mutta sitä ei vielä tiedä.

Tiedonannossa esitettiin joitakin lukuja ja huolta koskien väestön ikääntymistä ja oltiin huolestuneita tämän kehityksen vaikutuksesta valtiontaloudelle. Väestön ikääntyminen on myös syy, jonka takia valtion velanmaksutahtia on haluttu pitää mahdollisimman tiiviinä. Mietinnössä valiokunta esittää laadittavaksi väestön ikääntymiseen liittyvää ohjelmaa, jossa paneuduttaisiin ikääntymisen vaikutuksiin valtiontalouteen. Vihreä eduskuntaryhmä katsoo, että tämä on asiallinen esitys, koska ikääntymisen vaikutuksista esitetään usein joitakin lukuja, mutta sen vaikutukset valtiontalouteen ovat jääneet kuitenkin melko erittelemättömiksi.

Huoltosuhteen muuttuessa väestön ikääntyessä on itse asiassa kaikkein tärkeintä turvata tule-

vat veronmaksajat eli pyrkii alentamaan työttömyyttä ja toisaalta investoida peruskoulutukseen ja hyvään terveydenhuoltoon. Nämä tavoitteet myös maksavat jotain, joten velan maksua ja näiden tavoitteiden hintaa pitää pohtia rinnakkain etsittäessä optimaalista velanmaksutahtia.

Budjettivalmistelun painopisteistä.

Eduskunnan tahdonilmaus tärkeistä painopisteistä ja kehittämistarpeista löytyy valtiovarainvaliokunnan viimesykyisestä budjettimietinnöstä. Valiokunnassa katsottiin itse asiassa tässä käsitellyssä, että se on erittäin hyvin ja perusteellisesti tehty, ja voin sitä kehua, koska en kehu itseäni, koska en silloin valiokunnassa ollut. Myös hallitusohjelma on ihan hyvä paperi siinä mielessä, jos etsitään painopisteitä ja kehittämistarpeita suomalaisessa yhteiskunnassa.

Mietinnössä mainitaan erikseen yliopistojen perusrahoitus, lastenpsykiatria ja evo-rahast. Vihreä eduskuntaryhmä on sitä mieltä, että nämä ovat tärkeitä painopisteitä ja erityisesti yliopistojen perusrahoitus on sellainen asia, jonka korjaamista ilman tuskin selviämme. Täälläkin ovat varmastikin nähneet näitä Oecd:n tilastoja, joissa näkyy Suomen melko huolestuttava suuntaus koulutukseen satsamisessa.

Merkittäviä ongelmia liittyy myös valtion työnantajapolitiikkaan. Valtion pitäisi työnantajana olla edes jollain tavoin kilpailukykyinen muiden työnantajien kanssa. On kestävä tilanne, jos normaali palkankorotusvara joudutaan etsimään kehysistä, eli käytännössä useissa tapauksissa, muun muassa alueellisissa ympäristökeskuksissa, toteutettavina lomautuksina tai niin, että töitä ei saada tehtyä. Saa nähdä, miten meidän edustajien palkankorotusvara etsitään kehyksestä.

Arvoisa puhemies! Verotuksesta: Tiedonannossa ei arvioitu tuloja, ja tältä osin voidaan katsoa, että tarkastelu on ollut puolittainen. Liike-elämässä ja kotitalouksissa yleensä budjettia laadittaessa otetaan huomioon sekä tulot että menot. Veronalennuksista päätettäessä vihreä eduskuntaryhmä katsoo, että on tärkeää toimia maltillisesti, niin että hyvinvointipalvelujen rahoituspohja ei entisestään kapene. Tuloveroja alennettaessa vihreä ryhmä katsoo, että osa menetettävistä rahoituspohjasta on mahdollista saada takaisin ympäristö- ja energiaveroilla. Ympäristö- ja energiaverojen pääasiallisen tavoitteen tietenkin tulisi olla ympäristön kannalta kestävään taloudelliseen toimintaan ohjaaminen, mutta

näillä rahoilla voidaan myös luoda sitä varaa, jolla voidaan alentaa pieni- ja keskituloisten verotusta.

Uusimpien tilastojen valossa on nähtävissä suhteellisen köyhyyden lisääntyminen. Tulorajan kasvu on vieras ilmiö suomalaisessa yhteiskunnassa. Se tuntuu olevan suomalaisen yhteiskunnan perusfilosofian vastainen. Vaikka ongelma olisikin osittain ratkaistavissa rahan liikutellulla, se on asia, joka liittyy yhteiskunnalliseen todellisuuteen monella tapaa, myös niiden, jotka eivät kuulu köyhimpään ryhmään. Suomessa on tähän asti pyritty tasa-arvoiseen yhteiskuntaan, eikä tästä pyrkimyksestä tule luopua.

On oma kysymyksensä, mikä on paras tapa puuttua tulonsiirroilla elävien tulokehitykseen. Köyhyyden torjumisen kannalta saattaisi olla parempi korottaa pienimpien tulonsiirtojen vähimmäistasoa kuin tarttua asiaan verotuksen kautta. Veroratkaisujen yhteydessä veroasteon kuulemien asiantuntijoiden mukaan kaikkein köyhimpien käytettävissä olevan tulon lisäys ei olisi inflaatiota kiihdyttävä tekijä.

Vihreä eduskuntaryhmä pitää tärkeänä, että syksyllä saataisiin aikaan tupo, jossa palkkatarkoituksena lisäksi otetaan huomioon myös työelämän laatukysymykset. Nämä laatukysymykset liittyvät elimellisesti täällä tänäänkin puheena olleeseen lasten hyvinvointiin, tai pitäisikö uusimpien tutkimusten valossa sanoa pahoinvointiin. Paradoksaalisesti lasten tilanne liittyy toisaalta syrjäytymiseen ja työttömyyteen ja toisaalta ehkä niihin tekijöihin, jotka luovat tätä ennätysmaista taloudellista kasvua ja sitovat ihmiset työelämään niin voimakkaasti, että heillä ei välttämättä ole aina aikaa jälkikasvulleen. Jos saadaan aikaan hyvä tupo, hallitusohjelman mukaiset erityisesti työn verotusta alentavat veroratkaisut on hyvä tehdä.

Vihreä eduskuntaryhmä kannustaa hallitusta budjettivalmistelussa, jossa otetaan huomioon mietinnössä esitetyt painopisteet. Ehdotamme siirtymistä päiväjärjestykseen, kuten mietinnössä esitettiin.

⁹ **Sakari Smeds /skl:** Arvoisa puhemies! Ke-vään sanomalehdet ovat kertoneet otteita lukuisista vappupuheista. Taistelu lisääntyvää eriarvoisuutta, köyhyyttä ja markkinavoimia vastaan oli useimpien näiden puheiden keskeisenä sisällönä. Hallituksen vasemmistopuolueiden edustajien kannanottoja lukiessa tuli tunne siitä, että ne

olisivat olleet kuin opposition riveistä lausuttua kritiikkiä. Hallituksen on aika tarttua köyhyyteen ja syrjäytymiseen, jylsivät vasemmistoliiton vappupuhujat Kansan Uutisten mukaan kuin yhdestä suusta.

Puolueen puheenjohtaja veroministeri Suvi-Anne Siimes kertoi, että vaurauden lisääntymisen rinnalla on lisääntynyt eriarvoisuus, huonosaisuus ja jopa suoranainen köyhyys. Hänen mielestään hyvinvointivaltion puolustaminen on veroalea tärkeämpää.

Myös kauppa- ja teollisuusministeri Sinikka Mönkäre oli huolestunut eriarvoisuuden lisääntymisestä. Peruspalvelujen kehittäminen, työpaikkojen luominen ja yrittäjyyden edistäminen sekä ylivelkaantuneiden yrittäjien aseman kohentaminen olivat Mönkäreen vapputervehdyksen huolenaiheita. Pienituloisen ihmisen asialla rahan ylivaltaa vastaan oli SDP:n varapuheenjohtaja Säte Tahvanainen. Kansanedustaja Valto Koski vaati puoluettaan ottamaan etäisyyttä markkinavoimiin. Samasta aiheesta puhui puoluesihteerit Kari Laitinen. Tuoreessa kunnallisvaalijulistuksessaan sosialidemokraatit kertovat sitoutuneensa toimimaan syrjäytymisen ja eriarvoistumisen ehkäisemiseksi sekä peruspalvelujen turvaamiseksi kaikille asuinpaikasta riippumatta.

Vihreiden puheissa perättiin puolestaan toimenpiteitä työssä jaksamisen, työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen sekä yrittäjyyden edistämisen puolesta.

Puheissa esitetyt huolenaiheet ovat olleet jatkuvasti kristillisen liitonkin kärkiteemoja, ja niiden korjaamiseksi esitettiin hyviin aikeisiin on helppo yhtyä. Muun muassa Stakesin viestit monen suomalaisen elämäntodellisuudesta ovat pysäyttäviä. Ruokapankit ja leipäjonot eivät näytä loppuvan. Ruokapankkien asiakasmäärät eivät ole kääntyneet laskuun, vaan niiden varassa sinnittelee kuukausittain 50 000—100 000 ihmistä. Joillakin seuduilla avuntarvitsijoiden määrä yltää satunnaisesti jopa 5—10 prosenttiin kaupungin asukkaista. Toimeentulotuen piirissä on noin 10 prosenttia suomalaisista, mikä on tältä osin Euroopan murheellista kärkeä.

Hallituksen äskettäin antama kertomus kansanterveyden tilasta ja kehityksestä paljastaa, että suhteellinen köyhyys on laman jälkeisessä pitkässä noususuhdanteessa lisääntynyt. Vuoden 94 jälkeen köyhien määrä on kasvanut noin 80 000 hengellä yhteensä 200 000 henkeen.

Köyhyys ja syrjäytyminen eivät tuota vain monimuotoisia henkilökohtaisia ongelmia ja perheongelmia, vaan ne luovat menetyksiä myös yhteiskunnalle. Stakesin tutkijan mukaan yhden henkilön työajan pysyvä syrjäytyminen työelämästä aiheuttaa noin 3 miljoonan markan kansantulon menetyksen ja noin 2 miljoonan markan menetyksen julkiselle taloudelle. Ristiriita vappupuheiden ja arkitodellisuuden välillä on siis ilmeinen.

Mutta mitkä ovat hallituksen käytännön toimet ja ratkaisumallit kansalaisten kohtaamiin ongelmiin? Budjettitiedonannon yhteydessä uusia yhteiskunnan kipukohtiin puuttuvia toimenpiteitä ei ole nähty. Monet istuvan hallituksen ja sen edeltäjän toimenpiteistä ovat olleet ristiriidassa eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseen tähtäävien tavoitteiden kanssa. Vaikuttaa kuin hallitus olisi eriarvoisuutta lisäävän kehityksen edessä osoittautumassa eräänlaiseksi toimitusministeriöksi, joka vain odottaa vahdinvaihtoa.

Hallitus esitteli tiedonannossaan budjettia koskevat markkamääräiset yleistavoitteensa, muttei siis juurikaan vaivautunut hahmottamaan, mitä näillä markkoilla aiotaan saada aikaan. Hallitus ei sido budjettikehyksiä edes kaikkiin keskeisiin markkanäkökohtiin, koska budjetin tulopuoli on rajattu tiedonannon ulkopuolelle. Kuitenkin tiedonanto tuo esille rakenteellisen rahoitusylijäämän käsitteen. Ylijäämää vain ei taida syntyä ilman tuloja. Olisikin perusteltua, että menoraamit olisi sopivalla kytkeyllä liitetty tulouennusteisiin.

Työttömyyden osalta hallitus uskoo tilanteen säilyvän vaikeana, kun tiedonannon liitteiden mukaan vuodesta 2001 vuoteen 2004 työttömyyden arvioidaan hallituksen esittämällä linjalla laskevan vain noin 0,2 prosenttiyksikköä vuodessa. Tästä huolimatta hallitus ilmoittaa, että työvoimapolitiikan toimenpiteiden kokonaismitoitus tulee alenemaan. Myöskään arviota valtion omaisuuden myyntituloista ja käyttökohteista ei tiedonannosta löydy sen paremmin kuin eritelyä tulevien veronkevennysten sisällöstä ja kohdentamisesta.

Määrärahakehysten yksityiskohtaista tasoa on kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä perusteltua tarkentaa, kun talouden kehittymisestä ja ennusteiden toteutumisesta saadaan tarkempaa tietoa loppuvuodesta 2000. Tuolloin eduskunnan tiedossa ovat myös mahdolliset vuotta 2000 koskevat lisäbudjetit, joiden tulee vaikut-

taa määräraha-kehkeysten tosiasiallisiin lähtölukuihin.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä osoitetaan kritiikkiä tiedonantomenettelyä kohtaan. Tähän kritiikkiin voimme yhtyä. Tiedonanto on ollut pikemminkin valtiovarainministeriön osoittamaa ojennusharjoitusta hallitusryhmiä kohtaan kuin pyrkimys synnyttää todellista arvokeskustelua ja eri toimintavaihtoehtojen punnintaa eduskunnassa.

Vaikuttaa siltä, että hallitusryhmissä on rakentumassa mielenkiintoinen sisäinen jännite kahden eri sitoutumisen välillä. Toisaalta, kuten mietinnön tekstistä ilmenee, on laajaa halua tavoitetasolla sitoutua yhteiskunnan kipupisteiden, työttömyyden, syrjäytymisen ja koulutuksen resurssien, lievittämiseen. Samanaikaisesti ollaan valmiita sitoutumaan budjetin loppusummaan. Näin on, vaikka ennusteet talouden kehittymisestä ovat epävarmoja ja lähtöluvutkin josain määrin epäselviä.

Kumpi sitoutuminen kestää eduskunnan budjettikäsittelyssä syksyllä, jos näiden kahden tavoitteen välillä ilmenee selkeää ristiriitaa? Hallitus näyttää ajattelevan, että markkasitoutuminen on tärkeämpää, koska luottamusta tiedonannolla on haettu markkaluvuille, ei poliittisille tavoitteille kipupisteiden lievittämiseksi. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä näkee tilanteen toisin. Olemme selkeästi valmiita sitoutumaan maltilliseen menokehitykseen, mutta emme halua hirttäytyä yhteen markkamääräiseen lukuun, jos sen kaavamainen toteuttaminen on esteenä kansalaisten kannalta keskeisten ongelmien lievittämiseksi.

Arvoisa puhemies! Ryhmämme siis hyväksyy tiedonannon perusviestin maltillisesta menokehityksestä. Yksilöityyn budjetin loppusummaan saatikka pääluokkakohtaisiin markkamääriin emme tässä vaiheessa katso olevan riittäviä perusteita sitoutua. Vakaan kasvun, alhaisen inflaation ja valtiontalouden rakenteellisen ylijäämän tavoitteiden ohella sitoudumme mielestämme keskeisten yhteiskunnan kipukohtien lievittämiseen. Riittävän aikainen puuttuminen esille tuleviin ongelmiin voi myöhemmin tuoda huomattavia taloudellisia säästöjä. Siksi kehysten betoniin lyöminen vuosiksi eteenpäin voi osoittautua suureksi virheeksi.

Yhteiskunnan kipupisteistä keskeisin on työttömyys, vaikka poliittisen keskustelun teemoista sitä ei aina voikaan havaita. Pitkäaikaistyöttömyydestä on kehittymässä vaarallisen sitkeä on-

gelma. Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä työvoimapolitiikan toimenpiteiden kokonaismoitusta ei ole syytä vähentää hallituksen tiedonannossa esittämällä tavalla. Pikemminkin voimavaroja tulee kohdentaa uudelleen pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi ja alueellisten ongelmien lievittämiseksi. Kansalaisten kannalta keskeisten peruspalveluiden määrästä ja laadusta vastaavien kuntien kesken on käynnissä vakava kahtiajako. Erityisesti monet pienemmät kunnat ovat ajautuneet vaikeuksiin. Kuntataloutta tulisikin vahvistaa tiedonannon esittämää linjausta enemmän esimerkiksi toteuttamalla valtionosuuksien indeksikorotukset täysimääräisesti. Pidämme hyvänä, että hallitus on nyt kannattamassa kristillisen liiton vaihtoehtobudjetissa joulukuussa 99 esittämää kuntien harkinnanvaraisen tuen korottamista 100 miljoonalla markalla. Kunnat eivät kuitenkaan voi rakentaa talouttaan harkinnanvaraisten valtionosuuksien varaan. Siksi kuntien valtionosuusjärjestelmän epäkohdat tulee korjata mahdollisimman pian.

Kansalaisten kohtaamista hyvinvoinnin uhkatekijöistä huumeongelma on yhä kasvamassa. Tiedonannon käsittelyn yhteydessä ei ole käynyt esille, miten hallitus onnistuu budjettiraamien puitteissa turvaamaan poliisin ja tullin voimavarat, vieroitushoitojen mahdollistamisen entistä useammalle ja huumausainerikollisuuden kitkemisen kannalta keskeisen tarpeen, vankiloiden ajankäytön vähentämisen. Avoimeksi on myös jäänyt, miten hallitus aikoo edesauttaa kotien hoivatyön arvostuksen lisäämistä. Kotien hoivatyön tukeminen on mielestämme ensiarvoisen tärkeää huumeongelman varsinaisten syiden poistamisessa.

Kansantalouden kilpailukyvyyn turvaamiseksi koulutuksen voimavarat on saatava riittävälle tasolle. Hallituksen budjettiraamienlinjaus ei sisällä mainittavampaa lisäystä yliopisto- ja korkeakoulupetuksen perusrahoitukseen. Ammatillisen lisäkoulutuksen voimavarat ovat ilmeisimmin entisestään vähenemässä. Emme pidä tätä suuntaa kestäväenä.

Valiokunnan mietinnön perusteella hallituspuolueet jakavat huolen yhteiskunnan kipupisteistä. Hallituksella on syksyä ajatellen näytön paikka osoittaa, millä toimenpiteillä se aikoo näitä ongelmia lievittää ja kuinka nämä toimenpiteet ovat mahdutettavissa hallituksen budjettiraamiin. Voiko hallituspuolueiden ja etenkin va-

semmistopuolueiden tuki hallitukselle jatkaa, jos hallitus epäonnistuu tässä tehtävässä?

Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä suhdannetilanne edellyttää maltillisen menokehityksen ohella veroratkaisuja, jotka eivät osaltaan synnytä uusia tasapaino-ongelmia. Muun muassa kohtuullisuuden ylärajalla olevien palkkatarkkaisujen ja valuutan arvon devalvoitumisen tuoman lisäkilpailukyvyyn johdosta inflaatiopaineet ovat jo merkittävästi lisääntyneet. Veroratkaisujen on tuettava työllisyyttä ja oikeudenmukaisuutta. Kannatamme toimia veronkevennysten täsmäkohdentamisesta pienituloisille kansalaisille ja pienyrittäjien maksurasitteiden keventämiseen. Työnteon kannustavuutta on lisättävä. Verotusta on lisäksi kevennettävä myös niiltä hoivatyötä tekevilta perheiltä, joissa yksi ansaittaja tuo perheelle toimeentulon. Veronkevennyksiä ei kuitenkaan tule toteuttaa kansalaisen yhdenvertaisuuden ja peruspalvelujen kustannuksella.

Arvoisa puhemies! Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä eduskunnan tulee antaa selkeä ja vahva signaali tahtotilastaan ja keskeisistä tavoitteistaan budjettia kesän aikana valmistelevalle hallitukselle. Siksi olemme laatineet vastalauseeseemme kaksi erillistä lausumaesitystä; toisessa hallitukselta vaaditaan toimenpiteitä yhteiskuntamme keskeisten kipupisteiden, kuten työttömyyden ja syrjäytymisen, hoitamiseksi, peruspalvelujen turvaamiseksi, verotuksen oikeudenmukaistamiseksi sekä pienyritystoiminnan edistämiseksi. Sanojen ja tekojen on vastattava toisiaan. Kipupisteisiin on tartuttava. Hallitukselta odotetaan nyt näyttöjä. Jos näytöt osoittautuvat heikoiksi, joutuvat myös kansalaiset osaltaan arvioimaan, mitä politiikkaa he todella haluavat. Hallituksen monissa tähänastisissa tomissa rahasta on tullut isäntä. Kristillinen liitto haluaa tehdä rahasta rengin, joka työskentelee kansalaisten kohtaamien arjen ongelmien voittamiseksi.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että eduskunta hyväksyisi mietinnön vastalauseeseen 1 sisältyvät erilliset lausumaehdotukset liitettäväksi eduskunnan lausuntoon. Ensimmäinen lausumaehdotus kuuluu:

"Eduskunta edellyttää, että hallitus etsii rahoituksen joko kehysten sisältä tai tarvittaessa niitä tarkistaen seuraaviin tarkoituksiin:

— työttömyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin

— kuntien taloudellisten edellytysten turvaamiseen peruspalvelujen takaamiseksi koko maassa

— yliopistojen ja korkeakoulujen perusrahoituksen sekä ammatillisen lisäkoulutuksen voimavarojen turvaamiseen

— huume- ja muun rikollisuuden torjumisen tehostamiseksi."

Toinen lausumaehdotus kuuluu seuraavasti:

"Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdentaa merkittävän osan veronkevennyksistä pienituloisille kansalaisille, pienyrittäjien maksurasitteiden keventämiseen ja hoivatyötä tekevien perheiden aseman parantamiseen."

Lisäksi, arvoisa puhemies, kannatan ed. Laukkanen tekemää ehdotusta perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodosta.

¹⁰ **Raimo Vistbacka /ps:** Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta on osunut asian ytimeen todetessaan mietinnössään, että on hyvä antaa eduskunnalle mahdollisuus keskustella budjetin kehyksistä, mutta keskustelu ja tarkastelu jää kovin vajaaksi, kun tiedonannossa ei ole käsitelty lainkaan verotusta ja muuta talousarvion tulopuolta. Vanhimpia talouspoliittisia viisauksia lienee kuluttaa tulojen mukaan, eli on turhaa suunnitella menoja, jos ei tiedä, kuinka paljon on rahaa käytettävissä. Tämä tuleekin hallituksen ottaa ehdottomana eduskunnan tahtona huomioon, kun seuraavaa talousarvion menokehystiedonantoa laaditaan. Asiaan sisältyy sekin näkökohta, että hallituksella on saattanut olla niin sanotusti ketunhantä kainalossa jättäessään tiedonannostaan pois kokonaan tulopuolen. Voihan olla niin, että hallituksen jättäessä verotuksen ja muiden tulopuoleen liittyvien asioiden käsitteilyn pois jää sille vapaammat kädet päättää verotuksesta ja maksupoliitikasta vuoden 2001 budjetin osalta. Olisi ilmeisesti kiusallista, jos eduskunta olisi päässyt antamaan ohjeitaan ensi vuoden verotuksesta. Tämä toimintalinja romuttaa melkoisesti sitä myönteistä ja parlamentarismia korostavaa kuvaa, jonka hallitus määrärahakehystiedonannollaan haluaa antaa.

Suomi on elänyt ja elää edelleen poikkeuksellisen voimakkaan ja pitkän myönteisen talouskehityksen kautta. Kansantuotteemme kasvaa hyvää vauhtia ja varsinkin suuryritykset keräävät jättivoittoja. Luulisi, että tämä näkyisi koko Suomen kansantaloudessa ja jokaisen suomalaisen elämässä ennennäkemättömän hyvänä elintason

paranemisena. Valitettavasti näin ei vain ole, sillä pääosa yritysten valtavista voitoista karkaa ulkomaille osinkoina. Viime vuonna suomalaisten ulottumattomiin karanneiden osinkotulojen määrä oli noin 160 000 markkaa jokaista kansalaista kohden, eli näillä rahoilla olisi voitu maksaa kaikille suomalaisille noin 13 000 markan kuukausittaista kansalaispalkkaa.

Totta kai jotain osingoista jäi Suomeenkin. Onhan meillä omat optio- ja osakemiljonäärimme. Muutama tuhat suomalaista elää todella leveästi. Tavallisille kansalaisille näistä satumaisista rahavirroista ovat ainoa näkyvä merkki katukuvaan ilmestyneet Lamborghinit ja muut ökyautot, ja niidenkin esteettisistä puolesta voidaan olla monta mieltä. Perussuomalaisen osaksi on tullut maksaa tämän noin neljänneksellä devalvoituneen euron avulla tapahtuneen kehityksen kustannuspuoli. EU:n ulkopuolelta tulevien tavaroiden hinnat ovat polttoaineiden tavoin nousseet tuntuvasti. Bensiinin hinnassa on esimerkiksi eurolisää noin 60 penniä litraa kohden. Erään edesmenneen politiikon sanoin "kansa maksaa, kun herrat rikastuvat".

Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston tiedonannossa korostetaan valtion velkataakan kevenemistä hyvän talouskehityksen ja valtion omaisuuden myyntituottojen avulla. Samaa linjaa korostetaan myös valtiovarainvaliokunnan mietinnössä, jossa oletetaan valtionvelan supistuvan jopa suunniteltua nopeammin, alle 50 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Samoin siinä korostetaan tiukan talouslinjan jatkamisen tärkeyttä. Perussuomalaisten mielestä on myöskin tärkeää alentaa varsinkin ulkomaista valtionvelkaa mahdollisimman paljon. Mielestämme siitä ei saa kuitenkaan muodostua syytä tai keinoa jättää kaikki muut tärkeät asiat hoitamatta. Myös vaikeuksissa olevien kansalaisten asemaa on voitava parantaa yhteisen hyvän avulla.

Valtion omaisuuden myyntituotot ovat olleet tuntuvat, ja ne on ohjattu lähes yksinomaan valtionvelan pienentämiseen. Tiedonannon antamisen aikoihin maaliskuussa oli Soneran osakkeiden myynti näyttävästi esillä. Valtio saikin pienestä siivusta sievoisen summan. Kuluneiden vajaan kahden kuukauden aikana on Soneran osakkeiden arvo kuitenkin romahtanut alaspäin ja valtiolla vielä olevien osakkeiden, yli 50 prosenttia koko osakekannasta, arvo on alentunut kymmeniä miljardeja markkoja. Toki arvo on vieläkin valtava, ja nythän hallitus onkin pyytämässä

myyntilupaa koko jäljellä olevalle omistukselleen yhtiössä. Itse en ole valmis koko osakekannan myyntiin ilman lakia, jolla lankapuhelinyhteydet taataan kaikkialla Suomessa ilman, että tilaaja vastaa kaikista kustannuksista. Asiassa lieinee viisasta toimia kuitenkin viivyttelämättä, sillä mitään huomattavaa osakkeiden kurssin nousua ei liene näköpiirissä ja laskeva kehitys on vieläkin korkojen noustessa mahdollinen.

Tästä pääsemmekin yhteen valtiovarainvaliokunnankin esiin nostamaan kysymyksen: väestön ikääntymiseen ja siitä koituviin valtiontaloudellisiin ongelmiin. Mietinnössä todetaan, että vuoteen 2015 mennessä eläkemenojen oletetaan nousevan nykyisestä 30 prosentista 40 prosenttiin palkkasummasta ja saman kehityksen arvioidaan jatkuvan vielä siitä eteenkinpäin. Tämä johtuu elatussuhteen vääristymisestä eli kansakunnan ikääntymisestä ja nuoremman, työikäisen väestöosan määrän pienenemisestä. Seurausta kutsutaan yleisesti eläkepommiksi.

Tein tiedonannon lähetekeskustelussa oman esitykseni tämän pommin purkamisesta, ennen kuin se edes on laukeamassa. Kun valtio toivon mukaan ja todennäköisesti saa lähitulevaisuudessa Soneran osakkeista myyntituloja useita kymmeniä miljardeja, tulisi siitä osoittaa esimerkiksi 30 miljardia eläkerahastoon lisäpääomaksi odotamaan 15—20 vuoden päässä olevaa eläkerahoituskriisiä. Tänä aikana kyseinen rahamäärä kasvaisi sijoitettuna noin kaksinkertaiseksi eli arviolta 60 miljardiin markkaan. Tämä mahdollistaisi vuosien 2015—2020 paikkeilla häiriöttömän eläkkeiden maksamisen ilman merkittäviä eläkemaksujen korottamisia. Menettelytapa olisi mielestäni järkevämpi kuin nostaa yritysten ja palkansaajien maksurasitusta eläkkeiden takia vaarantaen näin kotimaisen ostovoiman vakauden ja yritysten kilpailukyvyyn. Loppujen lopuksi samasta pussistahan valtionvelan maksuun ja eläkkeisiin menevät rahat otetaan, eli kansalaisten pussista.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on ilahduttavasti puututtu työttömyyteen, köyhyyteen ja syrjäytymiseen, suoraan sanottuna kansakunnan kahtiajakautumiseen. Merkittävimpänä syynä tähän kehitykseen nähdään pitkään jatkunut korkea työttömyys ja sen painottuminen pitkäaikais-työttömyydeksi merkittävän osan työttömiä kohdalla. Suomeen on vaarassa lyhyellä aikavälillä muodostua 100 000—200 000 pysyväistyttömän joukko, jolla ei ole mitään toivoa parem-

masta elämästä. Heidän osakseen tulisi elää supistuvien avustusten, kasvavan eriarvoisuuden ja lisääntyvän syrjäytymisen keskellä. Heistä on tulossa suomalaisen kastijaon ensimmäinen ja alin paarialuokka, jolla ei ole mitään mahdollisuutta nousta, lottovoittoa lukuun ottamatta.

Sosialidemokraattien ja kokoomuksen johdolla hallitus on nähnyt parhaaksi ratkaisuksi näitä vaikeuksissa olevia kansalaisia kohtaan lisätä heidän kontrolliaan, supistaa heidän etuuksiaan ja luoda käytännössä mahdottomia työssäkäyntivelvollisuuksia ja sitä kautta määrätä pitkiä karensseja. Näin syöksykierrettä syvennetään ja semmentoidaan tämän kansalaisryhmän kohtalo lopulliseksi. Näin menetellen ongelma ei suinkaan poistu vaan pahenee. Mielestäni ainoa järkevä ja inhimillinen keino ongelman ratkaisemiseksi olisi tarkkaan tutkia, mitkä ovat pitkään työttöminä olleiden tilanteen todelliset syyt. Eräs syy on tosiasiallinen työkyvyttömyys, jollaisia pitkäaikaistyöttömiä on useita kymmeniätuhansia. Ainoa järkevä ratkaisu heidän kohdallaan on päästää heidät eläkkeelle, jolloin he poistuvat olemasta turhaan työttömien kirjoissa ja saavat varman ja kohtuullisen toimeentulon. Muiden, varsinkin nuorten pitkäaikaistyöttömien kohdalla tulisi ryhtyä todellisiin, vaikuttaviin koulutus- ja työllistämistoimiin. Turhien kurssien pitäminen ja niille pakottaminen ei hyödytä muita kuin kurssien tuottajia. Tarvitaan todellista uudelleenkoulu- tusta ja senjälkeistä varmaa työllistämistä yhteis- kunnan tuella. Muuttamaan joutuville on voitava taata kohtuuhintainen asunto uudella paikkakun- nalla.

Kansalaisten ohella Suomessa on kahtiajakoa tapahtumassa myös alueellisesti niin maakuntien kuin kuntienkin välillä. Hallitus todistelee, kuin- ka kuntien talous on hyvä ja yhteisöveron tuotto kasvanut. Tämä pitää paikkansa, mutta vain osassa kuntia. Suomessa oli viime vuonna lähes sata kuntaa, jotka tekivät miinusmerkkisen vuosi- katteen. Näissä poikkeuksesta Itä- ja Pohjois- Suomessa tai Länsi-Suomen köyhimmillä alueil- la sijaitsevilla kunnissa valtiovallan tekemät leikkaukset ovat johtaneet lähes ylipääsemättö- mään talousahdinkoon. Kunnille on tulossa mah- dottomaksi hoitaa edes lakisääteisiä terveyden- huollon, sosiaalihuollon, koulutuksen tai vanhus- tenhuollon ja päivähoidon palvelujaan. Kunta on näillä alueilla yleensä kunnan suurin työnantaja, ja siksi sen talousvaikeudet johtavat nopeasti määrärahasäästötarpeeseen paikkakustannuk-

sis- ssa, mikä puolestaan heikentää edelleen palve- luja ja asukkaiden toimeentuloa.

Kierre on vaikea katkaista, kun hallitus jatkaa omia leikkauksiaan kunnille tarkoitetuista ra- hoista. Kansalaisten perusoikeuksien toteutumi- nen on suuressa vaarassa osassa maamme kun- tia. Pieni 100 miljoonan lisäys harkinnanvarai- siin avustuksiin ei ongelmia paljoakaan helpota. Tarvitaan huomattavasti tehokkaampia toimia, kuten nopea leikattujen valtionapujen tason ko- rottaminen tai muun muassa keskustan vastalau- seessa esiin nostettu kuntatyönantajan kansan- eläkemaksun alentaminen, jolla juuri helpotetta- siin mainitsemiä kuntien talousahdinkoa, jois- sa kunta toimii alueen suurimpana työnantajana.

Arvoisa puhemies! Valiokunta kiinnittää mie- tinnössään huomiota alueelliseen tasapainoiseen kehitykseen ja muuttoliikkeeseen. Kuten jo kun- tien talouden osalta totesin, Suomi on alueellises- ti eriarvoinen riippuen kunnan taloustilanteesta. Osassa kuntia peruspalvelutkin ovat vaarassa, ja muuttovoittokunnissa niitä ei ehdiä rakentaa ja tuottaa, vaikka rahoitus olisikin. Näin liian no- pea muuttokehitys johtaa vaikeuksiin sekä muut- totappio- että muuttovoittokunnissa. Tämän li- säksi maaseudultamme lopetetaan postit, kaupat, pankit ja koulut, jolloin siellä asuminen halusta ja taloudellisista edellytyksistä huolimatta käy ylitsepääsemättömän vaikeaksi, mikä johtaa puolestaan siihen, ettei yritysten kannata sijoit- tua kuoleviin kuntiin, kun sinne ei saa enää kun- nollista työvoimaa. Tämän tilanne vallitsee vali- tettavasti jo monissa Kainuun, Pohjois-Karjalan, Lapin ja Savon kunnissa ja myös Pohjanmaalla.

Kuten puheeni alussa totesin, olisi myös vero- tusta tullut käsitellä hallituksen tiedonannossa. Verotuksen kehityksestä lähivuosina riippuu pal- jon se, kuinka ja millä edellytyksillä on muuta budjettipolitiikkaa mahdollisuus kehittää. Perus- suomalaisten mielestä paras keino työttömyyden vähentämiseen ja talouskasvun jatkumisen var- mistamiseen olisi alentaa verovapaan tulon ylä- rajaa tuntuvasti, jolloin kaikkein pienituloisim- miltä ei menisi lainkaan valtionveroa. Tällöin kaiken työn, lyhyemmänkin ja pienipalkkaisem- mankin, vastaanottaminen tulisi kannattavam- maksi ja houkuttelevammaksi. Olisi myös kek- sittävä keinot, joilla lapsiperheiden kymmenen vuoden aikana merkittävästi heikentynyt talou- dellinen asema saataisiin paremmaksi, mikäli syntyvyyden ei haluta edelleen alenevan.

Lopuksi haluaisin ottaa esille kaksi yksityiskohtaa, jotka liittyvät hallituksen budjettipoliittikkaan. Ensiksikin olisin kiinnostunut tietämään, onko hallitus varautunut riittävin resurssein pakolaiskustannuksiin, kun on ollut havaittavissa kehitystä siihen suuntaan, että jo kertaalleen kielteisen päätöksen saaneet käyvät vain hakemassa kotimaastaan lisävauhtia ja tulevat heti takaisin. En oikein käsitä, kuinka tämän sallitaan tapahtua ja uuden ulkomaalaislain annetaan viipyä kohtuuttoman pitkään tässä talossa. Tämä meno tulee vaatimaan todella paljon rahaa, jos sen annetaan rauhassa jatkua. Mutta onhan siinä myöskin se hyvä puoli, että ulkomaalaiset pääsevät tutustumaan Suomen kesään veronmaksajien rahoilla.

Olen huolestuneena seurannut myös tilannetta suomalaisen aluskannan ulosliputuksessa, mikä on seurausta kahden avainalan ammattiliiton, Merimies-Unionin ja AKT:n, vuosia jatkuneesta ylisuurten etujen kiristämisestä ja myös varustamojen liian leväperäisestä linjasta asiassa. Nyt ollaan vakavan paikan edessä. Jos kustannuksia ei saada pikaisesti 20—30 prosenttia pienemmiksi, liputetaan merkittävä osa Suomen kauppalaivastosta ulkomaille ja esimerkiksi kreikkalaiset varustamot tuovat laivansa Tallinnan- ja Tukholman-reiteille. Silloin ei ole työtä kovinkaan monelle unionin jäsenelle. Tilanne olisi voitava ratkaista jollain tavoin ilmeisesti jo kesän aikana. Vaihtoehtoja on käsitykseni mukaan kolme: valtio luopuu vero- ja sosiaalimaksutuloistaan laivojen henkilökunnan osalta, ammattiliitot suostuvat palkkojen järjeistämiseen, tai luodaan Suomelle oma vaihtoehtoinen rekisteri Ahvenanmaalle. Kaksi ensimmäistä vaihtoehtoa lienevät mahdottomia toteuttaa rahan tai järjen puutteen takia, joten ainoa toteuttamiskelpoinen on käsitykseni mukaan rinnakkaisrekisterin luominen Ahvenanmaalle, jonne aluskanta voitaisiin siirtää kaukaisempien vaihtoehtojen sijaan. Asialla on kuitenkin kiire, ja epäonnistuminen maksaa tuhansia työpaikkoja ja välillisesti vieläkin enemmän.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

11 Risto Kuisma /rem: Arvoisa puhemies! Hallituksen selonteossa esittämä tiukka finanssilinja on hyvä. Terve talous on hyvä asia. Sen kaikki varmasti julkisen talouden osalta ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana oppineet. Talous ja hyvä julkinen talous ei tietenkään ole poliittisen toiminnan päämäärä. Terve talous on tärkeä sen takia, että jos talous on kunnossa, on myös mahdollisuuksia rakentaa hyvää yhteiskuntaa.

Kun taloudellinen tila on ollut ja on edelleenkin julkisen talouden osalta heikko, on tavallaan tullut politiikan ainoaksi päämääräksi talouden parantaminen. Tämä on liian suppea näkökulma. Samalla poliittisesta toiminnasta on tullut paljon virkamiesmäistä välttämättömien asioiden hoitoa. Aatteet ovat hävinneet, tai jos eivät ole aatteet hävinneet, ainakin niiden innostava vaikutus kansalaisten ja poliitikkojen toimintaan. Samalla on selkeätä hengettömyyttä, neuvottomuutta sen suhteen, mihin suuntaan yhteiskuntaa tulisi kehittää. Monta kertaa tulee mieleen myös, että moni ammatikseenkaan politiikkaa tekevä ei usko omiin ajatuksiinsa tai ei ehkä usko, että on visioita, näkyjä, puhumattakaan, että on keinoja niiden toteuttamiseen.

Tämä on ehkä se syvä neuvottomuuden tila, josta johtuu se, että politiikka hyvin pitkälle eduskunnassa ja hallituksessa on mennyt siihen, että hoidetaan päälle kaatuvia epäkohtia rahalla, jakamalla rahaa, ja samalla tietysti jokainen markka, joka jaetaan, joudutaan joltain toiselta kansalaiselta ottamaan. Tällä tiellä ei tietenkään niitä perimmäisiä ongelmia voida ratkaista.

Aatteet ja tulevaisuuden näyt eivät ole siinä mielessä ainakaan tarpeettomia, ettei poliitikoilla olisi tehtävää. Markkinat ja markkinatalous eivät koskaan hoida eivätkä voi hoitaa sitä tehtävää, joka kansanvallalle kuuluu. Työttömyysongelma on edelleen ratkaisematta. Yksilötasolla, mutta myös julkisen talouden kannalta ja koko julkisen vallan ja rahoituspuhjan tulevaisuuden kannalta työttömyysongelma ei suinkaan ole ratkaistu, vaikka se hallinnassa siinä mielessä on, että siihen olemme tottuneet ja sopeutuneet, mikä välttämättä sekään ei ole hyvä asia.

Julkisen talouden velka on erittäin suuri edelleen, ja hälyttävän suuri, kun otetaan huomioon hyvä kansantaloudellinen tila, joka on pitkään jo vallinnut. Myös yksilötasolla on vaikeita velkaongelmia. Ehkä tämä melko suurien ryhmien ylivelkaantuminen ja sen seuraukset ovat synnyttäneet sellaista yhteiskunnallista katkeruutta, jota

ei ole täysin ymmärretty ja jonka seurausvaikutukset saattavat olla paljon suurempia kuin ymmärrämme. Ne heijastuvat kaikkeen toimintaan. Siinä mielessä, vaikka ylivelkaantuneiden ongelmista on paljon puhuttu, olisi korkea aika, että pystyisimme jotain myös asian hyväksi tekemään, koska se on koko yhteiskunnan ongelma. Jos meillä on kymmeniätuhansia katkeroituneita kansalaisia jokapäiväisessä elämässä mukana, se heijastuu niin moniin asioihin, että koko yhteiskunta ja kaikki kansalaiset siitä kärsivät.

Toinen seikka on perheiden pahoinvointi, vaikka tietenkään sekään ei koske kuin pientä osaa perheitä, mutta liian suurta osaa. Sen ilmiöitä tähän ovat alkoholi- ja huumeongelmat, lasten huono hoito ja heitteillejätto. Se ongelma paheenee ja on nyt jo niin yleinen, että sen heijastusvaikutukset kohdistuvat paljon laajemmalle kuin pelkästään niihin yksilöihin ja perheisiin, joissa varsinaiset ongelmat ovat. Katkeruuteen, juurettomuuteen ja kateuteen pitäisi minusta rohjeta myös puuttua eikä myötyä niitä ja mennä vain yli siitä, missä on aita matalin, ja luvata, että kylä sieltä yhteiskunnasta jotain apua niihin tulee. Pitäisi pureutua niihin ongelmiin, todellisiin syihin, eikä rajoittua pelkästään lääkitsemään ja lievittämään seurauksia, vaikka sekin tietysti on tärkeää.

Itse kyllä olen näkemässä yhteiskunnassa monia rappioilmiöitä. Keskimäärinhän meillä on erittäin korkea aineellinen elintaso; köyhätkin meillä, vaikka heitä on, ovat vain suhteellisesti köyhiä, jos verrataan aikaan muutamakin kymmenen vuotta taaksepäin. Tietysti tuloerot, suuret tuloerot ja suhteellinenkin köyhyys synnyttävät kateutta ja katkeruutta ja siinä mielessä ovat tuhoisia yhteiskunnalle. Tässäkin kyllä sinänsä ehkä voisi ottaa enemmän oppia ja omaksua sitä ajattelutapaa, joka monessa maassa on, että jos näkee toisella tai naapurilla hienon talon tai hienon auton, ei heti rupea, niin kuin helposti suomalainen, suunnittelemaan, millä sen saisi tuhotua, millä sen saisi pois, että varmasti verot ovat liian pienet, kun pystyy tuollaisia hankkimaan. Pitäisi ajatella ehkä niin kuin amerikkalainen, että mitähän minäkin tekisin, että saisin yhtä hyvän auton, yhtä hienon talon tai kenties paremman. Meillä ehkä hyvin helposti ajatellaan asioista väärällä tavalla, sellaisella tavalla, joka ei mitään rakenna ja joka synnyttää vain kielteisiä tunteita. Samalla tavalla meillä, kun ongelma tulee, ehkä liikaa ajatellaan, että valtiohan se aut-

taa ja valtio on sitä varten, että se kaikki ongelmat hoitaa. Ehkä olisi joskus hyvä, kun ongelma tulee, miettiä, että kenties valtio on aiheuttanut tämän ongelman, niin kuin tänä päivänä monta kertaa on, ja sitten ehkä miettiä, miten ongelma omin voimin tai kanssaihminen voimin voitaisiin poistaa.

Ehkä suurin ongelma julkisen talouden kannalta ja yleensä koko kansantalouden menestyksen kannalta on se, että työnteke ei kannata riittävän hyvin, jotta se motivoisi kansalaisia täysimääräisesti hankkimaan yhteistä hyvää ja henkilökohtaista toimeentuloa. Perimmiltään tästä monet muut ongelmat johtuvat. Minkä takia työnteke ei kannata? Verotus on korkea, veroaste on liian korkea, ja se taas johtuu siitä, että julkisen talouden osuus suomalaisesta kansantaloudesta on kestäättömän korkea eikä se pitkällä aikavälillä voi näin korkeana säilyä, tai sitten yhteiskuntamme rappeutuu ja raunioituu. Siinä suhteessa tarvitaan uusia arvioita.

Meidän pitäisi myös arvostaa työtä sillä tavalla, että kaikki työ on arvokasta. Ei se, että jostain työstä saa pienen palkan, välttämättä tarkoita, ettei senkin työn tekeminen ole parempaa kuin joutilaisuus. On kovasti hämmästyttänyt keskustelu, jossa sanotaan, että monella työllä ei ole mitään arvoa, vaan mieluummin pidetään parempana ja oikeudenmukaisena ratkaisuna sitä, että ihmiset ovat joutavina ja joutuvat elämään yhteiskunnallisten almujen varassa. Sitähän kaikki sosiaaliturki perimmiltään on, ja niin monet, jotka sen varaan joutuvat, itsekin kokevat.

Yksi suuri ongelma on se, että meidän yhteiskunnassamme liian suuri joukko ihmisistä on riippuvaisia julkisesta vallasta. Heillä ei ole mahdollisuuksia omin voimin parantaa asemaansa. Kun on riippuvainen julkisesta vallasta, on ymmärrettävää, että tyytymättömyys ja katkeruus suuntautuu julkista valtaa ja valtiota kohtaan. Tämä ei ole tietysti tervettä. Pitäisi olla mahdollisuus normaalilla, terveellä, työkykyisellä ihmisellä itse mahdollisimman pitkälle päättää omasta liikkumavarastaan ja siitä, miten elämänsä suuntaa. Nyt tätä tilaa omalle aktiivisuudelle ja työnteolle on hyvin vähän. Tämä ei ole mikään kovin vanha tilanne. Vielä ehkä 60- ja 70-luvuilla ihmisillä oli paljon paremmat mahdollisuudet parantaa sosiaalista asemaansa. Nyt nämä mahdollisuudet ovat paljon heikommät. Se on yksi piirre, joka muidenkin kuin taloudellisten kysy-

mysten osalta heikentää yhteiskuntamme ilmapiiriä ja tulevaisuutta.

Kansalaiset eivät myöskään usko, että politiikoilla on hyviä ratkaisuja. Kyllähän tässä ajassa asioita, aatteita, ehkä niitä tulevaisuuden näkyjäkin on esitetty, mutta mikään näky ei ole saanut sellaista innostusta ja kannatusta aikaan, että ainakaan toistaiseksi olisi mitään sellaisia yhteiskunnallisia päämääriä kuin aikaisemmin. Poliitiikan mielenkiinto on mennyt hyvin lähelle viihdetasoa. Ihan jos viime viikkoja ajattelee, ne asiat, joista kansalaiset ovat kiinnostuneita politiikassa, kyllähän ne ovat kansanedustajien palkat, poissaolot ja vastaavat, täysin toisarvoiset kysymykset kansalaisten kannalta. Toisaalta myös me poliitikot hyvin helposti näissä asioissa lähdemme mukaan ja olemme valmiita tekemään ratkaisuja tai väistämään kysymyksiä siitä, mistä se helpoiten tapahtuu.

Joskus myös tuntuu, että periaatteelliset kysymykset ovat jääneet hyvin vähälle huomiolle, tai onko sitten niin, että sellaisia suuria yhteiskunnallisia periaatteita tai arvoja, joiden perusteella eri puolueet ja yhteiskunnalliset suuntaukset ovat syntyneet, ei enää olekaan. Sen puolestahan puhuisi se, että meillä on nyt kuudetta vuotta vallassa hallitus, jolla on suuri eduskunnan tuki takanaan ja jossa ovat edustettuna suomalaisen politiikan ääripäästä oikealta vasemmalle tai laidalta laidalle, miten näitä nimittääkin. Kuitenkin nyt elämme monella tapaa normaaleja aikoja, kun lama ja talouskriisikin on saatu hallintaan.

Kaikien kaikkiaan valtioneuvoston budjettikiehyistä ei voi pitää huonona. Se vastaa hyvin pitkälle omaa näkemystäni siitä, että valtiontaloutta täytyy terveesti hoitaa. Mutta toivoisin todella, että samalla, kun puhutaan niistä taloudellisista edellytyksistä, joita valtiovalalla on käytettävissään, löytyisi myös rohkeutta katsoa niitä yhteiskunnallisia ongelmia, jotka ovat politiikan taustalla, eikä vain tällä tavalla keskusteltaisi, miten ne rahat riittävät valtion perustehtäviin ja toisaalta yhteiskunnallisten, rakenteellisten ongelmien seurausten lääkittämiseen.

Todella olen monta kertaa vuosien varrella perännyt, että meillä pitäisi olla rohkeutta tehdä yhteiskunnallisia muutoksia, yhteiskunnallisia rakennemuutoksia, semmoisia, jotka varmasti joiltain osin joidenkin kansalaisten osalta olisivat epämiellyttäviä. Tarkoitin esimerkiksi työelämän muutoksia, työelämän rakenteiden muutoksia, muutoksia verotuksessa, julkisen vallan eräi-

den toimintojen supistamista, julkisen talouden oikeaa mitoittamista suhteessa yksilön talouteen, perheiden aseman parantamista suhteessa julkiseen valtaan, työnteon kannattavuuden parantamista ja ennen kaikkea sellaisen yhteiskunnan rakentamista, jossa valtio ja julkinen valta enemmänkin luovat mahdollisuuksia ja hyviä edellytyksiä yksilöille rakentaa sitä hyvää elämää sen sijaan, että valtiovalta pyrkii itse rakentamaan sen hyvän elämän ja yksilöiden ainut tehtävä on odottaa, mihin lokeroon kukin sijoitetaan, ja tyytyä sitten siinä olemaan. (Ed. Gustafsson: Tähän on hallitusohjelmassa sitouduttu, mitä edustaja esittää!) — On erinomaisen hyvää, jos hallitusohjelmassa on näin, ja todella sitä toivon. Toivon tietysti sitä myös, että hallitus pysyy toteuttamaan tämän ohjelmansa. Toivon sitä todella, koska minusta isänmaa ja kansalaiset ansaitsisivat parempaa politiikkaa. Paljon odotetaan eduskunnalta ja poliitikoilta ratkaisuja ihmisten ongelmiin.

Mutta todellakaan itse en näe, että ainoa ratkaisu on se, että lievitetään ongelmien seurauksia jakamalla rahaa, vaan meidän pitäisi kyetä menemään syvemmälle. Poliittisella vallalla pystytään yhteiskunnan rakenteita muuttamaan, muuttamaan lainsäädäntöä, niitä säännöksiä, joiden puitteissa kansalaiset ja koko yhteiskunta toimivat.

¹² **Valtiovarainministeri Sauli Niinistö:** Arvoisa puhemies! Haluan kiittää jo etukäteen ja erityisesti jälkikäteen valtiovarainvaliokuntaa siitä tuesta ja luottamuksesta, jonka mietintö, toivon mukaan myös eduskunnan ratkaisu, hallituksen finanssipoliittiselle linjalle sisältää, tai ainakin kai tämä on näin tulkittava. Ehkä olisi ollut kohtuullista, että hallituspuolueista myös vasemmistoliitto, sosialidemokraatit, vihreät ja Rkp olisivat selkeästi ilmaisseet sitoutuvansa myöskin tähän hallitusohjelmaan perustuvaan linjaan, mutta tulkintani siitä huolimatta lienee oikea.

Kiinnitin valiokunnan mietinnössä juuri hallitusohjelman tiimoilta huomiota valiokunnan kannanoton toisen sivun oikeanpuoleisen kappaleen ensimmäiseen täyskappaleeseen, jossa kerrotaan, että eduskunnan tulee reagoida hallitusohjelmaan. Tästähän on nyt kysymys aika paljon ollut, kun ylipäätään tiedonannon puitteissa tänne on tultu. Viime syksynä kuulimme täällä moneneen kertaan, että hallituspuolueitten riveistä epäiltiin hallitusohjelman ajantasaisuutta. Halu-

ankin tässä todellakin yhtyä siihen käsitykseen, että muutokset ovat hallitusohjelmakysymyksiä sitten. Nehän eivät ole tietenkään eduskunnan ratkaistavissa, vaan hallituspuolueitten on löydettävä kulloinkin muutoksista yksimielisyyttä. Ei sellaista muutosautomaattia ole, että täällä liudennetaan tehtyjä ohjelmia. Tietysti nuo muutokset on myöskin viime kädessä eduskunnan hyväksyttävä.

Vaikka tulkitsenkin tämän keskustelun ja valiokunnan mietinnön tueksi hallitukselle, herää kuitenkin joitain kysymyksiä. Ensimmäinen niistä voisi kuulua: Voiko todella samaan aikaan, kun ottaa ansiokseen ansiosta sen, että valtiontalous on tasapainotettu ja että nyt ollaan ylijäämäisiä, esittää lukemattoman joukon menolisäyksiä, ilman että sitoutuu tämän linjan jatkamiseen? (Ed. Uotila: Pitää unohtaa verohelpotukset!)

Toiseksi, kun joistakin puheenvuoroista kävi ilmi, että tuo mentaliteetti "nyt kun on varaa" alkaa vallata mieltä, haluaisin kysyä niiltä puhujilta, kuinka pitkään teidän mielestänne tätä varaa on. Onko siitä tietoa? Minulla ei ole sellaista tietoa, että olisi nyt, enkä tiedä, milloin sitä pelivaraa tulisi.

Haluan kaiken uhallakin, tiedän olevani vanhanaikainen, jos palaan lähes 10 vuotta taaksepäin tai ylikin, muistuttaa niistä ajoista, joissa eduskunta eli silloin, kovan kasvun, pysyväksi tulkitun kasvu muutoksen hengessä. Silloin lisättiin menoja sillä tavalla, että se leikkausoperaatio, jota täällä on 90-luvun puolestavälistä ja ennen sitäkin jo harrastettu, ei suinkaan syntynyt pelkästään siitä, että elettiin taloudellisesti huonoa aikaa, vaan myös siitä, että oli nostettu menot aivan epärealistiselle tasolle. (Ed. Rajamäki: Oli ulkoisiakin syitä!) Vaikkei olisi tullut minikäänlaista talouslamaa, vaikka Neuvostoliitto edelleenkin liikkui ja meidän kauppamme sinne, me olisimme niitten menotasojen kanssa kyllä tukehtuneet ilman leikkauksia. (Ed. Gustafsson: Onko ministeri perehtynyt Ruotsin talouteen ja finanssipolitiikkaan?) Nyt on erittäin tärkeää, että me muistaisimme malttaa mieleemme tämän kasvun aikana.

Tilanne on joka tapauksessa niin, että finanssipolitiikka ei ole mikään päiväperho, ja eduskunnalta, jos joltakin, on edellytettävä sellaistaakin rohkeutta, että vaikei pääse kaikkea kaunistaja rohkeaa itse juuri sen vaalikauden aikana tekemään, niin seuraavallekin eduskunnalle pitää jät-

tää kunnan perintö. Vain sillä tavalla voidaan ajatella, että sekin malttaisi mielensä ja jättäisi tulevaisuuden eväät aina eteenpäin.

Arvoisa puhemies! En ajatellut tähän keskusteluun tämän syvemmältä puuttua, mutta kun aihepiiriin liittyy muutama muu ehkä ajankohtainenkin tekijä, otan ne tässä esille.

Paljon on puhuttu tämän vuoden julkishallinnon palkankorotuksien rahoittamisesta. Haluaisin ainakin tässä talossa muistuttaa siitä, että ei ole olemassa mitään erillistä palkankorotusmomenttia, ei edes palkkamomenttia, vaan niin sanottu toimintamääräraha eri virastoille, laitoksille, ministeriöitä myöten. (Ed. Gustafsson: Ainaakin sopimusmoraali on olemassa!) — On sopimusmoraali — mutta nämä toimintamäärärahat pitävätkin sisällään aika paljon enemmän kuin sopimukset. Ne pitävät 36 miljardia markkaa. Niitä jäi siirtyvinä erinä viime vuodelta 3,2 miljardia markkaa. Ei tarvittukaan niin paljon kuin oli toimintamenoihin osoitettu. Joissakin laitoksissa ja virastoissa toimintamenoista pääosa menee kyllä palkkoihin, siis yli puolet, mutta ei suinkaan kaikissa. Sellaisena aikana, kun tuo mentaliteetti "nyt kun on varaa" alkaa vallata mieltä, nämä toimintamäärärahat ovat sen tyyppisiä, että niitä on syytä seurata aika tarkoin.

Niinpä kun nyt totean, että palkat, palkankorotukset, tulevat varmuudella maksuun ja ettei palkankorotusten vuoksi, korostan, palkankorotusten vuoksi ketään irtisanota, lomauteta tai edes pysyväisluontoisen henkilöstön määrää pienennetään, siis palkankorotusten vuoksi, niin elleivät sitten toimintamenot todellakaan anna periksi maksaa kaikkia palkkoja, asiaan joudutaan varmasti palaamaan, mutta palataan siihen sillä tavoin, että asianomaisen viraston, laitoksen tai ministeriön yleinen toimintamenokulttuuri kyllä tarkistetaan tarkoin, jotta nähdään, mihin muuhun rahaa nähdään välttämättömäksi käyttää ja minkälaisia määriä. (Ed. Gustafsson: Onko tämä kokoomuslaista henkilöstöpolitiikkaa, kun pidetään henkilöstö epävarmuudessa?) — Henkilöstö ei voi olla missään epävarmuudessa sen jälkeen, kun hallitus on niin viime kesänä kehkeyksien yhteydessä kuin nyt kolmatta kertaa kertonut, että palkat palkankorotuksineen maksetaan, ketään ei irtisanota, lomauteta tai pysyvää henkilöstöä vähennetään palkankorotusten vuoksi. Mutta ymmärtäkää nyt ihmeessä se seikka, että on olemassa muita toimintamenoja, juuri sen tyyppisiä, joissa hyvin nopeasti tapahtuu aivan uuden-

laista menokulttuuria, ellei sitä joku valvoisi. (Ed. Rajamäki: VM:n kulttuuria!) — VM aikoo elää tällä 50 prosentilla kyllä. Me puristamme muista toimintamenoista sen jopa niin, ettei mitään pysyvää vauriota tule.

Täällä on, arvoisat kansanedustajat, puhuttu paljon verotuksesta ja tuloverotuksesta. Minä ymmärrän hyvin niitä lähtökohtia, joilla eduskunta itse on rukkaamassa omia palkkojaan, mutta olen hiukan huolestunut siitä, kuinka tämä sanoma vaikuttaa yleiseen mielialaan. Muistan hyvin tarkoin, että tässä salissa on moneen kertaan leimattu suurituloiseksi, vähän moitittavaksikin ihmiseksi, sellainen ihminen, joka faktisesti saa käteensä nipin napin sen, mitä verovapaa kulukorvaus on. Minä vain jäin pohtimaan, miten tuollainen ihminen, jonka vuosiansiot ovat 200 000 markan paikkeilla, tämän viimeisen viestin ottaa vastaan, että sellainen verovapaa kulukorvaus, joka vastaa hänen, suurituloiseksi leimatun ihmisen, koko käteen jäävää tuloa, voi selittämättömällä tavalla vielä tulla palkankorotusten yhteydessä.

Tässä on paljon kysymys siitä, että jos ajattelee, että joudutaan pitämään tiukalla valtiontaloutta, jos ajattelee, että ahneus ei ole kaunis asia, jos ajattelee, että puhunpa joskus vähän ahneuttakin vastaan ainakin puheissa, pitäisikö silloin omalla esimerkillä pyrkiä vaikuttamaan? Tai pitäisikö silloin ainakin yrittää kaikin keinoin välttää, ettei oma esimerkki olisi täysin päinvastainen kuin puheet ovat? Selittämätön kulukorvaus, joka todellakin vastaa määrältään suurituloiseksi leimatun ihmisen koko ansiota, on vaikeasti käsitettävä sellaiselle ihmiselle, (Ed. Gustafsson: Ministeri ei seurannut eilistä kulukorvauskeskustelua!) joka palkankorotuksestaan maksaa veroa ja veronluonteisia maksuja säännönmukaisesti lähes 60 prosenttia.

Ensimmäinen varapuhemies: Vastauspuheen-
vorojen pituus on yksi minuutti.

¹³ **Virpa Puisto /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvin lyhyesti haluan vastata ministeri Niinistölle. Ensinnäkin haluan korjata, että kaikki valtiovarainvaliokunnan jäsenet, jotka on mainittu, eivät ole olleet tässä viimeisessä käsittelyssä. Olen poistunut valtionvaroista, koska katsoin, että näin sitovaan paperiin en voi yh-

tyä. Syy on se, että hallitusohjelma lupaa hallituksen sosiaalipolitiikan lähtökohdaksi pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämisen tavoitteenaan kehittyvä yhteiskunta, joka takaa kaikille mahdollisuuden oman elämänsä hallintaan ja aktiiviseen osallistumiseen jne. Annan tukeni hallituksen tiukalle finanssipolitiikalle ja hallituksen toimille, mutta en anna tukea sille, että kun näillä raameilla ja aiemmilla ryhmänjohtajilta vaadituilla sopimuksilla eduskunta suurinta hätää kärsiville antoi nettovaikutuksiltaan noin 400 miljoonan helpotuksen ja nyt saamme käsiteltäväksi 19 miljardin lisäbudjetin, niin näitä rokotuksia jatketaan. Meidät viedään hiekkalaatikoon, jossa on ministeriön kehukset. Saamme keskenämme heittää hiekkaa toistemme silmille siellä. Silloinhan voidaan rauhallisesti myös tulevaisuuspakettia tehdä muualla ja myydä valtion omaisuutta ja jakaa rahat.

¹⁴ **Kari Rajamäki /sd** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kireätä talous- ja finanssipolitiikkaa puoltavat velka ja useat talouteen liittyvät epävarmuustekijät, juuri verotuskysymykset muun muassa, mikä on kevennyksen taso. Suhde hyvinvointivaltioon on hyvin tärkeä. Nyt haluaisin korostaa sitä, että hallituspuolueet, hallitusryhmät eduskunnassa, ovat vähintään yhtä tärkeä porukka miettimään hallitusohjelman sisäisiä painotuksia, mitä ylitoteutetaan, mitä alitoteutetaan hallitusohjelmassa. Ei valtiovarainministeriöllä ole yksinoikeutta siitä päättää. Nyt tämä mietintö, joka on erittäin selkeä painotussissaan, on hallitusryhmien yhdessä rakentama ja tuo aivan uudenlaisen hyvinvointivaltio-kehityksiin -ajattelun ja on selkeä budjetin ohjausmalli. Jollei tätä budjettivallan mukaisesti viestitettyä tavoitetta toteuteta talousarviovalmistelussa, on luonnollista, että hallituspuolueiden eduskuntaryhmät valtiovarainvaliokunnassa ja eduskunnassa budjettivaltansa mukaisesti käsittelevät myös, kuten viime joulukuussa, budjettia. Tältä osin on selkeästi todettu se, että budjetti- ja finanssipoliittisessa päälinjassa pitäytyessään eduskunta reagoi tarvittaessa tässä mietinnössä esitettyihin asiakokonaisuuksiin ja hallitusohjelmaan. Eli tältä osin ei tässä desimaalipäätöksinä olla tehtykään, siinä valtiovarainministeri on tietysti oikeassa tulkinnassaan. Jos hän sellaista odotti, sellaista ei valtiovarainvaliokunnan mietintö sisällään pidä.

15 Maria Kaisa Aula /kesk (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan puolesta voi tietysti todeta ministerille, että kiitokset kiitoksista. On varmasti merkille pantavaa että, paitsi hallituspuolueista myös opposition pääryhmistä tuli tukea tälle kireän talouspolitiikan perustavoitteelle, ja se on varmasti aika merkittävä asia, jos ajatellaan myös eurooppalaisittain katsottuna. Valiokunnan puolestakin voi todeta, että kyllä tämä kaiken kaikkiaan oli hyödyllinen harjoitus. Se lisäsi paljon tietoa ja kykyä arvioida eri hallinnonalarat ylittäviä painotuksia ja käydä arvokeskusteluja. Toivon, että tämä virittäisi myös hallitusta kokonaisuudessaan käymään saman tyyppistä hallinnonalat ylittävää arviointia.

Mutta, arvoisa ministeri, mitä tulee valtion työnantajapolitiikkaan, niin vaikka olisimme mitä mieltä korotusten budjetoinnista, tosiasia on, että epävarmuutta linja on aiheuttanut ja se heikentää valtion kilpailukykyä työnantajana. Siitä olen huolestunut. Valtio menettää hyviä työntekijöitä, ja heitä me tarvitsemme turvaamaan palveluiden laadun.

16 Markku Laukkanen /kesk (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Mekin olemme keskustassa ihmetelleet, miten samanaikaisesti voidaan tavallaan näiden mietinnössä esiintyneiden erittäin hyvien painopistealueiden esiin nostamisen kautta kuitenkin tukea voimakkaasti hallitusta. Kyllä me, ed. Puisto, teidän tuskanne ymmärrämme ja toteamme, että meillä on hyvä ponsi, johon tekin voitte erittäin hyvin yhtyä. Ei voida samaan aikaan puhua siihen sävyyn, miten sosiaalidemokraattien ja vasemmistoliiton ryhmäpuhujat puhuivat köyhyydestä, syrjäytymisestä ja kaikesta siitä sosiaalisen ja alueellisen eriarvoisuuden ongelmaliikasta, jonka äärellä olemme, ja siitä huolimatta sanoa seuraavassa lauseessa, että me tuemme hallitusta ja sen finanssipolitiikkaa. Siinä on perin keskeinen ristiriita.

Mehän, kuten täällä jo todettiin, keskustan puolelta halusimme viestittää sitä, että perustavoitteet, perustaloudenlinjaukset ovat kohdallaan, mikä koskee budjetin menokehystä ja tavoitetta velan maksamisen määrästä, mutta siitä huolimatta liikkumavaraan kohdistuvia, mikä on meidän vaihtoehtomme, toimenpiteitä odotamme. Ne liittyvät veropolitiikkaan ja ennen muuta työnantajan välillisten sosiaalimaksujen alenta-

miseen, sen kautta parempaan työllisyyteen ja myöskin finanssipoliittiseen liikkumavaraan.

17 Kari Uotila /vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Niinistön pitää tietysti muistaa, että julkinen talous muodostuu sekä tuloista että menoista, ja kun varoittelette eduskuntaa menojen lisäämisestä, on syytä silloin myöskin varoittaa hallituksen piiristäkin tulevista ehdotuksista hallitusohjelmaakin suuremmista verohelpotuksista, jotka vielä kohdennettaisiin sillä tavalla, että ne eivät kohdistu kaikille pienituloisille.

Mitä tulee työnantajapolitiikkaan, niin onko ministeri Niinistö todella sitä mieltä, että eri virastojen ja valtion toimijoiden pitää itsetarkoituksellisesti käyttää kaikki toimintamenot vuoden loppuun mennessä? On aivan ymmärrettävää, että kun eri puolilla on ollut epävarmuutta siitä, mikä on seuraavan vuoden palkkamenojen tilanne, tuleeko niitä, niin jo varovaisuusperiaatteen johtaa siihen, että pistetään pikkaisen sukanvarteen. Se on ihan järkevää tulevaisuuteen varautumista, ja tällä perusteella ei pidä valtion työnantajapolitiikan yleistä linjaa romuttaa ja tehdä siitä epäluotettavaa henkilöstön silmissä.

Mitä ed. Laukkaseen tulee, ei oikein tiedä, tukeeko ed. Laukkanen tiedonannossa olevaa talouspoliittista ja finanssipoliittista linjaa vai ei. Minun nähdäkseni keskusta lähinnä kunnallista vaalivuoden merkeissä nosti esiin kunnallistalouden, joka on kuitenkin pieni osa kokonaisuutta ja joka vielä lähivuosina tulee vahvistumaan ensimmäisen kerran lamavuosien jälkeen.

18 Irja Tulonen /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ministeri Niinistön kanssa siinä samaa mieltä, että meillä on ajatus siitä, että nyt kun on varaa, pitäisi tehdä sitä ja tätä. Mielestäni varaa on silloin, kun lyhennetään velkaa, ja sen jälkeen, kun väljyyttä tulee. Silloin varmasti voidaan sanoa, että meillä on varaa yhteen sun toiseen.

Toivon todella, että kun hallitus miettii näitä tuloverotuksen alentamisasioita, siinä otettaisiin huomioon myöskin yritysten toiveita. Kelamaksun alentaminen yrityksiltä on hyvä yritys, mutta tarvitaan lisää samantapaisia keinoja, joilla voidaan sitten myöskin työllisyyteen vaikuttaa.

Lopuksi, puhemies, tiedonannosta sinänsä muotona. Minusta se on vieras, enkä ole tullut sinuiksi sen kanssa koko sinä aikana, minkä valtio-

varainvaliokunta on sitä käsitellyt. En tiedä, onko se naisen logiikkaa, meillä on ilmeisesti aikovuoressa vähän enemmän kuin joillain muilla, kun on niin vaikea miettiä pelkästään menoja ilman tuloja. Olisi paljon helpompi asioita ajatella, kun on tulot ja menot, jotka yhteensovitetaan. Pelkästään menoihin sitoutuminen on tietysti helppoa, mutta toisaalta myöskin hyvin vaikeaa.

¹⁹ **Bjarne Kallis /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ymmärrän ministeri Niinistön tuskan, kun hän joutuu toteamaan, että mietinnön teksti ja ryhmäpuheet ovat ristiriidassa toistensa kanssa. Ministeri toivoi, että SDP, vasemmistoliitto, ruotsalaiset ja vihreät selkeämmin sitoutuisivat tiedonannon budjettiraameihin. Senhän ne ovat tehneet mietinnössä, mutta eivät ryhmäpuheenvuoroissa. Totean, että esimerkiksi ed. Rajamäki totesi ryhmäpuheenvuorossaan, että eduskunta ratkaisee budjettikokouksen lopullisen sisällön ja volyymin käsitellessään syksyllä hallituksen talousarvioesitystä. Tiedonantomenettely ei siis ole eikä olisi voinutkaan olennaisilta osin kaventaa eduskunnan vaikutusmahdollisuuksia.

Kyllä tämä on, en sano ennen kuulumatonta, mutta mietinnössä ollaan tiettyä mieltä ja sitten ryhmäpuheenvuorossa sanotaan jotakin muuta. Olisi kyllä mielenkiintoista tietää, mitä mieltä oikein loppujen lopuksi ollaan.

²⁰ **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli mielenkiintoista todeta, että valtiovarainministeri Helsingistä valittuna kansanedustajana on sitä mieltä, että täällä on liian kallista elämä, mikä johtaa siihen, että joudutaan kulukorvauksetkin maksamaan niin suurina, että henkilökohtainen budjetti on tasapainossa. Toinen eläintieteilijän huomautus ministerin kielikuville on se, että päiväperho on siitä mainio olio, että se päivässä hoitaa koko hommansa, myös lisääntymisensä — samaa ei voida sanoa teidän veroalepolitiikastanne.

²¹ **Liisa Hyssälä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun seuraa tätä keskustelua, voi todeta, että on tulossa erittäin mielenkiintoinen syksy. Ministeri Niinistö totesi puheessaan, että tulevaisuuden eväitä ei ole syytä syödä. Näin varmasti on kaikkien meidän mielestämme asianlaita, mutta ne eväät varmasti lisääntyisivät, jos uskallettaisiin rohkeammin käydä

käskiksi uudistuksiin sosiaaliturvassa, työelämässä ja verotuksessa. Me olemme odottaneet esimerkiksi juuri kannustavuuteen tähtääviä uudistuksia, joista ministeri on itsekin julkisuudessa ollut huolestunut, mutta ainakaan toistaiseksi ei ole tapahtunut mitään sillä alueella.

Ed. Uotilalle sanoisin, että kuntatalous ei suinkaan ole mikään pieni osa tätä, vaan kuntien peruspalvelut ovat hyvin iso osa tätä kansantaloutta ja myöskin tätä budjettia. Me olemme todella huolestuneita peruspalveluista. Terveystieteiden tutkimuskeskuksella on osassa maata suuressa kriisissä.

²² **Jukka Gustafsson /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En voi sille mitään, että minusta ministeri Niinistön näkemykset suhteessa valtion henkilöstöön edustavat hävytöntä suhtautumista työnantajana omaan henkilöstöön. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä edellytti viime viikolla, että nämä määrärahat tulee saada täysimääräisinä. Minä kysyn kokoomuksen eduskuntaryhmältä: Vastaako todella teidän näkemyksenne tätä, mitä ministeri Niinistö edustaa?

Mitä tulee sitten tähän niin sanottuun kehyskeskusteluun, haluan olla myöskin ministerin läsnäollessa sillä tavalla rehellinen ja avoin ja kertoa omat käsitykseni. Voisin käydä esimerkiksi opetusministeriön pääluokan lävitse, mitä tarpeita siellä on ammatillisen aikuiskoulutuksen suhteen, esiopetuksen matkustustuen suhteen, yliopistojen perusvoimavarojen suhteen. Niitä rahoja ei voida ottaa poliisilta eikä käsitykseni mukaan kehitysyhteistyöstä, ja tältä osin budjetin raamit ovat liian tiukat. Silti minäkin olen hyväksymässä kireän budjettipolitiikan, mutta rehellistä pitää politiikanteon täällä olla. Sen takia kehys on ohjeellinen.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Gustafsson. Minuutti on jo roimasti ylittynyt. Ed. Vokkolainen, seuraava vastauspuheenvuoro, ja pyydän pidättäytymään minuutissa.

²³ **Jorma Vokkolainen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä kai jokaisesta hallitusryhmien puheenvuorosta tuli selkeästi esille se, että hallitusryhmät tukevat nykyistä suhdanne- ja finanssipolitiikkaa. Ei kai siinä mitään ongelmaa ole. Mutta tässäkin keskustelussa, mikä ministeri Niinistön puolelta on tullut

esille, on otettu lisätulkintaa, että hallituksen sisältä ruvetaan tulkitsemaan, mitä hallitusohjelma pitää sisällään. Se pitää sisällään muutakin kuin tiukkaa finanssipolitiikkaa. Se pitää sisällään muun muassa, mikä hyvinkin voimakkaasti on tullut esille, köyhyyden ja syrjäytymisen poistamisen. Ei voi olla niin, että me täällä käymme kovaa keskustelua ainoastaan yhdestä hallitusohjelman kohdasta. Kyllä nämä kaikki ohjelman kohdat on tuotu sinne vakavasti, ja kaikki tutkimukset selkeästi osoittavat, että tuloerot ovat kasvamassa. Kyllä me nyt hallitukseltakin odotamme toimenpiteitä, joilla tuloerojen kasvamisen estämiseksi tehdään töitä. Toisaalta on myöskin varottava sitä, ettei tule sellaista kuvaa, että valtio työnantajana käyttäytyy niin, että se olisi samalla ajamassa julkista sektoria alas.

24 Olavi Ala-Nissilä /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa on aika perusteellisesti käsitelty valtiotyönantajan roolia ja niitä määrärahakysymyksiä, mitkä liittyvät valtion palveluksessa olevaan henkilöstöön. Yhdyn kyllä siihen huoleen, että nämä määrärahakehykset ... (Ed. Gustafsson: Jaostossa myös kokoomuslaiset jäsenet!) — kyllä — että meidän pitäisi pystyä budjetoimaan palkankorotukset. Muutoin tässä ajaudutaan entistä pahempiin vaikeuksiin muun muassa poliisitoimen, Vankeinhoitolaitoksen, Rajavartiolaitoksen jne. osalta.

Arvoisa puhemies! Toinen näkökulma on se, että kyllä hallituksella pitäisi olla pitkän ajan veropoliittinen linja. Teidän pitäisi, ministeri Niinistö, ottaa käyttöön myöskin veropoliittinen ministerivaliokunta, sillä valtiovarainministeriö on veroasioissa substanssministeriö. Kun hallitusohjelma on ristiriitainen, niin ei tapahdu järkevää veropolitiikkaa eikä ole pitkän ajan ohjelmaa, ja tämä näkyy kyllä näissä budjettikehyksissä isona ongelmana.

25 Valtiovarainministeri Sauli Niinistö: Arvoisa puhemies! Valitettavasti iltakoulu ja työsovimuslaki odottavat.

Ed. Puisto, annan arvoa tuellenne. Ei tässä mitään ahtaita hiekkalaatikoita olla rakentamassa, mutta ei valtiontalous mikään Saharakaan ole kyllä. (Ed. Puisto: Siinä on paljon välissä!)

Ed. Rajamäki, toivotte, että otetaan huomioon valtiovarainvaliokunnan käsityksiä. Minä

olen oikein tyytyväinen siitä, että valtiovarainvaliokunta ei ottanut omia joulukuisia käsityksiään nyt huomioon. Siellähän vaadittiin 6,5 miljardin markan lisäystä tämän vuoden pohjiin. Se on totta. Tässähän tämä ongelma juuri onkin, että on helppo esittää toivomuksia. Me laskimme sen viime joulukuussa, olisi pitänyt ottaa 6,5 miljardia lisää. Nyt onneksi valtiovarainvaliokunta ei siihen palaa. Siinä puhutaan jo sellaisista eroista, joilla ei ole mitään tekemistä hallitusohjelman mukaisen finanssipolitiikan linjan kanssa.

Edustajat Uotila ja Gustafsson puolustavat täällä toimintamenomäärärahoja. Tiedättekö mitä kaikkea te puolustatte? Te kerroitte, ed. Gustafsson, että minun politiikkani on jollain tavalla henkilöstöön nähden hävytöntä. Tämä on hallituksen politiikkaa. Hallitus on eilen juuri ratkaissut asian tällä tavalla, koska hallituksen piirissä tiedetään varsin hyvin, että toimintamenomäärärahoissa on paljon paljon muutakin kuin palkat ja palkan korotukset. Siellä on paljon muuta. Mitä te puolustatte? Tiedättekö te? Minä haluan tietää silloin, kun toimintamäärärahoja alkaa palaa runsain mitoin, mitä kaikkea se pitää sisällään.

Siirtyvät erät ovat ihan oma lukunsa. Tämä keskustelu käytiin viimeksi kolme neljä vuotta sitten, jolloin leikkasimme siirtyviä eriä. Silloin kerrottiin myöskin, että tämän jälkeen ne kulutetaan kaikki joulukuussa, hassataan maailmalle — se ei ole mahdollista enää — ja että ne kuivuvat. Nyt niitä kuitenkin oli tuo 3,2 miljardia. Kun ed. Uotila vertaa niitä palkankorotusten volyymiin, se on enemmän kuin naiivia. Tiedätte itsekkin, että tässä on 200 miljoonasta puhe, ei 3,2 miljardista. Mittaluokkaero on melkoinen. Ei kukaan voi nyt kuvitella, että annettaisiin noin 40—50 prosentin palkankorotukset, mihin se olisi johtanut, jos ne olisivat jotakin varautumista. Ei toki.

Minusta on erittäin tärkeää myöskin yleisen elämänmenon kannalta ja asenteiden kannalta se, että valtio pitää sellaisen avoimen pääluokan kuin toimintamenot selkeästi kurissa, ettei tapahdu mitään irtiottoja. Samalla tavalla tärkeää on minusta verokeskustelu, jota täällä käydään. Kyllä sillä on, uskokaa nyt vain, paljon enemmän signaaliarvoa siihen, miten ihmiset suhtautuvat tässä talossa tehtyihin ratkaisuihin, aivan väistämättä ja minusta ymmärrettävästi.

Näin ollen, ed. Aula, palataan palkanmaksuasioihin vielä kertaalleen. Hallitus on kolmasti päättänyt tämän asian, en minä kertaakaan. Hallitus on joka kerta päättäessään asiat kertonut,

että palkankorotukset, palkat maksetaan, irtisanomisia, lomautuksia, ei edes pysyväisluontoisia henkilöstön vähennyksiä tapahdu palkankorotuksen vuoksi. Jokainen valtion palveluksessa oleva ihminen tietää paremmin näköjään kuin tässä salissa tiedetään, mitä toimintamenomäärärahat ovat, että siellä on paljon paljon muutakin sisällä. Epävarmuutta on varmasti luonut se demagogia, jota tavan takaa tässä asiassa harrastetaan. Mutta varmistakaa ensin, mitä te puolustatte.

Minä haluan vain toistaa sen, että välittömästi, kun toimintamäärärahojen osalta ilmoitetaan, että niillä ei kyetä maksamaan palkkoja tai palkankorotuksia, sitten katsotaan se menokuluttuuri. Voi olla hyvinkin, ettei ole liikkumatilaa, mutta tiedämme sen, että ... (Ed. Gustafsson: Onko poliisien huolen aihe nyt turha sitten!) — Poliisi on varmasti eräs erikoistapauksista, joka pyrittiin ottamaan huomioon. Voi olla, että joudutaan jälleen palaamaan asiaan, ja kysymys ei silloin olisi ilmeisesti edes palkankorotuksista, vaan niin kuin ed. Gustafsson tietää, me olemme joka vuosi joutuneet lisäämään täällä syksyisin noin 40 miljoonaa poliisien määrärahasoihin, ilman että se kuitenkaan seuraavana vuonna on mitään auttanut. Se minua ihmetyttää, ja se asia selvitetään jälleen kerran perin pohjin ja katsotaan, mikä on välttämätöntä. Jos on välttämätöntä, niin rahat tulevat, sehän on selvä asia. (Ed. Gustafsson: Ei pidä vähätellä eduskunnan asiantuntijajaoston kantaa!) — Ei todellakaan, ei todellakaan, mutta sielläkin varmasti tiedetään, että toimintamenomäärärahoista kyetään mitä ihmeellisimpiä asioita kattamaan ja muun muassa nämä puuttuvat palkankorotusrahat, se on minusta aivan notorinen seikka pääsääntöisesti.

²⁶ **Virpa Puisto /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kysymykseen, mikä on hallitusryhmien tuki, jos emme sitoudu: On muistettava, että me tuemme hallitusta, mutta nojautumme lakiin. Laki antaa eduskunnalle oikeuden yli sopimusten, yli ryhmänjohtajien allekirjoittamien papereiden, tehdä budjettipolitiikkaa, tehdä sitä vastuullisesti. Siitä me vastaamme tietysti äänestäjille.

Ed. Tulonen, te kerroitte, kuten kokoomuksen ryhmäpuhujakin, että kun työttömyys vähenee ja velanhoidot pienenevät, tulee väljyyttä, jolla voimme kaltoin kohdeltuja ryhmiä auttaa. Näin ei tapahdu. Näin, arvostan kyllä ministeri Niinis-

töä, hän ei väittänytkaan. Mitään rahaa ei jätetä, ei edes eduskunnan hommaamia muita tuloja hyväksyttyä. Tästä syystä mitään sellaista suhdannetta ei tule, joka laukaisisi enää tämän hallituksen linjalla köyhien optiota. Olen siitä vilpittömän pahoillani.

Haluan lisäksi kysyä esimerkiksi, että kun hallitusryhmät esittivät 600 miljoonaa, jonka nettovaikutus oli noin 400 — kannattaa käyttää oikeita lukuja, kun puhutaan näistä asioista ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on valitettavasti täynnä!

Puhuja: ... lastenpsykiatrian 70 ei ole raameissa. Mistä se otetaan, valtiovarainministeriön käyttörahoista vai?

²⁷ **Maria Kaisa Aula /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valtion työnantaja-politiikasta: Jokin pulma on nyt siinä, että hallituksen viesti ei mene perille sen virastoihin. Kun valiokunta käsitteli palkankorotusten budjetointiasiaa, kävi ilmi, että monissa virastoissa tunnolliset johtajat olivat jo kevään aikana aloittaneet erilaiset yt-neuvottelut mahdollisista lomautuksista jnp. Kyllähän tämä aiheuttaa epävarmuutta. On vaara, että valtion kilpailukyky työnantajana sillä tavalla murenee, että hyvät työntekijät haakeutuvat sellaisen työnantajan palvelukseen, jossa on varmuus työpaikasta ja siitä, että palkat maksetaan. Tästä olen huolestunut, että jos hallituksen kanta on kerran se jonka ministeri kertoi, niin toimikaa niin, että viesti menee sitten perille myös hallinnon alemmille tasoille.

Mitä tulee valiokunnan mietintöön, siihen, että olemme 6 miljardin edestä toivomuksia aikaisemmin esittäneet, niin olen aiemminkin todennut, että se oli suuntaa antava, mutta, arvoisa ministeri, on syytä ottaa huomioon, että tässä mietinnössähän valiokunta on myös näistä aiemmista vaatimuksistaan priorisoinut kolme asiaa: lasten ja nuorten psykiatrinen hoito, yliopistojen perusrahoitus ja yliopistosairaaloiden evo-rahoitus.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on kulunut!

Puhuja: Eli olemme tavallaan myöntäneet sen, että toivomuksia on ollut paljon, mutta nämä kol-

me asiaa ovat ne, jotka ovat kaikkien näiden kärkeä.

²⁸ **Kari Rajamäki /sd** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Kalliksen johdonmukaista politiikkantekotapaa kuvannee se, että valtiovarainvaliokunnassa hän mietintöluonnoksen pohjalta ihmetteli hallitusryhmien budjettivaltaa korostavaa linjaa ja itsenäistä lähestymistapaa. Täällä hän yritti todistaa toista. Mietintö on selkeästi korostamassa sitä asiaa, jota ei tietysti tarvitse todistaa, budjettivallan pohjalta lähtevää eduskunnan toimintamallia ja toimintatapaa ja sitä, että ministeriökohtaisiin loppusummiin ei voida ottaa sitovasti kantaa tiedonantoluonteen takia ja että suhdannepoliittisesta tilanteesta tehdään tietysti arvioita myöskin syksyllä keskeisesti.

Tässä päälinjassa pysyttäytyessä mietinnössä esitetyt asiakokonaisuudet antavat varmasti aiheetta syksyllä hallitusryhmien myös arvioida tilannetta uudestaan. Mitään pilkkupolitiikkaa hallitusryhmät eivät siis suostu tekemään, vaan ne arvioivat tässä tasossa ja päälinjassa pysyttäytyen tilanteen. Optimaalisen rakenteellisen ylijäämän taso pitää nimenomaan arvioida. Se ei tarkoita sitä, että valtiovarainministeriöllä on lisäbudjettivaltuudet pelata ilman eduskunnan poliittista ohjausta miten tahtoo. Toinen on se, että kaavamaista lamanaikaista politiikkaa ei enää voida lamanjälkeisissä poliittisissa ratkaisuissa aivan miten tahansa soveltaa.

²⁹ **Tarja Kautto /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua ihmetyttää se, että ministeri vihjailee täällä, että tiedättekö te edes, mitä kaikkea budjetti pitää sisällään. Olen kuvitellut, että ministerin tehtävä on nimenomaan katsoa sitä, mitä oman hallinnonalan toimintakenttä sisältää. Jos siellä on jotain sellaista, jota esimerkiksi eduskunnan tietoon ei ole saatettu tai ei edes haluta saattaa, tuntuu aika merkilliseltä asenteelta meitä kohtaan. Uskoisin, että epäluottamus valtion toimihenkilöiden kohdalla on nimenomaan johtunut siitä, selkeästi valtiovarainministerin puheenvuorokin osoitti sen, että hänellä ei ole sen kummemmin arvostusta valtion työntekijöitä kuin eduskuntaakaan kohtaan, vaan selvästi hän lopussa halusi vesittää koko käytävän keskustelun ja pyyhkiä meillä lattiaa.

³⁰ **Anu Vehviläinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pidän kyllä tätä erittäin ihmeellisenä, että täällä me keskenämme turisemme seuraavan vuoden kehysbudjetista, kun on palautekeskustelu. Ymmärrän sen, että ilta-kouluja pidetään, lisäbudjettia ja tulevaisuuspakettia valmistellaan, tärkeitä asioita, mutta kyllä on ollut tiedossa, että 17. päivä käydään tämä palautekeskustelu. Tässä nyt voidaan jotakin todeta.

Jatkan tuohon, mitä ed. Tulonen sanoi siitä, että ensinnäkään Niinistö ei huomioinut tulo-puolta ollenkaan. Itse ainakin pidän kummallisena, että hän arvioi aika pottuilevaan sävyyn eduskunnan ja kansanedustajien käsitystä menojen lisäämisestä, mutta toisaalta ei yhtään ota itseensä sitä eikä oman ministeriönsä osalta, että tuloja ei arvioida kehysbudjettiin. Samaan aikaan me tiedämme ja luemme lehdistä, että esimerkiksi autovero on arvioitu tälle vuodelle 400 miljoonaa liian alas. Eli kyllä sielläkin olisi realismia opeteltava.

³¹ **Matti Saarinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri Niinistö viittasi siihen, että vain kokoomus pysyy linjoilla ja muut hallituspuolueet eivät. Eihän se näin voi olla. Sehän merkitsisi sitä, että hallitus olisi kaatunut jo aikaa sitten. Päälinjaan ovat sitoutuneet kaikki hallituspuolueet. Ei venettä keikutella. Sen sijaan joissakin yksittäisissä asioissa on viilaamisen varaa. Tässä mielessä pidin ihan kohtuuttomana ministerin väitettä, että ikään kuin kokoomus yksin pitäisi hallitusta pystyssä.

Kun päälinjasta vallitsee hyvin laaja yhteisymmärrys oppositiota myöten, meidän pitää harastaa pienuusluokka-ajattelua. Niin kuin ministeri sanoi, kun suuret asiat puuttuvat, pienten koko kasvaa. Mikä on eduskunnan todellinen budjettivalta? Nyt ollaan imuroimassa ne budjettivallan murusetkin. (Ed. Rajamäki: Ei olla!) Onko vain yksi totuus eli hallituksen esittämä totuus raamin loppusummasta? Tässä voi itse kukin sanoa jonkin miljardiluvun, ja se on yhtä oikein neljän vuoden päähän kuin hallituksen arvio.

Menotasojen nostosta: Ei eduskunta täällä ole menotasoja nostanut. Se on lähinnä näperrellyt pienten yksityiskohtien osalta.

³² **Kari Uotila /vas** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Hyssälälle: Kuntatalous ei todellakaan ole pikkujuttu. Se on erittäin tärkeä. Sen takia on myönteistä, että kuntatalous kokonaisuutena vihdoinkin lamavuosien jälkeen vahvistuu tänä vuonna ja vahvistuu myöskin oletusten mukaan huomattavasti seuraavanakin vuonna.

Vastalauseessa on todettu hyvin selkeästi tuki hallituksen yleiselle talouspoliittiselle linjalle kahdessa ensimmäisessä kappaleessa. Sitten myöskin kuntatalouteen liittyen on todettu, että kuntatalous keskimäärin on vakaalla pohjalla. On todettu, että hallitus suunnittelee valtionosuuksien suuntaamista tulevaisuudessa suurimissa talousvaikeuksissa oleviin kuntiin. Se on hyvä tavoite. Annetaan kiitosta. Myöskin ymmärretään valtiontalouden kannalta valtionosuuksien yksikköhintojen kustannustasotarkistuksen jaksottaminen kolmelle vuodelle. Se tulee myöskin ymmärrettyä. Eli mitenkään nyt tässä kärjistämättä väkisinkin tulee mieleen, että kyllä tässä pikkasen pakkopullana on vastalause muokattu ja kohdistettu se nimenomaan kuntatalouteen ja kuntien ongelmiin, jotka eivät ole vähäisiä, mutta niitä ollaan korjaamassa ihan näillä kehyksillä ja tämänkin vuoden budjettiratkaisuilla.

³³ **Olavi Ala-Nissilä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Uotila ei tunne kuntatalouden kokonaisuutta, kun hän noin kertoo. Lisääntyvän monissa kunnissa on peruspalvelujen osalta todella isoja ongelmia ja eriarvoistuminen kasvaa.

Olisin todella kommentoinut vielä valtion työnantajapolitiikkaan liittyen, että kyllä valio-kunnalle ja jaostoille tulee se viesti, että valtio ei ole kilpailukykyinen työnantaja, ei pysty uudistamaan palkkausjärjestelmiä ja että monissa vi-rastoissa todella on valmisteltu jo henkilökun-nan vähentämistä varautumalla siihen, että mää-rarahat eivät riitä. Tämä on faktaa ainakin valio-kunnalle esitettyä, ja siinä mielessä onnetonta, että budjettikehyksissä hallitus ei kannu sitä vas-tuuta, mikä sille valtiotyönantajana kuuluu.

³⁴ **Mikko Kuoppa /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valtiovarainministeri Niinis-tö täällä kertoi, että palkankorotuksia ei täysin budjetoida, vaan vajaabudjetointi tapahtuu. Kyl-lä valiokunnassa on ehdottomasti kerrottu se, että

palkankorotusmäärarahat täytyisi budjetoida ko-konaisuudessaan, sillä on selvää, että toiminta-määrärahoissahan on todella muutakin kuin pal-kat. Jos toimintamäärärahoista joudutaan otta-maan rahaa pois, sehän merkitsee, että toimintaa joudutaan sitä kautta ajamaan alas. Silloin herää kysymys, että vaikka palkat maksetaan virkamie-hille, jos ei meillä ole sitten taas varaa, millä he voisivat toimia ja tehdä tehtäviään, onko enää järkevää silloin maksaa edes palkkojakaan. Toi-mintamäärärahojen ja palkkamäärärahojen on ol-tava sellaiset, että asianmukainen toiminta voi-daan suorittaa sillä tavalla, kuin laki ja asetukset edellyttävät.

Ed. S. Kanerva merkitään läsnä olevaksi.

³⁵ **Lauri Kähkönen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kansalaiset eivät ensisijai-sesti koe tärkeimpänä ansiotuloverotuksen alen-tamista. Laadukkaat palvelut ovat huomattavasti tärkeämpiä. Nyt tässä tilanteessa tietysti palvelu-jen tarve korostuu. Väestö ikääntyy. Mietinnös-sä on myös korostettu syrjäytymistä. Toisaalta palvelujen tarjonta kulminoituu kuntatalouteen, kuntien taloudellisiin resursseihin ja, totta kai, kuntapäätäjien arvopriorisointiin. Kysynkin, eikö tässä tilanteessa pitäisi liikkumavaraa käyt-tää esimerkiksi kunnan kansaneläkevakuutus-maksujen alentamiseen. Toisaalta otan esimer-kiksi myös paljon puhutun ansiotulovähennyk-sen korotuksen kompensoinnin. Kuntataloudet ovat hyvin erilaisia.

³⁶ **Bjarne Kallis /skl** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kiitän puheenvuorosta, mutta en ollut sitä pyytänyt. Voisin minä tietenkin jat-kaa, mutta en sitä kuitenkaan tee.

³⁷ **Markku Laukkanen /kesk** (vastauspuheen-vuoro): Rouva puhemies! Hämmästelen nyt suu-resti ed. Uotilan kuntatalouden väheksyntää. Tässähän on meidän eriarvoisuutemme, sosiaali-sen, alueellisen eriarvoisuuden, ydin. Se että jos kunnilla menee huonosti, menee kuntalaisilla huonosti. Kuntien täytyy pystyä tuottamaan kes-keiset palvelut ja juuri ne painopisteet, jotka hal-litusryhmät myös valtiovarainvaliokunnan mie-

tinnössä kirjoittivat voimakkaasti ulos ja jota mietintöä me halusimme myös oppositiosta voimakkaasti tukea.

Tähän liittyy myös se, että omaehtoisesti hallitus on heikentänyt myös kuntien taloutta jättämällä kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen korottamisesta aiheutuvat tulonmenetykset kompensoimatta, ja tämä liittyy myös siihen, että valtiovalta on hyvin heikko sopimuskumppani. Samoin kuntatyönantajan kelamaksuja tulisi vastaavasti alentaa, ja ministeri Siimes on ymmärtääkseni voimakkaasti esimerkiksi eilen ajanut myös tätä kysymystä. Valitettavasti hän ei vain pystynyt sitä viemään hallituksessa läpi. Olen ymmärtänyt, että myös vasemmistoliitto kokonaisuudessaan on sitoutunut tähän, mutta ei tahpahu mitään.

Tämä on juuri sitä, rouva puhemies, kun me toteamme, että hallitusryhmät ajavat kaksilla raiilla: puhutaan toista ja tehdään toista.

³⁸ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara:** Arvoisa puhemies! Ensinnäkin olen tietysti pahoillani tästä yhteensattumasta, että hallituksen iltakoulu on juuri alkamassa. Hallitus siirsi sen eduskuntaan, että voisi osallistua tähän keskusteluun, mutta sitä oli tietysti vaikea laskea, että juuri tämä debattivaihe tulee tähän samaan vaiheeseen. Näinhän on ollut aina, kun eduskunnalla on keskiviikkoisin keskusteluja, että hallituksen iltakoulu menee sen kanssa päällekkäin ja se yritetään pitää täällä. (Ed. Puisto: Pitäisi vähän katsoa, mitä asioita käsitellään!) — Eduskunta päättää tavallaan omasta työjärjestyksestään ja tietää, että ... (Välihuutoja) — Joka tapauksessa hallituksen iltakoulu on aina keskiviikkoisin, mikä varmaan täällä eduskunnassa tiedetään.

Mutta sitten talouspoliittiseen linjaan.

Tässä sanottiin, että olisi pitänyt osata ennakoida, että 400 miljoonaa markkaa tulee enemmän autoverosta. Voin vakuuttaa, että tämänhetkisiin verotuloihin sisältyy paljon suurempiakin yllätyksiä. Onneksi tällä kertaa positiiviseen suuntaan.

Meillä on sellainen tilanne, että Suomen markka on euron mukana devalvoitunut. Se merkitsee erittäin voimakasta kasvuruisketta, tiettyä ylikuumenemisen riskiä. Silloin on tietysti järkevää, että budjettipolitiikalla vähän jarrutetaan ja otetaan rahaa sisään nyt, kun sitä tulee. On tietysti hyvä, että julkinen talous tässä tasapainottuu. On tavallaan erittäin hyvä, että valtiontalous täs-

sä vahvistuu. Tällaisessa suhdannevaiheessa tietysti, niin kauan kuin euro pysyy noin halpana, ei kannata budjettitaloudella ryhtyä ylikuumenemista enempää ruokkimaan.

Kunnathan saavat samanlaisen yllätyksen verotuloista, koska tuloveron tuotosta meillä aika suuri osa tulee kunnille ja yhteisöverosta myös. Se tarkoittaa, että kuntien tilanne on tällä hetkellä olennaisesti väljempi kuin sen laskettiin olevan ja sen takia tavallaan lisäväljennys ei ehkä sinänsä ole tarpeen. Tiedämme, että kuntien tilanne on epätasainen: toiset saavat verotuloja hiukan enemmän kuin toiset. Mutta me tiedämme myös, että kaikkein köyhimmat kunnat saavat aikanaan 90 prosentin tasoitussäännön mukaan itselleen hyödykseen sen verotulojen kasvun, joka niille onnekkaimmillekin kunnille on tullut. Ne saavat sen vasta kahden vuoden kuluttua, mikä on tietysti tässä järjestelmässä jokin viive ja virhe, mutta tietysti kunnan kamreeri osaa laskea tulevan tuoton jo nyt ja osaa ottaa sen tavallaan toiminnassaan huomioon, että kunnalle on väljyyttä tulossa. Tässä mielessä kuntatalouden tilanne on kaikkien kuntien osalta paranemassa.

Meillä on vaikeuksia valtionosuuksjärjestelmässä, joka on tehty aikanaan laman syvimmässä vaiheessa ja joka vähän huonosti osuu nykytilaan, ei jaa aivan oikeudenmukaisesti valtionosuuksia. Mutta kuten tiedätte, tämä järjestelmä on nyt menossa remonttiin, ja toivottavasti siitä sen jälkeen tulee parempi.

³⁹ **Pia Viitanen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Kun äsken kuuntelin ministeri Niinistön vastauksia ja debattia salissa, tuli aluksi vähän sellainen tunne, ettei oikein tiennyt, pitäisikö ruveta itkemään vai nauramaan. Siinä mielessä tulivat sellaiset fiilikset, että varmasti tämä talo ei tule välttämään ensi syksynä vastaavanlaisia arvovalta-kiistoja, osin ehkä tarpeettomiakin, mutta joka tapauksessa, jos mielialat ovat tällaiset kuin nyt jo uhitellaan, varmasti ensi syksynä koemme mielenkiintoisia aikoja näiden asioiden suhteen.

En myöskään malta olla ihmettelemättä puheenvuoroni alkuun juuri sitä, mitä muutaman vastauspuheenvuoron käyttäjä ihmetteli, että miten ihmeessä tuollaisella asenteella ministeri Niinistö suhtautuu eduskuntaan, sen budjettivaltaan, eduskunnan tosissaan tekemiin esityksiin ja tosissaan käsittelemiin asioihin — ei voi muuta kuin ihmetellä, kuinka vakavasti asioita tässä yhteiskunnassa käsitellään.

Mielestäni oikeastaan lapsellisin limbo äskeisessä oli se, että ministeri kovisteli kovasti eduskuntaa kulukorvauksista. Ottamatta nyt lainkaan tässä puheenvuorossa kantaa siihen, mikä tulisi olla palkkaremontin sisältö, pitäisikö se tehdä tai mitään muuta, epäilenpä, että ministeri Niinistön motiivi ottaa asia esille oli se, että hän välttäisi oman ministeriönsä kannalta ikävät kirjoittelut pihiydestä, leikkauksista, säästöistä sillä, että saisi itsensä kannalta mukavan otsikon lehteen: Ministeri Niinistö kovisteli eduskuntaa kulukorvauksista. Ja yllätys yllätys, pallo on meillä ja me olemme niitä pahoja. Jälleen kerran kansan huomio siitä, millainen budjetti tulee olemaan, minkälaisia varoja meillä on käytettävissä peruspalveluihin, minkälaisia varoja meillä on käytettävissä syrjäytymisen ehkäisyyn, kuinka paljon panostamme pitkäaikaistyöttömyyden hoitoon, huolehdimmeko me nuorista syrjäytyneistä jne. — nämä kysymykset jäävät vaille vastauksia. Niistä ei tarvitse keskustella, koska ministeri Niinistö heittää pallon eduskunnan kulukorvauksiin. Sinänsä mielestäni aikuiselta ihmiseltä ehkä hieman populistisen lapsellista, mutta suotakoon se nyt tällä kertaa.

Arvoisa puhemies! Nyt varsinaiseen asiaan. Mielestäni valtiovarainvaliokunnan mietinnössä nämä pisteet, kipupisteet, mitä tähän on nostettu, ovat erittäin hyviä. Yhdyn täysin sydämin siihen, että varmasti lasten- ja nuortenpsykiatrian rahat, erityisvaltionosuudet, yliopistojen perusrahoitus ovat niitä tositarkeitä juttuja, jotka joka tapauksessa on pakko hoitaa. Samalla tavalla yhdyin siihen, että niitä keskeisiä painopistealueita tulee olla julkisten palvelujen, syrjäytymisen ehkäisyyn, pitkäaikaistyöttömyyden katkaisun jne. Pidän myös erittäin hyvänä, että valiokunnan mietinnössä on selkeä sitoutuminen nimenomaan näihin tavoitteisiin. Itse asiassa voisin päätellä tästä keskustelusta plus tietenkin valiokunnan mietintöäkin osittain lukiessa sen, että sitoutuminen näihin hyvinvointitavoitteisiin, sitoutuminen syrjäytymisen ehkäisyyn, sitoutuminen hallitusohjelmaan on paljon suurempi itse asiassa kuin tähän pieneen yksityiskohtaan raamista, josta nyt kovasti ministeri Niinistö nostaa mekkalaa. Mielestäni on aika mielenkiintoista muuten se, lukevatkohan täällä eduskunta ja hallitus samaa hallitusohjelmaa, kun on aika pöyristyttävää, että eduskunta on huolissaan siitä, miten hallitusohjelmaa noudatetaan, ja hallitus puolestaan ministeri Niinistön suulla ilmoittaa, että

täällä eduskunta ei noudattaisi hallitusohjelmaa. Tässä on nyt joka tapauksessa jotain todella määttää tässä keskustelussa, jota tässä salissa käydään.

Pidän myös tärkeänä sitä, että valiokunnan mietinnössä täysin selkeästi todetaan se, että raami ei saa missään mielessä sitoa eduskunnan tosiasiallista parlamentarismiin kuuluvaa normaalila budjettivallan käyttöä ensi syksynä. Nämä olkoot ne johtavat johtajatukset, jotka löytyvät mietinnöstä. Näihin johtajatuksiin olen valmis sitoutumaan. Olen valmis sitoutumaan hallitusohjelman toteuttamiseen näiden johtotähtien viitoittamana. (Ed. Puisto: Laki on turvanasi!) — Kyllä, juu.

Puhemies! Sen verran haluaisin kuitenkin sanoa vielä tästä yleisestä asiasta, että jo lähetekeskustelussa kritisoin, niin kuin moni muukin täällä, myös valiokunta kritisoi, ensinnäkin tätä tiedonantomenettelyä sinänsä, sitä, että siinä ei ole tulopuolta mukana, ja sitä, että näissä isoissa rahamöteissä, mitä käsitellään, ei käsitellä itse asiassa sisältöä ollenkaan. Tietenkään tämä eduskuntakäsittely ei tähän ongelmaan ratkaisua tuonut muuta kuin siltä osin, että täytyisi toivoa, että eduskunnan viitoittamat terveiset tosiasiasia ohjaisivat tulevan budjetin valmistelua myös hallituksessa, ettei näitä asioita eduskunta joutu uudestaan tappelemaan ensi syksynä. Mutta rohkeuden kyllä epäillä, että jotain tässä on tiedossa tämän päivän äänensävyä kuunnellussa.

Tässä tiettyssä tämän päivän maailmanmenon peruslogiikassa minua tökkii muutama asia, ja haluan nyt ihan oikeasti tuoda esiin sen, miltä joskus tuntuu, mitä ihan oikeasti joskus tekee mieli ajatella. Nimittäin nythän on niin, että meillä on hirvittävän tärkeitä, hirvittävän hyviä ja arvokkaita tavoitteita kirjattuina mustaa valkoisella moneen moneen eri asiakirjaan, ei vähin niistä varmasti tämä äsken mainostamani hallitusohjelma, mutta on myös monia muita asiakirjoja — muun muassa jatkossa hyväksymme tiedonannon mietintötekstin jne. — meillä on erittäin hyviä tavoitteita. Nämä tavoitteet ovat täysin okei. Ne ovat oikein hyviä, mutta käytännössä katsoen sitten se, millä näitä tavoitteita toteutetaan, eli sillä rahalla ja sillä raamilla, niin niillä ihan kuin ei yhtäkkiä olisikaan mitään tekemistä toistensa kanssa. Joskus se väistämättä tuntuu siltä.

Minä itse seuraan läheisimmin tätä tilannetta sivistyspuolelta, koska olen siellä valiokunnassa. Vähän karrikoiden joskus näyttää tilanne sel-

laiselta, että no, eduskunta on asettanut tavoitteen elinikäisestä oppimisesta. Ammatilliseen lisäkoulutukseen varmasti tarvittaisiin sitä myöten rahaa, mutta ei rahaa ole, ei sitä raamissa ole. Tarvittaisiin varmasti rahaa yliopistojen perusrahoitukseen, mutta voidaanko se hoitaa, kun ei ole rahaa? Ei se ole raamissa. Tai sitten että opettajien koulutusta ollaan laajentamassa. Siihen tarvitaan muuten rahaa, mutta ei meillä ole rahaa. Eihän se ole raamissa. (Ed. Gustafsson: Soininväara just sanoi!) Tai sitten, että eduskunta jo aikoja sitten on edellyttänyt, että pikkuhiljaa kirjastoja siirretään yleisiin budjettirahoihin, mutta eihän sitä voi, kun ei ole rahaa, kun ei enää mikään ole raamissa. Tämä on vähän karrikoiden, minä sanon. Tältä se joskus tuntuu, puhumattakaan varmasti, miltä se sama asia näyttää jostain sosiaali- ja terveysvaliokunnan näkökulmasta. Mitä olen siellä haastatellut ihmisiä, niin on olemassa poliittinen sopu vaikka siitä, että kaikkein pienimpiä eläkkeitä nostetaan sillä viidelläkymppillä. Onko se raamissa? Löytyykö siihen rahaa? Ihan oikeasti, hei! Tai sitten juuri se, mitä ed. Puisto peräänkuulutti, tätä lasten- ja nuortenpsykiatrian rahaa. Ovatko ne raameissa? Onko meillä rahaa? Mahtuvatko ne sinne?

Tämän tyyppiset kysymykset ihan oikeasti alkavat tökkiiä joskus, aikana varsinkin, jolloin koko ajan näitä kasvuennusteita, niin kuin tässä kuultiin, tarkistetaan ylöspäin. Meillä on mahtavat talousnäkymät. Yhtään väheksymättä sitä tiukkaa linjaa — totta kai näinä aikoina tarvitsee pistää sukanvarteen. Se on selvä. Ei sitä kukaan kyseenalaista. Mutta se, mikä tässä on villakoiran ydin, mikä on pointti, on se, että se, että tuijotetaan tosi kapeasti tiettyihin talouslukuihin, ei saa johtaa siihen idiotismiin, että tällaisella liian tiukalla ideologialla me käytännössä poljemme omien hyvien tavoitteittemme yli ja tosi voimakkaasti.

Tämä sama logiikka valitettavasti jatkuu myös, kun seuraa tätä keskustelua myös tulevan aiheen kannalta, nimittäin tämän lisätalousarvion, josta tänään jo saatiin esimakua. Minusta on täysin käsittämätöntä se, että jos ihan normaalisti ihmiset saavat palkankorotukset, niin sitten valtiolle ei niitä muka mahtuisi, kun ne pitää vain ensin etsiä jostain ihan väkisin, ja sitten vielä yllpeillään sillä, että no, eihän tämä tietenkään johda lomautuksiin, tämä ei tietenkään johda irtisanomisiin. Minä kääntäisin sen niin päin, että sepä siitä nyt vielä puuttuisi, kun jengi saisi normaalit

palkankorotukset, mikä johtaisi siihen, että heidät lomautettaisiin tai irtisanottaisiin. Voi hyvä sylvi, jos se olisi niin päin sitten! Minä en ymmärrä ollenkaan tällaista logiikkaa. Yhdyn kyllä täysillä niihin huolenilmaisuihin, joita vähän aikaa sitten esitettiin, että mikä on valtio työnantajana, mikä on sen imago, jos se yrittää saada nuoria osaajia leipiinsä tällaisella politiikalla. Ei siitä ole kauaakaan, kun luin Aamulehdestä sunnuntainumerosta ison jutun siitä, että ei meidän tarvitse kauan odottaa, kun on nuorista jo hirveä kysyntä työmarkkinoilla ja kilpaillaan, kuka heitä saa. Ei tällä menolla ainakaan valtio, mutta ehkä joidenkin ideologian mukaan valtion ja kunnan tarvitseekin olla hirveän pieni toimija ja sitten ne markkinat ja ne yksityiset hoitakoot kaiken lopun. Erittäin epätasa-arvoisella tavalla tulee tapahtumaan, jos näin päästetään käymään.

Näitten kaikkien varjossa, mitä äsken sanoin, rohkenenpa epäillä, että ihan kaikki olisi siinä-kään suhteessa mennyt nappiin, kun muistan, kun tätä lähetekeskustelua tiedonannosta käytiin ja täällä edustajat ihan asiallisesti kysivät ministeriltä, emmekö me saisi nyt vähän vinkkiä siitä, mitä nämä raamit sisältävät, mitä nämä möttösummat sisältävät, mitä niillä saa. Ministeri Niinistö totesi siinä, että tämä on hyvin yksinkertaista edustajien tietää, sillä saa kaiken minkä ennenkin. Jo silloin minä epäilin, että tokkopa ihan näin mahtaa olla. Nythän sen olemme huomanneet, ettei tällä rahalla saa kaikkea mitä ennenkin. Olemme valiokunnassa kuulleet, että pelkästään ammatillisessa aikuiskoulutuksessa on leikkauksia. Eihän tämä tarkoita sitä, että tällä saisi kaiken saman kuin ennenkin, puhumattakaan siitä, että nämä möttösummat välttämättä sisältäisivät niitä välttämättömiä resurssilisäyksiä, mitä hallitusohjelma edellyttää niiden sisältävän. Jotain kummallista tässä asiassa kerta kaikkiaan on.

Kuten todettu, ymmärrän täysin, että täytyy olla tiukka, mutta sen tiukkuuden nimissä ei voi tehdä tyhmyyksiä suorastaan. Pelkään sitä, mitä tapahtuu sitten syksyllä näille valtiovarainvaliokunnan ja sitä kautta koko eduskunnan ihan oikeasti hyvälle painotuksille. Käykö meille sitten niin, että meille tuodaan esiin budjetti ja lyödään nenän eteen tämä tiedonanto, minkä me tulevaisuudessa hyväksymme, ja sanotaan, että tämä on eduskunnan raami, ei ole rahaa, mihinkään ei ole rahaa? Kuitenkin sitoutuminen syrjäytyneistä ja palveluista huolehtimiseen ihan oikeasti vaatii vähän sitä rahaa. Jostain rahaa on tultava. Me ai-

nakin sosialidemokraattien keskuudessa olemme hyvin vakavasti keskustelleet siitä, että kun liikkumavaraa hyvinä aikoina syntyy, syntyy säästöä korkomenoista, sitä syntyy työttömyyden pienentämisestä, ei sitä voida imaista pelkkiin veronalennuksiin tai lisävelan maksuihin, vaan sillä liikkumavaralla ihan oikeasti on panostettava palveluihin ja huolehdittava siitä jengistä, joka on jäänyt kasvusta osattomaksi. Se on meidän linjamme. Ihmettelen, jos vastaus tähänkin on, ettei ole rahaa. Sitten voidaan kysyä, mitä varten me täällä istuskelemme ylipäätään, hoitakoot sitten virkamiehet kaiken, elleimme pysty eduskunnassa mitään poliittisia arvovalintoja tekemään. Perusjutut on hoidettava.

Haluan vielä sen sanoa tähän, arvoisa puhemies, että kun ministeri Niinistö äsken vähän moitiskeli, ettei nyt saa mennä siihen vipuun, että jaetaan kaikille kaikkea ja lisää kaikille, samalla laillahan sekin, että vaaditaan, että nyt on massiivisesti vaikkapa laskettava verotusta, laskettava vaikka hyvätuloisten verotusta tai kaikkien verotusta, on jakopolitiikkaa. Se on jakopolitiikka niille hyvätuloisille, koska heidän verorasitukseensa pienenee. Emmekö me eduskunnassa saa määritellä sen, kenelle ihan oikeasti jaetaan?

Arvoisa puhemies! Ihan loppuun toteaisin, kun näin ed. Gustafssonin kasvot edessäni. Hän totesi: sen verran olen totinen toveri, että otan tosissani nämä asiat. Sanon tältä puhujakorokkeelta, että niin olen minäkin totinen toveri siinä suhteessa, että minä ihan tosissani otan sen, mitä hallitusohjelmassa lukee, ja otan tosissani ne tavoitteet, mitä eduskuntaryhmät täällä esittävät, hyvin vakavissani, hyvin tosissani. Minä haluan ihan oikeasti mennä ihmisten eteen ja sanoa, että mennään sanoista joskus vielä tekoihinkin.

⁴⁰ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd:** Arvoisa puhemies! Valtiovarainministeri otti keskusteluun kansanedustajien kulukorvaukset eikä käsitellyt tosiaankaan syvällisesti näitä asioita, ei myöskään palkankorotuskysymyksiä. Totean 17 vuotta olleena kansanedustajana, että koskaan ei ole hyvä aika keskustella tässä talossa kansanedustajien palkoista tai kulukorvauksista. Sellaista aikaa ei tule tähän taloon. Siksi on nyt tulossa tässäkin kysymyksessä uusi järjestelmä, että saadaan ulkopuolinen palkkatoimikunta, joka selvittelee kansanedustajien palkkakysymyksen. Haluan todeta, että käsitykseni mukaan kaikki ryhmät kristillisiä lukuun ottamatta olivat tämän

esityksen takana, samoin myös hallituspuolueiden ryhmien puheenjohtajat. Sen johdosta suuresti ihmettelen, että tieto ei ole kulkenut valtiovarainministerille tästä asiasta.

Toisena asiana ottaisin esille sen, että me viime syksynä taistelimme erittäin vaikeasti valtiovarainvaliokunnassa näistä lisäyksistä, jotka ovat esille tulleet, niin lasten ja nuorten sekä syrjäytymiskysymyksistä kuin muistakin sosiaali-, terveys- ja koulutuspoliittisista asioista, ja saimme lisättyä rahoituksia kovan taistelun jälkeen. Asiantuntijoiden kuulemisen jälkeen teimme näitä lisäyksiä, koska budjettivalta kuuluu eduskunnalle ja näin se tulee kuulumaan tästäkin lähtien. Pyysimme, että saisimme eduskuntaan jonkinlaisen selvityksen, ja saimme tiedonannon, jota käsitykseni mukaan emme pyytäneet, mutta totuuden nimissä on todettava, ettemme myöskään estäneet sen tuloa. Näin olemme tässä tilanteessa, että käsittelemme nyt tätä tiedonantoa.

Voin sanoa omalta osaltani valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston puheenjohtajana, että jos käytäntö menee sellaiseksi, että näillä raameilla sidotaan kädet, silloin tällaisella keskustelulla ei ole mitään merkitystä, eli en kuulu niihin joukkoihin, jotka aikovat sitoa valtiovarainvaliokunnan jaostojen käsiä tai valtiovarainvaliokunnan käsiä. Tämä on raami, jossa on otettu painopistealueita, jotka kuitenkin on saatu äänestysten jälkeen, siis muun muassa valtiovarainvaliokunnan sosialidemokraattisessa ryhmässä on käyty äänestys ja enemmistöratkaisuun päädytty tähän esitykseen. Haluan ottaa esille vain muutamia asioita, jotka koskevat omaa hallintokuntaani, valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostoa.

On tullut esille, että on painotettu myöskin keskeisinä asioina koulutusta, tutkimusta, perusopetusta. Yliopisto-opetuksen ja perustutkimuksen sekä ammatillisen koulutuksen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen laatu ja saatavuus on turvattava ja huolehdittava riittävästä voimavaroista. Valiokunta viittaa myös kuluvan vuoden talousarviota koskevaan mietintöön, eli meillä on siellä jo lausuma, jossa eduskunta edellytti yliopistojen perusvoimavarojen vajeen korjaamista kuluvalla vaalikaudella. Tähän haluan todeta, että perusvoimavarat ja perusrahoitus ovat eri asia. Perusvoimavarat eivät sisällä kirjastopalveluja eivätkä kaikkia palveluja. Sen johdosta olen tyytyväinen siihen, että tähän lausuntoon on kuitenkin otettu sana perusrahoitus. Tämä kattaa ko-

konaisuudessaan kaiken sen, mitä pitääkin kat-
taa yliopistotoimintaan liittyen. Yliopistojen toi-
mintamenot rahoitetaan nykyisin perus-, hanke-
ja tuloksellisuusrahoituksella. Tavoitteena on,
että perusrahoitus pysyy mahdollisimman vakaa-
na ja on suuruudeltaan noin 85—90 prosenttia
kaikista toimintamenoista.

Yliopistojen määrärahat ovat vuoden 1998 ti-
linpääöstietojen perusteella reaalisesti vuoden
1991 tasolla. Kuitenkin yliopistojen toiminta on
tällä aikavälillä laajentunut voimakkaasti, mais-
teritutkintojen määrä on kasvanut 35 prosent-
tia, tohtoritutkintojen määrä 88 prosenttia, uusi-
en opiskelijoiden määrä puolestaan 13 prosent-
tia, kokonaisopiskelijamäärä 27 prosenttia. Otta-
en huomioon nämä toiminnan muutokset yliopis-
tojen määrärahat ovat vähentyneet huomattavas-
ti. Vaje perusvoimavaroista on yli miljardi
markkaa. Yliopistojen perusrahoituksen nykyi-
nen taso ei riitä takaamaan hyvinvointimme ke-
hittämisen ja elinkeinoelämämme jatkuvan uu-
siutumisen koulutus- ja tutkimustarpeita. Myös
koulutuksen korkea laatu vaarantuu. Myös tut-
kintoaikojen lyhentäminen on olennaisesti kiinni
perusvoimavaroista ja muun muassa ohjaukseen
suunnatuista resursseista, kuten hallitusohjel-
massa todetaan.

Suomen menestyminen perustuu korkeatasoi-
seen koulutukseen, tutkimukseen, innovatiivi-
seen osaamiseen sekä hyvään teknologiaan ja sen
hyödyntämiseen. Valtiovarainvaliokunta on ol-
lut huolestunut myös ammatillisen lisäkoulutuk-
sen määrärahojen voimakkaasta supistamisesta.
Määrärahojen raju väheneminen on valiokunnan
mielestä ristiriidassa, kuten on todettu, elinikäi-
sen oppimisen ja aikuisväestön kasvavien koulu-
tustarpeiden kanssa. Lisäkoulutuksen hankin-
taan oli vuoden 1997 talousarviossa käytettäväs-
sä noin miljardi markkaa. Vuoden 2000 talousar-
viossa vastaava määräraha on noin puolet vuo-
den 1997 tasosta eli noin 500 miljoonaa mark-
kaa. Vuosiopiskelijapaikoiksi muutettuna taso
on pudonnut 39 000 vuosipaikasta noin 18 000
paikkaan. Määrärahan vähentymisestä noin 120
miljoonaa markkaa johtuu rahoitusjärjestelyjen
muutoksista. Huomattavaa myös on, että vuonna
2000 on aiemmin hankitun koulutuksen loppuun
saattamisesta aiheutuvia kuluja siirretty hoidetta-
vaksi vuoden 2001 määrärahoilla arviolta 300
miljoonan markan edestä. Tilanne tulee siis ole-
maan vaikea ammatillisen lisäkoulutuksen jär-
jestämiseksi. Ellei asiaan saada korjausta, arvoi-

sa puhemies, riittävän ammatillisen lisäkoulut-
uksen järjestäminen ja sen laadun turvaaminen
sekä kehittäminen joutuvat vaikeuksiin.

Arvoisa puhemies! Toivoisin, että käytävä
keskustelu tiedonannosta johtaisi siihen, että työ-
rauha tulisi turvatuksi, sitten kun käsittelemme
varsinaista budjettia seuraavalle vuodelle, ja sai-
simme tehtyä ne tarkistukset ja lisäykset, mitkä
tämän päivän yhteiskunta tarvitsee ja vaatii.

41 Mikko Kuoppa /vas: Arvoisa puhemies!
Eduskunnalla on juuri niin paljon valtaa kuin
eduskunta haluaa valtaa käyttää. Eduskunnan tu-
lisi pitää valta omista käsissään, myöskin budjet-
tivalta. Jos ei eduskunta pidä omista käsissään
budjettivaltaa, sen ottaa silloin joku muu, vaikka-
pa valtiovarainministeriö. Vallan ottajia varmas-
ti löytyy.

Suomen talous on kasvussa seitsemättä vuotta
vuodesta 1994 lähtien, viennin ja vaihtotaseen
ylijäämät ovat suuria. Viennin kilpailukyky on
ennätystasoa, jos sitä mitataan valuuttakursseilla
tai työvoimakustannuksilla. Tämä näkyy myös
suuryhtiöiden tuloksissa ja tilinpäätöksissä. Ai-
kaisemmin markka devalvoitiin, kun talous oli
kriisissä ja vienti tökki. Nyt sen sijaan euro on
devalvoitunut, kun talous on voimakkaassa kas-
vussa ja vienti vetää erinomaisesti. Tämä tuottaa
vientiteollisuudelle aiheettomasti ja voisi sanoa
myös ansiottomasti ylimääräisiä miljardeja. Eu-
ron kurssi suhteessa dollariin on heikentynyt
noin 23 prosenttia siitä lähtien, kun euro otettiin
käyttöön tammikuun alussa 1999. Tämä merkit-
see käytännössä euron devalvoitumista ja samal-
la Suomen viennin kilpailukykyyn olennaista pa-
rantumista. Kansantaloudessa tapahtuu tulonsiir-
to vientiteollisuuden hyväksi, kuten devalvaati-
oiden yhteydessä yleensä.

Pidemmän ajan kehityksestä antaa kuvan Suo-
men Pankin valuuttaindeksi, jossa otetaan huo-
mioon eri valuuttojen kehitys Suomen ulko-
maankaupan mukaan painotetusti. Markan eli
nykyisen euron kurssi vastaa suunnilleen tilan-
netta, joka vallitsi vuoden 1992 syyskuun kellun-
tapäätöksen jälkeen. Silloin markan kurssi heik-
keni voimakkaasti. Sitten vuoden 1993 puo-
livälistä lähtien markka vahvistui ja saavutti vuo-
den 1995 keskivaiheilla uuden entisen tasonsa.
Vuoden 1995 lopulta lähtien suuntana on kuiten-
kin ollut markan heikentyminen. Kun markka
kytkettiin ermin valuuttajärjestelmään vuonna
1996, markka väliaikaisesti vahvistui. Samoin

ennen euron käyttöönottoa markka vahvistui. Devalvaatioita on yleensä toteutettu taloudellisessa kriisivaiheessa, kun vienti on vetänyt heikosti. Tässä euron devalvoitumisessa on Suomen kannalta outoa se, että devalvaatio toteutuu nopean talouskasvun aikana, kun vienti vetää erinomaisesti ja on jatkuvasti ylijäämäistä.

Sen sijaan vientiveroista, suhdannetalletuksista tai muista toimista, joilla devalvaatiohyötyä saataisiin laajemmin kansantalouden käyttöön, ei nyt tietenkään puhuta mitään. Tässä tapahtuu uusi tulonjako: pääomatulojen ja yritystulojen määrä kasvaa, palkkatulojen suhteessa pienenee. Tässä tilanteessa pitäisi olla varaa uudistuksiin, jotka parantavat pienituloisten asemaa ja kehittävät kansalaisille tärkeitä palveluja. Muuten vaarana on, että talouskasvu vain lisää tuloeroja ja että sen hyödyt valuvat vain hyväosaisille ja suurituloisille. Jos puhutaan suhdanteista ja talouden ylikuumentumisesta, ongelmana on lähinnä suurten tulojen kasvu ja siihen liittyvien keinoteloituvien tavoittelun. Työttömät, eläkeläiset ja muut pienituloiset väestöryhmät eivät aiheuta talouden ylikuumentumista ja esimerkiksi asunton hintojen nousua.

Tilastokeskuksen tulonjakotilaston mukaan tuloerot ovat kääntyneet selvään kasvuun. Tuloerot ovat eri mittareilla mitaten suurimmat 1970-luvun alkupuoliskon jälkeen, eli köyhien määrä on kasvanut, jos sitä mitataan suhteellisilla tuloeroilla. Uusimmat tilastot yltyvät kylläkin vasta vuoteen 1998, joten esimerkiksi viime aikojen optiorohmunta ei niissä vielä kokonaan näy. Kun Tilastokeskus julkaisi kansantalouden tilinpidon ennakkotietoja vuodelta 1999, se arvioi, että viime vuonna optioilla rahastettiin noin 4 miljardia markkaa. Se on suurempi summa kuin esimerkiksi toimeentulotukeen, opintotukeen tai yleiseen asumistukeen käytetään.

Stakesin äskettäin julkistamassa kirjassa kerrotaan, että köyhien määrä on noussut vuoden 1994 jälkeen noin 80 000 hengellä 200 000 henkeen. Kirkon ja työttömien yhdistysten, ruokapankkien sekä Pelastusarmeijan ja Punaisen Ristin avustusten varassa olevien määrä on kasvanut tuntuvasti. Leipäjonot eivät lyhene, vaikka laman aallonpohjasta on jo seitsemän vuotta. Yli-velkaisten perheiden määrä on edelleen paljon suurempi kuin ennen lamaa.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä kiinnitetään huomiota köyhyyden ja syrjäytymisen estämiseen ja muistutetaan hallitusohjelman lupa-

uksista tässä asiassa. Tässä tarvitaan kouriintuntuvia toimia, ja niihin nyt on myös hyvin varaa, kun talous on kasvussa ja valtiontalouden tasapaino kohenee. Tästä tosin valtiovarainministeri ei kyllä mitään lupauksia antanut, mutta kuten jo aikaisemmin totesin, valtahan on eduskunnan käsissä, jos eduskunta vain sitä käyttää.

Käsite jälkeenjääneisyys on viime aikoina otettu käyttöön, kun on puhuttu muun muassa kansanedustajien palkoista. On kuitenkin hyvä muistuttaa siitä, miten sosiaaliturva ja erityisesti perusturva on jäänyt jälkeen viime vuosina. Työttömien perusturvaan ei ole tehty missään vaiheessa tasokorotusta sen jälkeen, kun nykyisen järjestelmän perusteet luotiin vuonna 1985. Edellisen hallituksen aikana huononnettiin peruspäivärahan ja työmarkkinatuen indeksisuoja siten, että yleisen ansiotason nousua ei enää oteta huomioon. Tämän vuoden alussa peruspäivärahaan tuli vain markan korotus kuluttajahintaindeksin perusteella. Olisi aika toteuttaa työttömien peruspäivärahassa tasokorotus, aluksi esimerkiksi 10 markkaa päivältä.

Opiskelijoiden opintorahan perusosaa ei ole tarkistettu sen jälkeen, kun uusimuotoinen opintotuki otettiin käyttöön vuonna 1992. Sen sijaan vuonna 1995 opintorahan perusosaa ja myös asumislisää leikattiin. Korkeakouluopiskelijoiden opintotuen reaaliarvo on alentunut noin 12 prosenttia nykyisen järjestelmän aikana. Ensi kesänä kylläkin asumislisä nousee 67:stä 80 prosenttiin, mutta se ei poista perusosan jälkeenjääneisyyttä. Olisi aika tehdä tasokorotus myös opintotukeen, samalla kun se pitäisi sitoa indeksiin, niin kuin sosiaaliturva yleensä on sidottu indeksiin.

Täällä on jo puhuttu mahdollisesti tulevasta kansaneläkkeen tasokorotuksesta. Sitähän ei ole tehty kohta vuosikymmeniin. Viime hallituskaudella tehdyt leikkaukset ovat kylläkin huonontaneet pienituloisimpien kansaneläkkeitä, mutta myös lapsikorotukset on poistettu. Hallitusohjelmassa täyteen kansaneläkkeeseen luvataan 50 markan tasokorotus, siis 50 markkaa kuukaudesta. Näin ollen tämä olisi välttämättä tehtävä. Tosin tämä korotushan on tavattoman vaatimaton, mutta se olisi kumminkin askel oikeaan suuntaan. Mielestäni kaikkein pienituloisimpien ihmisten asemaa tulisi selvästi parantaa.

Budjettikehyksiä ei pitäisi tiukentaa, vaan niitä tulisi nyt laventaa, jotta vasemmiston tärkeinä pitämiä tavoitteita voitaisiin toteuttaa, sillä kunnit puheet eivät tee vatsaa täydeksi eivätkä anna

uusia etuuksia. Siihen tarvitaan rahaa. Mielestäni budjettikehyksen yhteydessä tulisi keskustella muun muassa seuraavien tavoitteiden toteuttamisesta: Pienituloisimpien väestöryhmien asemaa tulisi parantaa, työttömien peruspäivärahaan ja työmarkkinatukeen tulisi tehdä tasokorotus. Opiskelijoiden asemaa tulisi helpottaa. Ensimmäinen askel olisi opintotuen asumislisän myöntäminen myös lomakuukausilta. Opintotukeen olisi valmisteltava myös tasokorotus. Opintotuki tulisi sitoa kuluttajahintaindeksiin, ja eläkeläisten ylimääräinen sairausvakuutusmaksu on poistettava tämän vaalikauden aikana, kuten on luvattu.

Julkisten palvelujen alasajo olisi pysäytettävä. Kuntien ja valtion kustannusjaon korjaus on toteutettava täysimääräisenä, kuten menokehyksissä on päätetty. Tämän jälkeen kuntien valtionosuuksiin olisi tehtävä ainakin 1—2 miljardin markan tasokorotus, jotta pahimpia ongelmia terveydenhoidossa, vanhustenhoidossa, kouluissa ym. voitaisiin lieventää. On syytä muistaa, että näissä kaikissa laitoksissa lähes jokaisessa kunnassa on huutava henkilökuntapula.

Toimia pitkäaikaistyöttömyyden poistamiseksi on tehostettava. Se on myös yksi vastaus pelätyihin työvoimakapeikkoihin. Valtion ja kuntien palkkaperusteisen työllistämisen olisi ohjattava lisärahoitusta, jotta suurtyöttömyys voitaisiin vihdoinkin nujertaa.

Arvoisa puhemies! Tällaisen talouskasvun oloissa myöskin kaikkein pienituloisimpien ihmisten tulee saada osuutensa talouskasvusta.

⁴² **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Aivan aluksi haluan kannattaa kristillisten ryhmäpuheenvuoron pitäneen ed. Smedsin esittämiä lausumaehdotuksia.

Eduskunnan ja hallituksen välinen budjettijännite on kasvanut sitä tehden, kun talouskasvu on vuodesta toiseen jatkunut, ja kun hetki sitten käytiin debattia ministeri Niinistön kanssa, niin ainaakaan minä en voi välttyä ajatukselta, ettei hänen esiintymisensä ja asenteensa eduskuntaa ja kansanedustajia kohtaan osaltaan myös budjettijännitettä lisäisi. Hänen on minun mielestäni kovin hirveästi turha syyllistää eduskuntaa.

Minun mielestäni on ymmärrettävää, kun talouskasvu on nopeaa ja samaan aikaan eduskunnalta vaaditaan tiukkaa finanssipolitiikkaa, että joskus se seinä tulee täälläkin vastaan. Siitä minun mielestäni esimerkki oli viime joulukuu, kun

eduskunta lisäsi määrärahoja perustellusti tiettyihin kohteisiin. Niin ikään on ollut oikeutettua, että eduskunta on tuntenut itsensä kaltoin kohdelluksi siinä suhteessa, millä ylimielisyydellä budjetin valmistelijat, niin virkamiehet kuin monet ministeritkin, ovat eduskunnan esittämiin yksimielisiin ponsiin suhtautuneet. Ponsille ei budjettivalmistelussa juuri arvoa ole annettu.

Eduskunnan ja hallituksen välistä budjettijännitettä yritetään purkaa nyt kehystiedonannon kautta. Välineenä tiedonanto on järeä, kuten valtiovarainvaliokunnan mietintökin toteaa. Hallituksen tahtona on sitouttaa eduskunta budjetin raameihin. En kuitenkaan usko, että tiedonanto pystyy budjettijännitettä poistamaan. Kuten olemme kuulleet ja mietinnöstä näemme, eduskunta on valmis hyväksymään budjetin loppusumman, mutta ei ministeriökohtaisia lukuja. Niin ikään valiokunta kritisoi voimakkaasti sitä, että kehykset sisältävät menot, mutta eivät arvioita tulokehityksestä. On aivan oikeutettua, että eduskunta haluaa säilyttää itsellään puheoikeuden ensi syksyyn, kun täällä vuoden 2001 budjetin varsinaisesti käsitellään.

Valtiovarainvaliokunta on mietinnössään asettanut painopisteeksi muun muassa köyhyyden, syrjäytymisen ja työttömyyden vähentämisen sekä koulutuksen ja tutkimuksen, lasten ja nuorten ongelmat sekä väestön ikääntymisen. Painopistevalinnat vuodet 2001 budjettiin ovat loogista jatkoa eduskunnan tämän vuoden budjettimietinnössä esittämille ajatuksille ja yksimielisille ponsille. Nyt on hallituksen vuoro näyttää, miten se pystyy eduskunnan ohjeistusta ja toivomuksia täyttämään.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä esittämistä ohjeistuksista haluan ottaa esille mietinnön kannanoton, että hallituksen tulisi laatia väestöpoliittinen ohjelma, jossa käsiteltäisiin ikääntymisen yhteiskuntapoliittisia vaikutuksia. Itse haluan korostaa erityisesti sitä, että minusta tuntuu, että vaikka tässäkin salissa on jo aika pitkään ollut hyvä tietoisuus siitä, että väestömme ikääntyy, niin täällä ei ole käyty keskustelua, upouduttu siihen, miten se vaikuttaa työvoimarakenteeseemme, ehkä ammatillisen koulutuksen vaatimuksiin, miten se vaikuttaa terveydenhuollon ja myös vanhustenhoidon palveluiden määrään ja myös sitä kautta sen puolen työllisyyteen. Minun mielestäni tällaisen arvioinnin tekeminen olisi mitä kiireellisintä tehtävää. Toivon, että hallitus tämän asian ottaa todella vakavasti.

Arvoisa puhemies! Itse haluan nostaa budjetin jatkovalmistelun pohjaksi muutaman asiakokonaisuuden. Tiedonantomietinnön suurin puute löytyy kunta-asoiden ja aluekehityksen yliolkaistesta käsittelystä. Siellä on kyllä muutamia lauseita, jotka ovat oikein, mutta ne ovat mielestäni liian yleisiä. Kuntakenttä on eriytymässä, eikä hallituksen vuoden 2001 budjettivalmistelu ota asiaa riittävästi huomioon. Erityisen vaikeassa tilanteessa ovat korkean työttömyyden, suuren poismuuton, ikääntyneen väestön ja vähäisten verotulojen kunnat. Kierre tällaisten kuntien osalta näyttää pahalta. Hallitus ei kuitenkaan esitä keinoja, joilla näissä kunnissa voitaisiin taata kansalaisille kohtuulliset koulu-, terveys- ja vanhustenhoitopalvelut. On hyvä, että lakisääteinen yksikköhintojen tarkistus toteutetaan, vaikkakin kolmelle vuodelle jaksotettuna. Hallituksen puolelta eräänlaista petosta kuntiin päin kuitenkin on, että indeksitarkistus tehdään vain puoliksi, ja toiseksi se, että ansiotulovähennyksen korotus jätetään kunnille kompensoimatta.

Arvoisa puhemies! Hallituksen kehystiedonanto jättää myös aluekehityksen mielestäni vanhan varaan. Vaikka hallituksen yksittäiset ministerit heittelevätkin julkisuuteen ideoita osaamisen ja työllisyyden parantamiseksi eri puolilla Suomea, niin teot puuttuvat. Ministeri Martti Korhosen suusta on kuulunut äskettäin tukea muun muassa työntajamaksujen alueelliselle porrastamiselle sekä nuorten yrittäjälainojen aikaansaamiselle. Silti mitään ei ole tapahtunut. Niin ministeri Korhonen kuin pääministeri Lipponenkin kertovat, että hallitus päivittää aluepoliittista salkkuaan. Milloin saamme esityksiä eduskuntaan?

Onko aluekehityksen kanssa sama asianlaita kuin viime vaalikaudella oli niin sanottujen kannustinloukkujen osalta? Selvitetään ja selvitetään, mutta esityksiä eduskuntaan ei tuoda. Mikäli hallitus haluaisi tuoda konkreettisia keinoja aluekehityksen parantamiseksi eduskuntaan, uskon, että ne täällä myös ripeästi käsiteltäisiin. Eduskunta tuskin jarruksi ryhtyisi. Mutta onko niin, että hallituksen laajapohjaisuus estää itse asiassa esitysten valmistelun ja teon?

Vielä haluan nostaa esille koulutuksen ja osaamisen vahvistamisen, mihin jo ed. Tykkyläinen puheenvuorossaan viittasi. Vaikka opetusministeriön raami kasvaakin yksikköhintojen korotuksen vuoksi, silti siellä on muutama suuri ongelma-kohta. Ne ovat esiopetuksen kuljetukset, kou-

lujen rakentaminen ja peruskorjaus, yliopistojen perusrahoitus ja aikuisten ammatillisen lisäkoulutuksen kohtalo. Edellä mainitut asiat ovat olennainen osa suomalaisen osaamisen perusinfraa, jota ei saa päästää rapautumaan.

Julkisuudessa on ollut esillä, että yliopistojen perusrahoituksen vajetta korjattaisiin nyt valmis-teilla olevan tulevaisuusbudjetin kautta. Tulevaisuusbudjetti ja lisäbudjettihan ovat ensi viikolla eduskuntakeskustelussa. Yliopistojen perusrahoituksen vaje, josta liikkuu hieman erilaisia käsityksiä, on ainakin 660 miljoonaa markkaa. Siihen valtiovarainvaliokunta omassa ponnessaan on ottanut kantaa, että se tämän vaalikauden aikana tulisi korjata. Julkisuuden perusteella muun muassa ministeri Niinistö on esittänyt ja väläytellyt, että tulevaisuuspaketin rahoitusta käytettäisiin yliopistojen rahatason parantamiseen. Se on tietysti yksi vaihtoehto, mutta pelkään hieman sitä, että ei ole hyvä asia, että tällamoista perusinfraa rahoitetaan kertaluontoisista varoista. Luulen, että tulevaisuuspaketti ei tule olemaan niin valtavan suuri kuin aiemmin annettiin ymmärtää. Jos ajatellaan, että yliopistojen perusrahoituksen vajetta ensi vuoden osalta jo korjattaisiin, 100 miljoonaa ei siihen riitä. Se olisi varmasti useampi sata miljoonaa, mitä se ensi vuodelle olisi, niin että se söisi aika ison osan sitten siitä tulevaisuuspaketista. Ainakin itse näkisin niin, että tulevaisuuspaketin rahoja tulisi käyttää nyt eri puolilla Suomea osaamisen vahvistamiseen nimenomaan niillä alueilla ja niissä maakunnissa, jotka eivät ole lähteneet nyt suuren talouskasvun imuun vielä mukaan. Mutta näistä keskustelemme ensi viikolla lisää.

Ed. Valpas merkitään läsnä olevaksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

⁴³ **Liisa Hyssälä /kesk:** Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietintö on mielestäni varsin ansiokas. Peruslinja ja keskeiset painopiste-alueet on esitetty selkeästi. Kovin syvälle yksityiskohtiin valiokunta ei ymmärrettävästi voinut mennä. Pidän tätä keskustelua tarpeellisenä viestinä valtiovarainministeriön suuntaan. Samalla

tavalla kuin täällä on pahoiteltu, pahoittelen sitä, että yksikään ministeri ei ole kuuntelemassa tätä keskustelua. Keskustelun tarkoituksenahan on nimenomaan tämän jälkeen mitata luottamusta. Hallitushan hakee tällä luottamusta. Nyt siitä luottamuksesta keskustelemme täällä keskenämme. (Ed. Vokkolainen: Mehän luotamme toisiimme!) — Joo, me luotamme kyllä toisiimme varmasti enemmän kuin hallitukseen. — Toivottavasti hallituksessa otetaan vakavasti se viesti, että yhteiskunnassamme on kipupisteitä. Näitä kipupisteitä eivät markkinat hoida kuntoon — se on nyt nähty — vaan ne vaativat lisäpanostusta valtiolta.

Eduskunta on edellyttänyt — mennäkseni kipupisteisiin nyt — esimerkkinä yliopistojen perusrahoituksen vajeen korjaamista kuluvalle vaalikaudella. Suomessa koulutusmenot, jos verrataan Oecd-maiden opiskelijoiden keskimääräiseen tasoon, ovat meillä selkeästi alemmat. Yliopistojen määrärahat ovat laskeneet viime vuosikymmenellä, vuodesta 91 vuoteen 99, uusia opiskelijoita kohti 30 prosenttia. Opetuksesta ja oppimateriaalista on pulaa. Suomen asema tietoyhteiskuntakehityksen kärjessä vaarantuu, jos yliopistojen rahoitusta ei turvata pikaisesti, mihin ed. Vehviläinenkin puheessaan viittasi. Tiedämme, että globalisaatio kiristää kilpailua osajista. Tämä saattaa kääntyä Suomen yliopistojen tappioksi pitkällä aikavälillä, ellei asiaa nyt ripeästi korjata.

Tämä huoli otettiin valtiovarainvaliokunnassa vakavasti, samoin kuin evo-rahahuoli. Tehtiin selkeä päätös, että näitä samoja määrärahoja ei joka vuosi käydä läpi, samoja asiantuntijoita kuunnella — lasten psykiatrisen hoidon rahoitus on ihan sama asia — vaan eduskunta on tästä selkeästi tahtonsa ilmaissut. Ei voi olla niin, että yhtenä vuonna korjataan asia ja jätetään se sikseen, vaan näillä toimilla täytyy olla kantavuutta, koska tässä on vuosikausien laiminlyönti takana, kuten lastenpsykiatrian kohdalla hyvin tiedämme.

Arvoisa puhemies! Tasapainoisen aluekehityksen yksi edellytys on hyvät peruspalvelut. Viime vuosina on ajettu alas peruspalveluja, jotka perinteisesti ovat kuuluneet verovaroin rahoitettuun kansalaisten peruspalveluturvaan. Kihlakuntien palvelut, poliisi, syyttäjät, ulosotto, rekisterihallinto, verohallinto, Kelan palvelut, posti ja tiestö ovat tällaisia keskeisiä palveluja, jotka varmasti vaikuttavat ihmisten elämiseen myös syrjäseuduilla. Ne ovat myös merkittävä menestyste-

kijä Suomen talouselämälle, yrityksille ja kansalaisille, vaikka näin ei usein ajatellakaan. Ne ovat keskeisesti olleet vaikuttamassa Suomen kehittymiseen tietoyhteiskunnaksi. Meidän on myöskin pidettävä huolta, että näin on jatkossa.

Tasapainoinen aluekehitys on erityisen tarpeellista pääkaupunkiseudun näkökulmasta. Lipposen hallituksen eväät asuntopulan ja asumiskustannusten nousun edessä ovat olleet kovin onnettomia. Selvityksiä on tuotettu, mutta siihenpä ne toimenpiteet ovat jääneet. Pääkaupunkiseudun asuntotilanne on päässyt niin vaikeaksi, että siihen ei mielestäni näytä olevan mitään muita lääkkeitä lyhyellä eikä pitkällä aikavälillä kuin muuttoliikkeen hillitseminen. Elämisen, erityisesti työn tekemisen, edellytykset on turvattava myös haja-asutusalueilla. Silloin ihmisillä on vaihtoehtoja, missä he asuvat. Ehkä valiokunnan mietintöön olisi ollut hyvä ottaa maininta asuntopolitiikasta, mutta kaikkea emme siihen saaneet. Köyhyyden ja syrjäytymisen taustalla ovat usein juuri kohtuuttomat asumiskustannukset. Pienikin työttömyysjakso voi ajaa perheen velkakierteeseen, kun vuokrataso on niin korkea.

Arvoisa puhemies! Stakesin selvitys tammi-kuulta kertoo, että julkisella puolella voimavarojen puute näkyy selkeästi vanhusten hoivassa ja laadussa. Meillä tuntuu siltä, että Suomeen mahtuu yksi asia kerrallaan. Kun viime vaalikaudella otimme erikoisesti vanhusten hoivan ja sen laadun tapetille, niin se on jäänyt ikään kuin unholaan. Nyt olemme ottaneet esiin lasten psykiatrian hoidon. Molemmat ovat äärettömän tärkeitä, mutta haluan tässä muistuttaa siitä, että vanhusten hoito, hoiva ja sen laatu ei ole tullut vielä kuntoon, vaikka eduskunta on siihen kiinnittänyt huomiota, vaan vanhukset edelleen monissa laitoksissa ovat vaille laadukasta hoitoa ja riittävää huolenpitoa. Nythän me tiedämme, että vanhusten dementia kriisiyttää entisestään kuntien hoitojärjestelmää, koska dementistien vanhusten osuus kasvaa. Näitä ongelmia täytyy meillä olla mahdollisuus vielä syksyllä pohtia budjetin käsittelyn yhteydessä.

Mehän saimmekin valiokunnan mietintöön terveydenhuoltokohtaan lausuman, jossa viitataan jo aikaisemmin todettuun terveydenhuoltosuunnitelmaan, jossa nämä alueet on otettu hyvin mukaan. Kiitos tästä lankeaa sosiaali- ja työjaoston puheenjohtajalle Pirjo-Riitta Antvuorelle, joka on nyt salissakin paikalla. Hänen ehdotuksestaan nimenomaan tämä lause saatiin mie-

tintöön, ja se on hyvin arvokas sikäli, että me syksyllä varmasti palaamme terveydenhuollon kriisiin, lääkäripulaan ja hoitohenkilökunnan runsaaseen määrään työttömyyskortistoissa ja puutteeseen osastoilla. Varmasti näihin palataan. Siihen mietintö antaa meille hyvät eväät ja mahdollisuuden samaten kuin mielenterveysongelman yhteiskunnallisen laajuuden arviointiin. Mehän tiedämme, että työkyvyttömyyseläkkeistä alkaa olla montakymmentä prosenttia jo myönnetty mielenterveyssyistä. Tämä on erittäin vaikea ongelma samaten kuin syrjäytymiskehitys, että kustakin ikäluokasta 6 000 nuorta jää peruskoulun jälkeen tyhjän päälle. He eivät mene koulutukseen eivätkä työhön. Nämä ovat asioita, jotka haluamme varmasti jaostossakin ottaa syksyllä vakavasti, kuten myös huumeiden käytön lisääntymisen.

Arvoisa puhemies! Viittasin jo terveydenhuoltohenkilöstön asemaan, mutta on pohdittava myös julkisen sektorin työtä yleisemminkin, palvelutyötä. Täällähän puhuttiin jo valtion palkan- korotuksista, mutta kyllä koko julkisen puolen työ on otettava tarkastelun alle ja lisäksi se, että yhteiskuntamme ei ole varautunut tulevaisuuden koviin haasteisiin.

On ilahduttavaa, että myös väestöpoliittisen selvityksen lausuma saatiin mietintöön. Vain tällä tavalla, väestöpoliittisen ohjelman tekemällä, pystymme kattavasti käsittelemään väestön ikääntymisen yhteiskunnallisia vaikutuksia. Sitä myötä tarvitsemme selkeän henkilöstöstrategian koko julkiselle puolelle. Myös kuntasektori on tehtävä houkuttelevaksi ja vetovoimaiseksi työnantajaksi.

Valiokunta viittaa mietinnössään myös tulonsiirtojen ja verotuksen uudistamistarpeisiin. Tarvetta tosiaan olisi. Verotus ei saa johtaa riippuvuuteen sosiaaliturvasta tai ajaa ihmisiä kuntien toimeentulotukiluukuille. Esimerkiksi alimpien työttömyyspäivärahojen verollisuus johtaa siihen, että työtön maksaa korvauksestaan veroa noin 20 prosenttia. Tällöin hänen kuukausitulonsa laskevat toimeentulominimin alapuolelle ja hänelle syntyy oikeus hakea kunnallista toimeentulotukea. Rahaa siis kierrätetään taskusta toiseen. Juuri näihin asioihin tarvitsimme uudistuksia.

Tähän liittyy samalla kannustinloukkuproblematiikka. Siinäkään ei tapahdu mitään. Tarvitsimme uudistuksia, koska tiedämme, että Kelan luukuilla ja muilla luukuilla ihmiset lasketutta-

vat, kannattaako töihin mennä vai meneekö etuja, lähinnä asumistukea, kotihoidontukea ja tällaisia sosiaalisia etuja, jos he menevät töihin. Jo edelliset työministerit lupasivat, että työnteko on aina kannattavampaa kuin joutenolo. Ministeri Filatovilta ei ole tullut tähän vielä mitään linjauksia, ja näin katseet kohdistuvat uuteen peruspalveluministeriin Soininvaaraan. Hän on ainakin ennen hallitukseen menoa esittänyt kannustavuusproblematiikan ratkaisumalleja. Toivottavasti hän on riittävän vahva hallituksessa ja esittää juuri, miten pienipalkkaista työtä voitaisiin ottaa vastaan, ja myös työnantajille, miten sitä voitaisiin enemmän tarjota. Tässä on ministeri Soininvaaralla näytön paikka, mutta pelkään, että kaksi vuotta ministerinä ei riitä tähän savottaan. Tämä on aika kovien uudistusten paikka. Mutta emme varmasti voi enää elää entisen mukaan, vaan tarvitsemme kannustavampaa, aktiivisempaa sosiaaliturvaa. Tällainen passiiviturva on muutettava aktiiviturvaksi.

Uskon, että tällaisilla uudistuksilla ja positiivisella ajattelulla voimme edetä kohti kansalaisyhteiskuntaa, jossa työ jakautuu nykyistä tasaisemmin ihmisten kesken. Samalla julkisen vallan rooli vähenee ja verotuksen keventäminen on mahdollista.

Arvoisa puhemies! Näihin asioihin palaamme syksyllä, ja tähän olemme saaneet hyvän mandatin valiokunnan mietinnön osalta.

⁴⁴ **Håkan Nordman /r:** Arvoisa puhemies, värderade talman! Regeringens meddelande om budgetramarna skall ses som ett försök till en långsiktig och målmedveten budgetpolitik. Det är en bra budgetpolitik. Men finansutskottets inställning är riktig. Initiativet får inte betyda, att riksdagens budgetmakt undermineras och minskas. På basis av de uppgifter som erhållits kan riksdagen inte binda sig inför budgetbehandlingen i höst.

Alltför många saknar fortfarande ett avlönat arbete trots den goda konjunkturen och ekonomiska tillväxten. Hur länge skall det finländska samhället fungera så här? Kan vi föreställa oss vad det betyder för de arbetslösa? Hur mycket kostar inte arbetslösheten för vårt gemensamma hushåll?

Den viktigaste uppgiften för regeringen och riksdagen är därför att bidra till att sysselsättningsgraden höjs. Det är samtidigt det bästa sät-

tet att trygga statens stöd till kommunerna för basservicen, skolan och vården.

Pohjoismainen hyvinvointi vaatii merkittävän verorahoituksen, mutta pääministerin ehdotus ylimääräisistä verohelpotuksista, mikäli saadaan aikaiseksi monivuotinen maltillinen tulospolitiikka, ei ole ristiriidassa tämän tosiasian kanssa, mikäli helpotukset ohjataan siten kuin hän on ehdottanut. Ensisijaisesti lisäys ohjattaisiin pienipalkkaisille ja pienyrityksille. Tämä hyödyttäisi työllisyyttä ja toimenpiteillä on sosiaalinen motiivi.

Työttömyyden lisäksi alueellinen kehitys ja väestökehitys vaativat jatkossa lisähuomiota. Tämän täytyy näkyä valtion talousarviossa seuraavalle vuodelle.

Muuttoliike on tunnetusti maassamme suurempaa kuin 30 vuoteen. Käynnissä oleva kehitys tulee edelleen vahvistumaan maamme ikärakenteen ja syntyvyyslukujen takia. 5—10 vuoden sisällä työvoima alkaa vähetä ja väkiluku 30—40 vuoden kuluttua. Demografiset muutokset eli asumisrakenteen muutokset tulevat olemaan suuria, keskittyminen kasvukeskuksiin vahvistuu, ja maaseutu tulee yhä harvaanasutummaksi. Sopii kysyä, tällaisen Suomenko me haluamme.

Följderna av befolkningsutvecklingen blir dramatiska, såvida inte någonting betydande, oförutsett och överraskande sker eller medvetna motåtgärder vidtas för att ändra på den utveckling som pågår. Det är dags att börja se på trenderna med öppna ögon. Jag tänker på följderna för arbetsmarknaden, för samhällsekonomin och för välfärden. Hur många skolor, kommunala och statliga servicepunkter kommer inte att försvinna i glesa bygder och hur många nya måste inte byggas på tillväxtorterna. Den här flyttlasspolitiken kommer att bli dyr.

Finansutskottet påpekar nog så riktigt att med tanke på samhällsekonomin bör möjligheter sökas för att dirigera investeringarna och den ekonomiska tillväxten för en balanserad regional utveckling.

Hur olika villkor gäller inte för färjtrafiken. Vi kan tänka på dem som gäller i Kvarken mellan Vasa och Umeå och dem som gäller söderöver för trafiken mellan Helsingfors, Mariehamn, Stockholm och Tallinn. Trafiken i söder stöds med statens skattesubventioner, skattelättnader

till ett värde av ungefär 3 miljarder mark på årsnivå, medan trafiken i Kvarken tillfälligt stöds med några miljoner mark för att den över huvud taget skall fortsätta.

Konkurrenssituationen är praktiskt taget omöjlig. Gissa om vi är bekymrade för det gränsregionala samarbetet i Kvarken, hur det skall fortsätta. Det brådskar med räddningsåtgärder, annars koncentreras all färjtrafik till södra Finland redan från inkommande höst.

Totean tyydytyksellä, että valtiovarainvaliokunta peräänkuuluttaa väestöpoliittista ohjelmaa. Olen myös huomannut, että useat puhujat ovat yhtyneet tähän käsitykseen tämän päivän keskustelun yhteydessä. Tämä kannanotto on tärkeämpi kuin moni tulee ajatelleeksi. Se vastaa hyvin sitä, mitä minä itse olen halunnut tavoittaa väestöpoliittista selontekoa koskevilla aloitteillani. Hallitus on osittain huomionnut, myönnän sen, että eläkeläisten ja vanhempien henkilöiden määrä työelämässä kasvaa, mutta tilanne vaatii vakavamman tulevaisuuden näkymiä koskevan analyysin.

Niin kuin tiedämme, maassamme on suhteellisen paljon vanhempia ihmisiä, mutta ei liian paljon. Haluan lausua sen tällä tavalla. Sellaista ei voi väittää loukkaamatta eläkeläisiä ja vanhukia. Kuinka monta lasta he ovatkaan kasvattaneet ja elättäneet? Mutta tosiasia on se, ja tätä on syytä korostaa, että meillä on liian vähän nuoria ja lapsia, kun ajatellamme tulevia vuosikymmeniä. Tämä ei ole tietenkään isoäidin tai isoisän vika. Minkälainen tulevaisuus tämän päivän nuorella sukupolvella on, sopii kysyä. Onko heitä autettava perhepoliittisin toimenpitein? Onko meidän alettava tottua ajatukseen suuremmasta maahanmuutosta?

Tulevaisuutta ajatellen tarvitaan siis erilaisia toimenpiteitä. Tarvitaan maamme väestökehitystä käsittelevä kokonaisohjelma. Perusteelliseen selvitystyöhön rakentuva ohjelma on esiteltävä täällä eduskunnassa. Ohjelman tulee sisältää selvityksiä siitä, mitkä ovat seuraukset väestön vanhenemisesta ja muuttoliikkeestä kansantaloudelle, työmarkkinapolitiikalle sekä hyvinvointiyhteiskunnalle koko maassa. Tämän selvityksen tavoitteena on ennakoita ja löytää ratkaisuja ongelmiin, jotka väestörakenteessa tapahtuva muutos aiheuttaa. Uskon edelleen, että perustaksi tarvitaan hallituksen eli nykyisen Lipposen hallituksen tekemä selonteko tämän tulevaisuudenku-

van kirkastamiseksi ja monen tärkeän kannanoton tekemiseksi.

Värderade talman! Det behövs ett helhetsprogram för befolkningsutvecklingen i landet. Programmet bör föregås av ett ordentligt utredningsarbete som föreläggs riksdagen. I programmet bör ingå utredningar om vilka konsekvenser befolkningens åldrande och flyttningsrörelsen får för nationalekonomin, arbetsmarknadspolitiken samt välfärdssamhället över hela landet. Syftet är att med hjälp av denna utredning försöka förutse och åtgärda problem som uppstår genom förändringen i befolkningsstrukturen. Jag tror fortfarande att en redogörelse från regeringen, den sittande Lipponenregeringen, behövs som grund för att framtidsbilden skall klarna och mycket viktiga ställningstaganden kunna göras.

⁴⁵ **Marjukka Karttunen-Raiskio /kok:** Arvoisa herra puhemies! Eduskunta on päässyt keskustelemaan talousarvion painotuksista ajoissa hallituksen menokehkeyksiä koskevan tiedonannon avulla. Selkein päämäärä hallituksella on ollut pitää menot kurissa ja finanssipoliittinen linja tiukkana, mikä on kaukonäköistä. Nyt, kun menee lujaa taloudessa, on varauduttava jo mahdollisesti tuleviin huonoihin aikoihin. Valtion velkamme on niin raju, että todellista jakovaraa ei synny ilman velan pienentämistä. Hallitus on viisaasti nähnyt tämän ja noudattanut tiukkaa linjaa johdonmukaisesti luoden näin hyvät mahdollisuudet taloudelliselle kasvamiselle koko maassa. Valtion menot on sitouduttu pitämään koko vaalikauden enintään vuoden 99 varsinaisen talousarvion tasolla. Pelkästään valtion velan korkoihin menee tänä vuonna noin 25 miljardia. On selvää, että kun velka vähenee, syntyy todellista jakovaraa ja luomme taloudellisen ja henkisen pärjäämisen mahdollisuuksia myös tuleville polville.

Oikein hoidetulla finanssipoliitikalla pystymme parhaiten vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin. Niistä suurin on ikääntyminen. Meille Suomeen on kymmenen vuoden kuluttua tulossa pula kaikesta: koulutetusta työvoimasta, niin tietojen ja mikrobiologian osaajista kuin käsityöammattilaisista, puusepistä, kirvesmiehistä, putkimiehistä. Meille tulee pula jopa vauvoista. Väestöpyramidimme kääntyy pääläelleen. Yli 60-vuotiaiden osuus kasvaa noin 260 000 henkilöllä ja vastaavasti 20—59-vuotiaitten määrä vähenee

noin 150 000:lla. Tämä tuo merkittävät haasteet terveydenhoidolle. Meidän on satsattava rajusti työssä jaksamiseen ja kaikenlaisen kuntouttamiseen sekä luotava uusia malleja sapattivapaista sekä osa-ajaeläkkeistä. Yrittäjästäkin meillä on pulaa, joten keinoja uusien yrittäjien uskaltaamiseen aloittaa yritystoiminta tulee luoda madaltamalla kynnystä ryhtyä yrittäjäksi. Esimerkiksi voidaan luoda mahdollisuuksia ottaa vaikkapa pari vuotta sapattivapaata vakinaisesta työstä ja kokeilla näin pienemmällä riskillä yrittämistä. Odotamme suurella mielenkiinnolla ministeri Sasin yrittäjäpakettia.

Taloudellisen ajattelun pohjana on tahto rakentaa parempaa tulevaisuutta lapsillemme. Maailma on globalisoitunut ja nuoret ovat yhä kokeilunhaluisempia ja rohkeampia, joten meidän on myös pystyttävä torjumaan tämän mukanaan tuomia uusia uhkia. Esimerkiksi netin kautta on mahdollista saada kaikenlaista tietoa, jonka alkuperää ja oikeellisuutta on syytä tarkastella kriittisesti. Siksi esimerkiksi opettajankoulutuksessa on pohdittava vakavasti, miten oppilaille opetetaan oikeanlaista mediakriittisyyttä. Lasten ja nuorten vastustuskykyä kaikenlaisia päihteitä vastaan on vahvistettava. Lasten ja nuorten pahoinvointia on ennaltaehkäistävä kaikin mahdollisin keinoin alkaen neuvolasta jatkuen turvalliiseen ja aina lähellä olevaan kouluterveydenhoitojaan saakka. Lapsen etu on kaikissa asioissa tärkein, joten nuorten syrjäytymiseen on haettava uusia keinoja. Sosiaali- ja terveysministeriön tutkimuksen mukaan melkein puolella tutkituista lapsista oli lievä syrjäytymisen riski ja joka kolmannella vakava syrjäytymisriski.

Nuorten pahoinvointi ei suinkaan lähde esimerkiksi kauppojen aukioloaikojen vapauttamisesta, vaan juuret ovat paljon syvemmällä. Nykyisellään perheiltä puuttuu tukiverkot. Korostetaan ydinperhettä, lokeroitumista. Sukulaisiin ja ystäviin ei pidetä riittävästi yhteyttä saatikka uskalleta kääntyä näiden puoleen apua tarvittaessa. Vanhemmuus on jopa hukattu.

Kokoomuksen tähtäimessä oleva tavoite on johdonmukaisesti harjoitettu talouspolitiikka, jonka tarkoituksena on taata hyvinvointiyhteiskunnan palvelut sekä parantaa sosiaalista ja henkistä turvallisuutta. Työllisyyttä on kehitettävä edelleen vahvasti koko maassa, jotta asukkaat voisivat pysyä kotiseuduillaan. Ihmisen on hyvä asua siellä, missä hänen kotinsa, ystävänsä ja sukulaisensa. Siksi esimerkiksi hallituksessa val-

misteilla oleva aktiivisen sosiaalipolitiikan ohjelma on paikallaan saattaa valmiiksi mahdollisimman nopeasti, jotta pitkäaikaistyöttömät työllisyyksivät uudelleen.

Arvoisa puhemies! Hallitus haluaa tuottaa monipuolisia ja laadukkaita palveluita tasapuolisesti kaikille, mutta taloudella on selkeät raamit. Emme voi käyttää rahaa enempää kuin sitä on, sillä velkaantuminen ei ole viisasta palveluiden rahoittamiseen. Haluamme palveluja ja haluamme maksaa veroja, joilla rahoitamme näitä palveluja. Tuloverotuksen alentaminen on kuitenkin välttämätöntä. Pienemmällä verotuksella korotamme työnteon kannustavuutta ja ehkäisemme harmaata taloutta. Kokoomus pitää tärkeänä hallitusohjelmassa sanottua 10—11 miljardin tuloveron alentamista mahdollisimman pikaisesti. Tämän veronalennuksen tulee tapahtua tasaisesti kaikissa tuloluokissa, jottei tuloverotuksen progressio aiheuttaisi kohtuutonta haittaa keskituloisille. Pienituloisten asemaa voisi parantaa esimerkiksi ansiotulovähennyksen kasvattamisen avulla.

Oikein hoidettu finanssipolitiikka on ainut oikea keino, jolla voimme vastata näihin tulevaisuuden koviin haasteisiin.

⁴⁶ **Klaus Hellberg /sd:** Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston tiedonantoon määräraha-kehityksistä vaikuttivat ilmeisesti oleellisesti eduskunnan hallitusryhmien viime joulukuussa tekemät korjaukset talousarvioesitykseen. Silloinhan käytiin varsin mielenkiintoinen keskustelu siitä, mitä oikeuksia eduskunnalla on hallituksen talousarvioesityksen muuttamiseen nähden. Se, että tämä asia on nyt tuotu tiedonantona eduskunnan käsiteltäväksi, on tietysti varsin uusi ja voimakas menettelytapa, on käytetty myös sanaa järeä menettelytapa. Nyt me sitä sitten käsittelemme, ja valtioturvainvaliokunta on mietinnössään aivan oikein korostanut sitä, että nyt valittu menettely ei saa johtaa siihen, että sillä tosiasiallisesti kaventettaisiin eduskunnan vaikutusmahdollisuuksia tulevan talousarvion käsittelyssä. Tähän ei missään nimessä saa mennä, ja minusta eduskunnan on tästä tiukasti pidettävä kiinni. Siksi on oikein, että valiokunta ei ole ottanut kantaa tiedonannossa esitettyihin ministeriökohtaisiin loppusummiin. Nämä sisältyvät tiedonantoon, mutta on oikein, että tässä liikkumavara jää eduskunnalle jatkossa.

Voin yhtyä hallituksen näkemykseen tiukan finanssipolitiikan tarpeesta, sillä kasvun jatkuminen on varmistettava ja sitä kautta tuleva liikkumavara on osaltaan käytettävä lamavuosina syntyneen velan takaisinmaksuun. Velan lyhennys ei kuitenkaan saa olla valtion ainoa ja tärkein tehtävä, vaan sen on oltava tasapainossa muiden yhteiskunnan tarpeiden kanssa, joten talouskasvun pohjan varmistaminen on nyt erittäin tärkeää.

On hyvä, jos omaisuuden myyntituloilla voidaan vähentää valtion velkaa ennakoitua nopeammin, mutta samalla täytyy velanhoidonmenojen pienenemisestä koituva liikkumavara menokehyksissä käyttää tulevaisuuden kannalta järkevästi. Suomalainen osaaminen ja kilpailukyky täytyy ennen kaikkea turvata. Koulutusjärjestelmän on turvattava koko järjestelmä peruskoulusta aina huippututkimukseen saakka. Meidän on pidettävä yllä vahva, koko kansan sisällään pitävä peruskoulutusjärjestelmä ja myöskin luotava entistä paremmat edellytykset myös korkeakouluun, huippututkimukseen jne.

Meillä on yhteiskunnassamme myös hyvin paljon köyhiä ja syrjäytyneitä tällä hetkellä. Stakesin juuri tekemän selvityksen mukaan tällä hetkellä noin 200 ihmistä elää köyhyysrajan alapuolella, sen lisäksi meillä on peräti puoli miljoonaa toimeentulotuen piirissä elävää ihmistä. Lastenpsykiatrisen avohoidon käynnit lisääntyivät 90-luvulla yli 50 prosentilla ja lastensuojelun avohuollossa olevien lasten määrä on noussut 20 000:sta 40 000 lapseen. Eli meillä on todella valtavia ongelmia, ja nämä ovat vain eräitä syrjäytyneiden ihmisten ongelmia. Meidän on todella panostettava jatkossa siihen, että saamme sadattuhannet ihmiset jälleen tuntemaan, että he ovat osa yhteiskuntaamme.

Hallituksen täytyy nyt entistä pontevammin puuttua näihin ongelmakysymyksiin ja niiden täytyy myöskin talousarviokäsittelyssä tulevana syksynä näkyä. Koska ongelmat ovat selvästi viime vuosina jopa lisääntyneet, vaikka jo seitsemättä vuotta jatkuu noususuhdanne, voidaan varmasti todeta se, että kaikki asiat eivät ole hoituneet niin kuin on ajateltu. Vaikka taloutemme on edelleenkin vahvassa nousussa ja sitä kautta yrityksillä tuntuu menevän erittäin hyvin, siitä huolimatta aivan liian suuri osa ihmisistä on tavalla taikka toisella syrjäytynyt.

Veropoliittiset ratkaisut tulevat tulevaisuudessa olemaan varsin tärkeitä, koska hallitusohjelmassa lähdetään siitä, että 10—11 miljardin ke-

vennykset tullaan toteuttamaan. Veropolitiikassa täytyy veronkevennysten markkamäärän ohella kiinnittää huomiota siihen, miten kevennykset tehdään. Tulemme varmasti eduskunnassa vielä hyvin paljon keskustelemaan tästä. Kun voimme todeta sen, miten paljon meillä on köyhiä ja syrjäytyneitä, täytyy lähteä siitä, että pienituloiset nyt huomioitaisiin todella oleellisesti, koska pienituloisiin kohdennettu kevennys vähentää köyhyyteen ja syrjäytymiseen liittyviä ongelmia ja auttaa myös rakennemuutosvaiheessa.

Arvoisa puhemies! En tämän pidempää aio tämän asian ympärillä muuta todeta, kuin että haluan korostaa, että eduskunta sille kuuluvan päätösvallan mukaisesti ratkaisee budjettikokonaisuuden lopullisesti käsitellessään syksyllä hallituksen talousarvioesitystä. Tiedonantomenettely ei siis ole kaventanut eikä olisi voinutkaan olennaisilta osin kaventaa eduskunnan vaikutusmahdollisuuksia.

⁴⁷ **Matti Saarinen /sd:** Arvoisa herra puhemies! Ensinnäkin joitakin ajatuksia tämän asian menettelytavoista.

Tiedonanto on, niin kuin täällä on jo monesti todettu, kovin järeä toimenpide. Viime joulukuun tapahtumien pohjalta ei ainakaan eduskunta sitä pyytänyt eikä toivonut. Toivottiin vuorovaikutusta. Tällä tavalla tiedonannon muodossa tämä asia saa turhia paineita.

Alkuillasta jo ministeri Niinistö kävi paikalla ja kommentoi sellaisia asioita, jotka olivat lähinnä pienuusluokkaan kuuluvia. Hän on tämän päivän lehdissä muun muassa maininnut siitä, että kun isot asiat puuttuvat, silloin pienet asiat kasvavat omaa mittaansa suuremmiksi. Niin tässäkin kehyskeskustelussa tuppaa käymään, koska suuret linjat ovat yleisesti hyväksytyjä. Oppositioinkin suunnalta on esitetty useita päälinjaa kannattavia puheenvuoroja.

Mutta vielä menettelytavoista. Kun käsitellään ensimmäistä kertaa eduskunnan historiassa budjettikehyksiä tiedonannon pohjalta, on aika outoa, että täällä piipahtaa ministeri silloin tällöin. Kyseessä on erittäin suuri ja tärkeä asia, joka vaikuttaa eduskunnan, hallituksen ja koko maan asioihin, ja hallitus loistaa poissaolollaan. (Ed. Tulonen: On iltakoulu!) — Iltakouluista ynnä muista on ollut tietoa, joten päällekkäisyyden voi välttää. En ihmettelisi lainkaan, jos edustajat suivaantuisivat niin paljon, että äänestäisivät asian pöydälle ja jatkettaisiin sitten, kun hal-

lituksen herroille sopii olla paikalla. En tee sellaista ehdotusta kuitenkaan. Totean vain, että tämä on eduskunnan työn ylenkatsomista, tai ainakin hallituksen suunnalta tulee signaali, minkä arvoisena hallitus pitää tätä raamikäsittelyä. Tuntuu siltä — tämä on subjektiivinen tunne — ikään kuin eduskunnan käsittely olisi jonkinlainen rasittava häiriö hallinnolle, että kun asioita täytyy tuoda tänne puhuttavaksi ja pohdittavaksi, se jollain lailla hiertää. Tässä mielessä vuoropuhelu myös menettelytavoista on varmasti paikallaan. On ollut ainakin kuukauden tiedossa, milloin tätä asiaa käsitellään eduskunnassa. Jos se menee hallituksen iltakoulun kanssa päällekkäin, siirretään sitten asian käsittely johonkin muuhun täysistuntoon. Mutta tällä tavalla tämä asia vesittyy.

Mitä tulee valtiovarainvaliokunnan mietintöön, siinä on erittäin paljon hyviä kohtia ja linjauksia. Hyvänä pidän sitäkin, että hallitus on menokehysesityksessään hahmotellut tulevaisuutta ja tulevaisuuden talousnäköymiä. On ihan hyvä, että niitä mietiskellään. Kuitenkin arviointiajanjakso on varsin pitkä, useita vuosia eteenpäin. Eräs suomalainen suuryhtiö sanoo, että se pystyy arvioimaan tulevaisuutta siedettävällä tarkkuudella kolme kuukautta eteenpäin. Mutta hallituksen esityksessä arvioidaan neljä vuotta eteenpäin miljoonan markan tarkkuudella, paljonko ympäristöministeriö tulee käyttämään vuonna 2004 rahoja, ja se arvio päättyy lukuun 3 miljardia 541 miljoonaa. Näillä kyvyillä kannattaa kyllä lähteä maailmalle, jos nämä todella pitävät paikkansa. Nämä ovat todella korkeaa ammattitaitoa vaativia ennusteita.

Tästä tullaankin siihen, että jokainen ymmärtää, että ennusteet eivät voi olla noin tarkkoja kuin äsken kuvasin. Se oli yksittäinen esimerkki, mutta ministeriökohtaisesti jokaisen ministeriön kohdalla on hyvin tarkat arviot useiksi vuosiksi eteenpäin. Niiden pitää olla ohjeellisia ja soveltuvin osin niihin sitoudutaan. Päälinjahan on ihan hyväksyttävissä. Puhutaan sitten pienuusluokista kunkin budjettikäsittelyn yhteydessä, ja silloin eduskunnalla pitää olla aina liikkumavaraa. Vennettä ei ole tarkoitus keikuttaa eikä hallituskriisiä aiheuttaa.

Kiinnitän huomiota myös siihen, mitkä ovat eduskunnan ja hallituksen roolit tässä vuorovaikutuspelissä. Sanotaan, että hallitus hallitsee, hallitus johtaa maata, ja eduskunnan tehtävä on paitsi säätää lakeja muun muassa valvoa hallituk-

sen toimintaa. Nyt, jos me, hyvät kollegat, emme pidä eduskunnassa puoliamme, niin valvoa-sana on vaarassa muuttua siihen, että eduskunnan tehtäväksi jää seurata hallituksen toimintaa. Siinä on aika oleellinen ero, jos asiat luiskahtavat siihen suuntaan.

Valtiovarainvaliokunnan mietintö ei anna ymmärtää, että asiat liikahtaisivat siihen suuntaan. Olen ylpeä siitä, että valiokunnassa on löytynyt laajapohjainen ymmärrys sille, että eduskunta kerta kaikkiaan selvästi sanoo, että se pitää suverenisti kiinni omasta budjettivallastaan. Sen on muuten pakko pitääkin. Vaikka se tekisi minkälaisia sitoumuksia ja sopimuksia, kun lain mukaan tehtävä kuuluu eduskunnalle, niin ei lakia vastaan voi sopia. Juridisesti sellainen sopimus on aina pätemätön, niin kuin tiedämme. Sitten voidaan vain pohtia sitä, mikä on sen poliittinen sitovuusaste.

Miten kehyskeskustelu vaikuttaa eduskunnan budjettivaltaan tulevaisuudessa, on mielestäni ydinkysymys koko asiassa. Numeroita voidaan aina väänneellä, mutta kysymys on siitä, missä se väänäminen tapahtuu. Olen todella tyytyväinen siitä, että eduskunta selvästi haluaa pitää sen itsellään. Eduskunta voi jopa alittaa menokehykset. Joissain olosuhteissa talous voi kehittyä sillä tavalla, että tulee niin paljon tilaa menokehyksiin, ettei ole järkevää käyttää niitäkään kehyksiä, mitä on mainittu. Kun tiedonantokehyksen — sanoisin näin ja yhdistäisin menokehykset ja tiedonannon, että se on tiedonantokehys — sitovuustasoa vielä pohdiskelee, niin tällainen kehys on eräällä tavalla samanlainen kuin on aikataulu. Aikataulu on vertailukohde, vertaillaan, kuinka paljon ollaan etuajassa tai myöhässä. Myös kehysessä on jokin perälauta, jokin näkemys, kuinka paljon käytetään rahaa tulevaisuudessa, ja sitten vertaillaan, kuinka paljon siihen tulee poikkeamia ja mitkä ovat tarpeet poiketa siitä.

Sitooko tämä raami koko eduskuntaa vai ei? Kun katsoo valtiovarainvaliokunnan mietintöä, tulee väistämättä kaksi sitovuusulottuvuutta. Ensimmäinen on se, missä määrin hallituksen esityksessä olevat loppusummat sitovat eduskuntaa ja missä määrin hallitusta sitovat ne linjaukset, joita eduskunta on nyt päättämässä hyväksyessään valtiovarainvaliokunnan mietinnön. Siellä on muuten erittäin suuria ja tärkeitä asioita, joita en tässä käy luettelemaan. Mielestäni nämä eduskunnan sanelema linjaukset sitovat hallitusta paljon voimakkaammin ja enemmän kuin se nä-

kemys, jota hallitus esittää vuosiksi eteenpäin, tiettyjä miljardimääriä pelkkiä menoja, tässä talousarvauksessaan.

Menokehys taloussuunnitelmana ansaitsee myös jonkinlaisen huomion. Avoimia kohtia siinä on paljon, samoin siinä on erittäin paljon epävarmuustekijöitä. Miten työllisyys kehittyy? Miten korot muuttuvat? Kuinka valtion omaisuutta myydään? Mitkä ovat kansainväliset suhdanteet tulevana vuosina? Sitten ihan lopuksi se, mikä täällä on moneen kertaan todettu: minkälainen on tuloarvio? Jos joku yrittäisi tehdä jollekin kunnalle taloussuunnitelmaa ja esittäisi pelkät menot viideksi vuodeksi eteenpäin eikä mitään muuta, niin miten te arvioitte, maksaisiko kunta sellaisesta taloussuunnitelmasta konsultille markkaakaan, koska se on täysin auki? Niin on tämäkin. Mitä enemmän on auki olevia asioita, mitä enemmän on epävarmuustekijöitä, sitä laajemmat ovat toleranssit ja sitä välttämättömämpää on, että eduskunta pitää kiinni budjettivallastaan, niin kuin se on mietinnön mukaisesti myös pitämässä.

Herra puhemies! Aivan sitten lopuksi: Suurin yksittäinen ongelmamme on edelleen työttömyys ja siihen liittyen pienituloisten kansalaisten heikko toimeentulo ja ostovoima. Tältä osin valtiovarainvaliokunnan mietinnöstä on luettavissa erittäin selkeä viesti maan hallitukselle huomioon otettavaksi seuraavia valtion tulo- ja menoarvioesityksiä eduskunnalle tehtäessä. Jos ei niin käy, sitten meidän, hyvät kansanedustajakollegat, pitää hoitaa näitä asioita eduskunnan kautta ja voimalla.

Viittaan vielä, kun valtiovarainministeri ei ole paikalla, vähän siihen hänen alkuillasta hätäisesti täällä käyttämänsä puheenvuoroon, että eduskunta nostaisi menotasoja. Ei näin ole. Eduskunta on pikkasen näperrellyt joitakin pikku muutoksia viime joulukuussa, luokkaa 300 miljoonaa lisättiin menoja. Siihen eivät reagoi mitkään markkinavoimat. Kun kysyy markkinavoimien edustajilta, esimerkiksi valtiovarainvaliokunnassa kun he käyvät asiantuntijoina, milloinkaan markkinat reagoivat siihen, jos eduskunta lisää budjetin menoja, he sanovat, että peruslinjan pitää murtua, kysymyksessä on useiden miljardien, ehkä kymmenien miljardien muutokset. Markkinat eivät ole näistä kiinnostuneita ollenkaan. Muistelen, vaikka tikulla silmään, kuka vanhoja muistelee, että viime joulukuun viimeisessä istunnossa valtiovarainministeri itse tältä paikalta

ilmoitti, että eduskunta on käyttänyt koko syksyn näpertelyyn, kun on keskittynyt vain 300 miljoonan markan menojen lisäykseen. Siinä mielessä, kun suuret linjat hyväksytään, eduskunnan täytyy voida, ja niin se voikin, tehdä niitä tarpeellisia muutoksia budjetteihin, jos ja kun hallituksen taholla niitä ei oteta valmistelussa huomioon, vaikka eduskunta on moneen kertaan kenties niin lausunut ja linjannut. Silloin se jää meidän käsiimme.

Vielä raameista sen verran, että ei voi olla niinkään, että on vain yksi totuus ja se totuus on hallituksen antama, vaan kun arvioidaan 190—200 miljardin menoerää, siinä on yhtä monta totuutta, kuin on meitä puhujiakin. Siinä mielessä meidän jokaisen arvaus on yhtä oikea. Siihen se valtiovarainministerinkin alkuillan puheenvuoro sitten käpertyi tavallaan, että hänkin puhui pienistä asioista asettaen täällä mielestäni aika kelpulla tavalla vastakkain muun muassa kansanedustajien palkka-asiat. Hän laittoi niitä vastakkain valtiovarainvaliokunnan mietinnössä mainittujen asioiden kanssa, jotka liittyivät köyhyyteen, syrjäytymiseen ja työttömyyteen. Tuntuu aika ikävältä, että valtiovarainministeri — joutaisi olla paikalla, voin sanoa sen hänelle muuallakin — on kategorisesti usean vuoden, niin monta puheenvuoroa kuin minä muistan, on aina kategorisesti vastustanut kaikkea sellaista, millä tähdätään eduskunnan ja kansanedustajien työskentelyolosuhteiden parantamiseen. Viitataan lisätilarpeisiin, avustajajärjestelmiin, mitä niitä onkaan. Se, jos mikä osoittaa, hän on kyllä linjassa, että hän pyrkii jotenkin jarruttamaan sitä, että Suomen eduskunnan toimintaedellytykset olisivat mahdollisimman hyvät. Silloin, jos ne kehittyvät, siinä on tietysti se vaara, että edustajille jää enemmän aikaa perehtyä asioihin ja tulla tänne myös puhumaan ja arvioimaan ja jopa arvostelemaan. Mutta valtiovarainvaliokunnan mietinnön pohjalta olen valmis sitten kyllä äänestämään hallitukselle luottamusta niillä välipuheilla, että se sitovuusaste on soveltuvin osin ohjeellinen ja budjettivalta on itsestäänselvästi meillä edustajilla.

⁴⁸ **Seppo Kääriäinen /kesk:** Herra puhemies! Hallituksen kehystiedonanto antaa eduskunnalle, meille edustajille, mahdollisuuden lähinnä, ja nimenomaan, linjakeskusteluun kansakunnan tilasta. Tarkoista markkamääristä ei voi puhua eikä tarvitsekaan puhua. Tällaisella linjakeskus-

telulla tai, niin kuin termi on kuulunut, kipupisteiden ruotimisella, on todellista arvoa tietenkin vain siinä tapauksessa, että Lipposen hallitus valtiovarainministeriä myöten noteeraa mahdollisimman tarkoin eduskunnan tahdon ja toiveet. Tässä yhdyin ed. Saarisen puheenvuoroon.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on tuotu esille, suoraan sanoen, kohtalaisen sattuvasti yhteiskuntamme kipupisteet ja varmasti kiitettävästi paremmin, kuin mihin Lipposen hallitus pystyi tai mitä se halusi. Linjaukset ovat siinä asennossa, että niissä on aivan selkeästi epäluottamuksen aineksia hallitusta kohtaan. Huomattakoon, että tässä linjanvedossa takana ovat hallitusryhmien kansanedustajat, jopa näiden kriittisten muotoilujen mestareina. On selvää, että me olemme keskustassa näiden epäluottamusta tihkuvien kantojen takana.

Jälleen on kysymys siitä, siis jälleen on kysymys siitä, ottaako hallitus eduskunnan tahdon todesta vai käykö niin, että se vähät välittää valtiovarainvaliokunnan linjauksista. On jo totuttu siihen, että hallitusryhmien kansanedustajat vetävät kirkkaita, suoraan sanoen oppositiohenkisiä linjoja, varsinkin silloin kun hallitusherrat eivät ole kuuntelemassa, mutta palaavat ruotuun, kun ollaan äänestysnappirivistön edessä. Täysistunnossa äänestetään hallituksen puolesta, vaikka muuta on puhuttu. Se on kaksien raiteiden politiikkaa. Onko niin, että hallitusryhmien kansanedustajille on annettu ikään kuin lailliset oikeudet toimia kaksien raiteiden linjalla senkin takia, että hallitus pysyisi koossa ja että kansalaisten tyytymättömyyden purkaukset voitaisiin näin hallita ja kanavoida hallitusti? Tämä kysymys suuntautuu ennen muuta vasemmistolle ja vihreille. Oikeastaan vain vasemmistolle ja vihreille. Kokoomus on selkeästi lojaali hallituksen toimintaa ja politiikkaa ja ratkaisuja kohtaan.

Yhteiskunnassamme on kaksi kipupistettä ja suurongelmaa yli muiden: yhtäältä työttömyyden, syrjäytymisen ja köyhtymisen kierre ja toisaalta voimakkaana maassa vyöryvä muuttoliike. Molemmat suurongelmat ovat mietinnössä esillä selväsanaisemmin kuin hallituksen kannanotoissa, vaikka mietinnönkin linjaukset ovat turhan valjuja. Henki on kuitenkin oikea. Nyt olisi sosiaalisuuden aika.

Ei voi olla kohdallaan, ei hyväksyttävissä eikä siedettävissäkään se, että Suomesta on muodostumassa sen vauraimpana aikana pysyvien leipäjonojen ja ruokapankkien maa, jossa eriarvoi-

suus ja erot kärjistyvät myös, ei yksinomaan, mutta myös hallituksen politiikan seurauksena. Ei ole hyväksyttävissä sekään, mitä ongelmia ihmisten elämään ja tulevaisuuden näköaloihin aiheuttavat yhtäältä laajojen alueiden tyhjentyminen ja toisaalta muuttoliikkeestä ja keskittymisestä johtuvat palvelu- ja asunto-ongelmat kasvukeskuksissa. Totean näiltäkin osin, että hallitusryhmät puhuvat molemmista kipukohdista ilman muuta oikein, jopa hellyttävästi, mutta teot ovat tykkänään toista. Ikävintä on, että kummankaan suurongelman osalta ei ole näköpiirissä lievennyksiä, paranemisesta puhumattakaan.

Arvoisa puhemies! Oma iso asiansa on kuntien asema ja peruspalvelujen tulevaisuus. Tässä kysymyksessä nimittäin konkreettisimmin ratkaistaan ihmisten välinen tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus yhteiskunnassa. Kuntien erot järjestää peruspalveluita ovat kasvaneet. Monessa pienessä, usein syrjäisessä kunnassa peruspalvelujen turvaaminen yhdenvertaisuuden hengessä ei ole enää mahdollista. Johtopäätös tästä on se, että kunnat on hallituksen politiikallakin ajettu vuosien aikana sellaiseen jamaan, ettei nerokainkaan ja vastuullisinkaan kuntapäätätjä enää pysty järjestämään kaikille kuntalaisille kohtuudella peruspalveluita, niin että yhdenvertaisuus voisi toteutua. Tähän asiaan kiinnitti huomiota vastikään myös korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Pekka Hallberg.

Peruspalvelujen kohtalosta tosiasiaassa päättään Senaatintorin varrella keltaisessa linnassa, ei yliopiston puolella, vaan Valtioneuvoston linnassa. Ei ensi kädessä siis kunnissa. Ja kun näin on, Lipposen hallitus joutaa saada epäluottamuksen ja lähtee.

⁴⁹ **Jyri Häkämies /kok:** Arvoisa puhemies! Ensisiksi on todettava, että hallituksen kehystiedonanto on mielestäni erityisen hyvin laadittu. Se kuvaa hyvin ne haasteet, joita meillä lähitulevaisuudessa edessämme on ja joita varten on tämä tiukka menotalous, johon ainakin kokoomus on sitoutunut ja toivon mukaan kaikki muutkin hallitusryhmät eduskunnassa.

Sen sijaan on vähän vaikeampi yhtyä siihen SDP:n ryhmäpuheenvuoron huoleen siitä, että valtion velkaa lyhennetään liian nopeasti, koska velan lyhentäminen ja siitä seuraava korkomenojen alentuminen on kuitenkin ainut todellinen liikkumavara, joka meillä on käytettävissä ja johon tulee tiukasti ja määrätietoisesti pyrkiä. Mie-

lestäni tavoitteeksi tulisin asettaa velkasuhteen painaminen 40 prosenttiin. Hyvä muistaa, että 90-luvun alussa lamaan syöksyttiin noin 10–15 prosentin velkasuhteella ja on ihan selvää, että vaikka sellainen taantuma ei toistukaan, nykyisen kaltaisella velkasuhteella mentäisiin helposti yli 100 prosenttiin ja todellinen rahoituskriisi olisi edessä.

Sinänsä tiukka menotalous ja menojen karsiminen on ainakin teknisesti helppoa. Vaikeampaa on sen sijaan säästää samaan aikaan ja löytää panostuksen kohteita, jotka takaavat talouden myönteisen kehityksen tulevaisuudessa. Tällaisesta politiikasta on kuitenkin esimerkkejä, erityisesti suomalaisen informaatioteollisuuden nousu aivan maailman kärkisijoille ja taloutemme kolmanneksi tukijalaksi metsä- ja metalliteollisuuden rinnalle.

Tämä on seurausta siitä määrätietoisesta politiikasta, joka vuonna 95 on aloitettu. Panostukset tutkimukseen ja tuotekehitykseen ovat tuottaneet hedelmää. Määrätietoinen panostus kuitenkin, selkeä kuoppakorotus, tapahtui 95. Tietysti on selvää, että tämän kehityksen ovat saaneet aikaan yritykset, mutta ilman valtiovallan panosta tähän tilanteeseen ei olisi päästy.

On selvää, että tällä linjalla on tulevaisuudessa myös syytä jatkaa, ja paitsi teknologisen osamisen tasosta, meidän on huolehdittava kaupallisesta koulutuksesta ja kansainvälistymisen edistämisestä. Ei riitä, että Suomessa osataan tehdä ja kehittää tuotteita, jos ei niitä osata maailmalla myydä. Tässä mielessä yritysten kansainvälistymiseen liittyvät määrärahat ovat jo alentuneet tasolle, jossa huoli on aiheellinen. En tarkoita tällä sitä, että suuryrityksiä pitäisi tukea kansainvälistymisessä, mutta ennen kaikkea pk-yrityksiä. Suomalaisista yrityksistä kuitenkin 90 prosenttia toimii vielä kotimarkkinoilla, ja keskeinen kysymys on työllisyydenkin näkökulmasta, miten pystymme kannustamaan yrityksiä ylittämään vientikynnyksen.

Edelleen on syytä yhtyä mietinnössä mainittuun yrittäjyyden edistämiseen. Hallituksen piirissä on valmisteilla yrittäjyysshanke ja sen toimenpiteitä on syytä huolella valmistella ja pajoissa eduskuntaankin tuoda. Yrittämishalukkuus on Suomessa huolestuttavan alhaisella tasolla, niin kuin tutkimustiedotkin kertovat, eikä tähän epäkohtaan yhtä ainutta lääkettä ole, vaan tarvitaan nimenomaan tällainen kokonaisuus. Ensimmäinen ja suhteellisen halpa lähtöaskel

olisi yritysbyrokratian karsiminen esimerkiksi paljon puhutulla yritysten verojen ja sosiaaliturvamaksujen yksinkertaistamisella yhdelle lomakkeelle. Tällä hyvin voitaisiin lähteä liikkeelle. Se olisi ainakin konkreettista. Mutta sinänsä yrittäjyyden kannalta ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten kannalta kaikkein keskeisintä on se yleinen taloudellinen tilanne, jota olemme saaneet elää, koska hyvin muistetaan 90-luvun alku, ketkä silloin yritys-elämässä työskentelivät, mitkä ne toimintaolosuhteet silloin olivat.

Tiedonannossa ja mietinnössä kyllä hyvin perustellaan se, miksi pyrkiminen ylijäämäisiin budjetteihin on välttämätöntä. Siellä ovat yhtäältä varautuminen suhdannetaantumaa ja toisaalta suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen näitä varsin isoja ja keskeisiä haasteita.

Me olemme saaneet elää varsin hyvää talouden kasvun aikaa, mutta juuri tätä varten meidän on ylijäämäisyyden kautta haettava sitä reserviä, jotta suhdannetaantumassa yhtäältä voidaan panostaa esimerkiksi silloin, jos työttömyys lähtee nousuun, ja toisaalta muihin panostuksiin. Edelleen on hyvä muistaa, että meidän yritysverojärjestelmämme on sellainen, niin kuin tiedetään, että yhteisöveron tuottohan on kasvanut yritysten menestymisen myötä, mutta aivan samalla tavalla taantumien kohdatessa tämä verotuotto laskee täysin samassa suhteessa. Toisin oli silloin 90-luvulla, mutta tämä nykyinen järjestelmä on sellainen, että paitsi työttömyys, jossa prosentti tarkoittanee kahta miljardia, myös yritysten tulosten heikkeneminen näkyvät valtion tulopuolella.

Kokoomukselle tämä verotuksen alentaminen, niin kuin ryhmäpuheenvuorossa todettiin, on hyvin keskeinen kysymys. Euron käyttöön otonkin myötä meidän verojärjestelmämme entisestään läpivalaistuu ja eurooppalainen verokilpailu kohtaa yhä selkeämmin Suomen. Meillä on toisaalta erittäin korkea verotus ja erittäin suuret tulonsiirrot. Niin kuin eräissä puheenvuoroissa todettiin, tässä suhteessa odotuksia varmasti kohdistuu peruspalveluministeri Soininvaaraan, että nimenomaisesti tulonsiirtopuolella saadaan aikaan toimia, jotka kannustavat työllistämiseen ja työllistymiseen.

Suomessa onkin viime aikoina siirrytty työttömyysasteen ohella ja sijasta puhumaan työllisyysasteesta ja siitä, että huoltotase kehittyä huolestuttavaan suuntaan lähivuosina. Tähän asiaan ei ole olemassa yhtä yksittäistä lääketta. Tarvi-

taan toisaalta toimia siinä, miten ihmiset jaksavat työelämässä, miten todellinen eläkeikä saadaan nostettua, ja toisaalta tarvitaan toimia siinä, miten työllisyyden ja työllistämisen kynnys saadaan madallettua. Tämä uhkakuva eläkemenojen kasvusta on varsin reaalinen. Se luo paineita sekä yritysten että työntekijöiden eläkemaksuihin, ja on ihan selvää, että se on kokonaisuus, joka tulee hallita.

Mietinnössä aivan oikein nostetaan esille aluepolitiikan haasteet. Meillä on perinteisesti puhuttu ehkä Etelä-Suomen ja Itä- ja Pohjois-Suomen ongelmista, mutta kolmantena tekijänä meillä ovat edelleen rakennemuutosmaakunnat, rakennemuutospaikkakunnat, joilta itsekkin olen lähtöisin. Yhtäältä meillä on työvoimapulaa ja toisaalta kasvavaa työttömyyttä. Ratkaisumalli on varmasti se, että kun nykyisin meillä on kasvukeskuksia kolmesta viiteen, meidän on pystyttävä nostamaan tätä määrää kymmenen tasolle, vähän ylikin, jotta ikään kuin kukin maakunta tai vähän isompi alue saa selkeän kasvuveturin.

Arvoisa puhemies! Ed. Kääriäinen sanoi, että kokoomus ajaa selvästi yhdellä raiteella. Näin onkin. Kokoomus antaa tukensa tiukalle menotuloudelle, ja itse olen hyvin valmis yhtymään tiukoihinkin menokehyksiin.

⁵⁰ **Toimi Kankaanniemi /skl:** Herra puhemies! Kun nyt ensimmäistä kertaa käsittelemme menokehyksiä tuleville vuosille, on tietysti mielenkiintoista jo tarkastella, miten tämä asia on lähtenyt etenemään. Voidaan todeta, että valtiovarainvaliokunta on tehnyt aika viisaita johtopäätöksiä tästä tilanteesta. Se ei ole antautunut hallituksen nöyräksi käskyläiseksi eikä ole antanut sitoa eduskuntaa yksiselitteisesti näihin kehyksiin. Se on mielestäni oikein.

Meillä on tässä yhteiskunnassa ja hallinnossa ja poliittisessa päätöksenteossakin työmarkkinoista puhumattakaan menettelyjä, jotka jäykistävät tilannetta, kehitystä ja aiheuttavat aivan turhia ongelmia erilaisissa tilanteissa, kun kehityksessä tapahtuu usein aika nopeastikin nykyaikana merkittäviä muutoksia. Jäykkyyden vaara on tällaisessa kehysmenettelyssä ilmeinen, ja se on nyt pystytty mielestäni kohtuullisesti ehkäisemään.

Raamit, kehykset sinänsä ovat tervetullut asiakirja. Jos niitä pitää tarkastella, jotta tuota jäykistymistä ei tapahdu, niitä pitää tarkastella ohjeellisina ja tavoitteellisina. Näin ollen hallituksen

tulee ottaa ne viestit, joita eduskunta antaa, selkeänä ohjeena siitä, mihin suuntaan pitää pyrkiä, mitkä ovat tavoitteelliset loppusummat, mutta toisaalta, mitkä ovat myös ne painopisteet, joihin pitää erityisesti huomiota kiinnittää, ja juuri tässä eduskunta on nyt antamassa hallitukselle melko hyviä ohjeita mietinnön osalta. Kun toivon mukaan otetaan myös vastalauseet vakavasti huomioon, silloin kokonaisuus on aika hyvä.

Tietysti on niin, että piankin voi tapahtua sellaisia muutoksia, jotka vievät pohjan pois koko taloudelta. Muistan hyvin, kun olin vuonna 1988 Sitran talouspolitiikan johtamiskurssilla. Siellä vielä silloin 88 kerrottiin, miten taloudella menee, miten meillä on hyvä tilanne, voimakas kasvu taloudessa ja verotulot ovat kehittymässä positiivisesti, elinkeinoelämä kehittymässä myönteisesti, hallittu rakennemuutos toteutumassa. Tiedämme, että siitä kului noin kaksi vuotta, kun olimme lähes romahduksessa jo, ja tilanne muuttui dramaattisesti. Silloin kun tilanne muuttui dramaattisesti, olimme sitoutuneet jäykkiin järjestelmiin niin valtion päätöksenteossa, taloudessa kuin työmarkkinoilla ja koko hallinnossa. Se kostautui turhankin suurina negatiivisina lukuihin niin työttömyyden osalta, valtiontalouden velkaantumisen osalta, bruttokansantuotteessa kuin monissa muissakin mittareissa. Tällaista tilannetta ei kukaan tietysti toivo, mutta se on mahdollista. Siksi täytyy tietysti lähtökohdan olla se, että nämäkin päätökset, jotka eduskunta nyt tekee hyväksyessään mietinnön pohjalta hallitukselle vastauksensa, ovat ohjeellisia ja tavoitteellisia.

Arvoisa puhemies! Kristillisen liiton vastalauseessa todetaan, että yhdyimme tähän suhdannetilanteeseen sopivaan menokehykseen. Pidämme sitä ohjeellisesti oikean suuntaisena mutta haluamme myös yksiselitteisesti nostaa esille ne kipupisteet, suuressa mittakaavassa yhteiskunnassa olevat kipupisteet, joihin tulee erityisen voimakkaasti tulevan suunnittelukauden aikana panostaa. Ensimmäinen on työttömyys.

Meillä on pitkään jatkunut vahva nousu ja valtiontalous on korjaantunut. Kansantaloudessa mittarit ovat hyvät, osoittavat hyviä lukuja, mutta työttömyys on todella iso edelleen. Se on ongelma, johon pitää panostaa. Hallituksen pitäisi luoda uusi työllisyysohjelma, strategia, jolla paneudutaan tähän ongelmaan erityisen voimakkaasti. Tällaista ei täällä ole näkyvissä eikä kuuluvissa. Erityisesti vasemmistopuolueilta, jotka

ovat hallituksen vahva voima, odottaisi nimenomaan työllisyyspanostuksia tällä hetkellä.

Toinen kohta vastalauseessa on kuntien toimintaedellytysten turvaaminen. Kunnilta on leikattu erittäin rajusti kuluneina vuosina. Siellä on ollut tiettyyn rajaan asti mahdollisuuksia säästöjä etsiä ja saada ja sillä tavalla vastata valtion leikkauksiin, mutta raja on tullut jo vastaan ja kuntien väliset erot ovat kasvamassa. Siellä takana on ihmisiä, kansalaisia, jotka ovat näiden leikkausten kohteina jo konkreettisesti. Paikkauksia on tehty harkinnanvaraista valtionavustusta lisäämällä, mutta on, niin kuin vastalauseessa sanotaan, mahdotonta kuntien rakentaa talouttaan laajamittaisesti harkinnanvaraisten valtionapujen varaan. Niitä jaetaan tarkoituksenmukaisesti, eikä mikään kunta voi olla varma, että tämän vuoden lopulla saa harkinnanvaraista rahoitusavustusta puhumattakaan, että saisi vielä ensi vuonnakin. Jos sen varaan rakentaa, voi koko talous romahtaa, ja moni kunta valitettavasti joutuu rakentamaan. Kuntien valtionosuusjärjestelmän, yhteisöveron jakojärjestelmän uudistaminen on välttämätöntä, jotta kuntien välisten erojen kasvu voidaan saada pysähtymään ja toisaalta nuo erot tasoittumaan. Takana ovat ihmiset, joitten asioista tässä on kysymys, ja peruspalvelut toteutetaan kuntien kautta.

Kolmas tärkeä asia vastalauseessa on huume-kysymys. Siinä tarvitaan monenlaista panostusta, välttämättä ei niinkään rahallisia panostuksia, mutta niitäkin tarvitaan. Siksi sen on paikallaan olla esillä myös tässä keskustelussa ja näissä asiakirjoissa.

Edelleen yhtenä painopistealueena on koulutuksen voimavarojen turvaaminen. Meidän on otettava vakavasti se yliopistojen ja korkeakoulujen muistutus, jonka taannoin saimme, ja siihen on hallituksen pakko vastata. Ellei hallitus siihen vastaa, meidän korkean tason koulutusjärjestelmämme liukuu ja luisuu alaspäin. Silloin emme pysty vastaamaan niihin haasteisiin, joita globalisoitunut maailmantalous meille tuo. Sekä yliopistojen ja korkeakoulujen perusrahoitus että ammatillisen lisäkoulutuksen voimavarat on otettava huomioon ja ne tarpeet on tyydytettävä pikaisesti.

Arvoisa puhemies! Nämä olivat menopuolen pääkohdat, joihin kristillisen liiton eduskuntaryhmä puuttuu. Lisäksi köyhyysongelma, joka meillä on polttava, on otettava esille. Osittain sitä voidaan ratkaista jo työllisyyden ja kuntien ta-

louden huolehtimisella, aluepolitiikalla, mutta sen lisäksi on vielä asuntopolitiikassa ja monissa muissa köyhyyteen vaikuttavissa asioissa pikaisen toimenpiteiden aika.

Arvoisa puhemies! Verotuspuoli ja tulopuoli koko tiedonannossa on jäänyt ulos, ja se on yksi-puolinen tiedonanto ja valtioneuvoston kehys-päättösesitys on yksipuolinen, kun siinä ei tuloja tarkastella. Mutta tältä osin on todettava, että verotuksessa on painopiste pantava kirkkaasti pieni- ja keskituloisten verojen keventämiseen, sikäli kuin varoja veronkevennyksiin on, koska sillä tavalla voidaan saada työtä niille ihmisille, jotka ovat nyt pitkäaikaistyöttömiä, ja toisaalta saada ne työpaikat houkutteleviksi, joissa on palkkaus matala. Se verotuksen osalta.

Arvoisa puhemies! Vaikka annoin tunnustusta valtiovarainvaliokunnalle, totean, että valiokunta ei kokonaisuudessaan ole tehnyt riittäviä johtopäätöksiä hallituksen linjauksista vaan mietintö antaa mahdollisuuden hallitukselle jatkaa vanhaa politiikkaa, joka ei korjaa näitä epäkoh-tia, joihin viittasin. Siksi eduskunnan on välttämätöntä hyväksyä ne lausumaehdotukset, jotka kristillisen liiton ed. Sakari Smeds on vastalauseeseensa sisällyttänyt. Niillä puututaan määrätietoisesti, yksiselitteisesti näihin ongelmiin ja edellytetään, että hallitus niihin panostaa. Ne kipupisteet on syytä poistaa.

Oli sinänsä mielenkiintoista kuulla valtiovarainministeri Niinistön kanta kansanedustajien palkkausudistukseen. Hän tyrmäsi sen, ja näyttää siltä, että eduskunta onkin hieman kyseenalaisella tavalla aloittamassa sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien ratkaisut aloittamalla ne omalta kohdaltaan ja jatkamalla esimerkiksi kansaneläkkeen pohjaosan leikkausta edelleen samanaikaisesti. Tämä on arvovalinta, joka täytyy ottaa huomioon ja pitää mielessä. Meidän on palautettava, kumottava tai korjattava niitä leikkauksia, mitä on jouduttu menneinä vuosina tekemään, jotta ongelmista päästään oikeudenmukaisesti pois.

seenalaistamista. Onko todella nyt oikea aika laajapohjaisesti lisätä kansalaisten ostovoimaa? Mielestäni ainoastaan pieni- ja keskituloisten veronkevennykset ovat perusteltuja nykyisessä tilanteessa.

Kansalaisten kannalta on tärkeintä, että hyvinvointiyhteiskuntamme perusrakenteet saataisiin kuntoon. Erilaisten kriisien kohdatessa on tärkeintä saada nopeasti asiantuntevaa apua. Olemme tilanteessa, jossa kansantalouden tilanne näyttää hyvältä, verotulot kasvavat, työllisyys alenee ja velkakulut pienenevät. Nyt jos koskaan olisi mahdollisuus tehdä korjauksia hyvinvointiyhteiskuntamme epäkohtiin ja siten varautua tuleviinkin haasteisiin. Tähän liittyen valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on merkittävää toteamus siitä, että jatkossa olisi tärkeää tarkastella kehyspäätöksen yhteydessä myös valtion tuloja. Ilman kokonaiskuvaa on hyvin vaikea sitoutua kehyyksiin. Tältä osin yhdyin täysin asiasta käytettyihin puheenvuoroihin.

Arvoisa puhemies! Tämän viikon aikana on käyty keskustelua valtion lisäbudjettiin sisältyvistä virkamiesten palkankorotusvaroista. Ay-liikkeen edustajat ovat kuvanneet varmasti koko valtion työntekijäkentän tunteja todetessaan tuleensa petetyiksi. Kevään palkkakierros sujui suhteellisen rauhallisesti, ja ratkaisut olivat varsin maltillisia. Ay-liikettä kiitettiinkin vastuullisesta toiminnasta ansaitusti. Mutta pelkällä kiitoksella ei elä. On kohtuutonta, että kiitospuheitten jälkeen valtio on aloittamassa yt-neuvottelut irtisanomisten tai lomautusten johdosta. Koko laman ajan myös valtio on säästänyt palkkamenoista. Lisää henkilökuntaa ei ole palkattu, ei ainakaan pysyviin työsuhteisiin. Tässä tilanteessa ei voi olla millään muotoa perusteltua irtisanoa tai lomauttaa henkilökuntaa. Kansalaiset vertaavat tätä omaan palkankorotuskeskusteluunne aivan ymmärrettävästi, eikä se lisää heidän ymmärrystään. En voi välttyäkään ajatukselta, että valtiovarainministeriö on tarkoituksella ajoittanut nämä kysymykset samaan aikatauluun. Ministeri Niinistön puheenvuoro tänään vain vahvisti käsitystäni. Niinistön valitsema linja ei ole myöskään hallitusohjelman mukainen. Haluaisin muistuttaa ministeriä, että hallitus on ohjelmassaan sitoutunut edistämään julkisen sektorin osalta henkilöstöpolitiikassa pysyvien palvelussuhteiden syntymistä. Vai onko niin, että hallitusohjelma ei sidokaan valtiovarainministeriä, jos se ei häntä satu miellyttämään?

⁵¹ **Tarja Kautto /sd:** Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietintö on mielestäni päällin-jauksiltaan oikeudenmukainen ja tasapainoinen. Haluan itsekkin korostaa sitä, että tämänhetkinen suhdannetilanne edellyttää kireää finanssipolitiikkaa. Mielestäni voidaan kuitenkin pitää perusteltuna sen suuruuden ja kohtaantumisen ky-

Hallitus hyväksyi äskettäin pääkaupunkiseutuosopimuksen. Valtio ja pääkaupunkiseudun kunnat hyväksyivät pitkien neuvottelujen jälkeen asiakirjan, jonka tavoitteena on lieventää asuntojen hintojen nousua. On totta, että saavutettu ratkaisu oli vaatimattomampi kuin sille asetetut tavoitteet. Sen arvo on kuitenkin siinä, että se voi todella olla alku uudennaiselle yhteistyölle. Neuvotteluiden aikana keskusteltiin valtion omistamien maiden hinnasta. Näyttää siltä, että valtion on vaikea ymmärtää omaa vastuutaan muuttoliikkeen kasvattamasta asuntojen kysyntäpaineesta. Valtion maiden saaminen sosiaalisena asuntorakentamiseen edullisesti on vähintään, mitä valtio voi tässä tilanteessa tehdä. Valtion onkin korkea aika tarkastella omaa maapolitiikkaansa. Valtion maat ovat yhteisiä maitamme, olivatpa ne minkä ministeriön hallinnossa tahansa.

Olisi ollut toivottavaa, että valtio olisi myös pystynyt sitoutumaan omalta osaltaan tarvittavan infrastruktuurin rakentamiseen ja tukemiseen. Pääkaupunkiseudun kunnat ovat rakentaneet paljon omasta pussistaan ilman valtionosuuksia, mutta kyllä valtion tulisi osallistua tämän käynnissä olevan muuttoliikkeen talkoisiin. Mikäli näin ei tapahdu, kaupunkiseutujen ongelmat ja palvelujen puutteet tulevat korostumaan entisestään.

Tämän keskustelun yhteydessä on mielestäni syytä puhua myös terveydenhuollon uusista, vaikeista ongelmista, joihin emme ole tarpeeksi hyvin varautuneet ja joiden aiheuttamat kustannukset voivat aikanaan kasvaa suuriksi. Lasten ja nuorten psykiatrisen hoidon puutteisiin olemmekin jo aiemmin kiinnittäneet huomiota. Tässä yhteydessä en voi olla arvostelematta sitä, että sosiaali- ja terveysministeriö puuttui Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin esityksiin toteamalla, että ne ovat liian laitospainotteisia. Mielestäni se kuvaa sitä, että ministeriössä ei todellakaan näytä olevan ajankohtaista tietoa edes perustilanteesta tällä sektorilla. Toivottavasti annetun tiedon lisäykset ovat menneet perille.

Mutta tällä hetkellä terveydenhuollossa on myös muita paineita, joita valtion tulisi huomioida. Tämänhetkinen huumetilanne on hyvin huolestuttava erityisesti pääkaupunkiseudulla. Huumeiden tarjonta ja kysyntä ovat lisääntyneet selvästi. Lisääntynyt tarjonta on lisännyt myyjien välistä kilpailua ja pudottanut huumeiden hintoja. Ammattimainen huumeakauppa etsii aktiivi-

sesti uusia käyttäjiä, ja nuoret ja lapset ovat hyvää kohderyhmä. Valitettavasti tämä on vain osa laajaa ongelmakenttää. Ruiskuhuumeiden käyttäjien keskuudessa on nopeasti leviämässä hiv-infektio. Sairastuneet asuvat pääasiassa pääkaupunkiseudulla, mutta onko ongelman ratkaisu pelkästään kuntien kontolla, se onkin jo toinen kysymys. Samalla huumeiden käyttäjien keskuudessa on levinnyt tehokkaasti myös lääkille vastustuskykyinen tuberkuloosi, niin sanottu tappava tubi, jolle jokaisen meistä on mahdollisuus altistua pisaratartuntamahdollisuuksien takia, elimmepä muutoin kuinka kunniallisesti tahansa.

Tehokkaaseen huumehoitoon eivät sovi päihdehuollon hoitopaikat, sillä ongelma on erilainen. Pulaa onkin erityisesti huumeiden käyttäjien erityishoitopaikoista ja erityisesti nuorille sopivista hoitopaikoista. Helsinkiin onkin suunnitella erityishoitoyksikkö huumeiden käyttäjille, joka on saatava mahdollisimman nopeasti toimimaan. Olen vakuuttunut siitä, että esimerkiksi tämän ongelman ratkaiseminen on valtakunnanlaajuinen kysymys eikä vain yksittäisten kuntien ongelma. Huumeongelmasta ei myöskään ole tarpeeksi tietoa. Tarvitaan lisää tutkimusta huumeista ja huumeepotilaiden hoidosta.

Hyvä puhemies! Valtion budjetti herättää aina aluepoliittisia intohimoja. Kaipuu vanhaan aluepolitiikkaan elää uskomattoman vahvana myös tässä salissa. Haluan uudelleen kysyä kollegoilta, kuinka paljon eteläisen Suomen on satsattava muualle? Pelkästään esimerkiksi vuoden 98 valtionosuudet per asukas kertovat muun muassa seuraavaa: Kainuu 7 205 markkaa per asukas, Lappi 6 372 markkaa per asukas, Etelä-Pohjanmaa 5 839 markkaa per asukas, Pohjois-Karjala 5 768 markkaa per asukas ja Keski-Pohjanmaa 5 525 markkaa per asukas ja sitten pohjanoteeraus Uusimaa 1 102 markkaa per asukas. Samanaikaisesti on kuitenkin ainakin valistuneimman porukan keskuudessa tässäkin salissa myönnetty se tosiasia, että erityisesti pääkaupunkiseutu on jälleen poikkeuksellisen vaikeassa tilanteessa muuttoliikkeen vuoksi.

Tämä sama valtionapupolitiikka on ollut voimassa vuosikymmeniä. Lisäksi hallituksen tekemän päätöksen mukaisesti valtion viimeksi tekemä kustannustenjaon tarkistus ja valtionosuuksien indeksikorotus lisäävät valtionosuuksia ensi vuonna esimerkiksi asukasta kohti noin 200 markkaa etelässä, Lapissa 400:lla, Kainuussa 550:llä. Nämä luvut eivät tue täällä esitettyjä

väitteitä siitä, että heikkoja ei ymmärretä. Päinvastoin, heikkoja on kyllä tuettu ja pitää tukea jatkossakin. Mutta samalla tulisi muistaa, että jos todella halutaan vähentää työttömyyttä ja köyhyyttä, on satsattava myös kaupunkiseutuihin ja se on tehtävä määrätietoisella ja suunnitelmallisella ratkaisulla. Suurin haaste nyt ja tulevaisuudessa ovat nimenomaan kaupunkien köyhtymisen aiheuttamat ongelmat.

Köyhyys ei myöskään vähene syyllistämällä työttömiä vaan parantamalla palvelujärjestelmäämme, jotta se voisi rakentaa yksilökohtaisia ratkaisuja hyvinkin erilaisten ihmisten elämäntilanteisiin.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan todeta, että väestön ikääntymiseen liittyvien haasteiden nostaminen esille on erittäin tärkeää. Mielestäni siihenkin olisi syytä varautua suunnitelmallisesti ja kokonaisvaltaisesti, koska se tulee heijastumaan monin tavoin eri sektoreille. Kannatan lämpimästi valiokunnan esitystä väestöpoliittisen ohjelman laatimisesta. Siihen tulisi mielestäni sisällyttää myös siirtolais- ja pakolaispolitiikan erityisongelmien tarkastelu.

⁵² **Jukka Vihriälä /kesk:** Herra puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietintö määräraha-kehityksistä on sen suuntainen kuin ennakolta saattoi aavistaa. Valiokunta pitää tiedonannon finanssi- ja talouspolitiikan peruslinjauksia aivan oikeina. Talouspolitiikan osalta on todella syytä jatkaa tasapainoista talouskasvua tukevaa suhdannepolitiikkaa. Valiokunta ei mietinnössään kuitenkaan anna hallitukselle avointa valtakirjaa ministeriökohtaisesti ensi vuoden budjetin teolle. Mielestäni tämä on oleellista tässä valiokunnan mietinnössä. Valiokunnan mietintö tosin on hyvin yleispiirteinen, vaikka se nostaa esille eräitä hallinnonalojen rajat ylittäviä kipupisteitä sekä verotukseen liittyviä tärkeitä kysymyksiä. Keskustan vastalause painottaa kipupisteenä kuntatalouden vaikeuksia ja alueellisen eriarvoisuuden lisääntymistä.

Valiokuntakäsittelyn aikana ei tiedonannosta ole syntynyt perusteellista keskustelua eikä johdopäätöksiä niistä arvoista ja tavoitteista, joilla tulevien vuosien suuret yhteiskunnalliset linjaratkaisut tulee rakentaa, vaikka mietinnössä sinänsä tärkeisiin kipupisteisiin puututaankin. Mietinnössä puututaan köyhyyden, syrjäytymisen ja työttömyyden ongelmaan, lasten ja nuorten kysymyksiin, koulutukseen, väestön ikäänty-

miseen sekä alueellisen tasapainon kehittymiseen. Ajankohta lähivuosien suuriin linjauksiin olisi ollut nyt otollinen, mutta valitettavasti tiedonanto ja mietintö jäävät heiveröisiksi tässä suhteessa.

Herra puhemies! Mietintö painottaa perusopetuksen, yliopisto-opetuksen, perustutkimuksen sekä ammatillisen koulutuksen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen saatavuuden turvaamista ja myös riittäviä voimavaroja. Tämä on aivan oikein. Samoin on tärkeää, että valiokunta kiirehtii eri toimenpiteitä, joilla rohkaistaan yrittäjyyttä. Yritystoiminnan kannalta on tärkeää myös, että nuoriso saisi tiedolliset, taidolliset ja asenteelliset valmiudet uuden tekniikan hyödyntämiseen, kansainvälistymiseen sekä yrittäjyyteen. Ovathan yrittäjän taidot elämässä hyödyksi niillekin, jotka eivät itse antaudu yritystoimintaan.

Tiedonannon lähete keskustelussa kiinnitin huomiota alue-, maaseutu- ja maatalouspolitiikkaan ja yhä kasvavaan muuttoliikkeeseen. Valiokunnan mietinnössä puututaan muuttoliikkeeseen, mutta ei esitetä mitään konkreettisia toimenpiteitä, mitä todella tulisi tehdä. Maatalouden ja maaseudun kysymykset eivät ole tänään tärkeitä kysymyksiä julkisessa keskustelussa, eivät myöskään Lipposen hallitukselle. Avoimesti voi todeta, että eivät ne olleet myöskään valtiovarainvaliokunnalle, koska tiedonannossa näihin kysymyksiin ei puututtu. Koska tiedonantoa ei käsitelty jaostoissa, vaan valiokunnan yleisistunnossa, niin monen pääluokan tärkeät kysymykset, kuten maa- ja metsätalous ja esimerkiksi liikennepolitiikka, jäivät ulkopuolelle.

Maatalouselinkeinoja vaivaa tänä päivänä näköalattomuus, ja maatalouspolitiikalta puuttuu päämäärä. EU on laajenemassa, ja siinä maatalous- ja aluepolitiikka ovat hyvin keskeisiä, mutta Suomessa ei ole pysähtytty keskustelemaan ja päättämään, mitä maataloudelta itse asiassa tällä hetkellä halutaan. Suomen maatalouden päämääräksi ei suinkaan riitä se, kuinka monta tilaa meillä tulevaisuudessa tulisi olla. Tärkeämpää on nyt kysyä, onko meillä kotimaista elintarviketuotantoa, ja jos on, millaista, ja miten se tulisi organisoida ja miten sitä tulisi kehittää.

Maatalousministeriön pääluokan kehys osoittaa, että siinä tapahtuu nousua vuosittain lähinnä Agenda-ratkaisun takia. Maatalouden tulot ovat kuitenkin EU-jäsenyyden aikana pudonneet yhteen kolmasosaan samaan aikaan, kun palkansajien ostovoima on noussut noin 4—5 prosenttia.

Tilastokeskuksen tuoreen selvityksen mukaan viime vuonna viljelijäperheen palkasta katosi noin 5 prosenttia. Maatalouden heikko tulokehitys johtuu merkittävältä osin kansallisten tukien leikkauksista. Tänä vuonna maksetaan kansallisia tukia 67 miljoonaa markkaa vähemmän kuin viime vuonna.

Viljelijöiden toimeentuloa on Lipposen molempien hallitusten aikana leikattu yli 3,2 miljardia markkaa. Samoin viljelijöiden tulevaisuudenuskoa ovat heikentäneet maatalousyrittäjien luopumistukeen tehdyt heikennykset. Viljelijöiden tulot on, kuten tiedämme, suurelta osin sidottu EU-tukien kehitykseen. Tuottajajärjestöt ja talonpojat ovat yksimielisesti esittäneet hallitukselle jo tänä vuonna leikatun kansallisen tuen nostamista ja ensi vuoden tulo- ja menoarvioon vähintään 170:tä miljoonaa markkaa.

Herra puhemies! Suomen turvallisuuspolitiikan lähtökohtana on maantieteelliseen sijaintiin ja turvallisuusympäristöön nähden uskottava itsenäinen puolustus. Tämän keskeisenä perustana on kotimainen, teknisesti ja taloudellisesti kilpailukykyinen puolustustarviketeollisuus, joka liittyy kiinteästi perusvalmiuden ylläpitämiseen ja tukee välillisesti teollisuutta ja myös työllisyyspolitiikkaa. Ensi vuoden budjettikehitys leikkaa puolustusministeriön määrärahoja. Tämä leikkaus kohdentuu erityisesti puolustustarvikkeiden hankkimiseen. Leikkaus koskee suoraan kotimaisia hankintoja kuten ampumatarvikkeita, ruuteja, huoltoja ja tuotekehitystä.

Tämän kaltainen budjettiraamien muuttaminen ja leikkaaminen merkitsee kotimaiselle ampumatarviketeollisuudelle kuoliniskua ja on aivan päinvastainen kuin esimerkiksi Matssonin komitean mietintö, jossa painotetaan panostamista tuotekehitykseen, kotimaisen teollisuuden tulevaisuuden turvaamista ja huoltovarmuuden säilyttämistä Suomessa, mikä luonnollisesti edellyttää kannattavan ja uudistuvan teollisuuden olemassaoloa sekä teollisuuden ja varikkolaitoksen yhteistyökuvioiden uutta tarkastelua.

Puolustusministeriön määrärahojen leikkaukset koskettavat kipeimmin perinteisiä puolustustarvikkeita kuten asejärjestelmiä ja varsinkin niiden ampumatarvikkeita muun muassa rauhanajan harjoituskäyttöön. Hallituksen kehysraamit puolustusministeriön kohdalta merkitsevät sitä, että puolustustarviketeollisuuden tietyt toimialat loppuvat Suomesta ja toiminnot ovat siirtymässä maamme ulkopuolelle. Tärkeä tietämys ja am-

mattitaito katoaa ja loppuu kokonaan tästä maasta. Tärkeitä työpaikkoja on katoamassa esimerkiksi Nammo Lapua Oy:stä. Lapuan tehtaat joutuvat suuriin vaikeuksiin näiden leikkausten vuoksi. Nyt sopiikin kysyä tässä palautekeskustelussa: Eikö tulisi puolustustarviketeollisuus nähdä myös pitkällä aikavälillä tärkeäksi ja pitävillä suunnitelmilla pystyä turvaamaan sen tärkeät tuotantoalueet kotimaassa?

Herra puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietintö myöntää, että tuloerot ovat kasvaneet ja kasvavat maassamme. Konkreettiset toimenpiteet erojen kasvun pysäyttämiseksi puuttuvat. Lamatalkoissa on otettu kaikilta, joilta on vain pystytty. Puolustuskyytöimiltä hallitus on pystynyt ottamaan. Heitä ovat vanhukset, sairaat, vammaiset, työttömät jne. Heillä ei ole ollut liikaa puolestapuhujia, kun vaihtoehtona on ollut tinkiä valtaväestön tulonsiirroista. Näitä virheitä korjataan myös valiokunnan mietinnössä muun muassa vaatimalla, että lastenpsykiatriseen hoitoon tälle vuodelle esitetyt määrärahat on tarkoitettu pysyviksi eikä vain kertaluonteisiksi. Tässä mielestäni tärkeässä asiassa valiokunta oli yksimielinen.

Peruspalveluista on tingitty koko Lipposen toisen hallituksen ajan. Posti ilmoitti huhtikuun alussa sulkevansa yli 400 postitoimistoa. Suljetavista postitoimistoista valtaosa sijaitsee maaseudulla. Miten paljon kansalaisten peruspalveluista voidaan tinkiä perustuslain kansalaisille takaamaa yhdenvertaisuutta vaarantamatta? Onhan Lipposen hallitus jo lopettanut pääosan maaseudulla sijainneista työvoimatoimistoista, veroimistoista, poliisiasemista ja tiemestaripeireistä. Lisäksi on eduskunnassa juuri hallituksen esitys teiden kunnossapidon kilpailuttamisesta.

Eikö valtion vastuulla olevien peruspalveluiden kilpailuttamisessa ole menty jo liian pitkälle, kun uskotaan, että markkinavoimat hoitavat yhteiskunnan vastuulla olevat palvelut tehokkaimmalla tavalla? Tämä ei voi onnistua Suomen kaltaisessa harvaan asutussa maassa. Sopii kysyä: Voiko hyvinvointivaltio vetäytyä sellaiseen rooliin, jossa valtio vastaa vain maan rajoista, oikeuslaitoksesta ja kansalaisten turvallisuudesta, mutta jättää kaikki muut peruspalvelut markkinavoiimien varaan, vai olemmeko menossa jo kohti yhteiskuntaa, joka yksityistää kaikki julkiset toiminnot aina poliisia myöten edullisimman tarjouksen tehneelle?

⁵³ **Kyösti Karjula /kesk:** Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston tiedonanto ja sitä seurannut kehyskeskustelun aloittaminen on hyvä asia. Siksi erityisesti toivon, että tämä kehyskeskustelu saa todellisen kehittämisskeskustelun sisällön ja sitä kautta syntyy sellaista vuoropuhelua, joka täsmentää budjettien painotukset kulloistakin yhteiskunnallista tilannetta vastaaviksi.

Omassa puheenvuorossani haluan tarkastella kahta pääasiasa, toisaalta tutkia hyvinvoinnin mittareita ja toisaalta kommentoida valtiovarainvaliokunnan mietinnössä esiin nostettuja kipupisteitä.

Jos ajatellaan kehysbudjetoinnin ja kehyskeskustelun kehittämistä, sanoin jo edellisessä keskustelussa, kun tiedonanto annettiin, että valitettavasti pääluokkien sisällöt ja tavoitteet jäivät varsin ohuiksi ja siinä mielessä todellisen otteen saaminen näihin kehyksiin tätä karkeaa raamia lukuun ottamatta oli erittäin vaikeaa. Jos me ajatella nyt tämän prosessin etenemistä ja jos ajatella koko yhteiskuntakehityksen arviointia vain bkt-pohjaisten hyvinvointimittareiden varassa, tämä perusta jää aivan liian suppeaksi ja johtaa moniin virhearviointeihin. Sen vuoksi minusta Suomen eduskunta ja Suomi voisivat toimia aloitteellisina ihan koko Euroopan unionin nykyistä ja tulevaa toimintaympäristöäkin ajatellen, että me käynnistäisimme hyvinvointiyhteiskuntana myös monipuolisempien hyvinvoinnin mittareiden toteuttamisen.

Tähän jo vuonna 97 tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä otettiin kantaa, mutta olen joutunut toteamaan sen, että tällä alueella hallituksen toimenpiteet eivät ole millään tavalla edenneet. Me edelleen tukeudumme pelkästään talouden mittareihin. Sen sijaan sellaiset alueet kuin ihmisten elämänlaatu, uuden luominen, alueiden innovatiivisuus, ihmisten terveyden taso ja osaamisen taso ovat jääneet mittareiltaan huomioon ottamatta. Se on omalta osaltaan vaikuttamassa myös päätöksentekoon ja päätöksenteon pohjana olevien, riittävän tarkkojen, täsmällisten mittareiden puuttumiseen.

Otan yhden esimerkin ja rakennankin yhteyden näihin kipupisteisiin. Rohkenen sanoa, että lapsi on todellisen hyvinvointiyhteiskunnan kuumemittari. Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä todetaan yhtenä kipupisteinä lasten ja nuorten ongelmat, ennen kaikkea terveydenhoitopalveluihin liittyvät ongelmat. Tämä on minusta erinomainen käytännön esimerkki siitä, että kun ei

ole riittävän aikaisessa vaiheessa käytettävissä mittareita, joilla havainnoidaan perheiden ja lasten hyvinvointiin liittyviä tekijöitä, ajaututaan seurausilmiöön, jota yritetään hallita epätoivoisesti, niin kuin tässä tapauksessa ollaan jo mielenterveysongelmien tasolla ja niihin pyritään hakemaan ratkaisua ja vastausta. Minusta tämä on omalla tavallaan, totta kai, asiana tärkeä, emmekä me sivuuta tätä, jätä tässä vaiheessa asiaa huomioimatta, mutta minusta tämä on erittäin hyvä esimerkki siitä, mitä merkitsevät tämän näennäisen hyvinvoinnin sisällä olevat todelliset pahoinvointitekijät, todelliset hyvinvointiyhteiskunnan ongelmat, joita me emme ota riittävästi päätöksentekijöinä haltuun. Edelleen viittaamme siihen, että se johtuu siitä, että meillä ei ole syvemmälle tunkeutuvia mittareita, joita me voisimme käyttää ohjauksvälineinä päätöksenteossa.

Arvoisa puhemies! Tämän lisäksi haluan kiinnittää huomiota siihen, että työttömyys ja alueellinen tasapaino sekä ikääntyminen on tunnistettu myös valtiovarainvaliokunnan mietinnössä tämänhetkisen ja tulevan yhteiskuntakehityksen kannalta keskeisinä kipupisteinä. On merkillepantavaa, että edelleen todellinen työttömyys meillä lähentelee 500 000 työttömän tasoa ja tästä huolimatta niitä todellisia rakenteellisia uudistuksia, joilla me vapautamme työtä, vapautamme yrittäjyyttä, hallitus ei ole kyennyt toteuttamaan.

Euroopan unionin komission puheenjohtaja Prodi asetti Lissabonin huippukokouksessa koko Euroopan yhteiseksi päämääräksi vuodelle 2005 yrittäjyyden Euroopan. Tähänkin kytkettynä vihon viimein toivottavasti maamme hallitus saa yrittäjysshankkeelle sisällön ja tätä kautta vaikuttaa määrätietoisesti uusien työpaikkojen syntymiseen ja, mikä erityisen tärkeää, myös todelliseen aluekehityksen tasapainoon luomalla edellytykset pienyritysten toiminnalle ja sitä kautta uusien työpaikkojen syntymiselle.

Ikääntymiseen liittyen mietinnössä on otettu esiin keskeinen näkökulma: eläkemenojen kasvun eliminointi. Toinen puoli on se, millä tavalla uudistamme verotusta, niin että aktiivinen toiminta voi työikäisen väestön keskuudessa lisääntyä. Tietyllä tavalla huomioimme myös sen, että kun väestömme ikääntyy, tulemme yhä selvemmin siihen vaatimukseen, että meillä ei ole varaa menettää yhtään nuorta, yhtään syrjäytyvää nuorta. Senkin vuoksi nuorten työllistymiseen ja nuorten toimeliaisuuteen meidän pitäisi kiinnit-

tää myös verotuksen kautta nykyistä enemmän huomiota. Hyvin tärkeää on se, millä tavalla vaikutamme ennen kaikkea pieni- ja keskituloisten työn verotuksen alentamiseen ja vaikutamme ennen kaikkea siihen, että työhön osallistuminen on aina kannustavaa ja tätä kautta yksilön kannalta perusteltua.

Arvoisa puhemies! Viimeisenä kantavana näköalana haluan nostaa esiin sen, kun edellisissä puheenvuoroissa jossakin määrin kriittisesti tarkasteltiin myös alueellista kehitystä ja alueelliseen kehittämiseen vaikuttamista. Minusta on erittäin tärkeää se, että valtion budjettipolitiikalla ja kaiken kaikkiaan riittävän vahvalla, riittävän tahdon sisällään pitävällä yhteiskuntapolitiikalla vaikutetaan mahdollisuuksien tasa-arvoon. Minusta tässä suhteessa nykyinen hallitus ei ole alkuunkaan riittävällä tavalla onnistunut. Toivon, että hyväksyttävän kehyksen sisällä toteutetaan riittävästi sellaisia toimenpiteitä, että mahdollisuuksien tasa-arvo toteutuu eri puolilla maata.

⁵⁴ **Irja Tulonen /kok:** Arvoisa puhemies! On hyvä, että eduskunnalla on mahdollisuus vaikuttaa talousarvioon ja lähinnä sen valmisteluun. Se on meille nyt annettu, mutta tänään, kun on kuunnellut eri puheenvuoroja, sinänsä ansiokkaita, on tullut tunne, että tiedonannosta on tullut eduskunnalle ongelma. Se ei olekaan enää käytettävissä oleva hyvä käsikassara siihen, miten valtion tuloja, tai sanotaanko paremminkin menoja ohjaillaan, vaan me todella haluaisimme menot ja tulot käsitellä samaan aikaan. Niin kuin vastauspuheenvuorossani ministeri Niinistölle sanoin, tuntuu jollain tapaa hyvin vaikealta käsitellä pelkästään menoja. Ehkä on totuttu käsittelemään kahta osiota yhtä aikaa, tuloja ja menoja, ja nyt kun pitää sitoutua pelkästään menoihin, se tuntuu jotenkin skitsofreeniselta.

On kuitenkin tärkeää todeta, vaikka täällä on arvosteltu sitä, että hallitus tavallaan sitoo eduskunnan käsiä, että kyllä valta tämänkin jälkeen, tämän tiedonannon ja valtiovarainvaliokunnan käsittelyn jälkeen on jäänyt ja jää eduskunnalle. Budjettivalta jää eduskunnalle. Nämä ovat raamit, joihin ainakin itse pystyn sitoutumaan, en ministeriökohtaisiin, koska mielestäni se työ tulee tehdä budjettiriihessä ja siinä meidän valtiovarainministerimme on erityisasemassa, kun katsotaan ministeriökohtaisia kehyksiä.

On todella mietittävä asia, onko tällainen tiedonanto ylipäättäänkään järkevä. Tässä lisätään aika paljon valtiovarainministeriön ja valtiovarainvaliokunnan työpanosta. Toisaalta tiedonannossa ei voi kuunnella hyvin syvästi asiantuntijoita, koska tämän käsittelyllä oli kiire. Sen tähden jollain tapaa oudoksun tiedonantoa menettelystapana, minkä olen jo vastauspuheenvuoroissani sanonut.

Mielestäni kuitenkin valtiovarainvaliokunta oli täysin yksimielinen siitä, että tämä tiedonannon peruslinja, jota hallitus esittää, on oikean suuntainen. Eli vedetään ja toimitaan niin, että meillä on tiukka talouslinja, ja yritetään pitää valtiontalous kurissa, jotta voidaan maksaa velkoja ja sitä kautta tuoda myös tulevaisuudessa väljyyttä budjettiin, jota voidaan sitten käyttää siihen, että meidän palvelumme tulevaisuudessa pystytään säilyttämään pohjoismaisella hyvinvointiyhteiskunnan tasolla.

Osana tätä kannustavaa talouspolitiikkaa hallitus aikoo toteuttaa luvattuja veronkevennyksiä ensi vuoden talousarviossa. Se on hyvä asia. Korostaisin vielä sitä tarvetta, että myös yritystoinnin tulisi saada helpotuksia näihin sivukuluihin, verohuojennuksia työllistämiseensä. Mielestäni voi ilolla todeta sen, että hallitus on lähtenyt yrittäjien kelamaksun alentamiseen. Se on aika moisen hyvä kädenojennus suomalaisille yrittäjille. Se kyllä parantaa työllistämisen edellytyksiä.

Mutta tässä asiassa on toinenkin puoli, ja se on tullut meidän ryhmäpuheenvuorossamme myöskin esille. Taloudellisen tilanteen parantuessa, paitsi että maksamme velkoja pois ja luomme sitä väljyyttä, täytyy myöskin niihin notkahduksiin, joita palvelutuotannossa on, pystyä vastaamaan.

Yksi niistä on nimenomaan terveyden- ja sairaanhoito. Tälle alueelle, siitä käsittääkseni valtiovarainvaliokunta oli yksimielinen, on tulevasa syksyn budjetissa kiinnitettävä erityistä huomiota ja sinne tulee osoittaa lisää määrärahoja ja panostuksia. Ei ole oikein, että me Suomessa hoidamme jo jonoja. Emme pääse hoitamaan sairaita. Ihmisille tällainen jonotusnumero on lupaus siitä, että hän kenties joskus myöskin saa hoitoa. On eettisesti arveluttavaa, että me Suomessa hoidamme jonoja emmekä ihan aina pääse hoitamaan niitä potilaita. Toiseksi terveydenhuoltoon tulisi eduskunnan taholta antaa vinkkiä siitä, että kuntien tulisi todella hoitaa se perustehtävänsä

hyvin ja palkata työntekijöitä niihin vakinaisluontoisiin virkoihin, joita pätkätoilla tehdään sosiaali- ja terveydenhuollossa; tulisi vakinaistaa näitä virkoja.

Täällä eduskunnassa on herätetty keskustelua ja itsekkin olen siihen osallistunut, että kun me työllistämisvaroja kunnille osoitamme, se myöskin mahdollisesti herkästi antaa vinkkiä siitä, että näihin pätkätoihin työllistämisrahoilla päädytään. Jollain tapaa minusta työministeriön täytyisi miettiä, olisiko mahdollisuutta vaihtaa valtionosuuteen näitä työllistämisvaroja ja jollain tapaa niitä jopa korvamerkitä kunnille, että kunnat näitä vakinaisluontoisia töitä, joita teettävät pätkätoinä, voisivat myöskin vakinaistaa virkasuhteiksi. Mielestäni tässä on kyse paitsi potilasturvallisuudesta myös terveydenhoidon ja sairaanhoidon työn tuottavuudesta.

On aivan selvää ja olen hallituksen esityksen kanssa siinä samaa mieltä, että ikääntyminen on tuomassa meille uusia palvelutarpeita niin sairaanhoitoon, terveyspalveluihin kuin kotipalveluihin. Tässä jos missä täytyisi miettiä uusia malleja, millä tavalla näitä asioita toteutetaan esimerkiksi kotisairaanhoidossa ja kotipalvelutointana. Kaikki olemme nähneet niitä lukuja, kuinka paljon viiden ja kymmenen vuoden päästä ikääntyneitä ihmisiä on enemmän kuin tänään. Hyvin monet tutkimuslaitokset ovat huolissaan siitä, että jos palvelujärjestelmää ei pystytäkunnissa muuttamaan, niin tilanne saattaa olla vaikea. Myöskin eduskunnan tulee miettiä näitä uusia avauksia. Kaikkea ei kunnan tarvitse tehdä itse, vaan voidaan ajatella, että palvelutuotantoa kehitetään tehokkaasti myös erilaisin porkkanoin ja ostopalveluin.

Olen huolissani, ehditäänkö kaikki tarpeelliset toimenpiteet ja tutkimukset tehdä, jotta päästäisiin myöskin niin eduskunnassa kuin kunnissakin yksimielisyyteen siitä, että ryhdytään jollain tapaa tekemään tällaisista laajapohjaista väestöohjelmaa, puhutaan siitä sitten väestöohjelman tai minä muuna. Joka tapauksessa sellaista täytyisi lähteä tekemään ja miettimään todella, mitä tarkoittaa se, että me joudumme lisäämään kunnissa niin sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluita kuin myös erikoissairaanhoidon palveluita. Ikääntyvät ihmiset eivät tyydy tulevaisuudessa yhtään enempää kuin tänäänkään olemaan kahta vuotta jonossa ja odottamaan lonkkaleikkausta tai olemaan vuoden jonossa ja odottamaan kaihi-leikkausta. Sen tähden olisikin hyvä, että tehtäi-

siin tällainen laajapohjainen tutkimus, mitä ikääntyneiden ihmisten sosiaali- ja terveyspalveluille tulevaisuudessa tehdään ja miten niitä voi edullisesti ja hyvin ja kattavasti tuottaa.

On puhuttu hyvin paljon myöskin siitä, mitä se syrjäytyneisyys on, kuka syrjäytyy. Varsinkin kuluvan vuoden talousarviossa myöskin pystyttiin määrärahoja hallituksen esitykseen nähden lisäämään. Tässä viitataan vain lasten ja nuorten mielenterveyspalveluitten lisäämiseen kuntatasolla ja sairaanhoitopiireissä. Siitä panostuksesta, minkä eduskunta hyväksyi näihin rahoihin elikkä 90 miljoonaa markkaa, josta 20 miljoonaa markkaa tulee lasten ja nuorten mielenterveyskuntoutuspalveluihin, olen kunnista ja sairaanhoitopiireistä kuullut, että se on iso raha heille siinä tilanteessa, ja varsinkin, jos sitä ei olisi ollut. Eli pienilläkin rahoilla, mitkä eduskunnassa ja valtion budjetissa tuntuvat hyvin pieniltä, voidaan saada hyvinkin selkeitä uudistuksia. Myöskin tässä tiedonannossa, jossa ei ponsia eikä lausumia voinut esittää, on luettelonomaisesti myöskin mainittu, että tätä työtä ja tämän kaltaisia panostuksia tulee myöskin hallituksen budjetitirihessään syksyllä ottaa esille.

Arvoisa puhemies! Puuttuisin vielä yhteen asiaan. Meillä tehdään valtavasti erilaisia tutkimuksia. Niitä tekevät sosiaali- ja terveysministeriö, Stakes, monenlaiset palveluntuottajat, mutta yhtenäistä perustutkimusta ei ole tehty. Se on valitettavaa, jos ajatellaan, että vähän aikaa sitten julkaistiin kymmenen vuotta vanha tutkimus mielenterveyspalveluista vuodelta 89, jota valtiovarainvaliokunnan olisi pitänyt käyttää, koska se oli kirjattu ja yhteensovitettu muutama viikko aikaisemmin. Tämän tapaisiin asioihin meidän tulisi myöskin eduskunnassa kiinnittää huomiota, millä perusteella teemme päätöksiä. Emme tee mutu-teorialla, vaikka sekin joskus tuntuu hyvältä, vaan päätösten täytyisi perustua sellaiseen tietämykseen, että eduskunnan arvovalta ja tietämys eivät siinä notkahtaisi.

Valtiovarainvaliokunta kiinnitti myöskin huomiota, niin kuin kiinnitti aikaisempinakin vuosina, tutkimuksen ja yliopistojen perusvoimavarojen lisäämiseen. Tässä tiedonannossa siihenkin puutuimme. Niin kuin tiedämme ja lehdistä olemme lukeneet ja jotkut meistä ehkä ministereiltäkin kuulleet, tulevaisuuspaketissa on yliopistoille perusrahoitukseen tulossa rahaa kolmelle vuodelle. Toivotaan, että se on ohjeellinen myöskin hallitukselle, sitten kun suunnitellaan

tulevaisuudessa myöskin perusrahoituksen lisäämistä. On itsestään selvää, että kun tulevaisuuspaketissa tämmöisenä irrallisenä rahana perusrahoitusta lisätään, sen täytyy jatkua ja se on se pohja, jolle lisätään. Kaikki tiedämme, että noin 600 miljoonaa on se käppi, joka yliopistoilta puuttuu.

Lopuksi, arvoisa puhemies, sanoisin, että kun täällä on puhuttu kovasti siitä, kuka sitoutuu tähän loppusummaan ja kuka mihinkin sitoutuu, kyllä mielestäni valtiovarainvaliokunta lähes yksimielisesti siinä mielessä sitoutui, että ymmärsi taloudelliset realiteetit. Kuinka paljon henkilökohtaisesti sitoudutaan siihen, kun emme tiedä, mitkä ovat tulot, minusta se ei ole ollenkaan niin kamalan tärkeä asia. Vakavampi asia on tietysti se, että me sitoudumme siihen, että maksamme valtion velkoja pois ja voimme nauttia sitten siitä väljyydestä, mikä tulee velkojen hoitokuluista.

Tästä tiedonannosta menettelytapana: En oikein ole voinut koko aikana olla sen kanssa kovin sinut johtuen juuri siitä, että on ollut aika vaikeaa ajatella pelkästään toista puolta, menoja, ja kun haluaisi tehdä työn kunnolla, tämä on vähän tällainen raapaisu. Olenkin esittänyt, että jospa tämä olisi viimeinen kerta, kun tällainen tiedonanto annetaan, ja lähdetään muilla tavoilla kehittämään eduskunnan valtaa, silloin kun budjetista on kyse.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uusukainen.

Puhemies: Asian käsittely keskeytetään.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

2) Hallituksen esitys laeiksi tuloverolain ja vuoden 2000 veroasteikkolain 2 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 16/2000 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 7/2000 vp

Lakialoite LA 1, 3, 28, 43/2000 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 7. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

1 Maria Kaisa Aula /kesk: Arvoisa puhemies! Tässä on pohjana hallituksen esitys, jonka hallitus teki viime tammikuussa vauhdittaakseen tulopoliittisia ratkaisuja ja palkkaneuvotteluja. Tässä pannaan nyt siihen liittyneet pienet veronalennukset käytäntöön. Lopputulos käytännössä on se, että tuloverotuksen kiristyminen esity, koska ne päätökset, joita viime syksynä tehtiin, olivat sen verran pienehköjä tuloverolain puolella, että käytännössä useimpien palkansaajien verotus olisi hieman kiristynyt ottaen huomioon palkkojen nousun ja kustannusten tason nousun, ellei näitä lisämuutoksia olisi tullut. Sikäli ne ovat hyvin tervetulleita.

Tässähän hallitus esittää korotusta tulonhankkimisvähennyksen enimmäismäärään, kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen enimmäismäärään. Lisäksi esitetään asunnon ja työpaikan välisten matkakustannusten perusteella tehtävän vähennyksen enimmäismäärän korottamista sekä tuloveroasteikon marginaaliprosentteja alennettaviksi kaikissa tuloluokissa 0,5 prosenttiyksiköllä. Näitä asteikkojahan alennettiin syksyllä jo pohjaksi yhdellä prosenttiyksiköllä.

Nämä on esitetty toteutettaviksi sillä tavalla ennakkoperinnässä, että tämän vuoden verokortteihin merkittyjä henkilökohtaisia palkkatulon pidätysprosentteja alennettaisiin työnantajan toimesta automaattisesti yhdellä prosenttiyksiköllä 1 päivästä kesäkuuta alkaen. Näin ollen esitys on varsin kiireellinen eli tämä pitäisi saada voimaan mahdollisimman pian, jotta pidätysprosenttien

alentaminen päästäisiin käytännössä toteuttamaan.

Valiokunta perehtyi tähän asiaan erityisesti tulonjakovaikutuksien kannalta. Valiokunta kuuli esimerkiksi Stakesin asiantuntijoita siitä, millä tavalla tässä esitetyt tuloverokevennykset kohteentuvat eri tuloluokkiin. Sinänsä valiokunta siis puoltaa hallituksen esityksen hyväksymistä muuttamattomana, mutta kuitenkin kiinnittää mietinnössä huomiota eräisiin aika tärkeisiin ja periaatteellisiin kysymyksiin juuri tulonjaon ja veronalennusten kohdentumisen näkökulmasta.

Kuten mietinnössä todetaan, veronkevennykset painottuvat lievästi tulotason mukaan tarkasteltuina pieni- ja keskitulolaisiin ja varmaan sikäli kannustavat ja rohkaisevat työn vastaanottamiseen. Kuitenkin valiokunnalle oli jossain määrin yllätyskin se, että asiantuntijakuulemisista kävi ilmi, että ehdotuksen mukaiset kevennykset jäävät kuitenkin erittäin vaatimattomiksi, jos katsotaan ihmisiä, joiden tulotaso on alle 70 000 markkaa vuodessa, eli kaikkein pienituloisimpia. Näissä tapauksissahan voi olla kyse hyvin lyhyistä osa-aikaisista työsuhteista tai myöskin pienyrittäjyydestä, ja ilmeisen paljon nuoria kuuluu tähän ryhmään. Valiokunta pitikin tärkeänä sitä, että kun jatkossa mietitään keinoja, joilla ansiotuloverotusta kohdennetaan, tulisi selvittää mahdollisuudet kohdentaa kevennyksiä myös näille aivan pienituloisille heidän työntekonsa kannustamiseksi, koska kyse monesti voi olla juuri osa-aikatyöstä, lyhytaikaisesta työsuhteesta, joka on ikään kuin ensimmäinen askel, ensimmäinen polku työelämään. Valiokunnan mielestä verotuksen keventämisen jatkaminen nyt esitettyä mittavampanakin on perusteltua, jos kevennyksiä voidaan kohdentaa enemmän pienipalkkaisille ja myöskin pienyrittäjille. Samalla kuitenkin halutaan muistuttaa siitä, että niin sanottu verokiilailmiö ei pahenisi, vaan pyritään koko ajan verokiilan kaventamiseen.

Valiokunta kiinnittää myös huomiota tuloerojen kasvuun ja siihen, että niin sanottu suhteellinen köyhyys on lisääntynyt. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan myös tämän esityksen seurauksena tuloerot voivat hivenen jopa kasvaa. Se oli oikeastaan yllättävää ottaen huomioon, että juuri tämän tyyppisiä tuloverokevennyksiä on perusteltu sillä, että ne painottuvat pienituloisiin ja sitä kautta kaventaisivat tuloeroja. Pulma on se, että nämäkään veronkevennykset, kuten monet aikaisemmatkaan, eivät ole koh-

dentuneet laisinkaan tulonsiirtojen varassa eläviin kansalaisiin, esimerkiksi työmarkkinatuen tai ylipäättään työttömyysturvan etuuksien varassa eläviin ihmisiin. Valiokunta pitääkin tätä ongelmana, jota tulee selvittää. Valiokunta katsoo, että tulevilla veroratkaisuissa on kiinnitettävä huomiota tuloerojen kasvuista mahdollisesti aiheutuviin köyhyys- ja syrjäytymisongelmiin ja on huomattava se, että veronalennusten kohdentaminen vain ansio- ja yrittäjätuloihin saattaa johtaa siihen, että työttömäksi joutuvan suhteellinen verorasitus kiristyy työssäkäyviin verrattuna. On esimerkkejä siitä, että tulonsiirtojen varassa elävien ihmisten, esimerkiksi työttömien, on joissain tapauksissa pakko hakea toimeentulotukea pystyäkseen maksamaan veronsa. Tämä on tietysti jossain määrin aika lailla ristiriitainen ja paradoksaalinen tilanne. Valiokunta toivoo, että näihin ongelmiin haettaisiin ratkaisuja.

Lisäksi valiokunta viittaa veronalennusten vaikutuksiin kunnallistalouteen. Hallitusohjelmasta poiketen veronalennuksien aiheuttamia menetyksiä kuntien veropohjaan ei kompensoida. Siksi valiokunta haluaa alleviivata sitä, että valtion ja kuntien välistä yhteistyöasiakirjaa kuitenkin pitäisi jatkossa mieluummin noudattaa.

Valiokunta myös kiinnittää huomiota eräisiin aikaisempiin ponsiehdotuksiin, joita on ollut viime syksynä hyväksytyissä tuloverolaista annetuissa mietinnöissä. Niissä puututtiin juuri pienyrittäjien verotukseen eli siihen, että kaikkein pienituloisimmilla pienyrittäjillä verotus voi jäädä suhteellisen kireäksi siitä syystä, että heitä verotetaan pääomatuloprosentin mukaisesti, joka on 29 prosenttia ja joka voi olla käytännössä kireämpi kuin vastaava palkansaajan tuloveroprosentti. Valiokunta on vaatinut tästä asiasta hallitukselta selvitystä kevätistuntokauden 2000 aikana.

Toisena asiana valiokunta kiinnittää yrittäjien osalta huomiota siihen, että yrittäjien matkakustannuskorvauksia ja muita työmatkoihin liittyviä korvauksia tulisi tasapuolistaa samanlaiseksi työsuhteessa olevien kanssa, koska niihinhan sovelletaan tällä hetkellä eri periaatteita. Tämä on käytännössä myöskin verohallinnolle ongelma. Verohallinto on sitä mieltä, että olisi parempi, jos palkansaajien ja myöskin yrittäjien matkakustannuskorvaukset olisivat samanlaiset.

Lisäksi halutaan muistuttaa siitä, että kun työmatkakustannusten vähennysoikeutta laajennetaan — mikä on hyvä asia, sehän mahdollistaa pi-

temmät työmatkat ja sillä tavalla ammatillisen ja alueellisen liikkuvuuden — samalla on tutkittava myös veroratkaisujen vaikutusta joukkoliikenteen osuuteen työmatkaliikenteestä. Valiokuntahan viime syksynä kiirehti sitä, että työsuhdelipulle pitäisi määritellä oma verotusarvo. Se edistäisi työsuhdelippujen käyttöä.

Vielä aivan viimeksi, arvoisa puhemies, valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että taiteilijoiden kohdalla on eräitä erityiskysymyksiä. Heidän tekijänoikeustulojaan ei tällä hetkellä katsota tuloksi, josta voi tehdä kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen. Tätä asiaa pitäisi selvittää.

Mietintöön liittyy yksi vastalause, jossa on keskustan ja kristillisen liiton edustajia allekirjoittajina. Vastalauseessa ehdotetaan useampiakkin pykäläkohtaisia muutoksia. Ne liittyvät ensinnäkin siihen, että kunnille tulisi kompensoida kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen korottaminen alentamalla kuntatyönantajan kansaneläkemaksua. Toiseksi tulonhankkimisvähennystä tulisi korjata niin, että se kohdentuu myös kaikkein pienituloisimpiin eli olisi kaikilta 2 400 markkaa. Kolmanneksi esitetään työnantajamaksujen alentamista pienipalkkaisilta ja työvaltaisilta aloilta alentamalla työnantajan kansaneläkemaksua 2,4 prosentista 1,2 prosenttiin. Neljänneksi esitetään parannuksia työmatkavähennyksiin ja yleensä työssäkäynnistä aiheutuviin vähennyksiin, niin että niin sanotusta kakko-sasunnosta aiheutuvia kuluja voitaisiin korvata ja voitaisiin ottaa käyttöön erityinen etätyövähennys.

Lisäksi vastalauseessa esitetään lausumaehdotusta, jonka mukaan valiokunta edellyttää hallituksen valmistelevan pikaisesti esityksen köyhyysongelmien lieventämiseksi joko keventämällä perusturvan verotusta, nostamalla sen tasoa tai käyttämällä molempien yhdistelmää.

² **Mikko Kuoppa /vas:** Arvoisa puhemies! Työttömien verotuksen ja eräiden sosiaalietuuksien saajien verotuksen kiristyminen ei mielestäni voi olla tässä salissa oleville ihmisille yllätys. Kun vuonna 1997 verolakeja muutettiin, silloin hyvin tarkasti kerrottiin se, että kun kunnallisverotuksen ansiotulovähennysoikeus poistetaan näiltä ryhmiltä, näiden henkilöiden verotus kiristyy. Se on kireämpää silloin kuin palkkatulon verotus. Tämä ei voi olla mikään yllätys. Ihmettelen, jos se valtiovarainvaliokunnalle on yllätys.

Se ei sitten ole seurannut, mitä on tapahtunut. Tämän johdosta, jos halutaan pieni- ja keskituloisten ja todella pienituloisten ihmisten asemaa parantaa, jotta he eivät joutuisi hakemaan verorahojaa sosiaalilukulta toimeentulotukena, silloin täytyisi ehdottomasti näille ryhmille palauttaa kunnallisveron ansiotulovähennys. Sillä voitaisiin korjata jo merkittävästi sitä epäoikeudenmukaisuutta, joka tässä yhteiskunnassa verotuksessa nimenomaan tältä osin on. Tämä olisi varsin yksinkertainen toimenpide. Se voidaan tehdä, ja täytyy todeta, että tämä keventäisi näiden henkilöiden verotusta peruspäivärahan osalta noin 55 markkaa kuukaudessa ja keskimääräisen ansiosidonnaisen päivärahan saajan kohdalla noin 130 markkaa kuukaudessa. Elikkä näille henkilöillehän tämä ei kovin suuri markkamäärä ole, mutta kun puhutaan pienistä rahoista, silloin pienikin raha on suuri raha, kun sitä rahaa ei ole lainkaan.

Sen sijaan verotaulukkotarkistukset ja nykyinenkin veroratkaisu, vaikka ne ovat saman suuruisia, suosivat kuitenkin hyvätuloisia ja erityisesti suurituloisia ihmisiä. Jos tarkastellaan nettotulojen muutoksia, niin nettotulon muutos 70 000 markan vuositulossa on 667 markkaa vuodessa, 100 000 markkaa ansaitsevalle 892 markkaa vuodessa, 500 000 markkaa ansaitsevalle 3 537 markkaa vuodessa ja 1 000 000 markkaa ansaitsevalle 6 644 markkaa vuodessa. Elikkä on tietysti selvää, että kun on prosentuaaliset alennukset, se suosii markkamääräisesti suurituloisia ihmisiä, ja markkoillahan kaupoista ostetaan.

Lisäksi tässä on myös se, että jos tarkastellaan nettotulojen muutoksia prosentuaalisesti, suurituloisimmat ryhmät hyötyvät myöskin nettotulon muutoksista eniten. 70 000 markkaa vuodessa ansaitsevan nettotulon muutos on 1,2 prosenttia, 500 000 markkaa ansaitsevan 1,4 prosenttia ja 1 000 000 markkaa ansaitsevan nettotulon muutos on 1,5 prosenttia, elikkä myöskin tätä kautta tarkastellen tämäkin nyt tehtävä veroratkaisu hyödyttää eniten juuri kaikkein suurituloisimpia ihmisiä.

Kun eduskunta on puhunut ja hallitusohjelmassa puhutaan siitä, että veroratkaisujen täytyy olla pieni- ja keskituloisia suosivia, niin pitäisi joskus tehdä sellainen ratkaisu eikä aina mennä siihen, että veroratkaisut ovat saman suuruisia prosentuaalisesti kaikille, mikä todella suosii suurituloisia ihmisiä.

Haluan todeta, että kun täällä inflaatiosta ja kaikesta tällaisesta varoitellaan, niin kyllä on niin, että työttömät, pienituloiset eläkeläiset ja opiskelijat eivät sitä inflaatiota aiheuta. Kyllä sen aiheuttavat suuryritysten todella suuret voitot ja yleensä siellä keinottelussa pyörivä raha eivätkä todella toimeentulominimin rajoilla elävien ihmisten tulot, vaikka niitä korotettaisiin ja heille annettaisiin verohelpotus, mikä olisi oikeudenmukaisuus ja kohtuus.

³ **Esko-Juhani Tennilä /vas:** Rouva puhemies! Verotuksen keskeiseksi tehtäväksi me näemme täällä vasemmalla sen, että verotuksella turvataan hyvinvointivaltion toiminnot. Siksi olemme varsin varauksellisia jo hallitusohjelmassa sovituihin varsin mittaviin verohelpotuslupauksiin, niiden toteuttamiseen, varsinkin kun talouden kasvu on sitä mitä on, eli ylikuumenemisvaara on todellinen. Meille eivät käy ollenkaan sellaiset kaavailut, joita nyt on esitetty korkealtakin taholta, että verohelpotuksissa mentäisiin vielä näiden sovituttujenkin 11 miljardin tasojen yli. Ne eivät yksinkertaisesti ole mahdollisia, sillä niiden takaa löytyy tietysti halu palkita ennen muuta kaikkein suurituloisimpia ryhmiä tässä maassa.

Toiseksi verotuksen tehtävänä on turvata se, että saadaan aikaan tulontasausta. Uusliberalismin vahvistumisen myötä tästä toisestakin verotuksen tavoitteesta on ainakin jonkin verran luovuttu, ja se linja näkyy myös tässä käsittelyssä olevassa veroratkaisussa. Tässä veroratkaisussa verohelpotuksen saavat kaikki muut ryhmät paitsi eivät työttömät eivätkä sairaus- ja äitiyspäivärahalla olevat. Nämä pienituloisimmat ryhmät jätetään kokonaan verohelpotuksen ulkopuolelle. Tämän ratkaisun takaa löytyy vuonna 1997 tässä eduskunnassa tehty päätös, jolla kunnallisen ansiotulovähennyksen saajien piiristä poistettiin nuo mainitut pienituloisimmat ryhmät. Minä käsitin jo silloin asian niin ja näen sen näin edelleenkin olevan, että näin halutaan liisukuttaa työttömiä. Muuta taustaa tälle ratkaisulle en kyllä voi löytää.

Viime kuukausina Suomeen on ilmestynyt mielenkiintoinen ja tärkeä oppositio. Piispat ovat ruvenneet saarnaamaan rikkaiden ahneutta ja samanaikaisesti tapahtuvaa laajojen ryhmien syrjäyttämistä vastaan. Tärkeää puhetta kirkon korkeiden edustajien taholta. Hyvä heräte on saatu. Minun mielestäni tässä tosielämässä on kyllä niin, että vasemmiston tehtävä on nyt sanoa, mitä

se on, ja se on verotuksen osalta sitä, että huomioidaan myös pienituloisimmat ryhmät, kun veroratkaisuja tehdään. Olen pettynyt valtiovarainvaliokunnan suhtautumiseen tekemääni lakialoitteeseen, jossa esitän, että kunnallisen ansiotulovähennyksen saajiksi pääsevät tästä eteenpäin myös työttömät ja nämä muutkin mainitut pienituloisimmat sosiaaliturvan saajat. Tämähän tietäisi, niin kuin ed. Kuoppa jo totesi, työttömille 55—150 markan lisätuloa kuukaudessa. Tällainen lisätulo ei ole paljon, mutta se olisi sentään jotakin. Koko tässä verokeskustelussa kannattaa tietysti muistaa se asia, jonka valiokuntakin on kyllä kirjannut papereihinsa, että nyt saattaa syntyä tilanteita, joissa työttömien on haettava toimeentulotukea, että voi maksaa veronsa. Eihän sellaisessa tilanteessa ole järjen häivääkään.

Kyllä meillä on nyt todella suuri tarve saada verotukseen edes kohtuumäärin solidaarisuutta takaisin. Se edellyttää sitä, että kunnallisen ansiotulovähennyksen nykyinen ongelma hoidetaan. Ymmärrän niin, että kokoomus on tässä toisella linjalla ja valtiovarainministeriön kanta on äkkijyrkän kielteinen, mutta siitä huolimatta asia on hoidettava. Piispat ovat hyvät saarnat pitäneet. Aamenta ei ole sanottu eikä sitä sanota ainakaan tässä salissa, ennen kuin nuija kopahtaa sen puolesta, että myös työttömille verohelpotus tulee.

⁴ **Olavi Ala-Nissilä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Esillä on tuloverolain muutosesitys, ja valiokunnan mietintöön sisältyy keskustan vastalause. Sen perusteella teen käsittelyn pohjaa koskevan ehdotuksen, että valiokunnan mietintöön sisältyvä toinen lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena, mikä on veroasteikkoesitys, ja että ensimmäinen lakiehdotus hyväksytään muutettuna siten, kuin se on vastalauseessa esitetty, ja että sen lisäksi hyväksytään lakialoitteeseen n:o 43/1999 vp sisältyvä toinen lakiehdotus, vastalauseen muutosehdotus 2. Tulen myös toisessa käsittelyssä esittämään, että vastalauseeseen sisältyvä lausumaehdotus hyväksyttäisiin.

Verotusta tulee tarkastella paitsi suhdannepoliittikan myös mielestäni rakenteiden uudistamisen näkökulmasta. On kiistatta niin, että matalapalkkaisen, pienipalkkaisen työn osalta korkea verorasitus, korkea verokiila, on työllistymisen ja työllistämisen este. Suomen talouskehityksen yksi merkittävä uhkatekijä on pitkäaikaistyöttö-

myys eli ikääntyneiden ja vähemmän koulutettujen työttömyyden jääminen korkealle tasolle. Luulen, että osin meillä Suomessa on se tilanne, että informaatioteknologia, Nokia-vetoinen talouspolitiikan kasvu ja osin euron huono kurssi ja sen aiheuttama talouden kasvu peittävät alleen talouden rakenteellisia ongelmia.

Veroratkaisulla pitää luoda tilaa tasapainoiselle kasvulle ja työllisyyden parantamiselle. Tämä onnistuu parhaiten painottamalla veronalennukset täsmällisesti pienipalkkaisen työn verotuksen keventämiseen. Tämä sitä paitsi myöskin hillitsee tuloerojen kasvua ja toisaalta myöskin vaikuttaa tulo- ja kannustinloukkuja purkavasti, ehkä myös harmaata taloutta ehkäisevästi.

Keskusta on pitänyt välttämättömänä, että hallitus laatisi pitkäjänteisen ja johdonmukaisen veronkevennysohjelman, jolla veroja ja työnantajamaksuja alennetaan vaalikauden aikana vähintään hallitusohjelmaan kirjatulla 10—11 miljardilla markalla. Keskustahan esitti vaalien alla, että veronkevennysvara voisi olla, jos se oikein käytettäisiin työllisyyttä edistävästi, 16:kin miljardia. Jos nyt katsomme talouskehitystä ja verkertymiä, tämä keskustan esitys on hyvin realistinen. Itse asiassa voitaisiin puhua jopa suuremmistakin tuloveronkevennyksistä tällä vaalikaudella, taikka paremminkin työn veron kevennyksistä. Kuitenkin on lähdettävä siitä, että tuloveronalennuksia ei pidä tehdä kuntien kustannuksella, koska silloin heikennetään kuntien mahdollisuuksia peruspalvelujen laadukkaaseen tarjoamiseen.

Hallitus on sitonut veroratkaisut hyvin pitkälle työmarkkinaratkaisuihin. Mielestäni tämä on vähän liian yksiviivainen lähtökohta. Hallituksella pitäisi olla työn verotuksen pitkän aikavälin keventämisen ohjelma. Tätä on esittänyt muun muassa Suomen Pankin pääjohtaja Matti Vanhala, ja mielestäni tähän voidaan yhtyä. Euro-oloissa ei tällä finanssipolitiikalla ja veropolitiikalla voida kovin paljon vaikuttaa suhdanteisiin, mutta jos ollaan suhdanteisiin liikaa sidottuja, ei tapahdu mitään.

Hallituksella on myöskin se ongelma, että veropoliittinen osa hallitusohjelmassa on ristiriitainen. Siitä ei saa kunnolla selkoa, miten veronkevennys pitäisi painottaa. Hallitus on ehkä sisällään myöskin ristiriitainen. Toinen iso ongelma on myös se, että hallituksesta puuttuu veropoliittinen ministerivaliokunta. Kuitenkin valtiovarainministeriö on substanssiministeriö veroasi-

oissa. Pitäisi olla foorumi, jossa keskustellaan asioista, jossa mietitään verotuksen uudistamista. Nyt tällainen kokonaan puuttuu.

Hallitus on jäänyt passiiviseksi veropolitiikassa. Näyttää siltä, että kokonaisveroaste tänä vuonna nousee Suomen historiassa ennätyksellisen korkeaksi. Tämä johtuu siitä, että talouden kasvu osin nostaa kokonaisveroastetta, mutta myös siitä, että hallitus on kiristänyt verotusta siten, että pääomaverokanta nousee, ylimääräinen asuntovähennys poistuu ja toisaalta myöskin pääomaverokanta ja korkotulojen lähdeverokanta nousevat. Lisäksi monet kymmenet kunnat joutuvat korottamaan tuloveroprosenttiaan. Yli 200 kuntaa joutuu osin teknisistä syistä korottamaan kiinteistöveroprosenttia. Luulen, että kokonaisveroaste nousee ennätyksellisen korkealle tasolle tänä vuonna.

Keskustan vastalauseessa, jonka esitin siis sittelyn pohjaksi, todetaan, että ansiotulovähennyksen korottaminen on perusteltua. Sitä olemme esittäneet jo monena vuotena. Sen kompensoiminen kunnille on kuitenkin täysin välttämätöntä, koska se kohdistuu pieni- ja keskituloisiin. Luulen, että esimerkiksi maaseutuvaltaiset kunnat ja ne kunnat, jotka juuri ovat talousvaikeuksissa, menettävät eniten verotuloja ansiotulovähennyksen korottamisen kautta. Se, että kompensointi ei tapahdu ja lupaus tavallaan rikotaan, heikentää valtion uskottavuutta kuntien sopimus-kumppanina. Keskustalla on malli siitä, miten kompensoiminen pitäisi tehdä. Sitä ei tehdä kyllä kuntien työnantajamaksujen keventämisen kautta.

Tulohankkimisvähennystä tulisi korjata niin, että se kohdentuu myös kaikkein pienituloisimpiin. Valiokunta toteaa mietinnössään, että alle 70 000 markan vuosituloilla nyt esitetyn mallin mukaan ansiotulovähennys ei kevennä verotusta juuri lainkaan. Keskusta esittää, että vähennys olisi kaikilta 2 400 markkaa.

Vastalauseessamme on, kuten juuri viittasin, esitetty kansaneläkemaksun alimman porrastusluokan maksuprosentin puolittamista. Tässä suhteessa on olemassa sosiaali- ja terveysministeriön asettama Tarmo Pukkilan mietinnön valmis esitys jo olemassa.

Arvoisa puhemies! Vielä totean työmatkavähennyksestä sen, että keskusta kannattaa työmatkavähennyksen ylärajan korottamista. Itsekin olen tehnyt ainakin viisi tai kuusi aloitetta asiassa. Se on välttämätöntä, koska työmatkakulu on

kuitenkin todellinen kulu työntekijälle. Kun tiedämme, että työsuhteet ovat entistä lyhytaikaisempia, kun me tiedämme, että haja-asutusalueilla ei ole yleisiä linja-autovuoroja sillä tavalla käytettävissä kuin ennen, ja kun tiedämme, että työmatkakustannukset voivat viedä jo puolettoista kuukauden palkan työntekijöiltä, tämä verovastaantulo on välttämätöntä.

Keskusta on myös esittänyt, että pitäisi helpottaa etätyötä ja lyhyitäkin työsuhteita koskevia mahdollisuuksia hyötyä työmatkavähennyksistä. Matkakustannusten lisäksi olisi voitava vähentää myös niin sanotusta kakkosasuunnosta aiheutuvia kuluja silloin, kun työpaikka on pysyvästi niin kaukana vakituisesta asunnosta, ettei sieltä ole tarkoituksenmukaista päivittäin matkustaa töihin.

Keskustan vastalauseessa on vielä lopuksi nostettu esille etätyö. Tietoliikenne- ja tietokoneohjelmistojen liittymäkustannuksia tulisi voida vähentää verotuksessa. Tällä tavalla voitaisiin edistää etätyön syntymistä nimenomaan tietotekniikkaan liittyvissä tehtävissä.

Erityinen ongelma, josta täällä ed. Tenniläkin puhui, on se, mihin valiokuntakin on kiinnittänyt mietinnössään huomiota aiheellisesti, että tuloerojen ja suhteellisen köyhyyden kasvu jatkuvat. Osittain tämä on seurausta siitä, että veronalennukset eivät ole lainkaan kohdistuneet tulonsiirtojen varassa oleville, kuten työttömille tai vaikkapa sairaus- ja vanhempainrahaa saaville. Työn kannustavuuden näkökulmasta on perusteltua se, että työn verotuksen keventäminen on ensisijaista. Köyhyysongelmien kärjistymistä ei myöskään voi hyväksyä. Asenteita voidaan parantaa joko veronkevennyksien, perusturvatason korotusten tai molempien sopivan yhdistelmän kautta. Keskusta esittää valiokunnan mietintöön sisältyväksi lausumaa, jonka mukaan valiokunta edellyttää hallituksen valmistelevan pikaisesti erityksen köyhyysongelmien lievittämiseksi joko keventämällä perusturvan verotusta, nostamalla sen tasoa tai käyttämällä molempien yhdistelmää.

Vasemmistoliiton taholta on tähän ongelmaan puututtu, mutta vasemmistoliitolla on veroministeri hallituksessa postinaan. Toivoisi, että puheiden sijasta voitaisiin tehdä jotain konkreettista sen suhteen, että verotuksella ei tuloeroja lisättäisi vaan pyrittäisiin niitä kaventamaan.

Arvoisa puhemies! Keskusta on tehnyt vastalauseen, jolla voitaisiin verotusta tässä suhteessa

muuttaa niin, että se olisi työllistävämpi ja oikeudenmukaisempi.

5 Mauri Pekkarinen /kesk: Arvoisa puhemies! Muutama sana esillä olevien verolakien tiimoilta.

Ensinnäkin voi todeta, että Suomen talouden varsin ripeä kasvu jakaantuu kansalaisten kesken tällä hetkellä perin eriarvoisesti ja epätasaisesti. Vientivetoisen kasvun strategia, joka koko Suomen kannalta on keskimäärin toiminut hyvin, jättää aivan liian monia kansalaisia sivustakatsojiksi, syrjästäseuraajiksi, monia jopa köyhyysloukkuihin tai nälkäjonoihin ja hyvin monia tilanteeseen, jossa selviytyminen jokapäiväisen elämän välttämättömistä menoista tekee tosi tiukkaa.

Tämän ohella, että vientivetoinen kasvu sinänsä, sen lainalaisuudet vaikuttavat näin, samaan suuntaan sattuu vaikuttamaan myös se tosiseikka, että Suomi on mukana Euroopan yhteisvaluutassa, yhteisessä keskuspankissa, joka määrää rahapolitiikan linjan, ja yhteisvaluutassa. Kun markka on devalvoitunut erm-kytkennästä lähtien 30 prosenttia ja euron käynnistämisestä, vuoden 99 alusta lähtien, noin 25 prosenttia, on tämä tosiseikka entisestään voimistanut tätä kahtiajakoa. Vientialoilla menee kovasti ja lujasti. Kun niillä menee kovasti ja lujasti, on vaarassa syntyä talouden ylikuumenemista. Kun ylikuumeneminen uhkaa, on leikattava, on otettava joiltakuilta. Se, keiltä otetaan, on tälle salille varmaan tuttu: muun muassa kuntien palveluiden käyttäjiltä ja tarvisijoilta, joille julkiset palvelut ovat tärkeitä, mutta joilta kunnilta, jotka näitä tuottavat, valtio leikkaa äsken sanotun tosiasian valossa perustellen leikkausta sillä, että ylikuumenemisen uhka on olemassa ja että kulutuskysyntää pitää laskea, tässä tapauksessa julkista kulutuskysyntää. Kun lisäksi tämän devalvaation seurauksena Suomen velkataakka on kasvanut noin 15 miljardilla markalla, tulee tästä tavallaan lisäpainetta huolehtia finanssipolitiikassa perin kovasta tiukkuudesta ja niukkuudesta. Nämä kaikki ilmiöt ovat johtamassa ja vaikuttamassa siihen, että äsken kuvattu ja sanottu kahtiajako syvenee entisestään.

Poliittisesti tälle salille tärkeä kysymys kuuluu, jos löytyy — ja niin kuin ymmärrän kuitenkin, että tästä salista löytyy — paljon tahtoa äsken kuvatun ongelman voittamiseen tai ainakin sen ongelman kärjistyneimpien piirteiden tasoit-

tamiseen, millä tavalla, konsteilla ja keinoilla, finanssipolitiikan keinoilla tässä voitaisiin toimia. Juuri finanssipolitiikan keinot tässä ovatkin käytettävissä, jos halutaan joitakin keinoja käyttää. Viime kädessä kysymys on siitä, olisiko voitu ja voitaisiinko veronkevennysvaraa, kun sellaista varaa on syntynyt, kohdentaa tavalla, joka tekisi oikeutta kaikkein heikoimmassa asemassa oleville, vai onko niin, että verotuksen pitäisi elää, siis keventyä ja kiristyä, neutraalisti, kaikille tasapuolisesti ja että suorien tukien eli tulonsiirtojen kautta huolehditaan äsken kuvaamastani kahtiajaon ongelmasta.

Olennaista ensinnäkin olisi se, että jommallakummalla konstilla hoidettaisiin, eikä niin, että molempien konstien käyttö kohdentuu tavalla, jossa heikoimmassa asemassa olevat jäävät ulkopuolelle näiden konstien. Näinhän nyt on käynyt. Tulonsiirtoja on leikattu, kuntien, jotka tuottavat keskeisiä tärkeitä palveluita, valtionosuuksia on leikattu, ja nämä leikkaukset kunnilta, nämä leikkaukset suorista tulonsiirroista koskevat tietysti pienituloisimpiin kansalaisiin.

Tämän ohella verotuksessa tehdyt ratkaisut, uskallan sanoa, eivät ole nekään tehneet oikeutta pieni- ja keskituloisille. Arvoisa puhemies! Näin, täsmälleen näin on myös nyt käsillä olevan TVL:n osalta. Useakin edustaja on siihen jo kajonnut, ainakin saliin asteleva ed. Tennilä on mainittua kysymystä käsitellyt, ja ed. Ala-Nissilä kuului myöskin kajonneen samaan asiaan.

Alle 70 000 markkaa vuodessa ansaitsevasta joku voi heti sanoa, että eihän se ole mikään tulonsaaja sellainen, se on niin pienituloinen, ettei sitä voida pitää tulonsaajana. Nyt kuitenkin on vain niin, että tällaisiakin ihmisiä on tavattoman paljon, elämänolosuhteittensa seurauksena tässä tilanteessa olevia. Näiden kohdalla vähennykset, mitä nyt hallitus antaa veronkevennyksinä näitten vähennysten kautta, eivät kohtaa lainkaan tällaista alle 70 000 markkaa vuodessa ansaitsevaa kansalaista. Meidän mielestämme tämä on väärin.

Toinen väärä, mikä tässä on, liittyy siihen, minkä Lipposen hallitus muistaakseni 96 ensimmäisen kerran otti käyttöön eli menettelyn, jolla äsken sanottujen vähennysten eli ansiotulo- ja tulonhankkimisvähennyksen piiristä putsattiin pois ne kansalaiset, jotka ovat sosiaalisten tulonsiirtojen tai ansioihin perustuvien erilaisten ansiodonnaisten turvien piirissä. Kun nämä ihmiset pääsevät tai joutuvat tällaisten turvajärjestelmi-

en piiriin, hänen samalla lentävät ulos ansiotulo- ja tulonhankkimisvähennyksen verotusta keventävistä vaikutuksista.

Räikeimmillään tämä mielestäni tulee vastaan sellaisessa tilanteessa, jossa nainen on ansiotyössä, tekee raskasta, tärkeää työtä ja pitkää työpäiväänsä ja hänelle ja hänen perheelleen tapahtuu sellainen iloinen asia, että nainen tulee rasakaaksi. Hän jää äitiyslomalle, äitiyspäivärahalle, ja sinä päivänä, kun hän tämän tekee, hänen verotuksensa kiristyy näiden toimenpiteitten, näitten ratkaisujen seurauksena.

Arvoisa puhemies! Mielestäni tämä on yksinkertaisesti väärin. Taikka jos ihminen on työtön, ken saa normaalia palkkaa, ja työpaikka menee syystä taikka toisesta alta pois, vaikkapa Postin työntekijä tai Tielaitoksen piirissä tai palveluksessa oleva työntekijä, jos hän joutuu työttömäksi, hänen verotuksensa kiristyy sinä päivänä, kun hän joutuu työttömäksi.

Minä ymmärrän, että hallitus on tässä ajatellut, että juu, vähennysjärjestelmissä täytyy olla kannustava elementti eli sellainen elementti, joka palkitsee siitä, että menee työhön, tekee työtä, ja rankaisee siitä, jos ei saa työtä tai ei mene työhön. Tiettyyn mittaan asti tämä ajattelurakennelma toimiikin, mutta tällä konseptilla, mitä nyt toteutetaan, se ei toimi. Jos samaan aikaan, kun tätä metodia verotuksessa toteutetaan, siis sitä, että ansiotulo- ja työtulovähennystä ei anneta äsken sanottujen tulonsiirtojen saajille, rinnan sen kanssa nostettaisiin äsken kuvaamani etuuskien määrää, minusta olisi täysin hyväksyttävää se, että nämä vähennykset eivät koskisi sosiaalisten tulonsiirtojen saajia. Mutta on käynyt päinvastoin. On samaan aikaan toisaalta leikattu etuuksia, useita niistä, ja samaan aikaan heitetty näitten etuuskien saajat pois mainitun vähennyksen piiristä. Siitä seuraa se kokonaisuus, joka ei tee oikeutta kansan kahtiajaon supistamiseen pyrkiville toimille, joiden toimien tahtotila tässä salissa mielestäni on kuitenkin aika laaja ja aika hyvä.

Arvoisa puhemies! Tähän problematiikkaan täytyisi välttämättä ja nopeasti jotain tehdä. Keskustan lausuma, mikä mietintöön sisältyy, tähtää juuri tähän. Se on vaade siitä, että hallitus joko veropoliittisin toimenpitein tai tulonsiirtojen tasoja, äsken sanottujen, nostaen puuttuu tämän ongelman voittamiseen ja sitä kautta helpottaa sanottua tilannetta.

Keskustan vastalauseeseen liittyy myös yksi pieni hyvin konkreettinen toimi, joka vähän vai-

kuttaa samaan suuntaan, edes vähän lievittää tätä ongelmaa. Se on se seikka, että me esitämme, että työtulovähennys, 2 400 markkaa maksimissaan koskee kaikkia, myös alle 80 000 markkaa vuodessa ansaitsevia. Nythän hallituksen esitys merkitsee sitä, että jos ansaitsee alle 80 000 markkaa, verovelvollinen ei saakaan sitä 2 400:aa markkaa edukseen vaan vähemmän kuin se 2 400 markkaa, pienimmillään tietysti nolla markkaa. Tätähän hallituksen nyt käsitteilyssä oleva malli käytännössä merkitsee.

Arvoisa puhemies! Tässä muutama ajatus ongelmasta, joka mielestäni on polttava, johon joko kansalaisten perusturvan tai ansioturvan kohenemiseen tai parantamiseen liittyvin toimin on vastattava taikka on vastattava verotuksellisin toimenpitein tai kenties molemmiin, niin kuin keskustan vastalauseessakin mielestäni aivan oikein sanotaan. (Ed. Kallis: Kenen vastalauseessa?) — Laajan keskustan, ed. Kallis, eli hyvin laajan keskustan, jossa kristillinen liitto on erittäin merkittävä osa.

Arvoisa puhemies! Toinen asia, johon ihan lyhyesti vielä kajoan, koskee pienyrittäjiä. Vastalauseessa pienyrittäjyyden ja pienyrittäjien työllistämisen kannalta on monia seikkoja otettu esille. Haluan näistä seikoista nyt yhteen vielä kajoata. Tässä salissa on moneen kertaan puhuttu siitä, kuinka tärkeää olisi nopeasti hallituksen tuoda tänne esitys, jolla pientä tuloa saavan yrittäjän olisi mahdollista valita, miten hän haluaa tulonsa verotettavaksi, pääomaverokannallako vai normaalilla henkilöverotuksen verokannalla. Tällä hetkellä tilanne on se, että jos yrittäjä ansaitsee 65 000—124 000 markkaa, häntä, jos hänellä on nettovarallisuutta, verotetaan pääomaverokannalla, jossa verokanta on kireämpi kuin olisi verokanta, jos häntä verotettaisiin normaalilla henkilöverotuksen verokannalla. Tämän epäkohdan poistaminen olisi hyvin tärkeätä ja kiireellistä. Tiedän, että sosialidemokraattien, vasemmistoliiton, kristillisen liiton, vihreiden, ja mitä täällä nyt onkaan, tietysti kokoomus, edustajien keskuudessa jaetaan tämä näkemys. Nyt vain hallituksen pitäisi panna nopeasti toimeksi. Olin hämmästynyt, kun tässä asiassa olen havainnut, että kokoomuksen ministereiden piirissä suhtaudutaan penseimmin tähän asiaan ja eräät sosialidemokraattiset ministerit ovat suhtautuneet tähän myönteisesti. Perinteisen ajattelukaavan mukaan on ehkä ounasteltu, että asiat ovat toisin

päin. Minä toivon, että koko hallitus nyt tässä tekee nopean korjauksen.

6 Kari Uotila /vas: Arvoisa rouva puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on analysoitu tuloerojen kasvukehitystä ja suoranaisen köyhyyden lisääntymistä tässä maassa ja myöskin tuotu esiin, mistä tekijöistä se johtuu ja millä tavalla esitetty veronkevennysratkaisu tätä tilannetta itse asiassa pahentaa. Se, minkä vuoksi valiokunta on näihin asioihin näin voimakkaasti puuttunut, johtuu siitä, että nähtävästi ensimmäistä kertaa asiantuntijakuulemisen yhteydessä verojaosto päätti kutsua kuultavaksi Stakesin ylijohtajan Hannu Uusitalon, joka koko jaostolle kertoi totuuden viimeaikaisesta tuloerojen kasvusta, köyhyyden lisääntymisestä ja siitä, millä tavalla nämä ratkaisut tähän kehitykseen vaikuttavat. (Eduskunnasta: Koko jaostolle!) — Aivan niin, koko jaostolle.

Kun ed. Tennilä totesi, että tämä on tiedetty, tämä kehitys on tiedetty tässä salissa monien osalta, mutta oli tärkeää, että tällaiselta luotettavalta ja uskottavalta tutkimustaholta tuli selkeä viesti koko jaostolle ja sitä kautta valiokunnalle, mikä kehitys on. Vaikka tämä veronkevennysratkaisu kokonaisuutenaan noudattaa sitä hallitusohjelman linjausta, että tuloverokevennyksiä tehtäessä ja työn verotusta kevennettäessä ne pitää kohdistaa pieni- ja keskituloisiin, laajasti ottaen prosentuaalisesti ja veroasteen kehityksen kannalta tämä pitää paikkansa. Tässä suhteessa painopiste on oikea, mutta niin kuin täällä on todettu, ei se sitä tietenkään poista, että kun vaikka prosentuaalisesti ja veroasteen kannalta sanotaan 100 000 markkaa vuodessa hankkivalla tämä kohdistuu myönteisellä tavalla, niin markkamääräiset erot kevennysten suhteen tietysti ovat suuria. Silloin kun puhutaan miljoonatuloista tai 50 000 tai 100 000 markan vuosituloista, erot markkamääräisesti kevennysten suhteen ovat isoja.

Valiokunta todella kiinnittää huomiota siihen, että laman jälkeen voimakkaan nousun oloissa tuloerot ovat kääntyneet aika voimakkaaseen kasvuun. Pääosan siitä selittää kyllä kaikista suurituloisimman kymmeneksen, desiilin, valtava erityisesti pääomatulojen lisääntyminen, mutta samoin koko tässä kymmenen tulonsaajaryhmän osalta erot kasvavat. Taloudellisen kasvun ja myöskin työllisyyden paranemisen kautta eroja syntyy. Kun EU:n mittareilla mitataan, niin tämä

suhteellinen köyhyys, jos nimenomaan verrataan tulonsaajaryhmiä ja kotitalouksia, perheitä suhteellisesti toisiinsa, köyhien määrä on lisääntynyt 80 000:lla ja on nyt parisataatuhatta. Köyhien joukossa on aika yllättäviä ryhmiä. Oli jo vuonna 97. Opiskelijoiden, nuorten ja myöskin nuorten lapsiperheiden prosentuaalinen osuus suhteessa muuhun väestöosuuteen on aika korkea. Kaikkein konkreettisimpia ryhmiä ovat pitkäaikaistyöttömät, ylivelkaantuneet ja tämän tyyppiset vaikeimmassa asemassa olevat ryhmät.

Tähän ratkaisuun sisältyy kaksi ongelmaa, jotka valiokunta selkeästi tuo esiin. Ongelma yksi on se, että kun puhutaan palkkaverotuksesta, niin nämä alle 70 000 vuodessa hankkivat jäävät prosentuaalisestikin huomattavasti jälkeen verotuksen rakenteesta johtuen näistä kevennyksistä, eli saavat huomattavasti pienemmät kevennykset kuin siitä ylöspäin menevät.

Toinen ongelma, joka minusta on hyvin periaatteellinen, on se, että veronkevennysten ulkopuolelle jätetään tulonsiirtoja esimerkiksi työttömyysturvan varassa oleville. Tämä on kyllä iso ideologinen valinta, joka oli voimassa jo edellisen hallituksen aikana ja jonka määrättyllä tavalla myöskin oppositio on allekirjoittanut. Kun katsoo tarkasti opposition vastalauseita, niin siellä todetaan, että työn verotuksen keventämisen on oltava ensisijaista. Jos työn verotuksen keventäminen on ensisijaista, jokin muu on silloin toissijaista. Tässä katsantokannassa aika herkästi silloin toissijaisia ovat muut tulot kuten tulonsiirrot, työttömyysturva jne. Vastalause sinällään lähtee siitä, että no, sen jälkeen, kun ensisijaisesti kevennetään työtulojen verotusta, esitetään malliksi perusturvatason nostoa ja veronkevennyksen ulottamista myös muihin tuloihin. Se on tietysti aivan oikea huomio.

Mutta tämä ensisijaisuus lähtee kannustavuuden näkövinkkelistä, jota on viljelty monta vuotta. Sitä viljellään meillä ja sitä viljellään muualla Euroopan unionissa. Tämä kannustavuus on suoraan sanoen mennyt, hyvät kollegat, oikeudenmukaisuuden toteuttamisen ohi. (Ed. Jääskeläinen: Mitä hallitus tekee?) — On ilman muuta selvää, kun ed. Jääskeläinen tuntuu huutelevan hallituksen tahtotilan perään, että hallituksen sisällä tässä linjauksessa on erilaisia käsityksiä. Jos ajatellaan vaikka verojaoston käsittelyä, kyllä siellä oli valmiutta vaikka tehdä osalla hallitusryhmiä jo nyt muutoksia esimerkiksi vähennyksen tai kevennyksen ulottamiseksi myös työttömyystur-

vaan. Oli haluja voimakkaammin, ponnen muodossa, tässä mietinnössä vaatia hallitukselta toimenpiteitä, ja se, mikä jäi käteen, oli se, että hyvin voimakkaasti mietinnössä edellytetään hallitukselta toimenpiteitä sekä tämän ongelman suhteen, joka koskee pieniä palkkatuloja, alle 70 000 vuodessa ansaitsevien osalta, että myös sen suhteen, että tulonsiirtojen varassa olevien jättäminen kevennysten ulkopuolelle aiheuttaa köyhyys- ja syrjäytymisongelmia, joihin edellytetään tulevaisuudessa veroratkaisuissa muutoksia. Mutta on myönnettävä, että tästä on erilaisia käsityksiä, sen jokainen teistä tietää.

Kannustaminen on todella pikkuisen kyseenalaista tämänhetkisessä tilanteessa. Jos ajatellaan, että työmarkkinatuella oleva saa 15 markkaa tunti, niin jos sitä vertaa verotettavaan palkkatuloon, kyllä melkein mikä tahansa työmarkkinoilla maksettava palkka on niin paljon kannustavampi vaihtoehto, että jos on todella mahdollisuuksia työpaikka tarjota, kyllä työn vastaanottaminen on kannustavaa työmarkkinatuella olevan kannalta. Toinen kysymys on se, että meillä on niin vaikeasti työllistettäviä pitkäaikaistyöttömiä, osittain syrjäytyneitä, väärän ammattitaidon omaavia, osan työkyvystään menettäneitä jne., joihin ei enää tämä kannustaminen kerta kaikkiaan pure. Työttömyyden aleneminen on johtanut siihen ainakin kasvukeskuksissa ja rintamailla, että työttömyyden kovin ydin on jäänyt erällä tavalla suurelta osin jäljelle, ja siihen ei tällainen kannustaminen pure, vaan tarvitaan muita toimenpiteitä. Niin kuin mietinnössä todetaan, on aika ristiriitaista, että työttömän pitää esimerkiksi hakea toimeentulotukea pystyäkseen veronsa maksamaan. Se on sitten jo turhaa rahaliikennettä yhteiskunnan sisällä.

Sen vuoksi nämä vaatimukset, joita mietintöön sisältyy, että näihin ongelmiin on paneuduttava, on otettava tosissaan, ja seuraava vaihe, jolloin hallitus sisällään joutuu näitä periaatteelliseen ja perusteelliseen miettimään, on ensi vuoden budjetin valmistelu kesän aikana ja budjettiriihi. Minä uskon jo täällä käydyin keskustelunkin perusteella ja sen keskustelun, jota käytiin kehysmietinnöstä, että täällä on kyllä sellainen hyvin vahva tahtotila, että kannustavuuden rinnalle on todella otettava myös ratkaisut, jotka tuovat oikeudenmukaisuutta tulonjakoon, ja ratkaisut, joilla todella tätä kielteistä kehitystä sekä tuloerojen kasvun osalta että suoranaisten köyhyyden lisääntymisen osalta ryhdytään jarrutta-

maan. Olen vakuuttunut siitä, että vasemmisto-liitto ei sen paremmin hallituksen sisällä kuin eduskunnassakaan ole jarrumiehenä, kun tämän suuntaisia ehdotuksia ja konkreettisia toimenpiteitä ruvetaan toteuttamaan. Hallitusohjelma kuitenkin samalla kun se velvoittaa kannustamiseen, työllistämiseen, työttömyyden alentamiseen, velvoittaa myös köyhyyden torjumiseen ja syrjäytymisen torjumiseen. Se on hallitusohjelmamme selvästi kirjattu.

7 Jouko Jääskeläinen /skl: Arvoisa rouva puhemies! Lyhyesti mutta kuitenkin täältä tuon kahden minuutin takia.

Tässä hallituksen esityksessä, valtiovarainvaliokunnan mietinnössä ja myöskin kristillisten ja keskustan vastalauseessa, kaikissa löytyy hyviä seikkoja, joista muutamia haluan nostaa esille. Tietysti koko esityksen ongelmana on se, että tässä tavallaan tehdään tällaista puolen vuoden verolainsäädäntöä. Hyvin suurella todennäköisyydellä me ensi syksynä saamme näitä asioita uudestaan käsiteltäväksi, ja tietysti on ihan hyvä jälleen käydä ehkä jopa perusteellisemmin näitä kysymyksiä läpi.

Veroaste hieman kevenee kesken vuotta. Ihan hyvä näin, eikä haittaa sekään, päinvastoin, että kevennykset painottuvat lievästi pieni- ja keskituloisiin. Se on ollut myöskin meidän periaatteellinen tavoitteemme veropolitiikassa viime vuosina. Valtiovarainvaliokunta kannanotoissaan muuttamaan hyvin tärkeään asiaan kiinnittää huomiota, vaikka nämä ovatkin tällaisia välivuoden, väli-mietinnön kannanottoja tavallaan, niin kuin äsken totesin. Tässä on muun muassa pientä ansiotuloa saavien verotus riippuen siitä, ansaitaanko se kuukaudessa, kahdessa, kolmessa, vai onko se todellakin koko vuoden tuloa, hyvin matalaa tuloa pitkällä aikajänteellä, joka todella kaipaasi selkeää verohelpotusta kannustavuuden lisäämiseksi. Tämä on varmasti asia, johon jollakin tavalla pitäisi jatkossa päästä pureutumaan: ansaitaanko sama vuositulo kolmessa kuukaudessa vai 12 kuukaudessa? Ne ovat tietysti työn ja kannustavuuden ja toimeentulon ja toimeentulotukijärjestelmän kannalta myöskin ainakin kaksi eri asiaa, ellei siihen sisälly useampiakin elementtejä.

On myöskin hyvä, että alalla, jota en kauhean hyvin tunne, todetaan, että liikkeen- ja ammatinharjoittajien vähennyksiä tulisi myös tarkastella

suhteessa tavallisten palkansaajien vähennykseen, tässähän on ollut selviä epäkohtia.

On myöskin hyvä, että mietinnössä kiinnitetään huomiota siihen, että työmatkakustannusten vähennysoikeuden laajentamisen yhteydessä on tarkasteltava myös erilaisten veroratkaisujen vaikutusta joukkoliikenteen osuuteen työmatkaliikenteessä. Tässä on ollut taustalla muun muassa YTV:n taholta ilmaistu huoli siitä, että jos työnantaja kustantaa työsuhdematkalipun julkiseen liikenteeseen, sitä voitaisiin verottaa vähän kevyemmin. Tästä ministeri Siimes on antanut asiantuntevan vastauksen erääseen kirjalliseen kysymykseen ja kertonut niitä seikkoja, joita tähän liittyy. Jos tässä edetään, joudutaan tietysti tekemään jonkinmoinen linjaratkaisu siitä, miten se pystytään suhteuttamaan muuhun joukkoliikenteen saamaan tukeen. Tiedämme sen, että on myös paljon joukkoliikennettä, jossa tuen osuus tällä hetkellä on hyvin pieni, ja silloin asiaa varmaan voitaisiin viedä eteenpäin.

Arvoisa rouva puhemies! Vastalauseessa on useampiakin asioita. Eräs hyvin tärkeä on työnantajan kansaneläkemaksun alimman porrastusluokan maksuprosentin keventäminen. Tässä on oppositiopuolueilla oli hieman erilaisia kantoja lähetekeskustelussa ja myöskin verolinjauksissa. Tässä esitetään, että tavoitteena pitäisi olla sen puolittaminen 2,4 prosentista. Me kristilliset emme ole aivan lukkiutuneita tähän kantaan, onko sen pakko olla puolitettu vai voiko se olla jokin muu kevennys. Joka tapauksessa on syytä tähän suuntaan edetä, ja toivottavasti seuraavassa vaiheessa tässä päästään eteenpäin.

Arvoisa rouva puhemies! Aivan lyhyesti vielä lakialoitteesta, jota jostakin syystä itse asiassa ei ole nyt tässä otettu käsittelyyn, vaikka se ilmeisesti olisi kuulunut ottaa. Kun olemme pohdiskelleet, miten veropolitiikan arvojärjestystä tulisi tarkistaa, olemme puhuneet täsmäkohteista yleisen veroalennuksen sijasta, työn arvostamisesta, kansalaisten yhdenvertaisesta kohtelusta, kotien hoivatyöstä ja pienyrittäjyydestä. Teimme itse asiassa ryhmän aloitteena viime joulukuulla aloitteen, jossa vaadimme hoivatyöhön liitetyn perhevähennyksen mahdollistamista tietyn kaavan mukaan. Silloin voitaisiin nimenomaan keventää niitten perheitten verotusta, joissa yksi ansaitsija ansaitsee verotettavan tulon ja toinen puolisoista on kotona hoitamassa lasta, vanhusta tai vammaista ja tekee yhteiskunnan kannalta tärkeää työtä. Tällä hetkellä prog-

ressio todellakin aika vahvasti rankaisee perhettä, joka yrittää yhden ansaitsijan tuloilla tulla toimeen. En nyt välttämättä tässä yhteydessä sen sisällöstä lähde äänestytämään. Se asia jää elämään, ja varmasti ensi syksyn tarkastelussa jälleen tähän asiaan palaamme. Toivomme, että siinä yhteydessä tätäkin mietitään. Vastalauseessa toimeentulotuen yhteensovittamiseen, palkkaverotuksen yhteensovittamiseen ja ihmisten syrjäytymisen hoitamiseen otetaan kantaa, ja luulen, että perheiden verokohtelu liittyy tähän problematiikkaan myös.

8 Lauri Kähkönen /sd: Arvoisa puhemies! Ed. Kuoppa muun muassa käsitteli ansiotulovähennyksen palauttamista työttömille. Siihen esitykseen on helppo yhtyä.

Ed. Pekkarinen kantoi huolta yritystulon kaavamaisesta jakamisesta pääomatuloon ja ansiotuloon. Siitä on monta esitystä, ja viikon kuluttua torstaina jälleen keskustelemme tästä asiasta. Tähänkin on helppo yhtyä, ja toivottavasti hallituksen taholta tähän puututaan niin kuin on luvattu.

Sitten matkakustannusten enimmäismäärän korottamisesta, joka esityksessä on erittäin hyvä. Monilla alueilla, erityisesti Itä-Suomessa ja Pohjois-Suomessa, työmatkat ovat erittäin pitkiä, ja opposition vastalauseessa mainitaan niin sanottu kakkosasunto. Olisi toivottavaa, että todella josakin vaiheessa mitä pikimmin myös kakkosasunnosta voisi saada jonkinlaisen vähennyksen, koska todella monilla näillä alueilla ei ole työpaikkaa omalla paikkakunnalla ja kakkosasunnosta tulee merkittävät lisäkulut. Kakkosasunto nykyään hyväksytään vain siinä tapauksessa, kun on kahdella paikkakunnalla työpaikka.

Vielä lopuksi syy, minkä takia puheenvuoron pyysin: Tiedottaminen verotaulukkotarkistuksista oli huolimaton! Myös minuun otettiin erittäin paljon yhteyttä, eläkeläiset luulivat muun muassa, että uudet, tarkistetut taulukot eivät koske heitä. Ennakkoperinnässä nämä huomioitiin ansiotuloa saaville, mutta tässä ei todella ole eläkeläisiä kohdeltu eri tavalla kuin palkansaajia. Tiedottaminen oli harhaanjohtavaa. Totta kai lopullisessa verotuksessa tämä koskee kaikkia.

9 Esa Lahtela /sd: Arvoisa rouva puhemies! Esityksessä on myönteisiä asioita useitakin, mutta on tietysti puutteitakin, kuten aina.

Yksi silmäänpistävä asia, joka taulukkomuutoksessa on toteutettu, on se, että kaikkiin tulo- luokkiin on tehty saman suuruinen veroale. Meneinä vuosina löytyi sen verran eduskunnasta ja hallituksestakin vielä inhimillisyyttä, että sitä katsottiin siltä pohjalta, että välttämättä ylimpiin tuloluokkiin ei tehty saman suuruista prosentuaalista alennusta, koska niin kuin täällä on aikaisemmin todettu monissa puheenvuoroissa, se tarkoittaa sitä, että prosentti antaa isoissa tuloluokissa enemmän markkoja käteen ja pienissä välttämättä ei mitään. Sen takia tätä ei voi pitää kovin solidaarisena veropolitiikkana ottaen vielä kaiken lisäksi huomioon, kuten mietinnössä todetaan, huolenaiheet siitä, että meillä köyhyys ja vähäosaisuus on lisääntynyt. Sehän tarkoittaa, että siihen me tarvitsemme myös satsauksia. Tarvitaan joka tapauksessa eri näköisiä toimenpiteitä, jotka maksavat.

Toisaalta veroalekysymys, joka on kirjattu hallitusohjelmaan, vaatii oman osansa. On vain kysymys siitä, millä tavalla se kohdennetaan, ja paras tapa siihen kohdennukseen olisi, jotta se kohdennettaisiin juuri pieni- ja keskituloisiin, niin kuin monissa juhlapuheissa on monesti sanottu ja jopa muissakin puheissa eduskunnassa. Tosin on nyt paljastunut karu totuus, että se ei pidäkään paikkaansa, vaan kohdennus on näköjään kaikille sama prosentuaalisesti.

Työmatkakuluvähennyksen enimmäismäärän korottaminen on tietysti myönteinen seikka. Minusta sen kuitenkin pitäisi olla niin, kuten joka vuosi olen todennut, jotta minusta palkansaajat pitäisi saada samaan asemaan kuin yrittäjät periaatteessa, jotta kustannukset, joita syntyy tulon hankkimisesta, pitää saada vähentää kokonaisuudessaan. Eihän siinä ole mitään järkeä, että loppu jää omalle kontolle. Kysymys on siitä, että jos halutaan tehdä työn ottaminen ja työssä käyminen kannattavaksi, silloin pitää myös vähennyksinä hyväksyä kaikki kustannukset, mitkä siitä syntyvät. Sen takia toivon mukaan jatkossa päästään siihen, jotta ylärajaa ei ole olemassakaan siinä, vaan voi vähentää kokonaan, ja kaiken lisäksi vähennyksen suuruuden pitää olla lähempänä kilometrikorvausta eikä jokin keinotekoinen markka viisi penniä tai markka kymmenen penniä tai markka, mikä se nyt tänä päivänä on ollutkin.

Toinen kysymys, mikä liittyy tulonhankkimisvähennykseen, on toisen asunnon kustannusten vähentäminen. Vastalausepuolella on tehty siitä

yksi pykälä. Siinä vähennysoikeus on pantu aika korkealle. Itse tein lakialoitteen samasta aiheesta ja muistaakseni laitoin siihen, että enintään 1 500 markkaa kuukaudessa voisi olla se vähennys eli 18 000 sitten vuositasolla. Jos sellainenkin saataisiin läpi, se olisi jo iso harppaus nykytilanteeseen verrattuna, kun nyt ei pysty vähentämään ollenkaan. Joitakin tapauksia lienee valitusten kautta mennyt läpi sillä tavalla, jotta on joistakin perustelluista syistä voitu vähentää, mutta ne ovat hyvin harvoja tapauksia. Sen takia pitäisi saada lakiin pykälä siitä, jotta kakkosasunto, joka liittyy toisen työpaikan ylläpitoon tai työhön, voitaisiin vähentää määrättyyn summaan asti ja tämä tulisi samanlaiseksi oikeudeksi kuin matkakulujen vähennys.

Sinällään muuten tämän paketin voi tämmöisenään hyväksyä. Toivon mukaan nämä lausumat johtavat siihen, että selvitetään köyhyys- ja muita ongelmia, mitä niille voitaisiin verotuksellisin keinoin tehdä, ja se johtaisi sitten toimenpiteisiin.

¹⁰ **Matti Kangas /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Verotus Suomessa on korkea verrattuna moniin muihin maihin, jos tarkastellaan pelkkiä lukuja. Kuitenkin verotus on kuin markan raha, siinä on kaksi puolta. Pitää ajatella myös, mitä sillä veroina maksetulla rahalla saa ja miten verotaso vaikuttaa kansantalouden toimivuuteen.

Suomessa perusturva on kohtuullisen hyvä kansainvälisesti verrattuna. Viime aikoina keskustelu verohelpotuksista on lisääntynyt ja aivan oikeutetusti, koska verotaakka ei maassamme jakaudu tasaisesti. Valitettavasti painopiste on liiaksi pieni- ja keskituloisissa kansalaisissa. On vaarana, että väärin jakautuvalla verotuksella vaikeutetaan työllistymistä ja lisätään kansalaisten eriarvoisuutta.

Hallituksen pitäisi huolehtia hyvinvointiyhteiskunnasta, ja samaan aikaan verkot vuotavat pahasti. Oma surullista kieltään kertovat ne 200 000 ihmistä, jotka ovat vajonneet köyhyyteen. Köyhien määrä kasvaa koko ajan vahvan talouskasvun oloissa. Hyvinvointivaltion perustan vahvistaminen on kiireellinen tehtävä, jossa on ensisijaisesti kysymys arvovalinnasta. Hallituksen pitää ottaa enemmän vastuuta vähäosaisesta kansanosasta. Perusturvan parantamisen ja hyvinvointivaltion verkon paikkaamisen ohella pieni- ja keskituloisia on tuettava kohtuullisilla veronkevennyksillä. Keskeisten elintarvikkei-

den arvonlisäveroa alentamalla voidaan tukea kaikkien kansalaisten elintasoja.

Ansiotulojen verotusta on syytä keventää. Tällä hetkellä liikkumatilaa tällaiseen suuntaan on olemassa. Verojen kevennyksen tulee olla kohtuullinen, koska esimerkiksi alle 70 000 markan vuosituloilla laskien kevennykset jäävät vaatimattomiksi. Kiilan vaikutuksen pitää ehdottomasti kohdistua vähäosaisiin ja pienituloisiin. Nyt olisi aika lunastaa lupaukset myös eläkeläisille pitkään luvatuista elintason korjauksista.

Pk-sektori on Suomessa tärkeä työllistäjä. Verohelpotusten tavoitteena on lisätä työllisyyttä ja parantaa kansantaloudellista toimivuutta. Verohallinnon näkökulmasta liikkeen- ja ammatinharjoittajille myönnetty kevennykset ja yrittäjien veromenettelyn yksinkertaistaminen olisivat järkeviä ja avaisivat uusia mahdollisuuksia työllistämiseen.

Hallituksen esityksessä esitetyt toimet ovat oikean suuntaisia. Tuloverolakia on syytä muuttaa siten, että tulonhankkimisvähennyksen enimmäismäärää ja kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen enimmäismäärää korotetaan. Lisäksi asunnon ja työpaikan välisten matkojen kustannusten perusteella tehtävän vähennyksen enimmäismäärät voidaan hyvin korottaa.

On hyvä, että hallituksen esityksen mukaiset veronkevennykset kohdistuvat ennen kaikkea palkansaajiin ja yrittäjiin. Näiden lisäksi muut väestöryhmät hyötyvät kevennyksistä progressiivisen tuloveroasteikon kautta. Esityksen puute on siinä, että esityksen mukaisena muutos painottuu vain lievästi pieni- ja keskituloisiin. Kannustavuutta voitaisiin parantaa muuttamalla veronkevennysten painopistettä enemmän pieni- ja keskituloisten kansalaisten suuntaan. Myös minä olen sitä mieltä, että työttömille pitäisi palauttaa kunnallinen ansiotuloverovähennys.

¹¹ **Bjarne Kallis /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Siltä varalta, ettei ed. Pekkarinen kannattanut ed. Ala-Nissilän ehdotusta, että vastalause otettaisiin käsittelyn pohjaksi, kannatan sitä. Tämähän on kristillisdemokraattien, joihin myöskin keskusta pian kuuluu, tekemä vastalause.

Ennen vanhaan hallituspuolueitten edustajat puolustivat hyvin voimakkaasti hallituksen esityksiä ja oppositio esitti vaihtoehtoja. Aika on aika lailla muuttunut, kun ainakin toistaiseksi hallituspuolueitten edustajat ovat hyvin voimakkaasti kritisoineet hallituksen esitystä ja esittä-

neet sellaista, mitä oppositio aika maltillisesti ja asiallisesti omassa vastalauseessaan esittää. (Ed. Ala-Nissilä: Eivät kuitenkaan äänestä sillä tavalla!) — Tietenkin, jotta puheet olisivat samaa maata tekojen kanssa, (Ed. Ala-Nissilä: Eivät ole!) edellyttämme, että sitten kun äänestämme, silloin ne, jotka ovat puhuneet näiden hyvien asioiden puolesta, myöskin äänestävät siten. Muuten uskottavuus kärsii ja se kärsii pahanlaisesti.

Rouva puhemies! En halua kovinkaan paljon mietintöä moittia, päinvastoin haluan tuoda muutamman myönteisen kohdan esille. On erittäin hyvä, että mietinnössä todetaan epäkohta, joka tällä hetkellä vallitsee, kun liikkeenharjoittaja, yrittäjä, ei voi valita, katsotaanko pieni tulo ansiotuloksi vai pääomatuloksi. Tästä on tehty monta pontta ja on tehty aloitteita. (Ed. Väistö: Kyllä!) Eduskunta on siis edellyttänyt, että tämä korjataan.

Suomen Yrittäjät teki hyvin yksinkertaisen ratkaisuesityksen, jonka mukaan tulo 63 000 markkaan saakka katsottaisiin aina ansiotuloksi. Tämä olisi erittäin helppo ratkaisu ja se antaisi yrittäjille ja myöskin maatalousyrittäjille sosiaaliturvan, hieman pienemmän verotaakan, mutta ennen kaikkea se antaisi sosiaaliturvan sairauspauksessa. Kustannukset ovat aika vaatimattomat. Siinä tapauksessa, että yrittäjä saa valita, onko kyseessä ansiotulo vai pääomatulo, kustannukset olisivat 50 miljoonaa markkaa, ja 150 miljoonaa markkaa, mikäli myöskin maatalousyrittäjät luettaisiin tähän ryhmään. Kun mietinnössä nyt taas kerran muistutetaan tästä, niin tietenkin me toivomme, että tämä pian toteutuisi.

Toinen asia, joka on myöskin mietinnössä myönteistä, vaikka se ei ole ponna muodossa, on yrittäjien ja liikkeenharjoittajien saattaminen samaan asemaan kuin palkansaajat siten, että kilometrikorvaus olisi sama 2 markkaa 10 penniä vai kuinka paljon se on, eli se, mitä palkansaajat saavat. Myöskin päivärahat nousisivat samalle summalle kuin palkansaajilla. Tästä on puhuttu, uskallan väittää, ainakin 30 vuotta ja todennäköisesti tässä salissa joka vuosi useita kertoja.

Tänä vuonna Suomen Yrittäjät teki laskelman, kuinka paljon tämä muutos merkitsisi valtion taloudessa. Tulos oli ainakin minun mielestäni varsin vaatimaton: ainoastaan 10 miljoonaa markkaa. Ja kun me puhumme yrittäjyyden edistämistä, niin uskon vahvasti, että yrittäjän saattaminen tässä suhteessa samaan asemaan palkan-

saajien kanssa edistäisi omalla tavallaan yrittäjyyttä ja varsin pienellä kustannuksella.

Sitten vastalauseesta, rouva puhemies, ihan muutama sana, lähinnä veroratkaisun vaikutuksesta kuntien talouteen. En muista, todetaanko mietinnössä, että vaikutus on noin 220—260 miljoonaa markkaa. Asiantuntijat totesivat, että maan hallitus on sopinut kuntien kanssa, ettei kuntien tulovirtaa, kassavirtaa, huononnetta. Ja jos sellaisia muutoksia tulee, niin ne kompensoidaan tavalla taikka toisella. Sitä ei kuitenkaan tässä hallituksen esityksessä tehdä, mutta vastalauseessa esitetään, että kuntien kansaneläkevaikutusmaksu alenisi niin, että kuntien säästö siinä olisi yhtä suuri, kuin mitä kunnat menettävät, kun ansiotulovähennys nousee.

Ed. Ala-Nissilä mainitsi tulonhankkimisvähennyksen 2 400 markkaa. Se tietenkin palvelee pienituloisia, joiden puolesta tänäkin iltana on niin paljon puhuttu.

Kolmanneksi haluan nostaa esille etätyöstä myönnettävän vähennyksen, mitä esitetään vastalauseessa. Vastaavanlaisen esityksen teki Ruotsin hallitus, ja yksinomaan aluepoliittisista syistä halutaan tällä tavalla edistää etätyötä. Mikä merkitys sillä olisi etätyöhön, kukaan ei varmasti osaa sanoa. Se olisi kuitenkin kädenojennus siihen suuntaan, että etätyötä tuetaan.

¹² **Mauri Salo /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tuloveron kevennys on ihan perusteltua, koska olemme kulkemassa hyvin kireän verotuksen aikakautta kohti vielä tämänkin kevennyksen jälkeen. Pieni- ja keskituloisten kohtelu on tässä otettu erillistarkastelun kohteeksi, kuitenkin niin, että kevennys on varsin pieni suhteellisesti ottaen, kun katsotaan heidän saamaansa etua. Alle 70 000 markkaa vuodessa ansaitsevien määrä kasvaa. Tässä verokevennyshohtelussa heille ei kovin suurta erilliskohtelua tule. On perusteltua, että pienituloisten ostovoimaa edelleen voitaisiin vahvistaa.

Suhteellinen köyhyys, joka Suomessa vahvan noususuhdanteen aikana lisääntyy, on hälyttävä viesti koko yhteiskunnalle. Asiaa olisi syytä myös verotuksellisesti tarkastella. Silloin kun meillä on vahvan kasvun aikana syntymässä veronalennusvaraa, on myös mietittävä tietenkin verokiila-asioita, jotka ovat osittain myös työllistämisen esteitä. Sitten toiseksi, meidän korkeaa elintarvikkeiden arvonlisäverotustamme, joka on vastoin EU:n liittymissopimusta edelleen siellä

17 prosentissa, olisi syytä tarkastella, koska nimenomaan ne henkilöt, jotka ovat sosiaalisen tulonsiirron varassa, saisivat myös sitten lisää tavallaan ostovoimaa, eliikkä elintarvikkeiden hinnat merkittävästi alenisivat. Tämä tuntuu olevan kuitenkin hallituspuolueille hyvin hankala kysymys. Vaikka keskusta asiasta on tehnyt aloitteen, eivät siitä juurikaan hallituspuolueet ole keskustelua keskustalaisten kanssa käyneet.

Kuntien menetyt veronkevennysmalleissa tulisi täysimääräisesti korvata, koska kunnilla ei ole mahdollisuutta enää kantaa lisää kuormaa. Jos ja kun halutaan kuitenkin täyttää ne velvoitteet, joita lakikin kunnille velvoittaa, kuntien taloudellinen asema on näissä kaikissa ratkaisuisa täysimääräisesti kyettävä turvaamaan.

Pienyrittäjien asema ja erilliskohtelu verotuksessa on kaikkea muuta kuin yrittäjyyttä suosiva. Esimerkiksi pienessä yrityksessä työssä oleva henkilö, joka lähtee omalla autolla johonkin rakennuskohteeseen kiinteästä työpaikastaan komennettuna, saa 2,11 markkaa kilometrikorvauksia. Kun vastaavasti yrittäjä lähtee omalla autolaan, hän saa 1,05—1,10 markkaa, eliikkä ei tämä ole missään suhteessa. Nämä asiat pitäisi voida tarkastella niin, että yrittäjä ja työntekijä näissä yhteyksissä ovat yhdenvertaisia. Yrittäjien kaksoasunto on myös usein yhteiskäytössäkin, mikä on toiminimen kohdalla usein vähennyskelpoton yrittäjän verotuksessa. Täällä monta kertaa esille otettu asia on hyvä pitää edelleen pinnalla ja myös tämä asia tulevaisuudessa selvittää.

Arvoisa puhemies! Täällä on puututtu hyvin moneen asiaan. Omassa puheenvuorossani nostankin esille vain tulevaisuutta silmällä pitäen arvonlisäverokeskustelun elintarvikkeiden osalta, koska on kaksi perusteltua syytä siihen puuttua: Ensinnäkin historiallinen lupaus unioniin liittymissopimuksen aikana ja yksi unionin korkeimpien elintarvikkeiden arvonlisäveroja. Toisena on se, että kun meille sitten aikanaan tulee taantuma joka tapauksessa, siinä yhteydessä viimeistään, kun meillä ei ole enää palkankorotusvaraa ja kuitenkin kansalaisille pitäisi saada lisää mahdollisuutta elintarvikkeiden hankintaan, arvonlisävero tuo liikkumatilaa lisää.

¹³ **Jari Koskinen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Käsittelyssä oleva veroratkaisu on erittäin pieni, jos ajatellaan kokonaisuutta. Kuitenkin se on osa ja pieni osa sitä hallituspoliittista linjausta, mikä on tehty, eli hallitusohjelman mukaan

10—11 miljardia pitäisi vaalikauden aikana verotusta keventää. (Ed. Ala-Nissilä: Näkis vaan!) — Niin, sitä tässä odotellaan, mutta onneksi tässä on vielä kolme vuotta aikaa, vai mitä, ed. Ala-Nissilä.

Joka tapauksessa tällaista ohjelmaa ja hallitusohjelman noudattamista tarvitaan. Itse asiassa tällä hetkellä monet odottavat paljon suurempia-kin korotuksia. Eri puolilla maata esiintyy erilaisia viisaita ihmisiä, jotka ovat sitä mieltä, että enempäänkin verojen keventämiseen olisi varaa kuin pelkästään 10—11 miljardiin markkaan. Ehkä verotusratkaisuja tehtäessä on kuitenkin viisasta pysyä tiettyssä ohjelmassa siinä mielessä, että ihmiset ja yritykset tietävät, mikä tulee olemaan veropoliittinen linja, ja siinä mielessä tämä 10—11 miljardia on ihan hyvä haarukka, mitä pitää kädessään ja mihin pitää tähdätä.

On kaksi asiaa, jotka nousevat ylitse muiden. Voi sanoa, että nämä kaksi asiaa ovat sellaisia, joista lähes kaikki talousoppineet ovat samaa mieltä.

Ensimmäinen on se, että Suomessa verokiila on liian ankara eli verokiilaa pitäisi päästä kaventamaan. Sitä voidaan kaventaa monella tavalla, mutta kaksi tärkeintä keinoja siihen ovat ensinnäkin se, että työn verotusta alennetaan, ja toinen se, että välillisiä työvoimakustannuksia alennetaan. Molemmissa pitäisi päästä liikkeelle, jotta verokiila kapenisi ja tätä kautta työllistyminen ja työllistäminen helpottuisivat.

Toinen asia, mistä myös kaikki talousoppineet ovat samaa mieltä, on se, että Suomessa on aivan liian ankara työn verotuksen taso. Me olemme EU:ssa kaikkein kovimmin verotettuja maita, ja paitsi että EU ajaa veroharmonisointia monella muullakin alalla, uskon, että aikaa myöten myöskaan tuloverotuksen osalla ei voi olla kovinkaan suuria eroja eri maitten välillä.

Samaa mieltä voi olla myös siitä, että nyt veronkevennyksiä on tehtävä riippumatta suhdanetilanteesta. Jos jäämme odottamaan erilaisia suhdanteita, voi olla, että joudumme odottamaan työn verotuksen keventämistä monia monia vuosia. Mutta jos tämä tehdään nyt, tiedetään, että vähintäänkin puolet veronkevennyksistä tulee takaisin valtiolle tuloina verotuksen dynaamisen vaikutuksen kautta.

Keskustelussa täällä ja ehkä aikaisemminkin on kiinnitetty huomiota siihen, millä tavalla veronkevennykset pitäisi suunnata. Laaja yksimielisyys vallitsee siitä, että verotusta pitää keven-

tää erityisesti pienissä ja keskisuurissa tuloluokissa. Tietysti aina, kun sanotaan, että pitää keventää nimenomaan siellä pieni- ja keskituloluokilla, kukaan ei ikinä määrittele, mitä se tarkoittaa. Toivoisin, että tulisi myös määritelmiä ja tarkkoja markkamääriä, että tiedetään, kuka on pienituloinen ja kuka keskituloinen. Tätä perustellaan sillä, että kannustetaan ihmisiä hakeutumaan työhön. Se on ihan hyvä asia. Ihmiset tänä päivänä aika tarkkaan osaavat myös laskea sen, kannattaako tehdä lyhyitä työpätkiä, vai kannattaako olla kotona, vai millä tavalla omaa verosuunnitteluaan tekee. Tätä taustaa vasten voi sanoa, että ilmeisesti mikrotalouden opit ovat kansalaisilla erittäin hyvin hallinnassa.

Tästä voi suunnata katseet makrotalouden puoleen, ja toivottavasti myös makrotalouden asiat ymmärrettäisiin vähän paremmin kuin tällä hetkellä tehdään. Verotusta pitää keventää myös muissakin tuloluokissa eikä pelkästään pieni- ja keskituloluokissa, koska on tärkeää, kaikkein keskeisintä ... (Välihuutoja eduskunnasta) — olen samaa mieltä kuin ed. Kantalainen — olennaista on se, että työn tekemistä pitää arvostaa enemmän kuin tällä hetkellä tehdään. Ahkeruus on palkittava ja osaamista on myös palkittava. Tässäkin keskustelussa tuntuu välillä siltä, että enemmän kiinnitetään huomiota siihen, millä tavalla tätä kakkua jaetaan, kuin siihen, millä tavalla tätä kakkua voitaisiin kasvattaa. Jos kakkua saadaan kasvatettua, uskon, että monia niitä ongelmia, joita mietinnössä on kirjattu esimerkiksi köyhyyden ja syrjäytymisen osalta, pystyttäisiin paljon paremmin hoitamaan. Se tarkoittaa sitä, että jos ne henkilöt, jotka osaavat ja ovat ahkeria, saavat myös samanlaiset veronkevennykset, se varmasti näkyy myös sellaisena tuloksena, että syntyy uudenlaista tekemistä ja uudenlaista työtä, jonka työn tuloksia on sitten helpompi jakaa eri puolille.

Puhemies! Ihan loppuksi vielä, kun ed. Kallis puhui erittäin hyvin yrittäjyydestä ja niistä kirjauksista, mitä mietinnössä on, olen aivan samaa mieltä. Yrittäjillä on muutamia ongelmia. Yksi ongelma on pääoma- ja ansiotulojen jako. Siitä viime syksynä teimme ponnin täällä eduskunnassa. Nyt pikkuhiljaa odottelemme hyviä esityksiä asiassa. Tämän tyyppistä käytäntöä on jo aika monessa maassa käytössä. Verohallinto joskus väittää, että tämä ei ole helppo ratkaista, se tuo ongelmia verotuksen suorittamiseen, mutta ehkä käynti jossain maassa, joita löytyy aika

läheltäkin, voisi ratkaista niitä ongelmia, millä tavalla verotus voidaan hoitaa hyvin, ilman että siitä aiheutuu turhaa byrokratiaa. Kysymys on kuitenkin kohtuullisen yksinkertaisesta asiasta.

Toinen asia on se, mihin ed. Kalliskin viittasi, että on käsittämätöntä, että verohallinto kohtelee eri tavalla yrittäjiä ja palkansaajia päivärahojen ja matkakustannusten suhteen. Se ei ole kovin iso asia rahallisesti, mutta jos puhutaan yrittäjyyden edistämisestä ja yrittäjyyteen kannustamisesta ja oikeudenmukaisesta kohtelusta, niin kyllä tämäkin asia on syytä hoitaa kuntoon.

14 Matti Väistö /kesk: Arvoisa puhemies! Tuloverojen kasvu ja lisääntyvä köyhyys ovat meillä valitettava tosiasia. Tähän ongelmaan mielestäni pitää kyetä vaikuttamaan myös entistä oikeudenmukaisemmalla verotuksella. Verotuksen tulee myös kannustaa työllistämiseen ja työn vastaanottamiseen. Edelleen on tärkeää, että yrittäjyyttäkin edistetään verotuksellisilla ratkaisuilla.

Keskustelussa on noussut esille myös ruoan arvonlisäveron alentaminen. Mielestäni se on yksi oikeudenmukaisimpia veroratkaisuja ajatellen pienituloisia, eläkeläisiä, lapsiperheitä.

Työmatkavähennyksen ja etätyön huomioon ottaminen entistä paremmin verotuksessa on alueellisen kehityksen kannalta erittäin tärkeä. Tuloverotuksen keventäminen tulee kohdentaa pienituloisiin. On tärkeää, että kuntien verotuloista ja tulopohjasta ja edellytyksistä tuottaa hyvät kansalaisten tarvitsemat palvelut huolehditaan.

Arvoisa puhemies! Keskustelussa on noussut esille edelleen ongelma yritystulon jakamisesta ansiotuloon ja pääomatuloon. Mielestäni hallituksen tulisi nyt eduskunnan tahdon mukaisesti toimia ripeästi ja tuoda tähän ratkaisu. Sitä odotamme, kuten ed. Jari Koskinenkin edellä totesi, ripeästi eduskuntaan.

15 Unto Valpas /vas: Arvoisa puhemies! Veronkevennykset ovat varmasti hyvä asia, jos ne kohdentuisivat oikein, ja toisaalta, jos niillä ei vaaranneta kansalaisten perusturvaa ja peruspalveluja.

Tuloerot ovat maassamme kasvaneet viime vuosina. Samoin köyhien määrä on EU:n mitta-reiden mukaan lisääntynyt maassamme viime vuonna 80 000:lla. Tämä näkyy kasvavina ruokajonoina. Jotenkin tämä ei näytä eikä kuulosta hyvältä, kun samanaikaisesti puhutaan, että meil-

lä on myöskin jonoja optio- ja osakemarkkinoilla.

Väärin kohdennetut veronkevennykset lisäävät entisestään tuloeroja. Nyt esitetty veronkevennysmalli ei huomioi riittävästi kaikkein pienituloisimpia ryhmiä. Alle 70 000 markkaa vuodessa ansaitsevat jäävät tässä kevennyksessä möpön osalle. Samoin kevennyksen ulkopuolelle jäävät muun muassa työttömät. Tämä ei ole myöskään oikein.

Hallitusohjelma velvoittaa hallituspuolueita köyhyyden torjuntaan. Samoin hallitusohjelmassa korostetaan työn verotuksen kevennyksen tarpeellisuutta. Minun mielestäni näiden asioiden ei tarvitse olla vastakkaisia. Nämä kaksi asiaa on voitava asettaa samalle viivalle, kun veronkevennysratkaisuja tehdään. Näitä asioita ei saa eriarvoistaa, vaan molemmat asiat on huomioitava tasavertaisesti. Keskustankin esityksissä nämä asiat on eriarvoistettu, joten sieltä ei tule ratkaisua tähän ongelmaan.

Arvoisa puhemies! Odotan hallitukselta toimenpiteitä ohjelmansa toteuttamiseksi. Nyt esillä olevat veronkevennykset eivät yksin riitä ratkaisuksi.

¹⁶ **Kari Kantalainen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys liittyi osaksi sitä pakettia, johon hallitusohjelmassa on sitouduttu, eli 10—11 miljardin veronkevennyksiin. Kirjauksessa lähdettiin liikkeelle siitä, että voitaisiin keventää ansiotulojen verotusta tai vaihtoehtoisesti tai samaan aikaan myöskin työnantajamaksuja sillä tavalla, että voisimme vaikuttaa myönteisesti siihen, että Suomessa työllisyys kehittyisi suotuisasti. Mielestäni tämä on erinomaisen hyvä lähtökohta, ja myös tämä esitys, jonka hallitus nyt on tuonut ja joka valtiovarainvaliokunnassa on käsitelty, on osa tätä kokonaisuutta.

Tämän kevään tulopoliittisen ratkaisun seurauksena saatoimme nähdä, että nimellisansioden nousu on keskimäärin 4—5 prosenttia kaikkine liukumineen, mikä on johtanut siihen, että suomalaisen työn kilpailukyky suhteessa euroopalaisiin kilpailijoihimme on oleellisesti heikentynyt. Tässä mielessä tietysti täytyy miettiä, millä tavalla jatkossa eteenpäin. On toivottavaa se, että nyt liittokohtaisten ratkaisujen osalta emme joutuisi siihen tilanteeseen, että ne maltilliset liitot, jotka esittivät maltillisia korotuksia, käyttäisivät keppihevosenä nyt niiden liittojen ratkaisuja, jotka hyödynsivät tämän tilanteen ja tätä kaut-

ta hakivat itsellensä poikkeuksellista etua. (Ed. Huotari: Miten käy ensi syksynä?) — Ensi syksynä, ed. Huotari, kun mietitään tätä pitempiaikaista ratkaisua, toivottavasti löytyy malttia, jotta voimme katsoa näitä kysymyksiä hieman syvällisemmin ja miettiä sitä kautta, miten suomalaisen työn kilpailukyky jatkossa etenee.

Mutta joka tapauksessa on myönteistä se, että sekä tämän hallituksen esityksen että nyt esille tulleessa lisäbudjetissa esiin nostetun työnantajan kansaneläkevakuutusmaksun ykkösmaksuluokan pienen kevennyksen osalta voimme varmistaa työllisyyttä. Nämä ovat myönteisiä kysymyksiä.

Voi todeta, että kun hallitus puhui kaikkiaan 10—11 miljardin alennuspaketista, siitä olemme selkeästi aikataulullisesti jäljessä, jos katsomme vuotuista kehitystä. Meidän tulisi lähteä siitä, että 3—4 miljardia olisi se vuotuinen huojennustaso, mikä tulisi hoitaa ja tätä kautta varmistaa sitä myönteistä kehitystä, mikä meillä on ollut menossa eteenpäin. Mutta näiden osalta ollaan tilanteessa, jossa ollaan keventämässä verotusta 1,6—2 miljardilla markalla. Näin ollen jäämme pikkuisen jälkeen siitä vauhdista, mikä hallitusohjelmaan on rakennettu.

Tähän tietysti liittyy hyvin monia kysymyksiä. Eräs keskeinen kysymys on se, että Suomen yhteiskunnan ja nimenomaan Suomen valtion velka on edelleenkin sietämättömän korkealla tasolla. Jotta voimme tulevaisuuteen turvallisemmin suhtautua, meidän tulee lähteä siitä, että voimme todella sekä lyhentää velkaamme että sitä kautta korkomenoja alentaa, ja toisaalta rakentaa hyvää puskuria työllisyyteen, niin että voisimme keventää verotusta. Tässä mielessä hallituksen pitäisi ehkä rohkeamminkin ottaa esiin veronkevennyksykysymykset.

Tässäkin salissa on moneen otteeseen puhuttu siitä, että näitä pitäisi kohdentaa selkeästi pienituloisille. Näin varmasti on hyvä, ja tästä mekin verojaostossa kuuntelimme lukuisia asiantuntijoita. Mutta tietysti pitää aina nähdä myöskin se, että kun verotusta on 90-luvulla kiristetty, sitä on kiristetty kautta linjan, ja silloin kun sitä alennetaan, mielestäni oikeudenmukaista on se, että sitä alennetaan myöskin kautta linjan, koska siitä löytyvät ne kannustavat elementit, joiden kautta voidaan luoda ihmisille työskentelymotivaatiota. Näin ollen todellakin lähdettiin siitä, että kautta linjan olemme viemässä tätäkin hallituksen esi-

tystä ja siihen liittyviä veronkevennyksesiä eteenpäin.

Toki huomioimme sen, että tässä on monia mielenkiintoisia esityksiä. Otimme aivan erityisesti tuloerakasvuajatuksen ja toisaalta myöskin syrjäytymisproblematiikan, mahdollisen köyhyysselementin kasvamisen, esiin. Tässä yhteydessä kuuntelimme laajasti asiantuntijoita, ja totta kai on aivan hyvä, että selvitetään, millä tavalla kehityssuunta on etenemässä. Itse näkisin asiat sillä tavalla, että suomalaisen yhteiskunnan, suomalaisen työn kilpailukyyn varmistamiseksi todella on rakennettava asiat niin, että kautta linjan voimme olla mahdollistamassa työn kilpailukyyn edistämistä, ja siihen liittyvät meidän linjauksemme, aivan kuten hallitusohjelmassaan on todettu.

Tässä on muutamia sellaisia erityisasioita, jotka tulevat muun muassa työmatkakustannuksiin. Tältä osin valtiovarainvaliokunta kuten myöskin verojaosto lähtivät tarkastelemaan asiaa siitä, että tämä on osa työnteon kannustavuutta, ja halusimme nostaa esille kysymyksiä, jotka omalta osaltaan ovat eriarvoistamassa kansalaisten toimintoja. Siinä mielessä täällä tulee myöskin esille yrittäjien työmatkoista aiheutuvien kustannusten vähennysmahdollisuuden saattaminen tasavertaiselle tasolle palkansaajien kanssa. Tätä asiaa, jonka hintalappu on noin 10 miljoonaa markkaa, olemme halunneet valtiovarainministeriön vero-osaston selvittävän. Olemme myöskin voineet saada selvityksen siitä, että verohallinto siinänsä ei näe estettä sille, että liikkeen- ja ammatinharjoittajille myönnetty vähennykset olisivat yhtä suuria palkansaajien vastaavien korvausten kanssa. Päinvastoin asiantuntijakuulemisessa tuli esille se, että tämä merkitsisi menettelyn yksinkertaistumista sekä eri muodoissa tapahtuvan yritystoiminnan neutraalia verokohdelua. Tässä mielessä todella toivomme, että tämä asia yhtäältä nousisi esille.

Yhtä lailla tämän asian käsittelyn yhteydessä nousi esille pienten pääomatulojen valinnaisuusmahdollisuus. Tähän valtiovarainvaliokunta ja verojaosto ovat kiinnittäneet huomiota lausumassaan jo tämän vuoden verolakeja vahvistettaessa, joten siltä osin viittasimme siihen työhön ja edellyttämme, että hallitus omalta osaltaan antaa näkemykset kevätistuntokauden aikana siitä, millä tavalla kansalaisten yhdenvertaisuus tämän asian osalta toteutuu.

Arvoisa puhemies! Mielestäni olemme maltillisesti etenemässä oikeaan suuntaan verotuksen osalta. Voidaan sanoa, että askeleet ehkä ovat pieniä, mutta tietysti voidaan myöskin kysyä, milloin on oikea aika veronkevennyksille. Tietysti ekonomistit vastaavat siihen, että silloin, kun on laskusuhdanne, pitäisi tehdä kevennyksiä, jotta saadaan kulutusta ja aktiviteettia maailmalle, mutta toisaalta silloin myöskin tarvitaan hyvinvointipalveluihin rahaa. Näin ollen myöskin asiantuntijakuulemisessa saatoimme todeta sen, että on pakko panostaa näihin kysymyksiin niin, että Suomen, joka tällä hetkellä sijoittuu verotuksen ankaruudessa EU:n kolmanneksi korkeimmalle sijalle, tulisi tässä olla aktiivinen ja olla rakentamassa sen tyypistä toimintaympäristöä, joka mahdollistaa sen, että suomalainen työ, suomalainen hyvinvointi, jatkossa on hyvässä käsissä ja etenee myönteisesti. Mielestäni hallituksen esitys omalta osaltaan on vahvistamassa sitä linjaa, joka on valittu. Totta kai itse toivoisin sitä, että askeleet voisivat olla vieläkin nopeampia.

Ed. Granvik merkitään läsnä olevaksi.

¹⁷ **Lauri Kähkönen /sd:** Arvoisa puhemies! Tänä päivänä on puhuttu useammassakin puheenvuorossa elintarvikkeitten arvonlisäverotuksesta. Kotimaista energiaketjua rasittaa tällä hetkellä poikkeuksellisen korkea verotus, ja sitä tulisi alentaa. Elintarvikkeitten arvonlisäverohan nostettiin viisi vuotta sitten 12:sta 17 prosenttiin, ja uskon, että jos ja kun, niin kuin toivon, se alennettaisiin, sitä kautta kotimaisten elintarvikkeitten kysyntä kasvaisi ja valtion verotulomennetykset olisivat todella merkityksellisiä, niillä ei olisi merkitystä. Painotan myös sitä, että elintarvikkeitten arvonlisäveron alentaminen on kaikkein sosiaalisin veronalennustapa, ja tämä turvaisi myös kotimaista elintarviketeollisuutta. Äskeisessä puheenvuorossani jäi mainitsematta, liittyen ansiotulovähennyksen korottamiseen, ties monenhenko kerran totean, että se menetys, mikä siitä aiheutuu kunnille, tulisi ehdottomasti korvata ja kompensoida.

¹⁸ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Ed. Kantalainen oli täällä huolissaan palkkakustannusten noususta ja vertasi niitä Euroopan palkkoihin. Uskoisin kuitenkin, että eurooppalaisetkin palkkatyöläiset pitävät huolta palkkakehityksestään, ja siellähän lakkojakin on huomattavasti enemmän kuin meillä palkka-asioissa ja muissakin asioissa. Tietenkin, jos vertaamme suomalaisia palkkakustannuksia Itä-Euroopan maiden palkkoihin, tottahan siellä palkkakustannukset ovat huomattavasti pienemmät, ja sille tasolle emme pysty missään tapauksessa menemään eikä ole tarvettakaan mennä. Suomi on aivan liian kylmä maa sellaiselle politiikalle.

Ed. Kantalainen kantoi huolta myös tulevista palkkaratkaisuista ja ensi syksyn tuponeuvotteluista. Täytyy todeta, että juuri tällä samalla hetkellä väännetään toisissa saleissa, tässä talossa kylläkin, kättä työsopimuslain sanamuodoista ja yleissitovuudesta. Täytyy sanoa, että... (Ed. Kantalainen: Ei niillä ole mitään tekemistä keskenään!) — Kyllä niillä on sen verran tekemistä, ed. Kantalainen, että jos kokoomus tässä asiassa ei kunnioita kolmikantaneuvotteluperiaatetta, joka tämänkin hallituksen tärkeä periaate on tähän asti ollut, paitsi yhtä poikkeusta, ei ole vaikea ymmärtää sitä, että ensi syksynä keskitetylle ratkaisulle ei olisi enää perusteita. On ihan selvää, että ammattiyhdistysliike ei tule hyväksymään sitä, että neljä vuotta neuvotellun ratkaisun olennaisimpia osia tässä talossa tultaisiin muuttamaan, ja vielä yksipuolisesti vain heikompaan suuntaan. Totta kai se on hallituksen päätettävä asia, kunnioittaako se kolmikantaperiaatetta. Sen jälkeen tietenkään ammattiyhdistysliikkeelläkään ei ole mitään velvollisuuksia kunnioittaa sitä, miten tälle taloudelle käy. Ihmettelen sitä, jos kokoomus on valmis riskeeraamaan valtakunnan talouden tällaisella asialla. Lähinnä se minusta alkaa vaikuttaa jo kiukuttelulta ja ehkä profiilin korottamiselta. Kokoomuksen puheenjohtajahan on jo korottanut täällä profiiliaan haukkumalla kansanedustajien palkankorotusvaatimukset. Kun eilen täällä asiasta keskusteltiin, kuulosti siltä, että vain vasemmistoliitossa on eriäviä mielipiteitä, mutta nyt löytyi myös kokoomuksesta sellainen henkilö, joka ei hyväksy palkankorotuksia tai ainakin irvailee niille tässä salissa.

Mutta palaan lakiin, josta täällä keskustellaan, eli veronalennukset tietenkin ovat ihan hyvä asia siltä osin, kuin ne kohdistuvat pienituloisiin ihmisiin, mutta täällä on muutamia ongelmakoh-

tia, jotka tulisi huomioida. Esimerkiksi pätkätyöläisille ei tässä veronalennuksessa tule ikävä kyllä ollenkaan veronalennuksia — niille pätkätyöläisille, jotka onnistuvat saamaan vain vähän työtä. Jostakin kumman syystä en ole saanut valtiovarainministeriöstä selvitystä, minkä vuoksi pieniin tuloihin ei voi näitä veronalennuksia saada, niille, joille ne olisivat kaikista tärkeimpiä, että he pystyisivät tulemaan mukaan työelämään ja että työnantajien kannattaisi heitä työllistää.

Toinen ongelma on se, että sosiaalietuuksiin ei saatu valtiovarainvaliokunnassa veronalennusta. Tätä yleensä valtiovarainministeriö kommentoi niin, että kannustavuuden vuoksi ei voi lähteä alentamaan sosiaalietuuksien verotusta, koska silloin ei kannattaisi enää lähteä pienipalkkaisiin töihin. Mutta nyt täytyy muistaa se, että tällä hetkellä työttömyyden rakenne alkaa olla jo sitä luokkaa, että keppikannustamisella ei kovinkaan paljon enää uutta väkeä saada työelämään. Rakenteellinen työttömyys on sellaista, että on hyvin paljon pitkään työttöminä olleita. Vaikka heitä kuinka kepitettäisiin, he saavat siitä vain vammoja eivätkä he sillä perusteella töihin pysty lähtemään. Enemminkin ongelma on se, että työnantajat eivät heitä halua. Minusta nyt pitäisi päästä jo siihen, että ymmärrettäisiin heidän todella vaikea tilanteensa. Arvoisa puhemiehemmekin on ollut mukana kirkon nälkätyöryhmässä, joka teki meille esitykset jo yli vuosi sitten. Nälkätyöryhmä oli hyvin yksimielinen ja sieltä saatiin myös hallitusohjelmaan suora lainaus. Sen vuoksi ihmettelen, miksi nyt valtiovarainvaliokunnan kokoomusjäsenet eivät hyväksyneet sinne sellaista mainintaa, että edes pönnön kautta olisi veronalennuksia sosiaalietuuksiin juuri muun muassa pitkäaikaistyöttömille tullut, ettei heidän tarvitsisi hakea toimeentulotukilukulta veroihin rahaa, niin kuin tällä hetkellä jo on. Olen nähnyt sellaisia päätöksiä, joissa vero on suurin piirtein saman kokoinen kuin toimeentulotukena maksettu summa. Se ei ole mitenkään järkevää, sillä sitä kautta nämä ihmiset opetetaan toimeentulotukiasiakkaksi. Valtiontalouden kannalta ja muutenkaan inhimillisistä syistä ei ole mitään järkeä siinä, että järjestelmämme on mennyt tällaiseksi.

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta myös muutama vuosi sitten yksimielisesti esitti nimenomaan pitkäaikaistyöttömien joko päivärahan nostamista tai veroratkaisua sellaiseksi, ettei heidän tarvitsisi kuin poikkeustilanteissa ha-

kea toimeentulotukea. Mutta tämäkään ei ole saanut hallitukselta vastakaikua eikä myöskään valtiovarainvaliokunnalta, ikävä kyllä.

Lopuksi haluaisin vielä mainita sen, kun täällä on kaivattu jopa kovempia veronalennuksia, kuin hallitusohjelmaan on kirjattu, ja samanlaisesti toivottu, että hyvinvointipalvelut voidaan säilyttää, että sellainen yhtälö ei ole käytännössä mahdollinen, ja se on näkyvissä jo tällä hetkellä kuntataloudessa. Kun ikävä kyllä taas valtiovarainministeri ei hyväksy täysimääräisiä indeksikorotuksia kuntiin ja tässä ratkaisussa vielä ansiotulovähennyksen korvausta, niin se näkyy ilman muuta myös hyvinvointipalveluissa. On valitettavaa, että joissakin kunnissa on jouduttu menemään jopa lomautuksiin ja irtisanomisiin, mikä vaikuttaa tietysti myös palvelujen laatuun.

Puhemies: Olemme johdonmukaisesti pidättyneet antamasta vastauspuheenvuoroja, ja niin on edelleen. Varataan vuoro loppuun ja odotetaan vuoroa.

¹⁹ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas:** Arvoisa puhemies! Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että tuloerot ovat kasvaneet. Tämä on täältä puhujankorokkeelta jo moneen kertaan täällä luettu, ja pidän erittäin hyvänä, että ... (Ed. Kantalainen: Suhteellinen tuloero!) — Tässä puhutaan, ed. Kantalainen, että tuloerot ovat lama-vuosien jälkeen kääntyneet kasvuun. — Pidän erittäin hyvänä sitä, että vasemmistoliiton edustajien työn tulokset alkavat näkyä valtiovarainvaliokunnan työssä, että tähän ongelmaan on todella herätty, että näin tapahtuu, tämä on tosiasia. Se, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan myös hallituksen esityksen seurauksena tuloerot voivat hivenen jopa kasvaa, niin voi sanoa, että kyllä tämä on täysin vastoin hallitusohjelman tavoitteita köyhyiden ja syrjäytymisen ehkäisemisestä. Tavoite on selkeästi ollut pienituloisten, heikoimmassa asemassa olevien tilanteen parantaminen. Kyllä meillä aika paljon työtä tässä on, että saamme nämä asiat kääntymään siihen suuntaan, mitä hallitusohjelmaan on yksimielisesti kirjattu nimenomaan nälkätyöryhmän kannanottojen pohjalta.

Valiokuntahan toteaa lisäksi, että tulonsiirtojen varassa elävien ihmisten, erityisesti työttömien, on joissain tapauksissa pakko hakea toimeen-

tulotukea pystyäkseen maksamaan veronsa. En tiedä, mihin asiantuntemukseen tämä perustuu tai mitä tässä valtiovarainvaliokunta on tarkoittanut "joillain tapauksilla", mutta ehkä voisin hie-man valaista sitä, minkälaisista määristä puhutaan, kun ... (Ed. Kantalainen: Se on ed. Uotilan näkemyksiin perustuva!) — No, ed. Uotila pyrki kyllä selkeästi parempiin kannanottoihin. Hän pyrki saamaan tänne ponnin, ed. Kantalainen tietää, ja kyllä nämä perustuvat siihen, että parempaan ei ollut mahdollisuutta (Ed. Kantalainen: Sanasta sanaan!) — aivan, mutta parempaan ei ollut mahdollisuutta siellä.

Mutta joka tapauksessa, kun olen monta kertaa kiinnittänyt huomiota siihen, että huomattava osa päivärahan saajista ei saa lainkaan verohelpotuksia, niin näistä päivärahan saajista tietyksi iso osa on sellaisia, jotka joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen, ja käytännössä voi sanoa, että kaikki yksinäiset työmarkkinatuen saajat ovat oikeutettuja toimeentulotukeen vähintään maksamansa veron verran. Mutta siis kaikki työmarkkinatuen saajat ovat myöskin sellaisia henkilöitä, jotka eivät lainkaan hyödy näistä verohelpotuksista. Työmarkkinatuen saajia oli viime vuonna koko vuoden aikana 311 818 työtöntä ja peruspäivärahan saajia 45 710, elikkä esimerkiksi nämä 360 000 työtöntä vuoden aikana, he eivät kaikki tietysti olleet koko vuotta työttömänä, eivät hyödy nyt näistä verohelpotuksista lainkaan.

Sairauspäivärahan saajia oli viime vuonna yhteensä 287 000. Näistä 64 840 sai alle 160 markkaa päivässä, ja 160 kertaa 25 on 4 000 markkaa, elikkä 22,5 prosenttia sairauspäivärahan saajista sai alle 4 000 markkaa. He eivät siis saaneet myöskään valtionverohelpotusta ja kun eivät saa kunnallisveron ansiotulovähennystä, eivät hyödy siitäkään.

Vanhempainrahan saajia oli yhteensä 139 500. Eilen sanoin liian pienen luvun, oikea luku on, että heistä 47 575 sai alle 160 markkaa päivässä eli 34 prosenttia päivärahan saajista. Kun vielä lasketaan mukaan kuntoutusrahan saajat, joita oli kaiken kaikkiaan noin 60 000, ja heistä myöskin 20 prosenttia elikkä noin 10 000 ja sitten ansiopäivärahan saajat, joista heistäkin merkittävä osa saa alle 4 000 markkaa kuukaudessa, vuoden aikana lähes 100 000 ansiopäivärahan saajaa jää alle 4 000 markan kuukausipäivärahalle. Onneksi kaikki eivät joudu edes täyttämään olemaan työttöminä.

Mutta kun nämä luvut laskee yhteen, pääsemme noin 580 000 ihmiseen. Emme me puhu mistään pikku joukosta, joistakin tapauksista, vaan todella merkittävästä osasta kansalaisia, jotka eivät nyt hyödy näistä verovähennyksistä lainkaan, ja se on mielestäni selkeästi myöskin hallituksen veropoliittisia linjauksia vastaan, koska siellä sanotaan, että ansiotulojen vähennykset toteutetaan niin, että kaikissa tuloluokissa vaikutus on saman suuruinen, ja kaikki päivärahathan ovat ansiotuloja. (Ed. M. Salo: Ei ole!) — Nehän ovat. Lukekaa nyt, hyvä ed. M. Salo, verolait, että tiedätte, että meillä on kaksi tulolajia verotuksessa: on pääomatuloja, ja kaikki muut, jotka eivät ole pääomatuloja, ovat ansiotuloja. Tämä on se kärkeä jako. — Näin ollen hallitus ei tältä osin toteuta ohjelmaansa. Meidän ei tarvitse kinastella verolinjauksista, mitä kukakin on tarkoittanut ja ymmärretäänkö, mitä meillä verolainsäädännössä tarkoitetaan. Ennen kaikkea vetoan niihin köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisyä koskeviin kohtiin, jotka hallitusohjelmassa on erittäin selkeästi kirjattu. Niiden mukaan myös heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tilannetta tulee auttaa. Tietysti pitää pyrkiä löytämään työtä, mutta sitä ei kaikille löydy.

Myöskin lähes 700 000 eläkeläistä saa alle 5 000 markkaa eläkettä. Eläkeläisillä valtionvero alkaa juosta jostain 4 300 markan kuukausitulosta, eli heistäkään yli puolet ei hyödy valtionverohelpotuksesta. Pienempituloiset ovat hyötäneet eläketulovähennyksen indeksikorotuksesta, koska se on sidottu indeksiin, ja myöskin ylimääräisen sairausvakuutusmaksun pienentämisestä. Mutta moni eläkeläinen on muuten ollut menetäjän puolella, erityisesti ne, joilta pohjaosaa on leikattu.

Kokonaisuudessaan hallituksen verolinjaukset eivät tyydytä meitä vasemmistoliitossa. Me aiomme jatkaa työtä sen eteen, että tämä linja oikeenee niin, että myöskin heikoimmassa asemassa olevat saavat osansa. Tässä mielessä, kuten jo aiemmin totesin, valtiovarainvaliokunnassa on vähitellen alettu herätä todellisuuteen.

Arvoisa puhemies! Käteenjäävän tulon nostaminen on kaikkein paras tapa kannustaa ottamaan vastaan työtä. Silloin meidän ei pidä puhua mistään pienistä korotuksista, vaan itse asiassa, jos ajatellaan, millä tavalla voisi todella kannustaa pienituloisia, pitäisi puhua ensin alle 3 000 markan tulojen vapauttamisesta kokonaan veros-

ta. 4 000 markkaakin olisi aivan järkevä raja, missä nyt on valtionveron raja. Nämä menetykset pitäisi tietysti kunnille korvata. On tietysti huomattava, että toimeentulotukimenot näin huomattavasti pienenisivät.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

20 Päivi Räsänen /skl: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni veronkevennysvara olisi tullut kohdistaa tarkemmin kohentamaan suomalaisen yhteiskunnan kipeimpiä epäkohtia ja etenkin köyhyyden näkökulmaa, mikä edellisessäkin puheessa otettiin esiin.

Myös minun mielestäni veronkevennys olisi tullut kohdistaa myös kaikkein pienituloisimpiin ja tulonsiirtoihinkin. Lisäksi tässä yhteydessä olisi ollut järkevää alentaa työnantajamaksuja, jotta työllistäminen tulisi kannattavammaksi. Pelkään, että työllistämisen kannalta nyt suunniteltu veronkevennys menee herkästi harakoille, ainakin osittain. Tässä suhteessa olisi kannattanut kuulla oppositiota, joka ehdotti työnantajan kansaneläkemaksun alimman porrastusluokan maksuprosentin alentamista Tarmo Pukkilan esityksen mukaisesti.

Olisin tässä yhteydessä myös toivonut perheiden verotuksen keventämistä, jonkinlaista avautta perheverotuksesta, jolla olisi tuettu kotona tehtyä hoivatyötä. Mielestäni ei ole oikeudenmukaista, että meillä verotetaan yhtä ankarasti suurenkin perheen elättäjää kuin yksineläjää.

21 Kimmo Kiljunen /sd: Arvoisa puhemies! Joudun ilmeisesti käyttämään koko päivän kestäneen keskustelun viimeisen puheenvuoron. Yritän olla omalta puoleltani tiivis ja keskittyä ehkä olennaisimpaan eli siihen, voisiko sanoa, talousfilosofian lähestymistapaan, jota hallitus on nyt tällä esityksellään ajanut.

Mutta sitä ennen haluaisin ed. Kantalaisen väliliuomautukseen kiinnittää huomiota. Hän heitti täällä, kun ed. Stenius-Kaukonen puhui tuloeroista, että vain suhteelliset tuloerot olisivat kasvaneet. Ed. Kantalaiselle on ilmeisesti epäselvää, millä tavalla itse asiassa tuloeroja mitataan. Ei ole olemassa mitään muuta kuin suhteellisia

tuloeroja. Tässä suhteessa, jos suhteelliset tuloerot yhteiskunnassa kasvavat, se tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että tulonjako yhteiskunnassa tulee epätasaisemmaksi, siis tuloero-käsite on mittarina yksinkertaisesti suhteellinen.

Mutta, arvoisa puhemies, minun puheenvuoroni perussisältö oikeastaan liittyy siihen kehitysmallieroon, joka vallitsee kahden Pohjoismaan välillä, jotka ovat menneen 90-luvun eläneet suhteellisesti ottaen aika saman tyyppisen kehityskaaren. Kysymyksessä ovat siis Ruotsi ja Suomi. Molemmissa koettiin hyvin voimakas talouskriisi pankkikriiseineen 90-luvun alussa. Myöskin elpyminen on ollut yhtä voimakasta, jopa saman tyyppistä molemmissa maissa. Eroa tänä päivänä, jos katsomme erästä lukusarjaa, joka myöskin heijastaa osittain hallituksen harjoittamaa talouspolitiikkaa, on se, että Ruotsissa työttömyysaste on noin 5 prosentin tasolla, Suomessa noin 10 prosentin tasolla, riippuen laskentatavasta.

Tässä suhteessa täytyy ehkä jossain määrin kriittisesti arvioida sitä linjausta, jonka valtiovarainministeri täällä nyt on esittänyt ja joka meillä on keskustelun alla. Suomessa kasvanut, talouskasvun aikaansaama lisävara käytetään primäärisesti veronalennuksiin ja toisaalta valtion velan lyhennyksiin. Myöskin Ruotsissa samalla tavalla kasvanut lisävoimavara yhteiskunnassa käytetään osin velan lyhennyksiin ja jossain määrin myöskin veronalennuksiin, mutta primäärisemmin Ruotsissa nimenomaan on lähdetty liikkeelle siitä, että panostetaan yhteiskunnan palvelurakenteisiin, panostetaan niihin hyvinvointiyhteiskunnan kipupisteisiin, joihin 90-luvun laman seurauksena syntyi haavoja.

Jos me puhumme tuloeroista, mihin ed. Kantalainen viittasi puhuessaan suhteellisista tuloeroista, itse asiassa pohjoismaisen hyvinvointimallin, tasaavan yhteiskuntamallin, perusidea ei niinkään ole ollut tulonsiirroissa, joilla tasoitetaan reaalisia tuloeroja, vaan laadukkaissa peruspalveluissa, jotka ovat häivyttäneet viime vuosisadan alun luokkayhteiskunnan ja luoneet sisäisen koheesion yhteiskuntaan ja sisäistä solidaarisuutta. Tässä suhteessa palvelurakenteen purkamiseen tulleet ongelmat ovat tietysti äärimmäisen vaikeita. Ruotsissa on lähdetty siitä liikkeelle, että lisävoimavaraa, joka yhteiskunnassa on, ei käytetä voimallisesti bruttoveroasteen alentamiseen vaan käytetään nimenomaan

hyvinvointiyhteiskunnan perusrakenteiden vahvistamiseen.

Suomessa veronalennuksia on perusteltu hallituksen puolelta. Itsekin olen ymmärtänyt sen siitä lähtökohdasta, että pieni- ja keskituloisille suunnatuilla veronalennuksilla pyritään kannusteloukkujen eliminointiin ja työllistävyyteen. Tämä on tietysti lähtökohtana silloin, jos nimenomaan primäärisesti markkinaehtoisesti halutaan työllistää. Ruotsin-malli on tässä suhteessa ollut toisenlainen ja myöskin onnistuneempi. Jos me katsomme työttömyyslukujen alhaisuutta, malli on toisenlainen, ei niinkään veronalennusten kautta haeta työllistävyyttä vaan julkisen palvelurakenteen kautta haetaan työllistävyyttä. Tässä suhteessa Suomessa 90-luvulla on menty voimakkaasti taaksepäin. Meillä julkinen sektori, kunnat ja valtio yhteensä, on vähentänyt työvoimaansa noin 70 000:lla, mikä on aiheuttanut palvelurakenteeseen paineita ja myöskin aiheuttanut vaikeuksia sekä palvelujen laadun osalta että tietysti työtehtävissä. Työuupumusta julkisella sektorilla on erittäin paljon. Tässä suhteessa olisi ollut syytä käyttää sitä voimavaraa, joka meillä olisi, julkisen sektorin työllistävyyteen. Sillä olisi vähintään saatu — kuvittelisin — sama nettovaikutus työllistävyyden osalta kuin pieni- ja keskituloisiin palkansaajiin, jos nyt puhutaan palkansaajista, suunnatuilla veronalennuksilla. Tämä malli mielestäni olisi paremmin edustanut sitä pohjoismaista hyvinvointiyhteiskunnan lähestymistapaa, joka käsitykseni mukaan on myöskin hallitusohjelmassa kirjattu. Nyt ehkä painopiste hallituksen esityksessä on liian voimakkaasti velan lyhennyksissä ja vain veronalennuksissa.

22 Seppo Lahtela /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Kiljusen puheenvuoroa kuuntelin, hän uutena yrittäjänä ja yrittäjävastuuta kantavana näki selvästi tässä myönteistä yrittäjähengen lähestymistä. Kun hakemalla hain, oikeastaan tuntuu hyvin myönteiseltä tämä näkemys, mitä ed. Kiljusen puheenvuoroon sisältyi. Tosin se täytyy vähän suurennuslasilla lukea.

Kaiken kaikkiaan, rouva puhemies, mietintö sekä lakiesitys ovat selvästi oikean suuntaisia, kun niissä palkansaajien ja yrittäjien asemaa lähennetään toisiinsa ja saatetaan saman tyyppisen asteikon perään. Samoin on erittäin myönteisenä nähtävä, että mietintöön on otettu sisältö ja lau-

suma, jossa todetaan, että ansiotuloverotus olisi samalla tasolla eli pääomatuloverotus ei voisi olla korkeampi verotuksellisesti kuin se olisi, jos se verotettaisiin ansiotulona. Tätä ja tähän liittyvää lausumaa, että se sisältyy tähän, pidän erittäin hyvänä ja myönteisenä.

Käyty keskustelu on ollut aika värikäs ja monen suuntainen. Mitä lausumaan sisältyy, niin kuin ed. Huotari totesi, jos veronmaksun kautta opetetaan kansalaiset hakemaan toimeentulotukea, tämä ohjaus on varmasti vääräoppinen ja väärän tyyppinen. Tämä ei olisi kuitenkaan tulevan yhteiskunnan malli.

Yrittäjyysnäkemystä, yrittäjän aseman vahvistamista ja samanarvoistamista palkansaajan kanssa pidän todella myönteisenä käydyssä keskustelussa sekä mietinnössä.

Ensimmäinen varapuhemies: Ed. Kiljunen, vastauspuheenvuoron pituus enintään yksi minuutti.

²³ **Kimmo Kiljunen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nimenomaan vastauspuheenvuoro ed. Seppo Lahtelalle. Hänen osin ironisesti sävyttynyt huomionsa omasta puheenvuorostani oli sikäli paikkansapitävä, että kieltämättä uutena yrittäjänä uskalsin ottaa voimakkaasti kantaa äskeisessä puheenvuorossani julkisen sektorin puolesta ja tunnistaa sen, että yritystoiminta Suomessakin lepää sen varassa, että meillä on tehokas, hyvin toimiva julkinen palvelusektori.

²⁴ **Mauri Salo /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Muutama sana vielä illan aikana käydyistä keskusteluista.

Ed. Kantalainen puheenvuorossaan totesi, että tulopoliittinen ratkaisu oli 4—5 prosenttia kustannusvaikutukseltaan ja sillä on selvä merkitys myös kilpailukykyyn. Tämä on tosiasia, joka pitää huomioida. Veropoliittiset ratkaisut osaltaan voivat olla pehmentämässä asiaa, mutta bruttopalkankorotuksia meillä ei jatkossa tällä tasolla ole mahdollisuutta tehdä, koska on selkeästi kahden vuoden palkankorotus tehty yhteen vuoteen. Tästä seuraa se, että palkkamalattia, kustannusmalattia, tarvitaan jatkossa. Siksi vielä kerran palautan mieliin sen mahdollisuuden, että meidän pitää alentaa kustannuksia. Jos meillä ei ole mahdollisuutta nostaa palkkoja, on alennettava kustannuksia, jotta ihmiset voivat tulla toimeen. Yh-

tenä hyvänä keinona tähän sisäisen devalvaation tekemiseen on elintarvikkeiden arvonlisäveron alennus. Ed. Kiljunen totesi yhteiskuntarakenteen muutoksen ja sen, että meiltä puuttuu myös oikeastaan 70 000 henkeä julkisista palveluista. Tämä on suuri luku, ja se todella näkyy palvelutasolla. Kuitenkin samanaikaisesti maksamme usealle sadalletuhannelle ihmiselle työttömyyskorvausta, toimeentulotukea. Jos nämä rahat voitaisiin kanavoida julkisen työllistämisen kautta ihmisten aktivointiin, tällä olisi kansantalouden kannalta paljon suurempi ja myönteisempi vaikutus, kuin tällä hetkellä saadaan aikaan.

Mutta tässä meidän moniministeriöisessä järjestelmässämme, jossa ministeriöiden raja-aidat ovat niin korkeita, että asiat kulkevat vain valtiovarainministeriön kautta, syntyy esteitä, ja on varmaan hyvä jo ensi syksyinkin ratkaisuja pohdittaessa miettiä, millä tavalla voidaan myös ministeriöiden välistä yhteistyötä kehittää. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla eli terveydenhuollon puolella on paljon palvelun saantivajetta eli siellä on paljon ihmisiä, jotka tarvitsevat palveluita, mutta kunnilla ei ole mahdollisuus niitä yksistään tuottaa. Mutta jos siihen saadaan valtio mukaan ja tietynlaiset palvelumaksut, niin sitä kautta vahvistetaan kuntien asemaa, vahvistetaan ihmisten palveluiden saatavuutta, ja loppukädessä tämä koituu kokonaisuutena yhteiskunnan hyväksi, koska toimeliaisuus on se, joka tämän yhteiskunnan ylläpitää.

²⁵ **Kimmo Kiljunen /sd:** Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti vielä ed. M. Salon huomioon siitä, että julkisen sektorin työllistäminen on itse asiassa nykyisen työttömyyden vallitessa poikkeuksellisen edullista. Jokin aika sitten, vuosi, puolitoista sitten Helsingin Sanomissa, valtakunnan tärkeimmässä lehdessä, tehtiin laskelma siitä, kuinka paljon Helsingin kaupungille maksaisi kodinhoitajan palkkaaminen, mikä olisi nettovaikeus yhteiskunnalle siitä, että kodinhoitaja palkattaisiin Helsingin kaupungin palvelukseen. Todellinen kustannuserä yhteiskunnalle, kun huomioidaan se, että työttömyysavustukset vähenisivät työttömältä ihmiseltä, joka työllistettäisiin kodinhoitajaksi, ja ne verotulot, mitä tästä työllistetystä ihmisestä aikaansaataisiin, todellinen kustannusvaikutus kodinhoitajan palkkaamisesta olisi yhteiskunnalle 2 000 markkaa. 2 000 markalla pystytään palkkaamaan kodinhoitaja esimerkiksi Helsingin kaupungin piiriin. Se ker-

too siitä, että nimenomaan julkinen sektori on poikkeuksellisen halpa ja tehokas työllistäjä. Kuten omassa puheenvuorossani aikaisemmin sanoin, Ruotsi on nimenomaan toiminut tähän suuntaan, ja siellä on työttömyysluvut pystytty vahvan julkisen sektorin ansiosta pudottamaan 5 prosenttiin.

²⁶ **Hannu Aho /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Minusta tässä on käyty erittäin hyvää keskustelua tästä tuloverolain kohdasta. On mieluista kuulla, että täällä on myös paljon esitetty näkemyksiä vertailusta yrittäjät/palkansaajat, että myös yrittäjät pääsisivät samanarvoiseen asemaan, kun puhutaan vähennyksistä, matkakulukorvauksista, asuntokysymyksistä ja etätyöstä.

Toisaalta näen taas, että ansiotulo-pääomatulo-ongelma pitäisi vihdoinkin viimein pystyä ratkaisemaan sillä tavalla, että todella kohdeltaisiin asiaa ihmisläheisesti eikä aina ajatella byrokraattisesti, mistä eniten voitaisiin kahmia. Pitää lähteä siitä periaatteesta, mikä on vero. Jos se on normaali verotuksella pienempi kuin pääomaverotuksella, silloin se pitää pystyä sallimaan, ja tätä kautta oikeus ja kohtuus toteutuu myös henkilökohtaisesti.

²⁷ **Kari Kantalainen /kok:** Arvoisa puhemies! Ihan lopuksi pari havaintoa käydystä keskustelusta.

Haluaisin tietysti noteerata ed. Huotaria, joka ei enää ole paikalla, kun hän nosti esille problematiikkaa sillä tavalla, että veronkevennysten kohdentaminen pelkästään pienituloisiin on se, millä ratkaistaan yhteiskunnan ongelmat. Täytyy tietysti aina myöskin nähdä se, millä tavalla yhteiskunnassa kannetaan huolta vaurauden tekijöistä ja myös työnantajien motivaatiosta, yrittäjien motivaatiosta, työllistämisen mahdollisuuksista. Tämä on asia, joka pitää huomioida, kun tätä käydään läpi.

Toinen asia, joka tuli esille, on ed. Stenius-Kaukosen puheenvuorossa köyhyysproblematiikka. Siihen liittyy tietysti se, että kun valiokunta kuuli asiantuntijoita, todettiin, että suhteellinen köyhyys on lisääntynyt, mutta samassa Stakesin tutkimuksessa kuitenkin todetaan se, että pienituloisten osalta ostovoima on lievästi kasvanut. Eli asiat eivät ole ihan yksinkertaisia. Aivan

sama oli tilanne, kun aikanaan jouduimme tekemään leikkauksia ja nostamaan asioita sillä tavalla esille. Kun esimerkiksi lapsilisiä korotettiin, eläkeläiset sanoivat, että heidän suhteellinen asemansa heikkeni. Näitä pitää katsoa aina kokonaisuutena ja miettiä, millä tavalla asioita hoidetaan.

Se, minkä ed. H. Aho nosti esiin, pääomatulojen valinnaisuuskysymys, on myös kustannuskysymys siinä mielessä, että jos se kohdistuu yrittäjiin, sille hintalappu on 50 miljoonaa, ja jos se kohdistuu yrittäjä-maataloudenharjoittajaan, hintalappu on 150 miljoonaa.

²⁸ **Kimmo Kiljunen /sd:** Arvoisa puhemies! Ed. Kantalainen on nyt tässä paikalla. Aikaisemmassa puheenvuorossani totesin, kun hän puhui tuloeroista ja nimenomaan siitä, että suhteelliset tuloerot ovat kasvaneet, että tuloerot ovat ylipäänsä suhteellinen käsite. Toiseksi, mikä tässä on olennaisinta, on se, että jos meillä yhteiskunnassa voimakkaasti tapahtuu tuloerojen kasvua, niin se sisäinen koheesio, jolla suomalaista yhteiskuntaa on yhteisvoimin rakennettu viime vuosisadan toinen puolisko, alkaa murentua ja olemme hyvin monenlaisten ongelmien kanssa tekemisissä. Meillä on monenlaisia malleja läntisistä talouksista, joissa nimenomaan voimakkaat tuloerot aiheuttavat sisäistä jännitettä yhteiskuntaan siinä määrin, että sekin, mistä ed. Kantalainen puhui, hyvästä yrittäjäilmapiiristä, tarveltyy. Sen takia tasainen tulonjako on kantava voima, jonka varassa kannattaa yhteiskunnallista kehitystä viedä eteenpäin.

²⁹ **Kari Kantalainen /kok:** Arvoisa puhemies! Ymmärrän totta kai tätä tuloerokeskustelua, mutta pitää nähdä, että Suomessa edelleenkin on ehkä maailman kokonaisuuteen katsoen tasainen tulonjako. Täytyy myöskin nähdä, että ongelmana on se, että meillä esimerkiksi uuden yrittäjyyden synty on aika lailla kiven takana, ja näkyy se, että meillä uusien yritysten perustaminen on oleellisesti vähentynyt viime vuosina. Osaltaan syynä on tutkimusten mukaan se, että Suomessa ei ole mahdollista rakentaa sellaista toimintaa, joka tuottaisi sellaista tulosta, että voidaan yritystoimintaa harjoittaa ja joka mahdollistaisi selkeästi rikastumisen, vaurastumisen. Kuitenkin, niin kuin ed. Kiljunen hyvin tietää, kun on käynyt maailmalla, pitää olla houkuttimia, miksi pistän itseni likoon, miksi haluan pistää omaisuuteen

kiinni tähän asiaan. Ne ovat asioita, jotka tulevat esiin silloin, kun halutaan toimia ja halutaan myöskin työllistää, halutaan kantaa vastuuta omasta ja perheen hyvinvoinnista.

³⁰ **Mauri Salo /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tähän yrittäjälämpiiriin vielä lyhyt kommentti. Nythän on juuri julkistettu tutkimus, jossa suomalaisen asenteita on mitattu suhteessa yrittäjyyteen. 10 prosenttia ilmoittaa kiinnostuksensa yrittäjyyteen. 20 prosenttia ilmoittaa, ettei koskaan pyri yrittäjäksi. Tästä varmaan voi johtaa osittain seuraavan päätelmän. Kun täällä Pääkaupunkiseudulla Kauniaisissa verotulot nykyisellään kasvavat, viime tilastojen mukaan viime vuonna ovat kasvaneet yli 30 prosenttia, ja vastaavasti 84 kuntaa maakunnissa on tehnyt negatiivisen tuloksen, niin siinä nähdään se, että ihmiset joutuvat ajattelemaan nykytilanteessa jo eri tavalla. Eliikä ihmiset valikoituvat pärjääviin ja ei-pärjääviin, ja silloin ovat kyllä olemassa ihanteet, mutta ne ihanteet saattavat olla niin korkealla, että niihin ei enää uskalleta pyrkiä, vaan otetaan sellainen tasainen passiivinen asenne. Silloin todella nämä tuloverotkin tässä ihmisten passiivisyyden tilanteessa edelleen kärjistyvät.

³¹ **Toimi Kankaanniemi /skl:** Arvoisa puhemies! Köyhyyskeskusteluun vielä pikkuisen. Se ei tietysti varsinaisesti ole verotuskysymys, koska ne köyhät, jotka esimerkiksi tässä sosiaali- ja terveystietomuksessa, jonka hallitus antoi vastikään eduskunnalle, luokitellulla tavalla eivät tietystikään ole verotuksen piirissä. He ovat niin köyhiä, ettei ole, mistä verottaa. Tässä mittaustapa on sama kuin Euroopan unionissa. Tämän teoksen mukaan vuoden 94 jälkeen eli Lipposen ensimmäisen ja toisen hallituksen aikana köyhien määrä on kasvanut 80 000 hengellä eli 200 000 henkeen. Tässä sanotaan, että pääsyyinä köyhyysasteen nousuun on sosiaaliturvan uudelleen jakavan vaikutuksen pieneneminen. Eli tietysti sosiaalipolitiikka, sosiaaliturvan leikkaukset ovat olleet niin rajuja, että ne ovat pudottaneet ihmisiä köyhyyteen tämmöisellä vauhdilla. Tällä vauhdilla kun edetään, Lipposen toisen hallituksen lopputulos on se, että yli kaksinkertaistunut on kahdeksan vuoden aikana köyhien määrä Euroopan unionin mittareiden mukaan lasketuna. Verotuksella ei tätä ongelmaa voida korja-

ta, mutta verotuksella voidaan kannustaa ihmisiä töihin, ja siinä suhteessa tarvitaan näitä matalapalkkaisiin kohdistettuja veronkevennyksiä, jotta työn tekeminen ja työn teettäminen tulee kannattavaksi.

³² **Kimmo Kiljunen /sd:** Arvoisa puhemies! Tähän keskusteluun omalta puoleltani vihoviimeinen huomio. Ed. Kantalainen pohdiskeli yrittäjyyttä ja yrittäjyydelle luotavia edellytyksiä ja pohdiskeli, miksi yrittäjä panee itsensä likoon. Hän korosti nimenomaan taloudellisia kannustimia tässä suhteessa, ja kukaan ei kiistä sitä, että yrittäjätoiminnan pohjana on myöskin taloudellisen tuloksen aikaansaaminen ja siihen liittyvät hyödyt. Mutta ehdottomasti, myös ed. Kantalainen varmaan voi yhtyä siihen, että nämä taloudelliset kannustimet eivät ole ainoa seikka, minkä vuoksi yrittäjätoimintaa kannattaa ylläpitää, minkä takia ylipäätään yrittäjät sitoutuvat, vaan vähintään yhtä olennaista on se, että yrittäjä pystyy luomaan, toimimaan innovatiivisesti, tuottamaan uutta, voi olla ikään kuin yhteiskunnassa aktiivisena jäsenenä omalta puoleltaan. Nämä tekijät ovat sen kaltaisia, että jotta meillä olisi vahvaa yrittäjätoimintaa suomalaisessa yhteiskunnassa, tarvitaan vahvaa koulutusta ja tarvitaan siinä mielessä vahvaa hyvinvoinnin perusrakennetta, että nousee esiin näitä luovia kansalaisia, jotka myös osallistuvat yrittäjätoimintaan. Sen takia nämä kulkevat käsi kädessä: vahva hyvinvointia tuottava julkinen sektori ja yksityisyritysläisyyden varaan perustuva yksityinen sektori.

³³ **Kari Kantalainen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Ihan vihoviimeiseksi lopuksi ed. Kiljulle se, että ei tästä ole monta kuukautta, kun julkaistiin tämä Gem-tutkimus, jossa käsiteltiin globaalisti sitä asiaa, millä eväillä ihmiset haluavat lähteä yrittäjiksi ja haluavat kantaa vastuuta. Siellä todettiin, että Suomi on hännänhuippuna näissä asioissa. Näiden selvitysten pohjalta, joita kauppa- ja teollisuusministeriö tänä päivänä päivittää, voitiin todeta, että Pohjoismaissa ongelmana on aivan erityisesti se, että yrittäminen ei mahdollista taloudellista vaurastumista. Tämä on päätelty sen tutkimuksen pohjalta. Kun olen arvostanut ed. Kiljusen näkemystä, koska hän on asiantuntija ja tutkija, uskon, että hän myöskin ymmärtää toisten tutkijoiden näkemykset tässä suhteessa.

Yleiskeskustelu päättyy.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

3) Hallituksen esitys laeiksi vähittäiskaupan aukioloajoista ja elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 23 kohdan kumoamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 49/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan, jolle työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu jatkuu:

¹ Ulkomaankauppa- ja ministeri Kimmo Sasi: Arvoisa puhemies! Valitettavasti eilen minulla ei ollut tilaisuutta osallistua keskusteluun, koska olin Tatarstanissa kauppavaltuuskunnan matkalla. Mutta varsinainen keskustelu varmaan käydään tänään ja pyrin osallistumaan tähän niin aktiivisesti kuin suinkin mahdollista.

Arvoisa puhemies! Kauppojen aukioloajat ovat laajentuneet asteittain, viimeksi vuonna 97. Hallitusohjelman mukaan hallitus selvittää voimassa olevien aukiolosäännösten vaikutuksia kuluttajien etuihin, kaupan rakenteeseen ja kaupan henkilöstön asemaan.

Viime vuosina on tehty selvitykset aukiolo- ja mahdollisuuksien käytöstä ja kokemuksista päivittäistavarakaupassa ja erikoistavarakaupassa. Myös kaupan henkilöstön mielipiteet aukioloajoista on selvitetty sekä laadittu yhteenveto 90-luvulla tehdyistä kaupan aukioloa koskevista tutkimuksista. Toisin kuin vuonna 96, hallitus ei nyt esitä aukioloajan laajamittaista vapauttamista. Kyse on nyt maltillisesta muutoksesta, joka pitkälti rakentuu jo olemassa olevalle pohjalle. Rajallisesta sunnuntaiaukioloa kesäkausia sekä joulukuussa että viitenä muuna sunnuntaina on vuodesta 97 alkaen saatu kokemuksia. Myös kioskin määrittelyn muuttaminen vuonna 97 käsittelemään myyntipinta-alaltaan enintään 100 neliömetrin pienkaupat on kartuttanut tietoja aukioloaikojen vaikutuksista.

Kokemukset viittaavat nyt siihen, että on mahdollista monesta syystä laajentaa aukiolomahdollisuuksia. Kuluttajien ostokäyttäytyminen on muuttunut viime vuosina merkittävästi. Kuluttajat asioivat erityisesti päivittäistavarakaupassa yhä useammin epäsäännöllisiin aikoihin. Kasvavalle osalle kuluttajista korostuu yhä enemmän aukioloaikojen joustavuus. Väestöstä 48 prosenttia pitää sunnuntaiaukioloa erittäin tarpeellisena tai melko tarpeellisena. Selvä valtaosa kuluttajista katsoo, että kauppojen tulisi itse saada päättää aukioloajoistaan. Myös kauppa on verraten vilkkaasti hyödyntänyt mahdollisuuksiaan sunnuntaiaukioloon. Tavaratalot ja hypermarketit ovat olleet avoinna lähes sataprosenttisesti, supermarketista on ollut avoinna 75 prosenttia ja lähikaupoista puolet.

Kaupan työntekijät suhtautuvat edelleen valtaosaltaan kielteisesti sunnuntaityöskentelyyn. Sunnuntaiaukiolo on kuitenkin viime vuosina voitu suhteellisen vaivattomasti järjestää. Järjestelyjä on helpottanut se, että sunnuntaina tai pyhäpäivänä säännöllisestä työstä on suoritettava sadalla prosentilla korotettu palkka.

Aukiolokysymys liittyy läheisesti koko vähittäiskaupan rakenteeseen. Viime vuosikymmeninä nimenomaan lähikauppojen jatkuvasti supistuva markkinaosuus on ollut todellinen ongelma. Lähikauppojen kannattavuus on ollut heikko, ja siitä on seurannut voimakas poistuma markkinoilta. Kauppakuolema on koko maassa vähentänyt kauppapalvelujen saatavuutta ja siten heikentänyt yhtä kaikkien kansalaisten kannalta keskeistä peruspalvelua. (Ed. Hellberg: Se johtuu supermarketista!) Lähikaupat eivät ole kyenneet menestyksellisesti kilpailemaan kioskien ja huoltamoiden kanssa, siis kioskien ja huoltamoiden kanssa. Kioskien ja huoltamoiden ehkä tärkeimpänä kilpailuetuna ovat olleet juuri vapaat aukioloajat. Lähikauppojen eli pienten ja isojen valintamyymälöiden markkinaosuus on vuodesta 92 vuoteen 99 laskenut 32 prosentista 20 prosenttiin. Sallimalla lähikaupoille sunnuntaiaukiolo voitaisiin parantaa niiden kilpailuasemaa ja samalla hidastaa kehitystä kohti kaupan keskittymistä suurmyymälöihin.

Myös aukioloaikoihin pätee vanha lause, että kauppa on kuluttajaa varten. Aivan ilmeisesti on olemassa todellinen tarve käyttää kaupan palveluja myös muina aikoina kuin arkisin. Kesäkausiensa sunnuntaiaukiolot ovat sen jo varsin selvästi osoittaneet. Noin 80 prosenttia kuluttajista

on käynyt sunnuntaisin kesällä kaupassa. Samaa osoittaa myös kioskikaupan osuuden kasvaminen.

On puhuttu paljon siitä, että aukioloaikaarajoitusten lieventäminen merkitsisi ratkaisevaa muutosta elämäntavoissamme, arjen ja pyhän välisen vaihtelun häviämistä. Kokemukset eivät välttämättä tue tällaista väitettä. Kyllä perheet edelleenkin painottavat sunnuntaisin pääosin muita arvoja kuin kaupassa käyntiä. Sunnuntaimyynnin osuus on 3—4 prosenttia koko viikon myynnistä. Kokemukset Ruotsista, jossa aukioloajat vapautettiin kokonaan jo vuonna 72, ovat saman suuntaisia. Perheiden viikkorytmi on pysynyt suunnilleen samana, vaikka tarvittaessa voidaan-kin asioida sunnuntaisin kaupassa.

Sunnuntaimyynnin maltillista sallimista ei siten mitenkään voi tulkita osoitukseksi elämenomme ylellisestä kaupallistumisesta. Yleensäkin meidän tulisi luottaa siihen, että kansalliset pystyvät itse parhaiten järjestämään työn ja levon tasapainoisen vuorottelun. Kauppojen aukiolon kieltäminen lakiteitse ei ole oikea keino tämän sinänsä hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi.

Esitys sisältää seuraavia keskeisiä muutoksia nykytilanteeseen: Ensinnäkin lähikauppojen aseman parantamiseen tähtäävä muutosehdotus on sunnuntaimyynnin salliminen kaikkina kuukausina myyntipinta-alaltaan enintään 400 neliömetrin kokoisille päivittäistavarakaupan myymälöille eli kaupan luokituksen mukaan pienille ja isoille valintamyymälöille. Myyntipinta-ala määritellään vakinaisessa liiketoimintakäytössä olevan pinta-alan mukaan. Siten myymälästä ei voitaisi rajata pienempää aluetta sunnuntaimyntiä varten tai esimerkiksi tavaratalon elintarvikeosastoa pitää avoinna. Tätä asiaa on hyvin huolellisesti valmisteltu, jotta tämä selvästi estetään.

Lähikaupat ovat menettäneet markkinaosuuttaan sekä kioski- että huoltamokaupalle kuin myös marketeille. Kauppapalvelujen saatavuuden kannalta lähikauppojen toiminnan turvaaminen on siksi tärkeää. Tällaisia taajamissa sijaitsevia kauppiaita on noin 1 600 ja niissä työskentelejiä noin 6 500. Aukioloaikojen lieventäminen koskee siis hyvin pientä osaa vähittäiskaupan noin 100 000 työntekijästä: 6 500—10 000:ta.

Toiseksi sunnuntaiaukiolo sallittaisiin touko- ja marraskuussa nykyisten kesä-, heinä- ja elokuun sekä joulukuun lisäksi. Muutos antaa kau-

palle mahdollisuuden pitkäjänteisempään suunnitteluun ja kuluttajille selkeään tiedon, milloin kaupat voisivat olla auki sunnuntaisin. Tällä hetkellä kauppa- ja teollisuusministeriö on voinut lisäksi määrätä viisi aukiolosunnuntaita. Tästä hankalaksi osoittautuneesta järjestelmästä, jota kaikki osapuolet, kaikki tahot, ovat voimakkaasti kritisoineet, luovuttaisiin. Kun otetaan huomioon toukokuussa sattuvat juhlapyhät, muun muassa äitienpäivä, jolloin aukiolo on kielletty, esitys lisää sunnuntaiaukioloa hyvin marginaalisesti. Kyse on noin puolestatoista sunnuntaista.

Kolmanneksi autokaupan ja huonekalukaupan jättäminen soveltamisen ulkopuolelle on yhdenmukainen nykyisen käytännön tilanteen kanssa. Auto- ja huonekalukaupat järjestävät yleisesti sunnuntainäyttelyitä. Näiden yhteydessä ei voi tapahtua myyntiä, vaan kaupat tehdään aukioloaikoina, yleensä seuraavana aamuna. Esityksellä sallitaan tarvittaessa kaupanteko järjestettävien näyttelyiden yhteydessä. Muutos palvelisi ennen muuta perheiden ja kuluttajien etuja. Auto- ja huonekaluhankinnoissa sunnuntai on useimmiten käytännössä soveliaain kauppapäivä.

Esityksellä on myöskin pyritty hyvin huolellisesti arvioimaan työntekijöiden tarpeet ja tulemaan niitä vastaan niin pitkälle kuin suinkin mahdollista.

Työntekijöiden tarpeista lähtien on päädytty esittämään kauppojen sulkemista uudenvuodenaattona ja vapunaattona kello 18 sekä liikkeiden pitämistä suljettuina äitienpäivänä. Myös poikkeuslupien myöntämisperusteita selkeytetään. Tältä osin ei ole tarkoitus muuttaa nykyistä käytäntöä. Pykälään ja perusteluihin on pääosin kirjattu nykyinen täsmennettyinä.

Tarpeelliset kioskikauppaa ja huoltoasemalla tapahtuvaa myyntiä koskevat säännöt ehdotetaan otettavaksi lakiin vähittäiskaupan aukioloista. Säännöksellä ei ole tarkoitus paria korjausta lukuun ottamatta muuttaa nykyistä oikeustilaa.

Laki koskee vähittäiskauppojen aukioloa. Parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloista ei enää säädettäisi. Tämä sektori on ainoa palveluala, joka on kuulunut aukiolorajoitusten piiriin. Toivon, että talousvaliokunta ja työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta hyvin huolellisesti paneutuvat esitykseen, arvioivat ja punnitsevat sitä, että asia voitaisiin mahdollisimman pikaisesti käsitellä, jotta muutokset voitaisiin saada melko pian voimaan.

2 Päivi Räsänen /skl (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmettelen kokoomusministerin ja muidenkin kokoomuslaisten yksipuolista ja kapeaa näkökulmaa tähän aiheeseen. Johtotähtenä on kuluttajien yksilönvapauden lisääminen muista arvoista piittaamatta.

Täytyy muistaa, että kuluttajien vapauden lisääminen merkitsee kuitenkin samalla vähittäiskaupan työntekijöiden oikeuksien heikentämistä eli naisvaltainen ala joutuisi luopumaan monista sunnuntaivapaapäivistään, jotka työntekijät muutoin voisivat viettää perheidensä kanssa. Samalla monet yrittäjät joutuisivat myös luopumaan pyhäpäivistään. Käytännössä liikeaikalain laajentaminen ja varsinkin täydellinen vapauttaminen merkitsee monen pienyrittäjän kohdalla valinnanvapautta konkurssin tai seitsenpäiväisen työviikon välillä.

Ministeri Sasihan on julkisuudessa esittänyt toiveita liikeaikalain täydellisestä vapauttamisesta, mistä eräs malli lieenee ed. Pihan aloite, jossa muun muassa äitienpäivät, joulunpyhät, jouluaatto, kaikki ovat täysin vapaita kaupankäynnille.

3 Jukka Vihriälä /kesk (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri Sasi perusteli nyt käsittelyssä olevaa lakiesitystä, mutta mielestäni oli yllättävää, että ministeri Sasi jätti mainitsematta, miten Suomen Yrittäjät ovat suhtautuneet lakiehdotukseen. Tässä on kyllä varmasti kuultu asian tuntijoina tukkukauppaa ja päivittäistavarauppaa, mutta nimenomaan Suomen Yrittäjien mielipidettä ei mainittu. Oman tietoni mukaan Yrittäjät vastustavat tämän suuntaista lakiesitystä, ja on helppo yhtyä myöskin siihen, mitä ed. Räsänen toi esille, että kyllähän tämä lainsäädäntö askel askeleelta muuttaa monta asiaa ja sanoisin arvomaailmaa suomalaisessa yhteiskunnassa hyvin merkittävästi.

Mielestäni kolmen vuoden aikana ei ole tapahtunut mitään niin ihmeellistä, että olisi tälle lainsäädännölle tällä hetkellä tarve.

4 Klaus Hellberg /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viittaan myös Suomen Yrittäjien antamaan tietoon siitä, että kun huoltamoiden myynti on noin 7–8 prosenttia tällä hetkellä, niin elintarvikkeiden myynnin osuus kokonaiskulutuksesta ilman olutta ja tupakkaa on ainoastaan 1,4 prosenttia. Sillä ei ole mitään vaikutusta siihen, että valintamyymälät ovat vaikeuk-

sisia, vaan ne ovat vaikeuksissa nimenomaan sen takia, että suuret hyper- ja supermarketit ovat vieneet niiltä asiakkaita.

5 Toimi Kankaanniemi /skl (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun tätä samaa asiaa käsiteltiin kaksi kolme vuotta sitten, silloin esitys perustui Lipposen I hallituksen muistaakseni 52-kohtaiseen työllisyysohjelmaan ja perusteena oli se, että tällä muutoksella saadaan runsaasti uusia työpaikkoja.

Nyt käsittelyssä olevaa hallituksen esitystä ei ole perusteltu työllisyydellä eikä myöskään ministeri Sasi maininnut työllisyyttä lainkaan. Kysynkin:

Onko työllisyysasia tarkoituksella unohdettu vai onko todella niin, kuten liikealan ammattiliitonkin tutkimuksessa on selvinnyt, että vain osa-aikaisten ja pätkätoiden määrä on lisääntynyt ja ihmisten epävarmuus kasvanut taannoin tehdyn uudistuksen myötä? Työllisyysperuste on tärkeä, mutta tällä uudistuksella ei ilmeisesti saada uusia työpaikkoja. Saadaan markka pyörimään yhä laajemmin, mutta uudet markat eivät tule työpaikkoja luomaan.

6 Jyrki Katainen /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täällä tuotiin esiin, että kokoomus ja ministeri Sasi käsittelevät jotenkin yksipuolisesti tätä asiaa. Minusta on yksipuolista käsitellä se, jos ajatellaan, että perheillä on oikeus ainoastaan sunnuntaivapaapäivään. Kyllä minusta perheenjäsenillä on oikeus valita, milloin he ovat yhdessä ja minkälaista vapaa- ja laatu-aikaa he keskenään haluavat viettää.

Minusta tässä ovat oikeastaan vastakkain kirjolliset arvot, joita sinänsä arvoina kunnioitan, ja toisaalta työmarkkina-arvot ja ehkä kuluttajan vapauden arvot. Minusta yksilön kuuluu saada valita, milloin hän käy kaupassa ja milloin viettää aikaa perheensä kanssa. Siinä mielessä tämä esitys on varsin hyvä ja maltillinen.

7 Mauri Salo /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Sasi puheenvuorossaan kertoi Ruotsin tilanteesta. Lain perusteluissa Saksan tilanteesta ei ole mitään mainintaa. Ministeri varmaan tietää Saksan tilanteen ja voisi kertoa sen koko eduskunnalle, jos niin haluaa.

On tosiasia, että lähikauppaverkko meillä Suomessa on ongelmissa. Pienet myymälät, joihin jo 400-neliöiset myymälät luokitellaan, on ongelmallinen ryhmä, mutta on mietittävä kokonaisuutena, kuten täällä ed. Hellberg totesi, että hypermarketit ovat osaltaan aikaansaaneet sen. Jos nyt jatkossakin rakennetaan hypermarketteja samassa tahdissa kuin tähän asti, nyt esillä oleva ratkaisu ei suinkaan pelasta vähittäiskauppapalvelujen saatavuutta kaupunkien keskustoissa, vaan nämä myymälät yksinkertaisesti kuolevat.

8 Petri Salo /kok (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kiitän ministeriä siitä, että hän on yöllä näin myöhään täällä ja antaa vielä selvitystä tässä asiassa, joka eilen jäi valitettavasti kesken. Esititte näkemyksen siitä, että nykyinen lainsäädäntö on johtanut siihen, että markkinaosuus on lisääntynyt nimenomaan hyper- ja supermarketissa sekä myöskin huoltamokaupoissa. Miten arvellette ja onko tutkimuksia tehty muista maista tai vastaavista, vaikuttaako tämä lainsäädäntö, jos sitä nyt korjataan, siten, että pienien kauppojen suhteellinen kilpailukyky parani suhteessa hyper- ja supermarketteihin, koska tätä pidetään erittäin valitettavana?

9 Unto Valpas /vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos tämä esitys on marginaalinen ja maltillinen, niin kuin ministeri sanoi, miksi se sitten on ollenkaan tarpeellinen? Olisiko pärjätty ilmankin tätä esitystä, varsinkin kun vastustusta tuntuu tulevan monelta eri suunnalta, yrittäjien ja työntekijöitten taholta? Voisiko arvoisa ministeri kertoa lyhyesti, kuka tätä marginaalista muutosta haluaa ja tarvitsee. Tuntuu, että eikö meillä olisi täällä tarpeellisempaakin tekemistä kuin käydä läpi tällaisia marginaalista asiaa.

10 Hannu Aho /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmetyttää vähän tuo tutkimus, että se olisi tuon suuntainen halukkuudesta aukioloaikojen pidentämiseksi, koska ainakin yrittäjien, joita on jututtanut, näkökanta on, että pienet pk-yrittäjät pienissä kaupoissa ajetaan täysin loppuun ilman minkäänlaisia vapaapäivämahdollisuuksia yrittäjän näkökannalta. Myöskin kaupassa työskentelevät henkilöt ovat aika paljon olleet yhteydessä, ja siellä tulee aivan taausti kyllä ongelmia monissakin asioissa, joten

tämä järjestely ei tunnu oikein terveeltä. Minä en usko kyllä, että näillä pyhäaukioloajoilla lisätään sitä kannattavuutta. Monesti kustannukset ovat suuremmat kuin tuotot monen kaupan kohdalla. Löytyy tietysti poikkeuksiaikin. Ei tämä sataprosenttinen näkemys varmaankaan voi olla tässäkään. Tämä esitys ei oikein tunnu rakentavalta, koska tässä tulee kyllä paljon sosiaalisiaakin ongelmia niin yrittäjille kuin työntekijöillekin.

11 Ulkomaankauppaministeri Kimmo Sasi: Arvoisa puhemies! Tässä tuli hyvin arvokkaita näkökohtia tähän keskusteluun ja pyrin niihin osittain vastaamaan.

Miksi hallituksen esitys annetaan? Se johtuu siitä, että nykyisin voimassa olevaa järjestelmää on arvosteltu aika voimakkaasti. Voimakkain kritiikki on kohdistunut sekä työntekijöiden että työnantajien ja kaupan puolelta nimenomaan näihin viimein kauppa- ja teollisuusministeriön määräämään sunnuntaihin siitä syystä, että niiden markkinointi on hankalaa, kuluttajat eivät välttämättä tiedä, koska liikkeet ovat auki, ja niistä ehdottomasti halutaan päästä joka tapauksessa eroon.

Työntekijäpuoli on esittänyt myöskin konkreettisia ehdotuksia. Kaksoispyhä on kaupan työntekijäliitolle erityisen tärkeä asia, ja tässä ehdotetaan, että kaksoispyhinä suuret liikkeet eivät olisi auki, eli käytännössä kaupan työntekijät eivät silloin joutuisi työskentelemään. Tämä on kaupan työntekijäliitolle erittäin tärkeä kysymys, ja myöskin kaupan sulkemisaika aattopäivinä. On haluttu, että työntekijäpuolen kaikkein suurimmat ongelmat pyritään ratkaisemaan myöskin tässä yhteydessä. Hallitusohjelmassa myöskin lähdetään siitä, että tehdään arvio vuonna 1997 tehdystä uudistuksesta ja sen pohjalta kehitetään järjestelmää. Ehdotushan on sinänsä varsin maltillinen, kun tosiaankin aukiolosunnuntaiden lukumäärä nousee puolelloista. Voi sanoa, että enemmänkin on kyse teknisestä tarkistuksesta kuin järjestelmän muutoksesta.

Sitten on kysytty, heikennetäänkö tässä esityksessä työntekijöiden oikeuksia. Mielestäni ei heikennetä. Tilannehan on se, että kenenkään ei ole käytännössä pakko työskennellä sunnuntaina tänä päivänä, ja tilanne on se, että työvoimaa on saatavissa. Kukaan tuskin voi esittää yhtäkään esimerkkiä, jossa työnantaja olisi määrännyt työnantajan direktioikeuden perusteella työntekijän työskentelemään sunnuntaina. Työntekijöi-

tä on tällä hetkellä hyvin sunnuntaisin saatavissa, mikä johtuu siitä, että palkkaa korotetaan sunnuntaityöstä 100 prosentilla. Tämä on se käytännön tilanne: työvoimaa saadaan, ei ole pakko työskennellä.

Tietysti tässä on kaupankin osalta jossain määrin sukupuolien välillä eroa. Alle 30-vuotiaista kaupan työntekijöistä 44 prosenttia haluaa tehdä työtä. Tietysti näissä tapauksissa usein on myöskin kyse siitä, että halutaan korkeampaa palkkaa, ja tietysti nuoret perheet tarvitsevat korkeampaa palkkaa ja sitä on mahdollista saada nimenomaan sunnuntaityöstä.

Täällä viitattiin Suomen Yrittäjien kantaan. Olen useaan otteeseen keskustellut toimitusjohtaja Järventauksen kanssa tästä kysymyksestä ja tiedän ne huolenaiheet, jotka Suomen Yrittäjissä on koettu. Kun tämä saatiin lopulliseen muotoon, siinä yhteydessä Suomen Yrittäjien hallitus päätti, että se ei ota kantaa puolesta eikä vastaan tähän hallituksen esitykseen. Suomen Yrittäjien jäsenliitoilla voi olla kyllä kannanottoja, ja Suomen Yrittäjien keskuudessa on hyvin erilaisia käsityksiä. Suomen Yrittäjien hallituksessakin on niitä, jotka kannattavat uudistusta, haluaisivat mennä pitemmälle, ja on niitä, jotka vastustavat. Tämä on se syy, minkä takia Suomen Yrittäjien hallitus ei ota asiaan kantaa. Mutta, niin kuin sanoin, jäsenliitoilla voi olla kannanottoja.

Sitten täällä myöskin kysyttiin, kuka on vienyt asiakkaat pienkaupoilta. Jos me katsomme näitä lukuja, lähikauppojen osuus oli vielä vuonna 78 yli 60 prosenttia koko kaupan volyymistä. Tänä päivänä se on 20 prosenttia, ja se on hyvin voimakas, johdonmukainen kehitys. Voidaan sanoa, että on toisaalta kioskit ja huoltoasemat, jotka ovat vieneet asiakkaita, mutta ne eivät ole varmasti merkittävin tekijä, vaan selvästi merkittävien tekijä ovat super- ja hypermarketit.

Tietysti nyt voidaan kysyä, mitä tälle kehitykselle pitäisi tehdä. On hyvin vaikea löytää muita keinoja, mutta uskon, että tällä on suhteellisen suuri merkitys. En usko, että pienliikkeet pitävät sunnuntaisin kovin montaa tuntia auki, mutta jokainen pienkauppias arvioi, mitkä ovat ne muuttamat tunnit sunnuntaina, jotka kauppaa kannattaa pitää auki, jolloin paikallinen super- tai hypermarket ei ole auki. Uskon, että se vaikuttaa siihen, että kuluttaja sunnuntaisin aika usein ohjautuu tähän lähikauppaan, oppii entistä paremmin käyttämään sen kaupan palveluja, ja sanon,

että usein kuluttaja tulee kauppiaan kanssa tutuksi. Tämä koskee varsinkin nuorta sukupolvea, joka on tottunut asioimaan hypermarketeissa. Kun tulee kauppiaan kanssa tutuksi, syntyy liikesuhde, ja uskon, että se olennaisesti vaikuttaa siihen, että saadaan jonkin verran volyymiä takaisin lähiliikkeisiin. En usko, että mitään radikaalia muutosta tässä tapahtuu. Se ei olisi realistista. Mutta jos saataisiin kehitys edes pysäytettyä, niin sillä olisi suuri arvo, koska pidän tärkeänä sitä, että meillä olisi kaupunkienkin keskustoissa vielä paikallisliikkeitä.

Sitten mitä tulee työllisyyteen, niin tässä ei ole tehty työllisyydestä mitään arviota. Se on aivan totta. Tältä osin voi sanoa, että olemme perustelujen osalta halunneet olla mahdollisimman rehellisiä. Mitä tulee kaupan työntekijämäärään, niin vuoden 97 uudistuksen jälkeen kaupan työntekijämäärä on jonkin verran lisääntynyt, mutta voidaan myös sanoa, että kaupan volyymi on lisääntynyt, myöskin talous on kasvanut. On täysin mahdotonta arvioida sitä, mistä työntekijämäärän lisääntyminen käytännössä johtuu. Siltä osin ei ole olemassa mitään objektiivista mittaria. Itse uskon, että sunnuntaiaukiolot lisäävät jonkin verran työntekijämäärää, mutta mitään objektiivisia todisteita tältä osin en voi esittää. Siitä syystä mitään tämän suuntaista ei myöskään perusteluihin ole haluttu laittaa.

Haluaisin myös viitata siihen, mitä tulee näihin aukioloaikoihin, että perheiden kannalta pitää ottaa huomioon se, että nyt kun meillä on korkeasuhdanne taloudessa, vuorotyö lisääntyy selvästi ja myöskin sunnuntaityö lisääntyy. Ei kaupassa, vaan muilla alueilla, ja se näkyy muun muassa päivähoitossa. Päivähoidon tarve kunnissa lisääntyy siitä syystä, että perheiden jäsenet joutuvat olemaan entistä enemmän viikonloppuisin työssä. Tietysti näille perheille myöskin kauppojen sunnuntaiaukiolo useissa tapauksissa saattaa olla suhteellisen tarpeen.

Mitä tulee Saksan tilanteeseen, niin Saksassahan muistaakseni noin puolitoista vuotta sitten uudistettiin liikeaikalakia siten, että siellä lisättiin liikeaikoja. Saksassahan periaatteessa kaupat eivät sunnuntaina ole auki, mutta aukioloaikoja myöhennettiin eli sielläkin on avattu aukioloaikoja jonkin verran. Tosin Saksassa liikkeet voivat olla sunnuntaisin auki, mutta silloin niiden pitää myydä niin sanottuja matkamuuksineita. Saksassahan oli tapaus, jossa Berliinin suurin tavaratalo pyrki merkitsemään kaikkiin

tuotteisiin "matkamuisto" ja pitämään tällä tavalla liikkeen auki. Sitten tuomioistuimien päätys siihen, että se ei ollut lain mukaisesti mahdollista. Saksassakin kehitys menee samaan suuntaan, huomattavasti hitaammin vain.

Mitä tulee kirkollisiin seikkoihin, niin nehan pyrittiin vuonna 97 ottamaan huomioon siinä, kun luovuttiin ajatuksesta, että liikkeet olisivat koko sunnuntain 7:stä 21:een asti auki. Nyt sunnuntai- aukiolo alkaa kello 12, eli kirkonmenojen jälkeen. Tietysti tällä tavalla pyritään pitämään näistä uskonnollisista arvoista tässä yhteydessä huolta.

Lopuksi haluan vielä todeta sen, että tietysti kuluttajille myös kustannustaso on tärkeä asia. Tänä päivänä, jos on viikonloppuisin vain kioski eikä ole muuta vaihtoehtoa, niin kioskien hinnat ovat suhteellisen korkeita. Ymmärrän kyllä, miksi kioskikauppiat vastustavat, he tietysti haluavat säilyttää korkean hintatason ja estää kuluttajilta halvempien tuotteitten ostamisen. Joten kuluttajalle tämä on myös tiettyssä suhteessa kustannuskysymys.

12 Matti Väistö /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Sasi perusteleo hyvin laajasti ja monin tavoin esitystä, jota minun mielestäni ei tässä muodossa tarvita lainkaan. En ymmärrä kuluttajan kannalta, mikä pakko on sunnuntaina välttämättä ylipääntänsä mennä kauppaan ostoksille. Ne voi tehdä lauantaina tai muina arkipäivinä.

Edelleen työllisyysnäkökohdat, joihin hallitus ei sinällään ole ottanut kantaa. Ei tällä ainakaan työllisyyttä mielestäni lisätä. Jos sitten ajatellaan maakuntien ja maaseudun näkökulmasta, mitä todennäköisimmin sieltäkin pienet liikkeet vähenevät, palvelut loittonevat, keskustan suuret marketit lisäävät asiakaskuntaa myös viikonloppujen osalta.

En minä oikein ymmärrä, mitä hyötyä tästä koko suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta voi oikeastaan olla. On käynyt ilmi, että ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on täynnä!

Puhuja: ... tavoitteena olisi lopullinen kaupan aukiolojen vapauttaminen.

13 Päivi Räsänen /skl (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ministeri Sasi viittasi kirkollisiin arvoihin ja kirkolliseen kritiikkiin, niin pääasia tässä keskustelussa ei todellakaan ole ollut kaupankäynnin päällekkäisyys jumalanpalveluksen aikana — sitä paitsi jumalanpalveluksia järjestetään muuhunkin aikaan kuin vain aamupäivisin — vaan nimenomaan esimerkiksi piispat ovat kritisoineet arjen ja pyhän eron häilyvyydestä ja viikkorytmin hämärtymistä. Se on paljon laajempi kysymys kuin pelkästään se, että jumalanpalveluksen aikana ei kaupankäyntiä järjestetä.

14 Seppo Lahtela /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Pidän aika arveluttavana ministerin heittoa siitä, että kioskikauppiat vastustavat tätä asiaa, pitävät hintatasoa korkeana ja tällä lailla vaikeuttavat kuluttajan edullisia hankintoja. En tiedä, mistä tällainen ajatusmaailma on syntynyt.

Kaiken kaikkiaan heittäisin tähän asiaan, että kyllä tämän valmistelun yhteydessä on kuultu vain tukkukaupan ja kiinteistönomistajien mielipiteitä, muut ovat jääneet huomiotta. Ettei jäisi sanomatta jo heti alkuunsa tässä asiassa, niin tämän niin sanotun pienkauppiain suoja, elämän laatu ja elämän laadun hallinta, ovat tulevaisuudessa selvästi heikommilla ja huonommissa asemissa, kuin tällä kertaa esimerkiksi karjatilallisen elämän laatu on olemassa, joka päivittäin aamuin ja illoin on kiinni. Kauppiaille ei jää sitä pientäkään lepoa ja rauhan aikaa tässä asiassa.

15 Ulkomaankauppaministeri Kimmo Sasi: Arvoisa puhemies! Kun täällä sanottiin, ettei oikein ymmärretä, minkä takia pitäisi päästä kauppaan sunnuntaisin, niin tietysti jokainen ihminen itse osaa omalta osaltaan päättää, haluaako hän mennä ja onko syytä mennä kauppaan. Tietysti voidaan kysyä, onko tarvetta sille, että eduskunta kieltää jotakin ihmistä, jos hän katsoo itsellään olevan perusteen mennä kauppaan. Miksi meidän pitäisi kieltää jotakuta menemästä kauppaan tai kieltää kauppiasta pitämästä liikettä auki?

Kun täällä puhuttiin siitä, että suurliikkeet ovat voimakkaasti uudistuksen kannalla, niin tosiaan on se, että suurliikkeet eivät ole uudistuksesta ihaistuneita. Nehan ovat hyvin voimakkaasti arvostelleet siitä, että neljän tunnin aukiolo säännöstä kaksoispyhänä luovutaan. Niiden kritiikki on tältä osin hyvin voimakasta. Eivät ne ole

myöskään tyytyväisiä siihen, että ne eivät saa pitää liikettään auki sunnuntaisin, kun lähikaupat voivat pitää oviaan auki. Oikeastaan voi sanoa, että kukaan ei ole ihan täysin tyytyväinen tähän, kaikilla on kritiikkiä. Mutta voidaan sanoa, että kunkin osapuolen parhaimpina pidetyt ja ymmärrettävimmät vaatimukset on pyritty ottamaan tähän esitykseen sisälle ja sillä tavalla kehittämään aukioloalainsäädäntöä.

Mitä kioskeihin tulee, kaikki selvitykset osoittavat, että kioskien hintataso on huomattavasti korkeampi kuin lähikauppojen, puhumattakaan markettien ja supermarketien hintatasosta. Tietysti tältä osin voi sanoa, että silloin, jos asiakkaat joutuvat asioimaan sunnuntaisin vain huoltoasemalla tai kioskissa, tietysti heidän kustannustasonsa on tältä osin korkeampi.

Sitten tietysti vielä yksi kysymys, kun täällä viitattiin maaseutuun, on se, että maaseudullaan kaupat voivat olla auki sunnuntaisin. Meillä on hyviä esimerkkejä siitä, minkälaisiin tilanteisiin tämä johtaa. Tuurissa on Suomen toiseksi suurin tavaratalo, vaikka se on hyvin etäällä, siitä syystä, että se voi pitää myöskin sunnuntaina ovet auki. Tietysti sinänsä minusta se on ihan hyvä, että tällaisiakin kauppaliikkeitä on olemassa. Mutta tietysti täytyy kysyä, minkä takia kansalaisia riippuen siitä, missä he asuvat, asuvatko maaseudulla vai kaupungissa, pitäisi kohdella eri tavalla. Tietysti voitaisiin ajatella, että kaikille kansalaisille pitäisi yhdenvertaisuuden nimessä saada yhdenmukaiset oikeudet eikä kansaa saisi tässä suhteessa jakaa kahtia.

16 Jukka Vihriälä /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Maaseudun palveluista ja ennen kaikkea kauppapalveluista: On aivan totta, mitä ministeri Sasi totesi, että maaseudulla kaupat ovat saaneet olla auki sunnuntaisin, mikä on tietysti hyvä asia. Minä toteaisin näin, että maaseudulla on aina kaupasta saanut tavaraa silloin, kun tarvetta on ollut. Näin on ollut kautta aikojen ja tulee varmasti olemaan. Mutta on aivan selvää, että jos taajamissa tulee olemaan sunnuntaina enemmän mahdollisuuksia kauppapalvelujen saantiin, varmasti tulee käymään niin, että silloin myöskin maaseudun asukkaat, jotka tänä päivänä liikkuvat entistä enemmän, tulevat hakemaan palveluja taajamista. Toisaalta myöskin kesäasukkaat ovat maaseutukauppiaille erittäin tärkeitä. Minä uskon, että monet huvila-asukkaat

sitten ottavat kaupungista lähtiessään tarvitseekin eivätkä osta niitä maaseudun kaupasta.

Mitä Tuurin kyläkauppaan tulee, siitä täytyy sanoa, että se on ihme. Niitä ei ole kuin yksi, Suomen suurin kyläkauppa, ja se sattuu olemaan Etelä-Pohjanmaalla.

17 Klaus Hellberg /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun täällä on kauppojen aukioloista puhuttu, olisin nostanut esiin nyt, kun ministeri vielä on paikalla, myöskin parturit ja kampaamot. Tässä on käynyt varsin ihmeellisesti. Nekin ovat tulleet vapaan sunnuntaiaukiolon esityksen piiriin. Muun muassa viime viikon Taloussanomissa oli artikkeli, että Suomen Hiusyrittäjät teetätti puolitoista vuotta sitten tutkimuksen, jossa selvitettiin asiakkaiden toivomuksia. Vain 6 prosenttia oli toivonut sunnuntaiaukioloja. Ilmeisesti tämä on jostain lähtenyt liikkeelle, jollei nyt sitten ihan vain kiusanteosta partureita ja kampaamoita kohtaan, niin siitä, että naiset sunnuntaisin aina silloin tällöin tarvitsevat juhlakampauksia. Miten voidaan yleensä perusteella, että tällaista harmia ja kiusantekoa nyt aiheutetaan partureille ja kampaamoille? Kun ne toimivat yleensä vain yhden tai kahden yrittäjän voimin, nekin joutuisivat nyt sitten aivan ehdoin tahdoin pitämään auki. Sanotaan, että tämä on vapaaehtoista, mutta ei se tässä kilpailutilanteessa ole.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Hellberg, minuutti on nyt valitettavasti pahasti ylitetty!

Puhuja: Anteeksi, rouva puhemies! Varsinaisen puheenvuoroni on jostain syystä pudonnut pois. Minä en kyllä ole missään vaiheessa painanut P-nappia.

Ensimmäinen varapuhemies: Ed. Hellberg, se selvitetään.

18 Jyrki Katainen /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Räsänen mainitsi pyhän ja arjen eron. Minusta on hyvin merkittävää, että perheet pystyvät ottamaan itselleen aikaa ja tekemään eron arjen ja pyhän välillä, mutta se ei välttämättä ole viikonpäiviin sidottu. Minusta tärkeintä on yhdessäolo. Jos jotkut paikat ovat pyhäisin auki, se ei tarkoita sitä, että samat työntekijät ovat joka sunnuntai töissä. Saman lo-

giikan mukaan meidän tulisi kieltää ravintoloiden aukiolo sunnuntaisin, koska voidaan sanoa, että mikä pakko ihmisten on ravintoloihin mennä sunnuntaina, koska koko viikko on aikaa mennä ravintoloihin. Samaten elokuvateatterit: koko viikko on aikaa mennä elokuvateatteriin, lätkämatseista puhumattakaan.

Samoin kuin ed. Väistö totesi, että mikä on pakko mennä kauppaan taajamissa, koska pystytään myös keskellä viikkoa käymään, voidaan kysyä, mikä pakko sitten haja-asutusalueilla on mennä pyhänä kauppaan, jos kerran se pystytään arkena hoitamaan. Minusta tässä ehkä hivenen ylireagoidaan vaikutuksiin. On erittäin hienoa, että puolustetaan perhearvoja. Niitä pitää puolustaa. Mutta ehkä hivenen ylireagoidaan. Minä ymmärrän sen, että ihmisillä on erilaisia tarpeita ja erilaisia elämäntilanteita, ja tämän takia tarvitaan valinnanvapautta.

¹⁹ **Kalevi Olin /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kataisen logiikka kyllä pätee tässä asiassa. Noin pitäisi ajatellakin. Ymmärrän ministeri Sasin tarmokkuuden tuoda tämä esitys sen takia, että hallitusohjelmassa sivun 12 kohdalla todetaan, että hallitus selvittää voimassa olevien aukiolosäännösten vaikutuksia kuluttajien etuihin, kaupan rakenteisiin ja kaupan henkilöstön asemaan. Mutta vaikka itse pääsen kauppaan arkipäivinä ja toivoisin asian niin olevan, tiedän, että tämä on matka markkinatalouden tiellä. Tulevaisuus on sitä, että kaupat tulevat olemaan ei vain päiväsaikaan auki, vaan tällä vuosikymmenellä, ehkä lähivuosikymmeninä ympäri vuorokauden, 24 tuntia, kuten tiedetään, että ne jo monissa maissa ovat. Tästä näkökulmasta asiaa voidaan tarkastella, pitääkin tarkastella.

²⁰ **Ulkomaankauppaministeri Kimmo Sasi** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lyhyesti: Mitä tulee siihen, että maaseudulta lähdetäisiin kaupunkiin sunnuntaisin, en pidä tätä pelkoa kovin aiheellisenä siitä syystä, koska super- ja hypermarketit eivät ole auki. Lähikauppaan tuskin tullaan, koska maaseudulla kuitenkin lähikauppa on auki ja tavaravalikoima näissä on suhteellisen identtinen. En pidä sitä realistisena pelkona, että maaseutu tällä tavalla menettäisi asiakkaita. Tietysti voi olla, että jotkut kaupunkilaiset, jotka menevät mökilleen, silloin saattaisivat lähtiessään asioida, mutta yleensä mökille

kyllä mennään ennen sunnuntaita kello 12:ta, joten en usko, että silläkään on kovin suurta markkinavaikutusta.

Mitä tulee partureihin ja kampaamoihin, oikeastaan varsinainen syy on se, että minkään muun palvelun osalta ei ole liikkeitten aukioloa millään tavalla rajoitettu. On katsottu, että kaikkia palveluita pitäisi kohdella yhdenmukaisesti, ja siitä syystä annetaan mahdollisuus pitää auki parturi- ja kampaamoliikkeitä myöskin sunnuntaisin. Tietysti ei ole mitään pakkoa. Uskon, että käytäntö on se, että parturi- ja kampaamoliikkeet eivät ole auki sunnuntaisin, paitsi ehkä joinakin erityisinä sunnuntaina, esimerkiksi itsenäisyyspäivän aattona, jos aatto on sunnuntai, tai ehkä itsenäisyyspäivänäkin. Monet meistä tietävät, että alalla toimitaan tällä hetkellä luvottomasti ja rikotaan näitä säännöksiä tietyissä erityistilanteissa. Mutta tietysti voi sanoa, että tämä nyt ei ole mikään kovin suuri kysymys kaiken kaikkiaan.

Sitten haluaisin myöskin todeta sen, että lähtökohtani on se, että kun tämä asia nyt on toivottavasti myönteisesti eduskunnassa käsitelty ja toivottavasti tämän kevään aikana, tämän hallituksen aikana ei enää tuoda mitään uutta esitystä kauppojen aukiolosta, vaan tällä pyrittäisiin nyt pärjäämään tämä hallituskausi eteenpäin. Valtioneuvostossa hyväksyttiin ponsi siitä, että kolmen vuoden kuluttua arvioidaan tämän vaikutus suomalaisen elämänmuotoon, ja sen jälkeen seuraava hallitus saa harkita, mitä se tässä asiassa mahdollisesti haluaa tehdä.

²¹ **Pertti Turtiainen /vas**: Arvoisa rouva puhemies! Ajattelin jo kuunnellessani, käykö niin kuin eilenkin, että puheenvuoro siirtyy, siirtyy seuraavan vuorokauden puolelle, kunnes joku edustaja keksii esittää asian jättämistä pöydälle seuraavaan täysistuntoon, niin kuin ed. Kankaanieni tänä aamuna aikaisin esitti.

Eilen käytiin mielestäni varsin hyvää ja, sanotaan, sisällöltään merkityksellistä keskustelua. Erityisesti ed. Gustafsson kiinnitti huomiota mielestäni sellaisiin asioihin, jotka ovat erittäin oleellisia ja jotka pitää huomioida lakiehdotukseen liittyvässä keskustelussa. Eli onko tarkoitus se, että edetään eduskunnan päätöksillä vahvaan, voimakkaaseen markkinaehtoiseen ostoskulttuuriin tässä maassa ja näillä päätöksillä luodaan sellainen tilanne, että kaikki mahdollinen vapaa-aika käytetään liikekeskuksissa ja marketeissa shoppaillen ja käyttäen kaiken mahdollisen per-

heen taloudellisen liikkumavaran näihin kauppoihin? Onko tämä tuleva Suomi-kuva, sitä kysyisinkin.

Kuten on tullut esiin, hallitusohjelmassa todettiin, että hallitus selvittää voimassa olevien aukiolosäännösten vaikutuksia kuluttajien etuihin, kaupan rakenteeseen ja kaupan henkilöstön asemaan. Selvitykset, joita oli muistaakseni viisi kappaletta, osaltaan tuovat esiin sen, että ehdotettu aukioloajan laajentaminen ei ole mielestäni kovinkaan perusteltua. Selvitykset viittaavat osittain tietynlaiseen tarkoitushakuisuuteen ja siihen, että tarvetta aukiolon laajentamiseen aivan selkeästi tulee kauppojen keskusliikkeiden ja suurten tavaratalojen suunnalta. Sen sijaan aukioloaika, niin kuin on tullut esiin, vastustavat hyvin voimakkaasti kauppiaat, erikoisliikkeet ja myyjien selkeä enemmistö sekä toivottavasti eduskunnan enemmistö.

Sunnuntaiaukioloaikojen lisäämistä on perusteltu muun muassa tarpeella lisätä palvelua. Kuitenkaan ei ole selvitetty, mitä ihmiset ostaisivat taajama-alueella päivittäistavarakaupoista sunnuntaisin. Ei ole selvitetty edes sitä, mitä ihmiset ovat ostaneet niistä haja-asutusalueiden päivittäistavarakaupoista, jotka ovat olleet auki sunnuntaisin useiden vuosien ajan.

Ne selvitykset, mitä on tehty sunnuntaiaukioloaikojen lisäämisestä, voidaan tulkita eri tavoin. Missään niistä eivät haastateltavat ole esittäneet selkeätä tarvetta sunnuntaiaukioloaikojen lisäämiseen. Jos ostokset olisivat päivittäistavarakaupoista sunnuntaisin samat kuin kioskikaupassa eli pääasiassa keskiolut, muut alkoholijuomat, makeiset ja tupakka, siirtyisivätkö kuluttajat edes tekemään nämä ostoksensa päivittäistavarakauppoihin? Tarvitaanko silloin palvelun lisäämiseksi edellä mainittujen kauppojen sunnuntaiaukioloa, jos nämä ostokset voi jo nyt tehdä kioskeista tai huoltoasemilta?

Kioskien ja huoltoasemien osuus päivittäistavarakauppojen kokonaismyynnistä on noin 7–8 prosenttia. Kioskiasiakas ostaa selvitysten mukaan hetkelliseen ja henkilökohtaiseen tarpeeseen. Kioskiasiakas ostaa suhteellisen paljon tupakkaa ja suhteellisen vähän elintarvikkeita. Kioskimyyntin rakenne, 2,7 miljardia markkaa, on jyrkästi erilainen kuin päivittäistavarakaupassa yleensä, mitä selvityksissä ei kovin tarkkaan ole analysoitu.

Kauppojen aukioloaikojen laajentamiseen liittyen ei ole esiintynyt kuluttajien joukkoliikettä

missään Suomen kolkassa. Asiakkaat eivät ole nousseet barrikadeille aukioloaikojen vapauttamiseksi, sillä valtaosa kuluttajista on tyytyväisiä nykytilaan.

Aukiolon laajentaminen ei ole lainkaan yhteiskunnan kokonaisuutta ajatellen järkevää eikä perusteltua eikä maltillista, niin kuin ministeri Sasi väittää. On puhuttu työllistävistä vaikutuksista. Työpaikkojen määrä on saattanut lisääntyä, mutta kokonaistyötuntimäärä on marginaalisesti lisääntynyt ja tapahtuu suurelta osin pätkätoiden ja osa-aikaisuuden muodossa, mikä taas osaltaan poistaa kokonaistyöaikaisten määrää aiheuttaen heille toimeentulo-ongelmia. Työajat muuttuvat varsin hankaliksi, joiltakin osin ilta- vuorossa jopa pelottaviksi ajatellen myyjien turvallisuutta.

Kauppiaat, jotka ovat perheyrittäjiä, menettävät kaikki mahdollisuudet henkilökohtaiseen vapaa-aikaan, vapaapäivien pitämiseen, sillä kaikki seitsemän päivää joudutaan keskittymään kaupan auki pitämiseen. Työntekijöiden lastenhoito tulee vaikeutumaan aukiolon laajentumisen myötä ja yksinhuoltajien mahdollisuus olla lasten kanssa viikonloppuisin vähenee kasaten ongelmia.

Mitä sitten tämä ehdotus yhteiskunnalle maksaa, se ei miltään osin ilmene hallituksen perusteluista eikä selvityksistä. Esimerkiksi mitkä ovat vaikutukset päivähoitoon, sillä päivähoito subjektiivisena oikeutena tulee tuomaan kunnille merkittäviäkin kustannuksia? Mitä se tulee vaikuttamaan vanhusten asemaan, kauppakuolemiin liittyen? Tuleeko sellainen tilanne, että kuntien pitää kuljettaa vanhuksia kauppoihin? Suuri kysymys on energian kulutus. Lisääntyykö se aukioloaikojen laajentuessa? On aivan varmaa, että tältäkin osin tulee lisää kustannuksia.

Entä palkkakustannukset? Ministeri Sasi viittasi siihen, että sunnuntaiaukiolo kiihottaa varsinkin nuoria tekemään sunnuntaina työtä korkeammalla palkalla, koska siitä maksetaan sadan prosentin sunnuntaikorotusta. Tähänkin liittyen kaupan työnantajapuolelta on esitetty jo jonkinlaisia ajatuksia, että sadan prosentin sunnuntai-korvaus muutettaisiin markkamääräiseksi. Aivan varmaa on, että silloin sadan prosentin suuruinen korotus tulee pieneneen, kun tietää työnantajapuolen politiikan näissä asioissa. Liikenteelliset ongelmat ja vaikutukset tulevat aivan varmasti lisääntymään osittain, ja myös se on yhteiskunnallinen kysymys.

Elikkä kokonaisuutena kustannukset tulevat olemaan varmaan suuremmat kuin ne hyödyt, mitä kauppojen aukioloajan laajentamisella saavutetaan. Hyödyn saavat ainoastaan keskusliikkeet ja suuret tavaratalot, mutta suurelta osin pienet kaupat ja ihmiset häviävät tässä kokonaisuudessa.

Lakiesitys aukioloajan laajentamiseksi ei mielestäni ole tarpeen, vaan tulee pitäytyä nykytilassa ja antaa kaupan työntekijöille ja kauppiaille normaali työrauhamahdollisuus ja mahdollisuus myös vapaa-aikaan. Ainoa mahdollisuus tarkastella tätä lakiehdotusta jollakin tapaa etenemisen mahdollisuuksien rajoissa on muuttaa esitetty 400 neliön raja 200:ksi, jolloin voidaan jonkin verran keskustella. Uskoisin, että liikealan työntekijät ovat valmiit keskustelemaan tällaisesta neliömäärän alentamisesta puoleen.

Ensimmäinen varapuhemies: Totean, että listalla on 18 pyydettyä puheenvuoroa tähän asiaan. Siitä syystä en myönnä vastauspuheenvuoroja.

22 Päivi Räsänen /skl: Arvoisa rouva puhemies! Käsiteltävä hallituksen esitys on mielestäni askel täysin väärään suuntaan, ei ehkä kovin suuri askel, mutta joka tapauksessa väärään suuntaan. Tämän suunnan ääripäässä hämmöttääkin ed. Pihan ja eräiden muiden kokoomuslaisten kansanedustajien aloitteen tavoite, että liikeaikalaki kumottaisiin täysin. Ymmärtääkseni tämä on ollut myös ministeri Sasin henkilökohtainen tavoite. Tällöin sunnuntai ja muut pyhät menettäisivät erityisasemansa kaupankäynnin suhteen arkipäivien joukossa. Itse asiassa ed. Pihan aloite tarkoittaisi sitä, että kaupankäynti olisi täysin vapaata niin jouluyönä kuin itsenäisyyspäivänä tai vapunpäivänä.

Lipposen hallituksen uusliberalistinen siipi niin tällä kaudella kuin edellisellä kaudella näyttää vähän kerrassaan onnistuvan siinä, missä Kiinan kommunistisen vallankumouksen alkuvaiheessa epäonnistuttiin. Nimittäin silloin myös pyrittiin eroon seitsemäpäiväisestä viikkorytmistä lopettamalla pyhäpäivien erityisasema, mutta tämä kokeilu aika pian lopetettiin, koska huomattiin, että taloudellinen tulos ja yhteiskunnan hyöty eivät parantuneet.

Olen jättänyt rinnakkaislakialoitteen, jossa ehdotetaan liikeaikalain muuttamista niin, että ny-

kyisistä vähittäiskaupan sunnuntaiaukioloista pääsääntöisesti luovuttaisiin kokonaan. Mielestäni nykyinen järjestelmä on varsin sekava eikä hallituksen esitys keinoitekoisine neliörajoineen lainkaan sitä selkiytä. Esimerkiksi mikä logiikka on siinä, että tiettyinä kuukausina kaupat ovat auki sunnuntaisin ja taas tiettyinä kuukausina eivät ole? Aloitteeni mukainen lainmuutos selkeyttäisi arjen ja pyhän rytmiä ja turvaisi vähittäiskaupan työntekijöille oikeuden viikkolepoon sunnuntaisin. Haluan myös muistuttaa, että tällainen 200—400 neliön suuruinen myymälä luokitellaan isoksi valintamyymäläksi, eikä kyse ole enää mistään pikkuputiikista.

Haluan, arvoisa puhemies, kommentoida myös eilen illalla käytyä keskustelua, koska silloin en siihen saanut mahdollisuutta.

Ed. Piha rinnasti sairaanhoitajan ja kaupan myyjän sunnuntaityön mielestäni epäjohtamuskaisesti. Jos haluamme turvata mahdollisimman monille perheille oikeuden yhteiseen pyhäpäivään, sunnuntailepoon, silloin pitäisi lähteä siitä periaatteesta, että sunnuntaille ei siirretä tarpeettomasti sellaista työtä, mikä ei ole välttämätöntä.

Kun ministeri Sasi nosti esiin kirkolliset arvot, haluan tätä aihepiiriä hieman tarkemmin vielä kommentoida. Kun katekismuksessa annetaan kolmannen käskyn eli tämän vanhimman työsuojelulain selitys, siellä todetaan, että pyhäpäivänä voidaan teettää sellaista työtä, jonka välttämätön tarve ja lähimmäisenrakkaus vaatii. Sairaanhoitajan, lääkärin tai poliisin työ on epäilemättä tällaista, mutta sen sijaan normaali kaupankäynti ei sitä ole. Välttämätön tarve ei sitä vaadi.

Viikkorytmiä on sanottu erääksi ihmiskunnan merkittävimmistä kulttuurisaavutuksista. Arjen ja pyhän rytmi muodostaa perustan yhteisön toiminnalle. Työ, perhe-elämä ja sosiaaliset suhteet rytmittyvät viikkorytmin mukaan. Minun mielestäni, toisin kuin kokoomuslaisten puheenvuoron käyttäjien mielestä, yhteiskunnan tehtävä nimena on asettaa rajoja kaupankäynnille ja etenkin silloin, kun se tapahtuu työntekijöiden suojaksi.

Arvoisa rouva puhemies! Todellakin yhteiskunnan järjestyksen kannalta on mielekästä se, että kansalaisten lepopäivät eivät osu mihin tahansa viikonpäivään vaan että niin perheen päivähoitoikäisillä, koululaisilla kuin vanhemmillakin on pääsääntöisesti sama lepopäivä silloin, kun se on mahdollista. Toki henkilökohtaisesti olen joutunut niin oman lääkärin ammattini kuin

mieheni kautta, joka on pappi ammatiltaan, kokenut sen, että sunnuntait eivät ole todellakaan aina olleet perheen yhteisiä lepopäiviä. Mutta en haluaisi laajentaa tätä ongelmaa tarpeettomasti kaupan myyjille.

Ed. Kataisen ajatus siitä, että perheet voivat viettää pyhänsä ja lepopäivänsä minä viikonpäivänä tahansa, on tosielämälle vieras. Ainakaan siinä tapauksessa, kun perheessä on kouluikäisiä lapsia, eivät lapset saa vapaata koulusta tiistaina silloin, kun myyjä-äidillä on lepopäivämahdollisuus. Mitä enemmän työtä siirretään sunnuntaille, sitä vähemmän perheille tarjoutuu mahdollisuuksia yhteisen vapaapäivän viettoon. Mielestäni meidän eduskuntana on velvollisuus vaalia sitä periaatetta, että yhteiskunnassamme säilyisi tämä yksi yhteisesti sovittu viikoittainen lepopäivä.

23 Marjukka Karttunen-Raisio /kok: Arvoisa rouva puhemies! Kun keskustelua kauppojen aukioloaikalaista on käyty nyt kaksi iltaa, keskustelun taso on hyvin pitkän aikaa ollut suunnilleen sillä tasolla, että on puhuttu tunteista, siitä miltä tuntuu, eikä faktoista. Toisaalta on hirveän hauskaa huomata, että täälläkin joskus tuetaan yrittäjää. Täällä on koettu valtavaa huolta yrittäjän puolesta, mikä on sinänsä positiivista. Mutta valtava kuhu näinkin pienestä asiasta, nimittäin tämä esityshän on hyvin maltillinen. Puhutaan muutaman sunnuntaipäivän lisäyksestä toukuusta elokuuhun ja marraskuusta joulukuuhun. Esitys siitä, että kaupat, jotka ovat alle 400 neliötä, saisivat olla ympäri vuoden auki, nimenomaan antaa pienyrittäjälle mahdollisuuksia hänen niin halutessaan kilpailla hypermarketteja sekä R-kioskiketjun tyyppisiä kioskiketjuja vastaan ja monikansallisia huoltoasemaketjuja vastaan, jotka saavat myydä leipää ja maitoa ympäri vuorokauden niin kuin haluavat samaan aikaan, kun oikea leipä- ja maitokauppias joutuu nukkumaan kotona.

Tämä on yrittäjälle mahdollisuus yrittää eikä rasite. On aika huvittavaa, että täällä nekin ihmiset, jotka eivät ole olleet yrittäjinä, valtavasti puhuvat yrittäjän puolesta. En usko siihen väitteeseen, ettei löydy työntekijöitä. Varmasti löytyy työntekijöitä. Joillakin työpaikoilla suorastaan taistellaan siitä, kuka saa tehdä sunnuntaina töitä, koska siitä saa sataprosenttisen korvauksen kaupan alalla. Varmasti opiskelijat tekevät mielellään näitä sunnuntaitöitä. Kun on kartoitettu

työntekijöiltä, ketkä tällä hetkellä suostuvat sunnuntaityötä tekemään, 40 prosenttia työntekijöistä on sitä mieltä, että sunnuntaityö on ok, kun siitä saa työehtosopimuksen mukaisen rahakorvauksen. Ei ole mitenkään tavatonta, että sunnuntaina tehdään töitä. Ei pidä unohtaa, että tällä hetkellä kolmasosa työssäkävivistä työskentelee sunnuntaisin ihan muillakin aloilla. Siinä mielessä tämä on hyvin keinotekoinen rajoitus. Toisaalta voidaan mennä siihen ääripäähän, että laiteetaan koko Suomi kiinni, teatterit ja sairaalat, pannaan kaikki kiinni. Silloinhan on niin, ettei voida tehdä ollenkaan sunnuntaityötä, niin kuin ed. Räsänen ehdotti, että luovutaan sunnuntaiaukioloajoista kokonaan. Pannaan koko Suomi kiinni, sitten se on tasapuolista. Mutta emme voi mitenkään kehitystä kääntää taaksepäin. Emme voi lisätä tehdä sääntelyjä, kun pikemminkin on tarkoitus päästä sääntelystä pois päin.

Jos sanotaan, että tämä vie lapsilta vanhemmat, ei kauppojen aukioloaika riistä lasten vanhempia. Syyt ovat paljon syvemmällä. Sitäpaitsi sapattityön kieltä on poistettu rikoslaista jo 1919. Tällaista aukioloaikalakia ei ole, esimerkiksi pankit, vakuutusyhtiöt, hotellit, ravintolat, videovuokraamot. Näistä väitteistä, että linja-autot eivät kulje, päivähoitoa ei ole, niin eikö ole niin, että nämä palvelut ovat ihmisiä varten, sitä varten, että niitä voidaan tarpeen mukaan käyttää? Jos päivähoitoa tarvitaan viikonloppuisin, silloin sitä varmasti tullaan enemmän tarjoamaan.

Yhteiskunta muuttuu, ei sille voi mitään. Kulutustottumukset ovat muuttuneet viime aikoina ja erot ihmisten työaikojen säännöllisyydessä. Asiakkaat asioivat yhä useammin epätavallisiin aikoihin, esimerkiksi minä. Oma lähikauppani on pitkän aikaa ollut jo Orikedon Shell, jossa maksan maitolitrasta ja leivästä huomattavasti kalliimman hinnan, kuin jos lähikauppias saisi sen minulle myydä. Eikö ole koko kansan etu, että käy kaupassa, mihin aikaan se itselle sopii, ja tuote on saman hintainen eikä siitä tarvitse maksaa tuplahintaa?

24 Matti Kangas /vas: Arvoisa rouva puhemies! Keskustelua kauppojen aukioloajoista ei saa käydä liian kevyin perustein. Tähän kysymykseen liittyy monia näkökulmia, jotka eivät riittävästi tule esille. Asioita pitäisi ajatella myös työntekijöitten ja kauppiaitten kannalta. Nykyiset aukioloajat ovat riittävät. Jos kauppojen auki-

oloaikoja pidennetään, vaarana on työntekijöitten yllirasittuminen. Useimpien kaupat ovat perhevetoisia eikä siellä ole palkollisia. Työ tehdään perheenjäsenten voimin eivätkä siellä ehkä työaikalait päde. Mutta meidän on heistäkin ja heidän työterveydestään pidettävä huolta. On mahdollista, että kauppoihin ei palkata lisää työntekijöitä vaan väännetään ruuvia tiukemmalle. Erityisesti perheyriyksissä ja maaseudun pikkukaupoissa tilanne on työntekijöitten ja kauppiaitten kannalta kestävä. Jonkun tulisi pitää niin myyjien kuin pienkauppiaittenkin puolta, jos sitä ei Suomen Yrittäjät pidä, vaikka se sanoo olevansa pienyrittäjien puolella.

On puhuttu, että tunteella puhutaan, mutta kylä tässä väkisin ajatukset menevät siihen, että on parasta noudattaa kirkon isien ohjeita ja pyhiitä lepopäiviä. Nyt alamme olla siinä tilanteessa, että raha ja vapaa-aika käyvät kilpailua keskenään. Toivottavasti yhä useampi alkaa arvostaa vapaa-aikaa enemmän kuin rahaa.

Suurten kauppaketjujen on helppo kannattaa aukioloaikojen pidentämistä, koska harvemmin siellä kaupassa omistaja on viikonloppuisin paikalla vaan taitaa olla mökillä saunomassa. Palkkatyötä tekevän myyjän vapaa-ajasta se on poissa, jos pidennetään kauppojen aukioloaikoja. Tässä salissa kuulostaa siltä, että on paljon niitä ihmisiä, jotka ovat valmiita muuttamaan kaikki arvot rahaksi, vieläpä toisten kustannuksella. Kokoomus on tainnut tosissaan jäädä puhtaan markkinatalouden koukkuun. Toivottavasti tässä maailmassa on vielä muitakin arvoja kuin raha. Mielestäni työelämän kiristyvän vauhdin joutuvat kuitenkin karvaimmin maksamaan lapset.

²⁵ **Klaus Hellberg /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Hallitusohjelmassa todetaan, että liike-elämän vaikutukset selvitetään. Ainoa tiedossa oleva selvitys lienee suppea KTM:n markkinaosaston tekemä muistio viime maaliskuulta, eikä siitä löydy yksiselitteistä tukea kauppojen aukioloaikojen laajentamiselle.

Sunnuntaiaukioloaikojen lisäämistä on perusteltu muun muassa tarpeella lisätä palvelua. Kuitenkaan ei ole mitenkään selvitetty, mitä ihmiset ostaisivat taajama-alueilla päivittäistavarakaupoista sunnuntaisin. Ei ole selvitetty edes sitä, mitä ihmiset ovat ostaneet niistä haja-asutusalueiden päivittäistavarakaupoista, jotka ovat olleet auki sunnuntaisin useiden vuosien ajan. Niitä selvityksiä, joita on tehty sunnuntaiaukioloaikojen

lisäämiseksi, voidaan tulkita eri tavoin, niin kuin on tehtykin. Missään niistä eivät haastateltavat ole selkeästi esittäneet tarvetta sunnuntaiaukiolojen lisäämiseksi. Ainoa taho, joka ilmeisesti tarvitsee sunnuntaiaukioloja, on kaupan suuryrityksiä edustava Päivittäistavarakauppa ry. Se on taho, joka ajaa sunnuntaiaukioloja ja koko ajan on tehnyt työtä sen eteen, että aukioloja lisättäisiin.

Tässä on tietysti suhteellisen pienestä lisäyksestä nyt kysymys, mutta kun jo viime kaudella olin täällä mukana, huomasin selvästi sen, että koko ajan pyritään hivuttamaan enemmän ja enemmän aukioloaikaa lisää. Tavoitteena tietysti on, että mitään rajoituksia kauppojen aukioloajoille ei tulisi olla, ei myöskään kampaamoiden, partureiden eikä muidenkaan yritystoimintojen osalta.

Itse olen sitä mieltä, että on tietysti erittäin hyvä, että meillä kuitenkin sunnuntaisin työtä tehdään. Se tuo monenmoista toimeentuloa ja turvaa. Sairaaloiden, poliisien ja monen muun tahon työntekijöiden kohdalla se tuo myös vapaa-aikasioita monelle jne. Siinä mielessä on tietysti ihan hyvä, että sunnuntaisinkin työtä tehdään. En oikein usko, että kukaan niistä, varsinkaan perheelliset ihmiset, jotka sunnuntaisin joutuvat työtä tekemään, sitä mielellään tekevät. Uskon, että mielellään tehtäisiin työtä rytmittämällä niin, että arkisin oltaisiin töissä ja viikonloppuisin levittäisiin. Varsinkin kun on kyse kauppojen aukioloajoista, minusta ei ole mitään tarvetta siihen, että kauppiaita pidetään auki sunnuntaisinkin. Otetaan huomioon, että aikanaan, kun ei ollut jääkaappeja tai niitä oli harvalla, eivät olleet kaupat auki sunnuntaisin. Miten silloin selvitettiin? Nyt kun on jääkaapit ja kaikki säilyy useita päiviä jääkaapissa tai pakasteessa, ei sunnuntai-aukiololle ole mitään tarvetta. Kysymys on ainoastaan eräiden tahojen myyntivolyymien lisäämisestä.

Mikä on siis yhteiskunnallinen hyöty, kun aukioloaikoja lisätään? En näe siinä mitään funktiota. Jos jotain tehdasta pidetään toiminnassa katkeamattomassa kolmivuorotyössä, siitä saadaan lisää työpaikkoja, se on kilpailukykyisempi, se tuo lisää lisäarvoa. Kaupan aukiolo ei tuo mitään näistä. Siinä mielessä sen yhteiskunnallisen hyöty on täysin kielteinen. Voidaan ottaa esimerkiksi huomioon se, että 90-luvulla, jolloin muun muassa kaupan aukioloajat lisääntyivät, osa-aikapäivähoidon tarve on yli kaksinkertainen

tunut. Kaupan aukiolo tuo ainoastaan lisää rasi-tetta yhteiskunnalle. On helppo tietysti todeta, kuten ed. Karttunen-Raiskio totesi, että pitäisi hoitaa päivähoitokysymykset, mutta kun koko ajan mielestäni kokoomuksen taholta yleensä on esitetty, että yhteiskunnan kuluja pitäisi leikata pikemminkin kuin lisätä, ei tämä oikein yksi yhteen käy.

Yhteiskunnallinen hyöty ja käytännön hyöty ihmisille on täysin olematon, ja siinä mielessä mieluummin olisin ed. Räsäsen aloitteen takana. Mutta ilmeisesti sillä ei ole läpimenon mahdollisuuksia, joten lähden siitä kompromissista, että nyt ehkä toukokuu ja marraskuu voidaan lisätä vakioaukioloaikoihin niin, että äitienpäivä pidetään sitten kiinni. Sitten tämä 400 neliön lisäys on minusta aivan liian korkea. Siinähan lähdetään liikkeelle suurista valintamyymälöistä. Minusta pitää lähteä siitä, että pienet, alle 200 neliön valintamyymälät voisivat olla sunnuntaisin auki. Tältä pohjalta minusta tätä asiaa voitaisiin viedä eteenpäin.

Minusta Kuopion hiippakunnan piispa Wille Riekkinen on aika hyvin todennut Helsingin Sanomissa yleisönosastokirjoituksessaan jokin aika sitten, jolloin hän lähti siitä, että ahneus tuhoaa yhteisen lepopäivän, ja tästähän nimenomaan on kysymys. Ei ole mitään perusteita sille, että kauppohen aukioloaikoja lisättäisiin, muuta kuin eräiden tahojen suunnaton ahneus. Nyt olemme tämän asian edessä ja toivon, että vielä valiokuntakäsittelyssä, niin kuin runsaat kolme vuotta sitten onnistuttiin karsimaan hallituksen esitystä niin, että kun silloin lähtökohta hallituksen esityksessä alun perin oli se, että kaikki sunnuntait vapautettiin, se saatiin rajoitettua kesäkuukausi-en ja joulukuun ajalle, niin nyt saataisiin myös nipistettyä kuitenkin ainakin sen verran, että kauppakoot olisivat pienemmät kuin hallituksen esityksessä, siis alle 200 neliötä, pienet valintamyymälät. Myöskin olen valmis hyväksymään sen kompromissin, että toukokuu ja marraskuu tulisivat tähän mukaan. Mitään muita esityksessä olevia asioita en hyväksy ja toivon, että valiokunta tältä pohjalta todella paneutuu asiaan ja pyrkii selvittämään, miten hallitus todella on selvittänyt tätä tilannetta, onko tämä esimerkiksi hallitusohjelman mukainen ja onko hallitusohjelman mukaista kunnan selvitystä tehty, niin kuin minun mielestäni ei ole tehty. Ainakin hallitusryhmien valiokunnassa pitäisi tämä hyvin tarkkaan selvittää.

²⁶ **Marja Tiura /kok:** Arvoisa puhemies! Kauppojen sunnuntaiaukiolot ovat jälleen kerran keskustelun polttopisteessä. Hallitus päätyi esittämään enintään 400 neliömetrin myyntipinta-alan omaaville päivittäistavarakaupan myymälöille mahdollisuutta pitää liikettä auki sunnuntaisin. Muut vähittäiskaupat voisivat olla avoimena sunnuntaisin touko-, kesä-, heinä- ja elokuussa sekä marras- ja joulukuussa.

Tässä vaiheessa totean harmikseni, ettei ed. Gustafsson ole täällä paikalla kuuntelemaisena, kun hän viime yönä kertoi innolla odottavansa nuorehkojen kokoomusnaisten kommentteja ja oli valmis jopa lyömään vetoa puolestamme. Ed. Gustafssonin olisi todellakin pitänyt lyödä viime yönä vetoa ja vielä isoilla panoksilla ja kovilla kertoimilla, sillä minä todella aion puolustaa hallituksen esitystä.

Hallituksen esitys parantaa kuluttajan asemaa ja on siten askel oikeaan suuntaan. Sallimalla sunnuntaiaukiolon kaikkina sunnuntaina kello 12:n ja 21:n välillä niille vähittäistavaryymälöille, joiden myyntipinta-ala on enintään 400 neliömetriä, lisätään kilpailua merkittävästi. Kuluttajan suuntaan tämä näkyy varmasti hinnoissa. En ole ainoa, joka on huomannut maitopurkin, puhumattakaan kahvipaketista, maksavan huomattavasti enemmän kioskityyppisessä myymälässä tai huoltoasemalla kuin kesällä sunnuntaisin auki olevassa supermarketissa.

Kilpailun lisääntyminen näkyy suoraan kuluttajan kukkarossa. Sunnuntaiaukiolot sinällään tuovat myös lisäarvoa kuluttajalle. Tutkimuksen mukaan 78 prosenttia kyselyyn vastanneista oli käynyt kesällä 99 sunnuntaina kaupassa. Jos kaupat ovat auki koko viikon maanantaista sunnuntaisiin, ei meidän myöskään tarvitse ajoittaa muuta elämäämme ruokaostosten tekemisen mukaan.

Tänä päivänä työajat ovat pitkät ja epäsuunnolliset. Monelle on tuttu sellainen tilanne, jossa illalla töiden jälkeen ruokaa ei löydy muualta kuin R-kioskin hyllyltä, nakkikioskilta tai bensasemalta. Tässä yhteydessä herää myöskin kysymys ruuan terveellisyydestä. Kauppojen aukiolo laajentui viimeksi vuonna 1997, jolloin sallittiin pidemmät aukioloajat arki-illoille ja lisättiin sunnuntaiaukioloja. Pidentyneiden aukioloaikojen ei ole sanottu lupauksista huolimatta lisänneen työpaikkoja tai työntekijöiden tunteja.

Osa-aikaisuuden kuitenkin myönnetään lisääntyneen. Kyllähän osa-aikainen työntekijäkin merkitsee lisää työpaikkoja. Eikö näin ole? Osa-

aikatyössä on toki ongelmansa, sitä en kiellä. Ongelmana ovat myös pienyrittäjät, niin sanotut omistajayrittäjät ja heidän työviikkonsa, joka voi muodostua kohtuuttoman pitkäksi.

Sunnuntaiaukiolot antavat kuitenkin mahdollisuuden lisäansioihin ja työkokemukseen esimerkiksi opiskelijoille, ja sen verran tunnen kylä opiskelijoita, että tiedän heidän olevan ahkeria ja tekevän mielellään myös sunnuntaisin töitä. Tarkoittaahan tämä myöskin korotettua palkkaa, 100 prosenttia, eivätkä he tässä mielessä suinkaan ole ainoa ryhmä.

On myös väitetty, ettei lisääntynyt aukiolo lisää kaupan myyntiä, vaan myynti vain pienenee aukiolotuntia kohden. Meidän pitää muistaa, että vaikka eduskunta sallisi vähittäisliikkeille täysin vapaat aukioloajat, ei se siltikään pakottaisi liikkeenharjoittajia pitämään liikettään auki jokaisena sunnuntaina. Mielestäni tähän pitäisi kuitenkin antaa mahdollisuus ja jättää valinta jokaiselle kauppiaille ja kuluttajalle, sillä vain liikkeen toimintaa päivittäin seuraava voi tietää, kannattaisivatko sunnuntaiaukiolot vaiko eivät.

Tämän asian yhteydessä on kannettu perustellusti huolta perheistä, erityisesti lapsista, mikäli päivittäistavarakaupat saavat pitää oviaan auki myös sunnuntaisin. Miten käykään lasten, jos vanhemmat pääsevät ostoksille sunnuntainakin? Tämä keskustelu hieman hämmästyttää, sillä joskus äitien ja isien on joka tapauksessa käytävä kaupassa, ei se jääkaappi kotona muuten täyty. Vanhempien tulisi viettää mahdollisimman suuri osa ajastaan lastensa kanssa niin viikolla kuin viikonloppuisinkin. Ei sunnuntai ole ainoa sallittu päivä perheen yhdessäololle.

Ed. Piha osui eilen oikeaan huomauttaessaan, ettei perheille voida lailla säätää laatuaikaa. Tämän päivän perheet ovat toimintatavoiltaan ja rakenteiltaan hyvin erilaisia. Ei ole yhtä kaikille perheille sopivaa muuttia.

Samoin viime yönä mietittiin, miten käy pyhälle: Eikö pyhä ole enää pyhä, eikö sunnuntai ole enää sunnuntai? Ed. Räsänen puhui tänään viikkorytmin hämärtymisestä. Kyllä viikkorytmi häiriintyy tai hämärtyy ilman sunnuntaiaukiolojakin. Pitäisikö hämärtymisen pelossa sitten kieltää kaikki sunnuntaina tapahtuva toiminta, esimerkiksi huutokaupat ja messut, jalkapallo-ottelut, elokuvat jne.? Kyllä pyhä on pyhä, vaikka kaupat olisivat avoinna. Pyhä, lepopäivä, lähtee meidän itsemme sisältä, ei rajoituksista tai kielloista. Olen vahvasti sitä mieltä, että yhteis-

kunnan muuttuessa myös meidän on muututtava sen mukana.

Lopuksi, arvoisa puhemies, viime vuosina liikkeiden aukioloajoista ja niiden vaikutuksista on tehty useita selvityksiä, jotka hallituksen esityksessä on hyvin tuotu esille. Kuluttajista selvä valtaosa on näiden selvitysten mukaan sitä mieltä, että kauppojen tulisi itse saada mahdollisimman pitkälle päättää omat aukioloaikansa. Tätä mieltä olen myös minä.

²⁷ **Leena-Kaisa Harkimo /kok:** Arvoisa puhemies! Olen eilisen ja tämän päivän aikana kuunnellut hieman epäuskoisena tätä lakiesitystä vastustavia argumentteja ja niitä korkealentoisia uhkakuvia, joita mieliimme on maalailtu. Ruoka-kaapin täyttäminen tai kodin normaalien kulutus-tuotteiden hankkiminen juuri sunnuntaina näyttää käydyn keskustelun pohjalta olevan syntiä, perheitä repivää ja yleistä pahoinvointia lisäävää toimintaa. Asian tiimoilta käyty keskustelu on myös saavuttanut mittasuhteet, joista saa käsityksen, että kansa ryntäisi kauppoihin vain ja ainoastaan sunnuntaisin viettäen koko ehdotuksen mukaisen aukioloajan kulutusjuhlan huumassa.

Onkin siis myönnettävä, että kauppojen aukioloaikoja koskevassa keskustelussa korostuvat syvään juurtuneet mielipiteet ja asenteet. Paremminkin meidän tulisi pohtia kuluttajien ja yrittäjien näkökulmaa. Tänä päivänä ihmiset haluavat tehdä ostoksia ja käyttää vapaa-ajan palveluita entistä vapaammin myös sunnuntaisin. Myös monet yrittäjät haluavat enenevässä määrin harjoittaa liiketoimintaansa itselleen sopivina aikoina, siis ehkä myös sunnuntaisin. Haluan korostaa, ettei ketään velvoiteta ostoksille tai pitämään liikettään auki sunnuntaina. Tarkoituksena on lisätä mahdollisuuksia.

Tähän esitykseen liittyvänä ongelmakohtana pidän yksityisyrittäjien arjen ja pyhän muotoutumista. Tosiasia on se, että pienen yrityksen omistajatyöntekijä ei kykene itse tarjoamaan palveluitaan seitsemänä päivänä viikossa, eikä se mielestäni ole hänen hyvinvointinsa kannalta edes toivottavaa. Toivon, että yrittäjät saavat tämän lain myötä leipänsä esimerkiksi nykyisillä aukiolojen määrillä, mutta vapaammin viikon mittaan sijoiteltuna.

Ehkä tässä yhteydessä voisi myös pohtia pienyritysten työllistämistä edistävien toimenpiteiden tehostamista. En usko, että vapaampi aukiolo sunnuntaisin sinällään tukahduttaisi yrittä-

jyyttä tai edistäisi loppuun palamista. Toivoisin, että antaisimme käytännön näyttää, minkälaisiksi päivittäistavarakauppojen ja tiettyjen palveluiden vapaampi sunnuntaiaukiolo muodostuu.

Kaksi ihmisen elämään liittyvää tärkeää asiaa, kuten työ ja opiskelu, ovat viime vuosikymmenien kehityksen myötä muuttaneet luonnetaan radikaalisti. Kumpikaan näistä ei enää välttämättä ole aikaan ja paikkaan sidottu. Työn, opiskelun ja vapaa-ajan luonteen muuttuessa myös palvelujen tulee seurata mukana. Juuri näitä valinnanmahdollisuuksia tulee lisätä myös kuluttajan kannalta. Suomalaisten käyttämä aika vapaa-ajan toimintoihin on lisääntynyt ja harrastusmahdollisuudet ovat monipuolistuneet. Samalla myös vapaa-ajan viettoon kohdistetut vaatimukset ovat jatkuvassa kasvussa. Vaatimukset kohdistuvat palveluiden laatuun, niiden saatavuuteen ja palvelujen tuottamisen edellytysten parantamiseen. Kuten hallituksen esityksen perusteluissakin sanotaan: "Kuluttajat asioivat päivittäistavarakaupassa yhä useammin epäsäännöllisiin aikoihin."

Kioski- ja huoltoasemayrittäjät ovat kritisoineet tätä esitystä. Tämän ymmärrän, sillä onhan päivittäistavaroiden myynnistä muodostunut merkittävä osa heidän liiketoimintaansa. He haluavat nyt pitää kiinni sääntelyn myötä saavutetuista erityiseduista. Kuluttajan kannalta on kuitenkin epäedullista, että huoltoasemien ja kioskien päivittäistavaroiden hintataso on suhteellisen korkea.

Hallituksen esityksen perusteluissa luodaan katsaus kansainväliseen kehitykseen. Kansainvälisen vertailun mukaan Suomi onkin todella jälkijunassa. Ruotsissa aukioloajat vapautettiin kokonaan jo vuonna 72. Lisäksi useissa Euroopan maissa sunnuntaiaukioloihin suhtaudutaan vapaammin kuin Suomessa.

Huomion arvoista on se, että tämän lain tarkoituksena on aukiolojärjestelmän pysyvä muutos. Tämä antaa kaupasektorille tilaa ja aikaa kehittää toimintojaan. Nyt pitäisi avata enemmän mahdollisuuksia tälle kehitystyön tekemiselle. Meidän tulisi osoittaa, ettei kaupanteko tai liiketoiminta ole kiellettyä sunnuntaisin. Huonekaluliikkeet, autoliikkeet ja kampaamot sekä pienet kaupat ansaitsevat oikeuden päättää itse, ja niin ansaitsee myös kuluttaja oikeuden päättää omasta ajankäytöstään ja ostokäyttäytymisestään omien henkilökohtaisten tarpeidensa mukaan.

Itse vietän työpäivän jälkeisen ajan, jos sellaista nyt on, mieluiten perheeni parissa, kun vaihtoehtona voisi olla kiireinen kaupassa käynti ja kassajonossa ryytyminen. Lähikauppamme suo minulle rauhallisemman ja leppoisemman mahdollisuuden täydentää ruokakaappimme sisältöä myös sunnuntaina. Lisäksi läheisen kaupakeskuksen sunnuntaiaukioloajat mahdollistavat ostoshetket, jolloin on aikaa keskittyä kaupantekoon ilman paineita, stressiä ja hätäisiä ratkaisuja.

Arvoisa rouva puhemies! Tähän loppuun vielä haluan kommentoida perheiden yhteisen ajan riistämiseen liittyviä viittauksia. Vaikka perhe onkin yksi yhteiskuntamme kulmakivistä, on meillä myös erittäin paljon epäsäännöllisiä töitä ja/tai opintoja tekeviä sinkkotalouksia ja perisuntia. Myös näillä on tarpeet asian suhteen.

²⁸ **Lauri Kähkönen /sd:** Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva lakiesitys sisältää laajennukset vähittäiskaupan aukioloaikoihin muun muassa sunnuntaisin. Sunnuntaiaukioloaikojen lisäämistä on perusteltu tässä ensinnäkin sillä, että uudistus parantaisi pienten lähikauppojen asemaa. Niin tänään kuin eilen on myös epäilty, että toivottua tulosta lakiesitys ei tuo. Toisaalta tätä on perusteltu tarpeella yleensä lisätä palvelua. Tänäkin iltana moni edustaja on viitannut siihen, että varsinaisia selvityksiä tältä osin ei ole tehty. Aukioloaikojen lisääminen vääjäämättä johtaa kaupan työntekijöiden viikonloppuvapaiden väheneemiseen. Ovatko työvuorot vapaaehtoisia vai eivät, siinä varmasti on myös vaihtelua välttämättä. Uskon, että ainakin osan on pakko käytännössä tehdä myös sunnuntaivuoroja, koska siinä voi olla sitten työpaikka kyseessä, jollei mene töihin.

Edelleen täällä monissa puheenvuoroissa on viitattu perheyrittäjiin. Me tiedämme aivan hyvin, että tilanne on sellainen, että siinä kauppiaat menettävät viimeisenkin vapaapäivän. Muun muassa itse olen voinut keskustella tällaisten pienten liikkeitten yrittäjien kanssa. Muun muassa viime kesänä heiltä sai tuskaisia viestejä, että kun joka tapauksessa asiakkaitten menettämisen pelosta kauppaa on pidettävä auki eikä kuitenkaan liikevaihto ole merkittävä, se ei mahdollista ulkopuolisen pitämistä.

Sunnuntaiaukioloaikojen lisääminen kasvat-
taa entisestään osa-aikaisten työntekijöiden määrää. Sunnuntaityöhön liittyy myös keskeisesti

päivähoitokysymys. Vuorohoitojärjestelyt kunnissa lisääntyvät. On kyllä myönnettävä, että vuorohoitopaineita on myös muitten työpaikkojen tarpeista johtuen. Vanhemmilla on subjektiivinen oikeus saada lapsilleen päivähoitopalvelut myös sunnuntaisin. Kunnille ne joka tapauksessa ovat kalliimpia. Vaikka edellisessäkin puheenvuorossa tavallaan vähäteltiin sitä, että juuri sunnuntai ei olisi merkittävä lasten kanssa oloon, nekin tunnit ovat sitten poissa kuitenkin perheen yhdessäolosta. On myös myönnettävä tietysti se, että yleensäkin ajan antaminen lapsille on enemmän kuin tärkeää.

Mielestäni kaikista huonointa lakiesityksessä on se, että siinä esitetään päivittäistavarakaupan myymälöiden myyntipinta-alarajan nostamista enintään 400 neliömetriin. Nykyinen kyseessä oleva pinta-alahan on 100 neliometriä, eli tässä on kyse merkittävästä pinta-alan kasvattamisesta. Se on mielestäni liian korkea. Liikeikalain sunnuntaiaukiolorajoitusten tulisi koskea taajama-alueilla niitä päivittäistavarakauppoja, joiden myyntipinta-ala on yli 200 neliometriä, eli tässä aukioloaikojen lisääminen koskisi pieniä valintamyymälöitä, jolloin raja olisi 200 neliometriä. Jos se jäisi 400 neliömetriin, epäilen, että ensinnäkin tällaisessa kaupassa tai suuremmissa voitaisiin tehdä järjestelyjä, vaikka ministeri kyllä viittasi, että tästä järjestelmästä on tehty aukoton, sitä ei voi kiertää. Mutta joka tapauksessa epäilen, että mitä suurempi pinta-ala on, sitä enemmän poikkeusluvilla voitaisiin kiertää voimassa olevia määräyksiä.

Lainaan suoraan lakiesityksen yksityiskohtaisista perusteluista: "Myöskään parturin- ja kampaamoliikkeiden sekä auto- ja huonekalukaupan aukioloaikojen vapauttaminen ei käytännössä muuttane nykyisin noudatettuja aukioloaikoja." Jo ministerin alkupuheenvuoron jälkeen käydessä keskustelussa viitattiin partureiden ja kampaamoiden työntekijöihin. On totta, että nykyisinkin tiettyjen juhlapyhien aikaan tätä työtä tehdään, mutta väitän, että käytäntö kyllä muuttuisi. Ei yksittäisellä kampaamoyrittäjällä, parturiyrittäjällä ole varaa pitää sunnuntaina liikettä kiinni, jos joku toinen paikkakunnan kampaamo on auki. Tällä tavalla pakotetaan yrittäjät viikon jokaisena päivänä työhön. Mikä liittyy myös auto- ja huonekalukauppaan, en lähde sitä ennakoimaan, onko tilanne siinä sellainen. Näissä on nykyisin näyttelyitä, ei läheskään tietenkään joka viikonloppu, ja käytännön muuttamista perustel-

laan sillä, että samalla voitaisiin tehdä kaupat eikä varsinaista ostamista tarvitsisi siirtää arkipäivään.

Arvoisa puhemies! Kuka sitten lakiesitystä tarvitsee? Ovatko sunnuntaimyynnistä johtuvat nousevat kustannukset niin suuret, että vähittäiskaupan myymälöiden määrä vähenee, päinvastoin kuin lakiesityksellä on ollut tarkoitus. Henkilökohtaisesti en usko myöskään merkittävään lisäliikevaihtoon ja sitä kautta tavallaan työpaikkojen lisääntymiseen enkä koe koko lakiesitystä tarpeellisenä.

Vähin, mitä tässä tilanteessa tulisi tehdä, kun tämä siirtyy valiokuntakäsittelyyn on se, että enimmäismyyntipinta-alan raja alenisi 200 neliömetriin.

Tällä kertaa lakiesityksessä esitetään suhteellisen pieniä lisäyksiä aukioloaikoihin, mutta mielestäni entiset säännökset olisivat enemmän kuin riittävät.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

²⁹ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Alkuun jo toteaisin, että liikeaikalaki, niin kuin tätä lyhennetysti sanotaan hallituksen esityksenä, on, niin kuin perusteluista näkyy ja keskusteluista on ilmi käynyt, hallituksen epätoivoinen esitys toteuttaa hallitusohjelmaa ja sen sisältöä. Näin tämän asian tulkitsisin.

Tässä yritetään väen väkisin ohjata ja muuttaa arvomaailmakäsitystä ja ihmisten käyttäytymistä ja elämäntapoja sunnuntaipäivien ja sunnuntaiaukioloaikojen suhteen. Lakiesityksen valmistelu, mikä on rakennettu ja tehty, käsittääkseni on kuitenkin perimmiltään ja pohjimmiltaan rakennettu puhtaasti tukkukaupan, kiinteistönomistajien ja keskusliikkeiden korkean johdon ehdoilla ja niitten arvomaailmojen perusteella.

Jos itse omistaisin liikekiinteistön, toivoisin tietysti ja edellyttäisin, että on ehdotonta, että se kiinteistö on auki ympäri vuorokauden. Siinä saadaan mahdollisimman suuri määrä myyntiä ja sillä myös saadaan mahdollisimman suuri tuotto. Tätä kautta se olisi paras mahdollinen sijoitus olemassa.

Kuitenkin, kun ajatellaan ja lasketaan tätä asiaa, mikä on kuluttajan etu, kuluttajan hyöty, ja mitä kautta on myös yrittäjän ja tukkukaupan hyöty tässä asiassa, niin tulee kysymys siitä, lisääntykö kulutus, syökö ihminen enemmän, onko hänellä mahdollisuus käyttää näitä palveluja enemmän ja käyttääkö hän rahaa näihin enemmän, vaikka hänellä olisi ympärivuorokautinen mahdollisuus asioida kaupassa ja tehdä ostoksia niin perheellisenä kuin yksinkin ollen.

Perusteluissa on pitkälti perusteltu myös sitä, että kuluttaja on ohjautunut ja siirtynyt kioski- ja huoltoasemakaupan pariin ja joutuu ostamaan sieltä kalliimmalla hinnalla, mitä saisi päivittäistavarakaupan ja varsinkin super- ja hypermarkettien tarjousten perusteella, päivittäiseen eloon tarvitsemansa tuotteen. Tämä on mielestäni niiden ryhmien ja niiden tahojen murhe ja murheeksi luettava ongelma, jotka näkevät, että kioski- ja huoltoasemakauppa ei ole sellaista kauppaa ja kaupan alaa, mikä olisi näitten ketjujen ja keskusliikkeiden suorassa ohjauksessa, niin kuin moni kauppa nyt on muuten olemassa.

Toteaisin varsin yksiselitteisesti, että myös yrittäjän oikeus elämään on kioskikauppiaille sekä huoltoasemayrittäjällä, joka palvelun yhteydessä pystyy myymään maitoa vaikka kalliimmalla hinnalla ja ne välttämättömät peruselintarvikkeet, mitkä joltakin puuttuvat: leipä, sokeri, tee ja kahvi. Toteuttamalla tätä parempaa liiketoiminnan katetta hän tulee tällä toimeen ja pystyy pitämään putiikkinsa auki, palvelemaan kansaa jopa lähes ympäri vuorokauden, niin kuin monessa paikassa tapahtuu, siinä sivussa myyden myöskin keskiolutta ja tupakkaa, niin kuin keskustelun yhteydessä on usein ilmi käynyt — niin eläköön. Miksei tällä yrittäjällä voisi olla elämisen mahdollisuus myöskin kioskissa sekä huoltamoyrittäjällä? Kun tätä asiaa nähdään tämän keskustelun perusteella, niin kuin hyvin on nähty, on useassa puheenvuorossa todettu, että yrittäjän vapaapäivä voi olla milloin tahansa. Ei sen tarvitse olla sunnuntaina, eikä näin elää. Tämä on mielestäni puhtaasti arvomaailmamuutos, arvomaailmaperuste, se, että lähdetään siitä liikkeelle, että yrittäjä pitääköön vapaapäivänsä, jos sillä on mahdollisuus pitää. Kyllä tämä loppuunpalaminen tulee tapahtumaan joka tapauksessa, ja niin kuin on todettu, että perheen kanssa, jos lapset ovat koulussa tai päivähoidossa, se vapaapäivän yhteinen pito ei ole sellaista niin

kuin se on siinä vaiheessa, kun se on sunnuntai-päivä.

Olisinkin valmis esittämään jopa tätä niin radikaalisti, että miksi ei voitaisi tehdä, kun on verrattu sunnuntaipäivän osalta niin elokuvateattereita, ravintoloita kuin kaikkea muutakin toimintaa, mitä tälle sunnuntaipäivälle on rakennettu, että otettaisiinkin radikaalimpi edistysaskel ja rauhoitettaisiin sunnuntaipäivä varsin kokonaan kaikelta toiminnalta ja pysäytettäisiin tämä suuri liikemaailman elo, mikä nyt on keskittynyt yksinomaan tämän lepopäivän uhraamiseen tähän asiaan. Tehtäisiin siitä todella yksi vapaapäivä, milloin vain olisivat töissä ne, joiden on välttämätöntä olla elääkseen ja pitääkseen yhteiskunnan pyörät pyörimässä hoito- ja jollain vastaavilla aloilla. Mutta tämä, mikä voidaan tehdä muuna aikana, voitaisiin tehdä varsinaisen lepopäivän ulkopuolella.

On esitetty useassa lähtökohdassa, että opiskelijoiden halukkuus tehdä sunnuntaityötä on rajaton ja vilpiton. Näin voi olla, mutta on myös sellainen näkemys olemassa, että ei yksin opiskelijoilla voida korvata päivittäistavarakaupan osalta esimerkiksi sunnuntaiapäivän työpanosta. Ei voi olla yksin, että se tällä toteutetaan ja tehdään. Siinä tarvitaan kokemusta, ammattitaitoa ja myöskin sellaista palveluhaluutta, mitä nyt uskon, että toivon mukaan on olemassakin. Ei tämä ole niin yksinkertainen asia, että todetaan, että sen kun tulet töihin ja ryhdyt tätä asiaa toteuttamaan. Siinä tarvitaan aina yrittäjä, yrittäjän asema ja joku, joka vastaa ja tuntee tämän asian. Tämän osalta, vaikka kaupat olisivat periaatteessa ympäri vuorokauden auki, yhtään työpaikkaa suoranaisesti sinne ei synny, semmoista kannattavaa työpaikkaa, etteikö se olisi jostain muualta pois. Entistä turvattomampi on tämän väen osuus. Siellä usein ollaan tässä laatikkomyymälässä, yksi henkilö töissä kaikkien uhkien ja uhkakuvien alla, ollaan niin, kuin on nähtävissä. Tämänkin eduskunnan aikana on keskusteltu tästä myymälähenkilökunnan työturvallisuudesta ja siihen liittyvistä asioista.

Miksi vastustan tai vastustaisin tätä nykyisen liikeaikalain avaamista näinkin paljon leveämmälle kuin tämä nyt on? Jos kauppiaat itsenäisesti voisivat päättää siitä, onko heidän myymälänsä auki vai onko se kiinni ja onko se kannattavaa ja onko se tarkoituksenmukaista, jos tämä asia olisi näin päivänselvä, kirkas, niin en tippaakaan tätä vastustaisi, vaan mieluummin näkisin niin,

että ei tarvita mitään tällamoisia rajoituksia, olkoon auki silloin, kenen kannattaa pitää ja tehdä ja toteuttaa. Valitettavasti tämä nykyinen kilpailurajoituslaki on muodostanut sellaisen ketjutoinnin kaikkien keskusliikkeiden perään, että kun siellä ketjun kärjessä vapaaehtoisesti pääte-tään — vapaaehtoisuus tarkoittaa sitä, että ota tai jätä -tilanne, olet ketjussa mukana tai sitten pois — päätetään, että nämä ja tämän tyyppiset liik-keet ovat auki jokaikinen sunnuntai, kun se on mahdollista taikka yleensä tämä laki sen mahdol-listaa, niin takaan, että tässä tulee käymään juuri niin, että nämä myymälät, mitkä mahtuvat näi-hin neliöihin ja rajoihin, ovat pakonomaisesti auki jok'ikisenä sunnuntaipäivänä, milloin se mahdollista on. Heittäisinkin tähän asiaan pe-rään, minkä takia on ryhdytty vielä peräämään, että — ikään kuin tämä näyttäisi kauniimmalta — on otettu sieltä eroon itsenäisyyspäivä, äitien-päivä, vapunpäivä, juhannus ja joku tällamoinen pois. Väitän, että tämä on ihan puhdasta hurskas-telua tältäkin osin tämä asia.

Jos nyt jotain hyvää tässä asiassa näkee, mi-nisteri totesi tässä asiassa, että tämä on nyt yksi esitys eikä synny tämän jälkeen mitään muuta. Toivon, että tämä asia myöskin pitää eteenpäin, kun tämä eduskunta käyttää ihmisarvoista järkea ja äänestää tämän esityksen nurin, niin muuta sit-ten ei tulisi eikä syntyisi. (Välihuuto) — Tämä oli hyvä tieto jo tässä vaiheessa tietää, ettei se kuitenkaan niin viimeinen ollut.

Tässä on hyvää se, että tulee selkeät aukioloai-kakuukaudet, jolloin näistä hyppivistä sunnun-taipäivistä, jolloin ei tiedetä, onko kauppa auki vai ei, päästään eroon. Tämä ei ole kenenkään etu tämän muotoisena.

Tähän esitykseen on verhottu myöskin paljon muuta semmoista, mitä ei olisi tässä tarvittu. On tietysti hyvä auto- ja huonekalukaupan vapautta-minen tässä asiassa, koska siinä on selkeästi markkinoista kysymys ja se tapahtuu kannatta-vuuden ehdoilla, missä ei tällamoisia ketjuperus-teisia vaatimuksia ole olemassa, niin kuin näissä muissa on. On tietysti hyvä, että lakiesityksen pe-rusteluun on otettu joulu-, juhannus- ja uuden-vuodenaatto ja sen kautta löydetty juhlapäivän rauha ja tuleva rauha tähän asiaan mukaan, että edes nämä ovat siellä nähtävissä.

Kokonaisuutena olisi voitu nähdä niin, että selkeämpi, yksinkertaisempi esitys olisi ollut olemassa ja tässä ei olisi tätä tällamoista piilote-ko-, piilopakottamismahdollisuutta, niin kuin nyt

tämän 400 neliön myymälän osalta on olemassa. Sehän tulee selvästi toteutumaan niin, että jo-kaikinen myymälä, joka jonkinäköisessä ket-jussa kaupungissa on olemassa, mikä menee tä-män alle 400 neliön, tulee olemaan joka ainut sunnuntaipäivä auki, niin kuin tässä olen jo aikai-semmin todennut. Tulee myös varmasti tapahtu-maan niin, että näitä myymälöitä muutetaan kei-notekoisesti sellaiseen muotoon, että ne mahtu-vat 400 neliön rajaan, ja tässä asiassa syntyy täll-amoista pakkomyynnin muotoa.

Niin kuin ed. Kähkönen esitti, mielestäni eh-doton rajavaatimus tähän asiaan on se, että se raja on jossakin 200 neliössä, mikä on pieni valinta myymälä, niin kuin perusteluissa todetaan. Se olisi sellainen, jossa tulee yrittäjämahdollisuus esille jo, eivätkä kaikki ole tiukassa ketjuohjauk-sessa, niin kuin muut ovat.

Siltä osin, ellei tätä missään muussa muodosa tulla tekemään ja toteuttamaan, jo tässä vai-heessa totean, että tulen ehdottomasti kaikissa ta-pauksissa tekemään esityksen ja äänestyt-tämään, jos sitä joku kannattaa, että tämä 400 ne-liömetrin raja pudotetaan, ellei valiokuntakäsit-telyn yhteydessä löydy järkea ja ajatusta tähän asiaan, että voitaisiin vapaamuotoisesti löytää semmoiset perusteet, että näinkin korkeasta ne-liömetrirajasta päästäisiin eroon.

Herra puhemies! Toteaisin, että esitys on hal-lituksen osalta varmaan hyvää tarkoittaen tehty, mutta väitän, että se on katala ja kiero. Tältä osin viedään yrittäjän elämän ja vapaa-ajan käytön mahdollisuudet, ainakin ne rajoitetaan täysin mi-nimiin.

³⁰ **Petri Salo /kok:** Arvoisa herra puhemies! Ed. S. Lahtela käytti aika voimakasta kieltä. Hän ker-toi, että kiero, katala laki eduskuntaan on tuotu ja vielä hallituspuolueitten yksimielisellä esityksel-lä. Minä hallituspuolueen kansanedustajana yri-tän puolustaa tätä lakiesitystä ihan elävän elä-män kannalta. Meitä kokoomuslaisia tuolla oi-kealla on paljon syytetty siitä, onko meillä perus-arvoja ollenkaan, kun me näin merkittävän halli-tuksen esityksen takana olemme, kun ei pyhiä enää kunnioiteta eivätkä perusarvot ole kunnos-sa. (Ed. Kankaanniemi: Raha on heidän jumalan-sa!) En näe tänä päivänä enää tällaista lainsää-däntöä sellaisena vertailupohjana, että ihmisen arvo mitattaisiin kauppojen aukiolojen perusteel-la.

Olen itse 18 vuotta tehnyt sunnuntaisin töitä poliisina ja olen nähnyt, että kyllä ihmiset käyttävät aikaansa paljon synnillisempäänkin toimintaan sunnuntaisin kuin kaupassa käymiseen. Voisin kertoa teille aika paljon esimerkkejä siitä, mitä ihmiset sunnuntaisin tekevät. Ed. Toimi Kankaanniemi päätti eilen laittaa tämän koko paketin aivan uusiksi, ja hän päätti olla niin kristillinen, niin kristillinen, että kun täällä oli nuoria perheenäitejä, jotka olivat 12 tuntia odottaneet puheenvuoroa, järjestäneet päivähoitonsa kansanedustajina kotiin, niin he saivat tulla uudestaan valvomaan tämän yön ja olemaan poissa kotoa, samoin kaikki tämän talon virkamiehet. Ei siinä paljon enää järkeäkään ole, kun ajattelee, että entisestä ministeristä on kysymys.

Mutta arvoisat kollegat, elävä elämä on mennyt lainsäädännön ohitse. Kun minä tulin sunnuntaina siitä syntisestä vuorotyöstäni, vaimo joskus soitti, että tuo tullessasi kermapurkki, että hän on ajatellut iltapäivällä esimerkiksi tehdä kakun lapsille. Eiväthän kaupat ole sunnuntaisin auki, mutta paikallinen huoltoasema tai elintarvikekioski oli auki. Sieltä se kermapurkki haettiin ja maksettiin siitä 50 prosenttia korkeampi hinta kuin vieressä olevassa kaupassa. Tätähän tämä elävä elämä on. Haetaan joitakin pieniä täydennyksiä kaupasta, mutta maksetaan niistä ylimääräinen hinta kuluttajana.

Jatketaan tätä ajatuksenjuoksua. Monestihan on niin, että sunnuntaisin on aikaa lähteä yhdessä perheen kanssa huonekalukaupoille tai autokauppaan. Minäkin olen tehnyt sunnuntaina autokaupan, mutta en minä voinut päättää kauppaa sunnuntaina, vaan myyjä sanoi, ettemme voi tehdä sunnuntaina kauppaa, että sinun täytyy tulla huomenna maanantaina uudestaan. Jälleen ajettiin 300 kilometriä autolla ja mentiin maanantaina tekemään autokauppa loppuun asti.

Muistan viime itsenäisyyspäivänä, kun olimme Helsingissä, ja niin kuin tiedätte, kansanedustajien puoliset kutsutaan mukaan presidentinlinnaan. Parturit ovat sitä varten, että he palvelisivat ihmisiä silloin, kun on kysyntää. Yksi sellainen päivä on itsenäisyyspäivä, jolloin partureilla on kysyntää. Me saimme Helsingissä ajan kamppaamoon. En tiedä, he harjoittivat nykyisen lain mukaan ihan laitonta toimintaa, mutta se palvelu oli tarpeen, ja nytkin tämä muodostaa ihan uuden käänteen.

Sanoisin vain kollegoille, että jos nyt olisi vastesityksenä se, että palattaisiin siihen entiseen,

mitä ed. S. Lahtela esitti, eli muutettaisiin yhteiskunta sellaiseksi, että pyhäisin olisi kaikki toiminta tavallaan kiellettyä, ja sitten se, että kaikki olisi vapautettu, ymmärtäisin tämän keskustelun määrän ja luonteen, mitä täällä on käyty. Mutta nyt minä en ymmärrä enää mitään, koska puolitoista sunnuntaita lisätään tässä esityksessä ja yritetään, niin kuin ed. S. Lahtelakin äsken kertoi, muodostaa kuluttajalle käsitys, että hän tietää, minä sunnuntaina kaupat ovat auki. Ei tähän sisälly mitään erityistä kieroutta. Kaikki hallituspuolueiden kansanedustajat ovat ryhmissään saaneet ottaa kantaa, ja he pitivät tätä esitystä huomattavasti parempana kuin vapautusta. Luulen, että tähän esitykseen päädyttiin ihan suomalaiskansallisista aatteellisistakin syistä. Me halusimme, että on vielä pyhiä, kunnioitetaan semmoista rytmiä, jossa pyhisin kaupat ovat auki. Täysi vapauttamisesitys tai lainsäädännön poistaminen olisi ollut taas sellainen ilmiö, että halutaan kaikki markkinoille vapauttaa.

Hyvät kansanedustajat, tämä keskustelu, jota nyt on kaksi yötä jatkunut tämän asian tiimoilta, ei ole missään oikeassa suhteessa lainsäädännön vaikutukseen jokapäiväiseen elämäämme. Edelleen voin vain jatkossa valita, haenko kermapurkin huoltoaseman elintarvikekioskista vai haenko sen pienestä liikkeestä paljon edullisemmalla hinnalla. (Ed. Huotari: Ei sitä tiedä, onko sitä liikettä enää olemassakaan!) — En minä jaksa myöskään uskoa siihen, että tällä lainsäädännöllä on suurta merkitystä siihen, kuinka jatkossa huoltamoiden käy, kuinka elintarvikekioskien käy. Ei tällä kaupan marginaalilla ole kovin suurta merkitystä nykyiseen kilpailutilanteeseemme. Voi jopa olla niinkin, että jokin kauppa voi markkinoida itseään niin, että me lepäämme sunnuntaisin. Tulkaa hakemaan arkisin tuotteitamme edullisesti. Haluamme levätä sunnuntaisin. Se on meidän periaattemme.

Minä olen asunut maaseudulla koko elämäni, 40 vuotta. Meillähän on maaseudulla vapautettu kauppojen aukioloajat jo kauan sitten, mutta kyllä me maaseudulla teemme sunnuntaisin paljon muuta kuin käymme kaupoissa. Se yhteiskunta, jossa menemme sunnuntaisin kirkkoon niin kuin hyvä olisi, on jonkin verran muuttunut. Maailma on kaupallistunut, ja tämä lainsäädäntö oikeastaan vain vahvistaa nykyisen tilanteen. (Ed. Kankaanniemen välihuuto) — Arvoisa ed. Kankaanniemi, minä luulen, että ne vaikutukset, joita tekin eilen epäilitte tällä lainsäädännöllä

olevan, eivät tule toteutumaan. Luulen, että kun tätä samaa keskustelua käydään kolmen vuoden päästä uudestaan, voimme keskustella, mitkä ne todelliset vaikutukset olivat ihmisen jokapäiväiseen elämään.

Hallituspuolueiden kansanedustajana ilman mitään painostusta, ilman päivittäistavarakaupan lobbausta olen sitä mieltä, että tämä on maltillinen, järkevä esitys, jos sitä halutaan lainsäädännöllä viedä eteenpäin. Välttämättä lainsäädäntö ei tässä asiassa enää auta.

31 Toimi Kankaanniemi /skl: Herra puhemies! Muista pyhittää lepopäivä — tämä on käsky, joka on edelleen voimassa, ja se on tarkoitettu meille jokaiselle. Pääosalle Suomen kansastakin viikon seitsemäs päivä eli sunnuntai on lepopäivä. Lepopäiväkäsky koskee niin kaupan asiakkaita, kauppiaita, yrittäjiä kuin myös kaupan työntekijöitä. Meidän on pyrittävä siihen, että kaikilla niin pitkälle kuin mahdollista on yhteinen lepopäivä ja sen viettämiseen täysi mahdollisuus, lepäämiseen yhdessä perheen kanssa.

Toki meillä on työtehtäviä tässä yhteiskunnassa, jotka ovat välttämättömiä ihmisten, eläinten tai omaisuuden turvaamisen tai hoidon kannalta. Ihminen ei saa laiminlyödä esimerkiksi eläinten hoitamista, eikä yhteiskunta voi laiminlyödä paloturvallisuuden tai valitettavasti rikosten aiheuttaman turvattomuuden takia työtehtävien hoitamista minään hetkenä, ei yöllä eikä päivällä, ei arkena eikä pyhäpäivänä, ei vapunpäivänä, vaikka se arvokas päivä onkin, ei jouluna eikä pitkäperjantaina. Kaikkina päivinä hoidetaan nämä välttämättömät tehtävät, joiden hoitamisen perustana on ihmisten, eläinten tai omaisuuden tuhoutumisen, vahingoittumisen estäminen ja turvallisuus. Silloin, kun näistä tehtävistä on kysymys, määräävänä tekijänä ei ole raha, ei markkinavoimien palveleminen, vaan muiden arvojen takia työssä oleminen. Poliisit tekevät arvokasta työtä läpi vuorokauden kaikkina vuoden päivinä, ja näin pitää olla.

Mutta mikään tekijä ei edellytä sitä, että kauppojen pitää olla kaikkina päivinä auki, myös sunnuntaina, lepopäivänä. (Ed. P. Salo: Entäs poliisit?) — Poliisit, niin kuin me kansanedustajat, perheenemännät, kaikki ihmiset ehtivät kuutena päivänä hankkimaan ruokaa, eikä kukaan kuole, vaikka olisi yhden päivän syömättä. Meillä on ollut pula-aikoja tässä maassa, jolloin ei ollut edes kauppoja. Jos oli, niin kauppoissa ei ollut tavaraa

kuin sen verran, että sitä sai jotakin lipuketta vastaan. Jos meillä nyt tulisi pula-aika, vaikea aika, kriisi, olisimme todella hädässä, jos ei kerran yhtä päivää viikossa pärjätä ilman että kaupat ovat auki. Nyt sentään on jääkaapit, pakastimet, mahdollisimman hyvät varustautumiset kodeissa niin, että voidaan ruokaa hankkia. Se kermapurkki voidaan kyllä suunnitelmallisesti hankkia jo perjantaina tai lauantaina. Sen tähden, että tulee mieleen tehdä kakku lapsille, ei toden totta tarvitse kauppojen olla kautta maan auki pyhäpäivinä, kauppiaiden töissä, työntekijöiden töissä, työntekijöiden lasten päivähoidossa, perheiden hajalla, ilman että nämä perheet saisivat olla yhdessä niin kuin muut saavat olla.

Tällainen vapauden ihannointi, markkinavoimien ja rahan ihannointi ja vapauden kaipuu tavallaan on minusta jo sairautta. Siihen ei ole minikäänlaista perustetta, ei pienintäkään. Minä en ole jostakin syystä päässyt allekirjoittamaan ed. Räsäsen lakialoitetta. Siihen kannattaisi ministerin tutustua ja myös muiden edustajien, jotka tässä kuulemassa ovat. Lähtökohta siinä on, että mentäisiin, niin puhtaaseen kuin mahdollista yhteisen lepopäivän pyhittämiseen, yhteisen lepopäivän, joka olisi kaikkia varten: asiakkaita, yrittäjiä ja kaupan työntekijöitä.

Jos ruokakaupat ovat auki pyhäpäivisin, sunnuntaisin, niin silloin pitää myös kuljetuksia varmasti ruveta järjestelemään, että saadaan sinne tuoretta kermää ja muuta, jolloin täytyy olla automiesten liikkeellä ja meijerien auki ja leipomoiden auki jne., jos mennään oikein pitkälle nykyajan ihmisten turhamaisuuden palvelemisessa. Se on rahan kumartamista. Saadaan muka tehokkuutta lisää. Eihän kauppojen sunnuntaiaukiolo tuo yhtään markkaa lisää kansantalouteen, ei yhtään markkaa. Päinvastoin se monessa paikassa lisää kustannuksia, koska on maksettava sadan prosentin korvaukset työntekijöille. Kauppiaat, varsinkin pienehkön kaupan pitäjät, yrittäjät, joutuvat tänäkin päivänä tekemään usein öisin paperitöitä, jotka ovat välttämättömiä heille. Hallituksen pitäisi kiinnittää valtavaan paljon enemmän huomiota siihen, että näiden kauppiaiden edellytyksiä työllistää parannettaisiin heidän byrokraatiaansa vähentämällä ja työntekijän palkkukseen liittyviä kustannuksia alentamalla. Silloin saataisiin kauppiaillekin mahdollisuus tulla vapaan pitämiseen eikä heitä ajettaisi henkiseen ja fyysiseen ahdinkoon, mihin monet kauppiasyrittäjät joutuvat. Minulla on hyvä tuttu, naa-

purikylän kauppias, joka on sairastunut 50-vuotiaana, kun niin koville otti. Pakko oli pitää kauppaa auki, kun naapurikauppias piti auki pitkään, eikä toisaalta ollut varaa ottaa työntekijöitä korkeilla sunnuntai- ja iltakorvauksilla. Terveys meni. Tällaiset henkilöt tulevat yhteiskunnalle tavattoman kalliiksi, jotka ovat sitten työkyvyttöminä 50-vuotiaasta lähtien. Näitä tapauksia on valitettavasti varsin runsaasti. Siis kukaan ei tarvitse sitä, että sunnuntaisin kaupat ovat auki.

Keskimääräisesti ihminen ostaa auton ehkä joka viides vuosi — minä en ainakaan osta niinkään usein ja silloin minä en tarvitse sunnuntai-päivää mennäkseni autokauppaan. Lauantai kylä löytyy sitä varten, eikä siellä ole sellaista ruuhkaa, koska ei auton hankinta ole juuri tänään tarpeellinen. Tietysti, jos on kolarin ajanut, niin sitten tulee eteen tilanne, että täytyy päästä aika nopeastikin hankkimaan uusi auto, mutta ei siihenkään tarvita sunnuntaita. Aivan sama on huonekalukauppojen osalta. En minä huonekaluja osta eikä kukaan osta joka kuukausi tai edes joka vuosi. Löytyy varmasti arki-iltoja tai lauantai-päiviä, jolloin voi perhe mennä kokonaisuudessaan ostamaan autoa tai huonekaluja. Ne ovat sellaisia hankintoja, jotka ovat varsin harvinaisia.

Asiakkaat eivät tarvitse sunnuntaiaukioloa lainkaan. Kioskien ja huoltamoidenkin osalta pitäisi nykyinen malli panna tiukemmalle. Tietysti tiukentaminen on aina vaikeampaa kuin sen harkitseminen, miten paljon lavennetaan. Tässä nyt ollaan pätkä pätkältä laventamassa. Tätähän on moneen kertaan tehty, ainakin minun täällä ollessani, tämä lieenee nyt kolmas kerta, ja monta kertaa asia on ollut esillä hallituksessa, mutta ei ole päässyt edes eduskuntaan asti.

Se, että tätä perustellaan sillä, että yrittäjät, kauppiat, ovat siinä tilanteessa, että voivat pitää auki taikka ei, mutta ei ole mikään pakko pitää auki, ei kerta kaikkiaan pidä paikkaansa. Tavattoman monella kauppialla on se tilanne, että jos kilpailija, vauraampi kauppias, pitää lähistöllä kauppansa auki, niin pakko on pitää liike auki, jaksat tai et. Pakko on pitää kilpailutilanteessa kauppaa auki saman ajan kuin kilpailija pitää. Tällöin syntyy juuri näitä ongelmia, jotka näkyvät terveydessä ja näiden yrittäjäperheiden elämäntilanteissa, heidän terveydessään ja henkisessä jaksamisessaan. Ne laskut ovat kalliita.

En yhtään ihmettele sitä, että työntekijäjärjestöt, Liikealan ammattiliitto, vastustavat kaupan aukioloaikojen laajentamista tällä tavalla. Ne nä-

kevät sen, mihin se johtaa, kun ihmisiä ajetaan yhä tiukemmalle työelämässä, kun ei ole siihen kerran mikään pakko. Työntekijät joutuvat sitten viemään lapsensa päivähoitoon sunnuntaisin. Sitä varten yhteiskunnan pitää järjestää päivähoitopaikkoja. Se tulee tavattoman kalliiksi, kun sielläkin maksetaan jälleen 100 prosentin ylimääräiset kustannukset ja henkilöstöä joudutaan pitämään ja ruokahuolto järjestämään muun hoidon ohella.

Tämä tulee loppujen lopuksi maksamaan yhteiskunnalle paljon enemmän kuin siitä oleva hyöty on kenellekään, jos sitä mitataan ihan rehellisesti, avoimesti, loppuun asti. Eli yhteiskunnan kustannukset nousevat, työntekijöiden hyöty on näennäinen, yrittäjien hyöty on hyvin pieni. Siitä hyötyvät jotkin keskikokoiset ja suuret ketjut ja liikkeet, mutta kansantaloudelle tästä muutoksesta ei ole lopulta, uskallan väittää, mitään taloudellista hyötyä. Sama markka, joka nyt pyörii kuutena päivänä, pyörii seitsemänä päivänä, ja se ei kyllä lisää kansantuotetta.

Mielestäni viisainta olisi palata alkuperäiseen lepopäivän pyhittämiseen, antaa se lepopäivä kaikille silloin, kun lapset ovat poissa koulusta ja puoliso on poissa töistä eli on vapaapäivällä, taata silloin vapaapäivä myös sille perheenjäsenelle, joka on kaupassa töissä. Tämä olisi inhimillistä perhepolitiikkaa. Tämä olisi myös niiden kestävien arvojen kunnioittamista, joista kannan kyllä huolta; ne ovat meitä ihmisiä varten. Eivät Raamatun opetukset ole mitään historiallisia jäänteitä, vaan ne ovat ihmisiä varten tänäkin päivänä. Kannattaa katsoa, miten niiden toteuttamiseen koko yhteiskunnassa liittyy selvä siunaus koko kansalle. Tästä on kysymys pitkälti, ja nämä käytännön tekijät, joita kävin läpi, puolustavat sitä linjaa, vaikka se on vanhoillista, että pitäisi katsoa sittenkin taaksepäin ja mennä siihen aikaan, jolloin pärjättiin, vaikka ei oltu lähellekään tällaisessa yhteiskunnassa monella tasolla mitä ollaan nyt.

³² Nils-Anders Granvik /r: Värderade herr talman! Rent principiellt bör vi ifrågasätta om det är klokt att kommersialisera söndagen mera än vad som är nödvändigt. Vi bör respektera söndagen som den vilodag den är avsedd att vara. Vi lever redan nu i ett stressigt samhälle. Därför borde vi verkligen hålla åtminstone en dag fredad för så många som möjligt för samvaro och eftertanke.

Det problematiska är inte bara att dagarna för söndagsöppethållning skulle ökas, utan det är frågan om att större affärer får eller tvingas hålla öppet på grund av den hårda konkurrensen. Jag tänker då på ökningen av golvytan från 100 kvadratmeter till 400. Det här leder till ytterligare krav på öppethållning i fråga om dessa affärer.

Kun keskustellaan kauppojen sunnuntaiaukioloajoista, mielestäni pitäisi kyseenalaistaa se, onko meidän viisasta kaupallistaa sunnuntaita enemmän kuin tarpeellista ja tähän asti on tehty. Tämä on nähtävä periaatekysymyksenä. Eikö meidän pitäisi kunnioittaa sunnuntaita lepopäivänä? Elämme nyt kiireisessä yhteiskunnassa, joten olisihan meidän hyvä pitää edes yksi päivä vapaana mahdollisimman monelle rauhalliseen yhdessäoloon ja lepoon.

Lagförslaget är ännu ett medel för att splittra familjen. Om vi kommersialiserar söndagen hittar familjen inte längre någon tid för kvalitativ samvaro. Söndagarna går lätt till shoppingturer, men framför allt till att den ena parten tvingas arbeta under en dag som är avsedd för vila. Mäniskorna inom denna bransch skulle genom detta få nya arbetstider och det är ingen liten grupp det är frågan om. Denna grupp skulle bli tvungen att arbeta på söndagar, vilket skulle leda till att samvaron med familjen blir ytterligare lidande. Vi kan samtidigt konstatera att gruppen i fråga redan tidigare har hört till dem, som inte har varit bäst avlönade eller haft de bekvämaste arbetstiderna.

Lakiehdotus on yksi tapa lisätä hajottaa perhettä. Perheitten rauhalliseen yhdessäoloon ei enää löydy aikaa, jos sunnuntaitkin tehdään kaupalliseksi, perheitten kauppareissuiksi. Lisäksi tämä aiheuttaisi uusia työaikoja isolle ryhmälle ihmisiä. Nämä ihmiset joutuisivat tekemään työtä sunnuntaisin, joka muuten on ollut levon ja yhdessäolon päivä. Voidaan kai myöskin todeta, että nämä työntekijät eivät ennestäänkään ole olleet parhaimmin palkattuja eikä heillä myöskään ole ollut parhaimpia työaikoja. Nyt niitä vain ennistetään pahennetaan.

Jag ser inte heller i detta den ekonomiska nytta som många pratar om. Konkurrensen kommer att göra att det inte är frivilligt att välja om man vill hålla öppet eller om det blir ett tvång i den hårda kampen för att överleva. Detta skulle leda

till en omgruppering av affärerna. Kampen om kunderna blir hårdare, likaså kampen om vem som kommer att slås ut, som blir A och O. Vi bör komma ihåg att söndagsöppethållningen innebär en kostnad för affärerna och högst sannolikt blir det konsumenten som betalar för den. Det är fråga om de dyraste arbetstimmarna och det kommer att gå ut över priserna, alltså över konsumenterna. Jag tycker att argumentet med konsumentens heliga valfrihet inte räcker till för att klubba igenom denna fråga.

Arvoisa puhemies! En myöskään näe taloudellista hyötyä tässä asiassa, josta monet puhuvat. Kilpailu saattaa kaupat tilanteeseen, jossa niiden ei ole mahdollista valita, haluavatko ne pitää kauppansa auki vai eivät. Siitä tulee pakko, jos ne haluavat jäädä eloon.

Olen vakuuttunut siitä, että se lisäkustannus, johon sunnuntaiaukiolo johtaa, tulee asiakkaan maksettavaksi. On kyse kalliimmista työtunneista, joista jonkun on maksettava. Tuskin kaupat sen tekevät. Minusta argumentti, asiakkaan pyhä mahdollisuus valita, johon niin usein viitataan, ei riitä asian läpiviemiseksi.

33 Hannu Takkula /kesk: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vähittäiskaupan aukioloajoista ja elinkeinon harjoittamisen oikeudesta on aihe, joka tuntuu keskustelutavan tätäkin eduskuntaa, niin kuin edellistäkin, melko voimakkaasti. Ensimmäinen kysymys, kun itse asiaa tarkastelen, nousee kyllä siltä pohjalta, onko totta se, että tämän tyyppinen kysymys ja tämän tyyppinen ongelma on keskeisin suomalaisen yhteiskunnan ongelma. Onko tämä niin keskeinen ongelma tällä hetkellä, että siihen tulee tällä tavalla lainsäädännön kautta puuttua? Jollakin tavalla olen valmis ajattelemaan, että tämä lakiesitys ei ole lähtenyt niinkään polttavasta tarpeesta ja kysynnästä, vaan tämä on keinoitekoisesti synnytetty erilaisten syiden vuoksi. Mitä ne syyt ovat? Ne tietenkin löytyvät syvemältä yhteiskunnallisista arvovirtauksista.

Monessa puheenvuorossa on käyty juupas—eipäs-keskustelua. Tietenkin tämä on juuri sen kokoinen keskustelu, että tähän me kaikki voimme ottaa osaa täysin rinnoin, koska jollakin tavalla olemme asianosaisia kuluttajina. Mutta ehkä sellainen mieleenpainuvinkin kommentti, mikä tältä illalta on jäänyt mieleen, on ed. Tiuran lausahdus: "Kun yhteiskunta muuttuu, myös

meidän on muututtava sen mukana." Onko todellakin näin? Jos yhteiskunta muuttuu, meidän on muututtava sen mukana. Minä toivon, että kansanedustajat olisivat itse muuttamassa yhteiskuntaa eikä niin, että me olisimme mukautumassa niihin monesti epäterveisiin virtauksiin, mitä yhteiskuntiin pesiytyy ja kantautuu, vaan olisimme näyttämässä ja luomassa linjaa ja suuntaa eikä niin, että erilaisten ajan ilmiöiden mukana sitten olemme ikään kuin tunnepohjalta muuttellessa lainsäädäntöämme.

Arvoisa puhemies! Asiasta voisi hyvin laajastikin puhua ja käsitellä eri kantilta, mutta yön hetken huomioiden pitäydyn muutama, tai ainakin pyrin pitäytymään muutama tarkastelukulmaan.

Jos ensimmäisenä lähdetään esityksen suoraanaisesta ajatuksesta, että nyt sunnuntaiaukiolo kaikkina sunnuntaina tulisi sallia niille liikkeille, joilla on enintään 400 neliometriä liiketilaa. Voi kysyä, minkä vuoksi juuri 400 neliometriä on se raja. Toisaalta yhtä perustellusti voi kysyä, minkä vuoksi juuri nämä päivittäistavarakaupat ovat se, mihin rajausta tehdään. Onko jollakin tavalla oikeutetumpaa ostaa taikka myydä kioskeista, huoltoasemilta? Onko jollakin tavalla oikeutetumpaa ja parempaa se, että keskiolutkuppilat ja ravintolat aukeavat sunnuntaiaamuna jo varhain, ja onko se oikein, että torit, kahvilat ym. tällaiset voivat olla vapaasti sunnuntaisin auki? Onko todella niin, että yhteiskuntamme moraalien viimeinen lanka katkeaa siinä vaiheessa, kun myös vähittäistavarakaupat menevät sunnuntaiaukioloihin?

Ed. Räsäsellä on kyllä tästä aloite. En tiedä, kuinka laaja se on, en ole, anteeksi vain, aloitteenne tutustunut sillä tavalla, mutta olemme valmiit hyväksymään ja kehtämään sen, että kioskikauppaa käydään, ravintolat ovat sunnuntaiaamuisin auki, huoltoasemat ovat auki sekä torit ja jo aikaisemmin luettelemani eri kauppa harjoittavat liikkeitä. Mutta nimenomaan tässä vähittäistavarakaupan kohdalla menee ikään kuin jokin raja. Voi olla, että se on ikään kuin se viimeinen virstanpylväs, mistä on pidettävä kiinni.

Monenlaisia argumentteja on täälläkin tuotu esille. Mielestäni paras argumentti on ollut se, että pienten perheyrittäjien, jotka toimivat kauppiaina, ainut mahdollisuus lepoon, lepopäivään tätä kautta menee. Se on totta, kun tiedämme sen, että tällä hetkellä yhteiskunnassa kustannukset ovat melko korkealla, työllistämiskustannukset

ovat korkealla, työvoiman välilliset kustannukset, myös tuloveroasteikko on erittäin korkea. Näin ollen on vaikea saada lyhyeksi aikaa töihin, viikonvaihteeksi töihin, sunnuntaiksi vielä näille ylityökorvauksille, henkilöitä siten, että he todella olisivat yrityksen kannalta tuottavassa työssä. Voi sanoa näin, että se volyymi, mitä ehkä kaupan puolella yritetään tällä kasvattaa, ei kasva, vaan se jakaantuu lauantaille ja sunnuntaille, ja näin ollen työvoiman palkkaamisesta voi kyllä tulla ja tuleekin yrittäjälle kustannuksia. Eli tällainen perheyrittäjä joutuu entistä tiukempaan asemaan, mikäli tämä uudistus menee läpi. Tämähän siis koskettaa nimenomaan pieniä liikkeitä tältä osin.

Työntekijämäärä tuskin tulee lisääntymään johtuen välillisistä työvoimakustannuksista. Yrittäjäperheen on itse pyöritettävä kauppaansa viikonloppuna, jos siitä todella meinaa leivän saada ja pysyä leivässä. Täällä on perusteltu tätä sillä, että nimenomaan sen vuoksi, että he pysyisivät leivässä, on pidettävä sunnuntaina auki.

Keskusteluun on myös hyvin vahvasti tuotu kristillinen, uskonnollinen konteksti. On luonnollista, että tämä asia nousee esille, koska onhan näin, että Suomi on Euroopan kristillisin valtio. Yli 90 prosenttia väestöstämme kuuluu niin sanottuun kansankirkkoon, evankelisluterilaiseen kirkkoon. Myös kirkon eräs piispa, Wille Riekkinen, on muun muassa Helsingin Sanomien kirjoituksessa, mikä on täällä nostettu esille, ottanut kantaa vähittäiskaupan aukioloaikaesitykseen. Hän on kirjoittanut hyvän, mutta ristiriitaisen artikkelin asiasta.

Piispa Riekkinenhän lähti siitä teologina, että sapattilaki, mikä annettiin Vanhassa testamentissa, oli ensimmäinen työsuojelulaki. Mutta hän ehkä unohti kirjoituksen aikana kertoa sen, että tämän sapattilain jo katolinen kirkko ja sen jälkeen myös luterilainen kirkko omalta osaltaan kumosivat siirtyessään aikanaan pois raamatullisesta lepopäivästä viettämään sunnuntaita lepopäivänään.

Siitä huolimatta, että raamatullinen konteksti on tätä kautta hylätty ja neljäs käsky tai kolmas käsky katekismuksen mukaan on laitettu pannaan, on tietenkin totta, että monille ihmisille sunnuntai muodostaa myös kristillisen lepopäivän, ei raamatullisen eikä teologisen totuuden tähden, vaan tradition tähden.

Kun puhutaan ihmisen hyvinvoinnista, kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista, on muistettava se,

että kyllä levolla on merkitystä. Kun tiedämme sen, että yleensä ei ainoastaan parlamentarismissa vaan monessa muussakin järjestelmässä systeemit toimivat sillä tavalla, että enemmistön mukaan mennään eteenpäin, silloin on tietenkin luonnollista, että jos väestöstämme yli 90 prosenttia tunnustaa kristillistä luterilaista uskoa, niin se myös on tässä kohdin ohjenuora. Olihan näin, että aikanaan siirryttiin roomalaiskatoliseen kirkossa ja Rooman valtakunnassa sunnuntain viettoon siksi, että alkuseurakunnan kristityt ja juutalaiset viettivät sapattia ja suurin osa niin sanotuista Rooman valtakunnan kansalaisista palveli aurinkoa eli auringonjumalaa, mihin sitten tietenkin nämä vieraskieliset sunnuntai-nimet vieläkin viittaavat, sunday jne.

Tässä kohden sunnuntain oikeutus suomalaisessa yhteiskunnassa lepopäiväksi on kyllä nähtävä, mutta se on ennen kaikkea nähtävä sitä kautta, että se tarjoaa ihmisille mahdollisuuden levätä. Se tarjoaa ihmisille myös mahdollisuuden syventyä, ei ainoastaan lähimmäisten parissa tapahtuvaan työhön tai yhdessäoloon, vaan myös hengellisten ja henkisten asioiden käsitteilyyn.

Arvoisa puhemies! On ollut yhteiskuntia, missä on kokeiltu kymmenen päivän järjestelmää ja on todettu, ettei se toimi. Mutta tälläkin hetkellä on olemassa yhteiskuntia, joissa toteutetaan seitsemänpäiväistä viikkoa. Yleensä näissä yhteiskunnissa tehdään kuusi päivää työtä ja seitsemäs levähdetään, aivan tällaisen alkuperäisen ajatuksen mukaan. Näitä löytyy muun muassa Lähi-idän suunnalta, missä lepopäivä on kokonaan rauhoitettu kaikenlaiselta kaupankäynniltä. Tästä ehkä malliesimerkki, mikä suomalaisille on tuttu, on Israel. Ainoastaan ja vain terveydenhoitoon ja yleiseen järjestykseen liittyvät, siis poliisi-, palo- ja terveydenhuoltojärjestelmät toimivat, mutta kaikki kaupat ovat kiinni. Siellä ei tehdä eroa kaupan koolla eikä kaupan sektorilla. Myöskään julkiset kulkuvälineet eivät kulje. Tämä on looginen, mikä on toteutunut ja toteutuu tälläkin hetkellä, ja näyttää siinä yhteiskunnassa toimivan sillä tavoin, että kauppaa käydään. Jotkut väittävät vielä, että se kansa on yksi maailman parhaista kauppiaskansoista, ja taloudellinen menestyminen on ollut sen kohdalla valtavaa suurta.

Sen vuoksi itse olen sitä mieltä, että tällainen hallituksen esitys, mikä nyt tänne meidän

eteemme on tuotu, on melko torso esitys johtuen siitä, että tämä on sarjassamme linjaton esitys, mutta jollakin tavalla mahtuu tähän linjattomuuteen, mitä tällä alalla on aikaisemminkin tehty. Jos me haluamme todellakin siitä arvolähtökohdasta käsin toimia, että me otamme ihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioon, jos me otamme myös ihmisen henkiset ja hengelliset tarpeet huomioon, jos me otamme ihmisen ajankäyttöön liittyvät, vapaa-aikaan liittyvät asiat huomioon, on minun mielestäni kaksi mahdollisuutta: joko se, että me lähdemme siitä, että kaikki ihmiset voivat vapaasti valita itse, minkä päivän he lepäävät, vapautamme kaiken kaupan, taikka siitä, että me yhteiskunnassa toimimme sillä tavalla, että me rajoitamme, ohjaamme lainsäädäntöämme niin, että yksi päivä tulee selkeästi ohjattua ja vapautettua lepoon. Itse olen jälkimmäisen lähtökohdan kannalla, koska näen näin, että hyvin monesti me ihmiset emme aina ymmärrä omaa parastamme, ja toisaalta levon tarve on noussut esille voimakkaasti meidän yhteiskunnassamme. Se on näkynyt erilaisina loppuunpalamisilmiöinä. Se on näkynyt erilaisena pahoinvointina, ei ainoastaan perheissä, vaan myös laajemmin yhteiskunnassamme. Ne tutkimukset, mitä viime vuosina on tehty, osoittavat sen, että me tarvitsimme selkeästi eroa levon ja työn välille. Me toisaalta tarvitsimme myöskin selkeästi sellaisia ihmistä ja elämää suojelevia arvoja, jotka myös opettaisivat meitä erottamaan pyhän ja arjen ja sitä kautta tuntemaan, että elämässä on muutakin kuin tämä oravanpyörä ja markkinatalouden rattaat, joiden perässä juostaan. On olemassa myös henkisiä arvoja.

Arvoisa puhemies! Näiden hajanaisten ajatusten pohjalta olen tullut siihen tulokseen, että tällainen hyvin vesitetty esitys, joka minun mielestäni ei tee kunnia millekään hallitukselle, ei edes tälle Lipposen toiselle hallitukselle, ei ole sellainen, mitä tällä hetkellä Suomen yhteiskunta tarvitsee. Sen vuoksi toivon, että hallitus saa sen verran viisautta, että vetää esityksen pois ja antaa nykykäytännön jatkua siihen asti, kunnes ymmärtää sen, että ehkä sittenkin olisi parempi koko yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta, ihmisten terveyden kannalta vapauttaa yksi päivä sillä tavalla, että ihmisillä olisi mahdollisuus levätä, virkistäytyä ja kerätä voimia yhteiskunnalliseen tehtävään ja toimintaan, toimintaan ei ainoastaan itsensä ja perheensä, vaan myös lähimmäisten hyväksi.

³⁴ **Päivi Räsänen /skl:** Arvoisa puhemies! Esitän vielä muutamia huomioita käydyistä keskustelusta.

Ilmottelen sitä, miksi kokoomusedustajat ovat harmitelleet korkeampia hintoja esimerkiksi kermapurkille huoltoaseman elintarvikekioskissa sunnuntaina. Eikö tämä hinta vastaa paremmin todellisia kustannuksia, koska sunnuntaityö on hinnaltaan kalliimpaa, kaksinkertaista? Sen sijaan vähittäiskaupan sunnuntaiaukiolon korkeampi hinta tasataan arkipäivinä, jolloin se väistämättä nostaa kuluttajahintoja.

Kun muun muassa ed. Petri Salo ja eräät muutkin kokoomusedustajat kyselivät, miksei voitaisi palata siihen, että kaupat olisivat kiinni sunnuntaisin, niin mielestäni olisi täysin mahdollista palata, ottaa askelia aikaisempaan järjestelmään. Lakialoitteessani esitän, että palattaisiin vuotta 94 edeltävään järjestelmään, jolloin siis sekä kesäajan että joulukuun sunnuntait rajattaisiin kaupankäynniltä, samoin nämä valinnaiset viisi sunnuntaita. Joka tapauksessa nykyjärjestelmä tällä hetkellä tai hallituksen esityksen toteutumisen jälkeen on varsin sekava ja mielestäni perusteton. Ei ole mitään järkeviä perusteita sille, miksi nimenomaan näinä kuukausina kauppojen pitäisi olla auki.

Kun näyttää siltä, että esitystä kannattaa lähinnä kokoomuksen uusliberalistinen siipi ja kaikista muista ryhmistä tulee vastustusta, toivon, että tämä esitys hylättäisiin niillä perusteilla, joita täällä on esitetty niin vasemmistoliitosta, sosialidemokraateista, vihreistä, Rkp:stä kuin oppositiosta.

³⁵ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Pyydän anteeksi, että aikaisempi puheenvuoroni jäi väliin. Olin valiokuntaani liittyvän asian taustajoukoissa neuvotteluissa.

Liikeaikalain uusi tuleminen tänne eduskuntaan on ollut mielenkiintoinen, koska olen odottanut niitä selvityksiä, mitkä hallitusohjelmassa on luvattu tehdä ennen kuin eduskunnalle tämmöinen esitys tuodaan, mutta sellaista kunnollista selvitystä, jonka olisin toivonut tehdyn viime kerralla tehtyjen ratkaisujen kokemuksista, en todellakaan ole nähnyt, vaan aivan yhtä huonot selvitykset, kuin edellisenkin ratkaisun yhteydessä oli, on nyt tehty ja lähinnä koottu aikaisempia selvityksiä.

Ed. Petri Salo sanoi, että kun ihmiset eivät enää käy kirkossa, minkä takia enää pitäisi välittää asioista. Olen ihmetellyt koko tämän keskustelun ajan, mihin kokoomuksen koti, uskonto ja isänmaa -arvot ovat hävinneet, koska uskontoakaan ei tunnu enää merkitsevän mitään. Toisaalta raamatunlauseet köyhien puolustamisesta ja muusta on jo unohdettu aikoja sitten, me olemme sen huomanneet, mutta sen puutetta, että jonkin verran edes kunnioitettaisiin Raamatun sanomaa ja uskovaisten henkilöiden ajatuksia, olen ihmetellyt.

Tiedän hyvin sen, kun oma äitini oli syvästi uskovainen ja olen saanut sellaisen kotikasvatuksen, että en vielääkään esimerkiksi häiritse ketään puhelimella kirkonmenojen aikaan. Se on minulle täysin luonnollista. En halua kenellekään soittaa enkä yleensä vastaakaan silloin puhelimeen, vaikka itse en niitä yleensä kuuntelekaan, mutta kunnioitan sitä, että monet ihmiset, vaikka eivät itse käykään kirkossa, voivat radion kautta kuunnella tai hiljentyä muuten sanoman ääreen. Toivon, että kokoomus huomaisi tämän, että vaikka yhteiskunta on muuttunut ja rahan palvonta lisääntynyt teidänkin joukoissanne, sielläkin voi olla sellaisia ihmisiä, jotka haluaisivat, ettei tämä yhteiskunta menisi siihen suuntaan, mihin te olette sitä ajamassa.

Kun eduskuntaan on kuitenkin heitetty taas kerran hallituksen esitys kauppojen aukioloaikojen laajentamisesta, pitää arvioida, mitä se sisältää. Alle 400 neliömetrin kauppojen sunnuntaiaukiolon lisääntyminen on minusta nyt suurin ongelma, koska todennäköisesti tämä pakottaa juuri nämä yrittäjät avaamaan kauppansa läpi vuoden. En usko, että huonekalu- ja autokauppa sekä parturi- ja kampaamoliikkeet oikeastaan kovinkaan paljon lisäävät palvelujaan, koska tämän alan liitot, siis työnantajaliitot tai yrittäjäliitot, ovat vastustaneet tätä ratkaisua ja ovat ihmetelleet sitä, minkä vuoksi tällaista ratkaisua ollaan tekemässä. Sitten voi tosiaankin kysyä, ketä varten tämä ratkaisu on, kun on vaikea uskoa sitä, että kansalaiset menisivät sunnuntaisin ostamaan huonekaluja laajassa mittakaavassa.

Kansanedustaja Kirsi Piha on jättänyt muuttaman kokoomuslaisen nuorehkon naiskansanedustajan kanssa lakialoitteen, jossa ehdotetaan koko liikeaikalain kumoamista, mikä tarkoittaa sitä, että kaupat saisivat olla auki milloin vain. Ilmottelen raskaana olevan ed. Pihan innokkuutta pakottaa perheellisiä naisia, joista monet ovat

myös yksinhuoltajia, töihin myös sunnuntaina, perheen ainoana yhteisenä vapaapäivänä. Ei ole aivan sama, milloin nämä ihmiset muulloin pitävät vapaapäivän, sillä heidän koululaisillaan ei ole silloin vapaapäivää.

Ihmettelen, mihin kokoomus unohti Suomen Yrittäjien kielteisen kannanoton. Olen kysynyt tätä asiaa heidän puheenjohtajaltaan tai toimitusjohtajaltaan tai mikä hän on, Jussi Järventaus, kansanedustajille järjestetyssä yrittäjäfoorumissa, ja hän kertoi, että yrittäjillä on kielteinen kannanotto liikeikalain kysymykseen. Heillä oli kielteinen kannanotto myös kuljetustuen lakauttamiseen, jota kokoomus myös ajoi, mutta onneksi se saatiin eduskunnassa muutettua.

Mikään ei ole pyhää silloin, kun pitää uhrata markkinavoimien alttarille. Sitähän se näyttää olevan. Kansalaisten on oltava kuluttajia aina, se on markkinamiesten tavoite. Ikävää on se, että monet perheet eivät tätä tavoitetta huomaa, vaan jopa kuluttavat sunnuntaipäiviään kaupoissa kierrellen ja opettavat näin myös lapsensa kuluttamisen maskoteiksi.

Haastoin vappuna sunnuntain perheiden yhteiseksi vapaapäiväksi. Tosin on aloja, joilla joudutaan työskentelemään sunnuntaisin, mutta mielestäni sitä ei pitäisi lisätä. Joidenkuiden tavoitteena tosin voi olla, että lisätään koko ajan painetta sunnuntaityöskentelyyn myös muualla kuin kaupan piirissä. Sen jälkeen esitetään, että koska sunnuntaista on tullut arkipäivä, miksi sunnuntaikorvauksiakaan pitäisi maksaa, vaan nekin pitäisi poistaa.

Lisääntyvä sunnuntaityö lisää päivähoidon, erityisesti vuorohoidon tarvetta ja siten lisää kuntien kustannuksia. Kauppojen aukiolo yhdeksään saakka ja sen jälkeen tehtävä siivous aiheuttavat usein sen, että lapsen on jätävä yöksi hoitoon, mikä entisestään vähentää perheen yhteistä aikaa, koska ei lasta voi hakea kymmenen jälkeen enää päivähoidosta pois vaan lapsi jää sinne nukkumaan.

Kun pienet kaupat häviävät, missä ikääntyvät ihmiset sitten asioivat? Heillä ei ole autoja, ei uusia eikä vanhoja eikä sunnuntaina ostettuja, millä kaahailla isoihin marketteihin. Mielenkiintoista on, että isojen markettien sunnuntaiaukiolo kestäisin ei ole useinkaan kannattavaa. Esimerkiksi kotikaupungissani Kajaanissa marketin johtaja kertoi, että heidän markettinsa ei ole kannattava sunnuntaina, mutta koska yksi avaa oven, on kaikkien oltava auki kilpailun vuoksi, vaikka tap-

piolla. Se vaikuttaa jopa kuntakeskusten kauppojen kannattavuuteen tällä hetkellä.

Viime kaudella aukiolon lisäystä perusteltiin työllisyssyillä. Nyt on voitu osoittaa, ettei se juurikaan ole lisännyt työllisyyttä. Sen sijaan se on lisännyt yksin työskentelyä ja pienten kauppojen kuolemia kaupungeissa. Ikävä kyllä juuri super- ja hypermarketit ovat näitä pienten kauppojen tappajia. Meidänkin lähi-Siwamme loppui juuri tämän kuun puolessavälissä, ja pelkona on, että tilalle tulee kapakka.

Suurin osa erikoisliikkeistä vastustaa sunnuntaiaukioloa, ja aivan ymmärrettävästi. Yleensä hän ne ovat perheyriksii, joiden ainoa vapaapäivä on sunnuntai. Kysymys on siis yrittäjäperheen jaksamisesta. Erityisesti markettien yhteydessä toimiville erikoisliikkeille tulee paineita avata ovensa sunnuntaisin. Joillakin paikkakunnilla ostoskeskukset ovat jopa pakottaneet siihen muun muassa uhkaamalla korotetuilla vuokrilla. Tämänhän ei pitänyt olla edellisen lain tarkoitus missään nimessä, näin ymmärsin.

Huoltamot ja kioskit ovat, totta kai, kalliimpia. Ne ovat hätävaroja, niin kuin ed. Petri Salo kertoikin kuuluisasta kermapurkistaan. On ihan luonnollista, että hän joutuu siitä maksamaan vähän enemmän, sillä todennäköisesti siinä kaupassa, missä ed. Salo olisi tämän kermapurkin käynyt ostamassa, ei olisi kovinkaan monta muuta asiakasta käynyt, jolloin ei olisi kannattavaa pitää kauppaa auki vain hätäostoksia varten. On selvitetty sitä, mitä ihmiset ostavat sunnuntaisin. Ne ovat ihan erilaisia tavaroita kuin normaali päivittäistavarakauppa on, lähinnä tupakkaa, makeisia ja olutta. Sen vuoksi tuntuu, etteivät nämä ole mitenkään tarpeellisia asioita. Mielestäni huoltamoiden uusi toimintatapa ei ole kovinkaan huono asia, sillä se on pelastanut lämpimät huoltamot. Aikaisemmin näytti siltä, että tulee vain bensanjakeluautomaatteja. Tämä on minusta myös turvallisuustekijä.

En siis hyväksy alle 400 neliön suuruisten myymälöiden aukiolon lisäämistä ja olisin valmis jopa vähentämään nykyisiäkin aukioloratkaisuja. Olen ymmärtänyt, että tässä asiassa on vapaat kädet ja tämä on arvo- ja eettinen kysymys, jolloin eduskunnan todellinen enemmistö ratkaisee, hyväksytäänkö tätä kysymystä vai ei. Mielestäni ihmisen "toimenkuvan" pitää sisältää muutakin kuin kuluttamista. Sen tulisi sisältää enemmän perheiden yhdessäoloa ja luonnossa

liikkumista. Uskon, että se lisääisi kaikkien hyvinvointia.

36 Petri Salo /kok: Herra puhemies! On todella mukava kuunnella ed. Huotarin puheenvuoroa. Meillä Pohjanmaalla hänen aateveljensä ja -sisarensa eivät ajattele asioita aivan näin kristilliseltä näkökulmalta kuin tämä kainuulainen edustaja. Voisin sanoa, että meidän aatteelliset eromme tuntuvat olevan hyvin mitättömiä hänen kanssaan. Ihan samanlaisen kasvatuksen minäkin olen saanut kuin tekin, puhelinsoitosta kirkonmenojen aikana ja moneen muuhun. (Ed. Huotari: Minä kunnioitan niitä yhä edelleen!) — Niin teen minäkin.

Mutta se, onko synnillisempää hakea sunnuntaina elintarvikekioskista kermapurkki kuin paikallisesta liikkeestä, on jo asia, joka mielestäni on aika lailla saivartelua. Tiedän myöskin, että ei Alahärmän S-marketissa koko henkilökunta ole sunnuntaina töissä. Kokemukset nykyisistä aukioloajoista ovat sellaisia, että siellä on ollut kassalla yksi henkilö ja muutaman tunnin kauppa on ollut auki ja siellä on voinut käydä sitten toisena pyhänä täydentämässä ostoksiaan. Näinhän on ollut vakiintunut käytäntö. Nyt uskotellaan, että tämän esityksen kannalta maailma leviää. Minä en ollenkaan usko siihen. Myöskin kustannukset sunnuntaina mitoitetaan asiakasvirtoihin, koska eihän sunnuntaiaukiolo kannata, jos ei siitä jotakin itselle jää. Eihän kukaan tietenkään halua tappiokseen sunnuntaikauppaa tehdä.

Olen edelleen sitä mieltä, ettei tässä niin merkittävästä asiasta ole kysymys, että tätä tarvitsisi välttämättä edes lainsäädännöllä enää säätää. Elävä elämä ja muuttuva maailma on johtanut siihen, että säädämme me melkein mitä tahansa tässä asiassa, tilanne muuttuu. Kauppojen kylläen tulee elintarvikekioski, josta myydään sama tavara kalliimmalla, ja se haetaan sieltä kaupan puolelta. Näin on keinotekoisesti nykyistäkin lakia jo käytetty hyväksi ja tehty kauppaa.

37 Ulkomaankauppaministeri Kimmo Sasi: Arvoisa puhemies! Haluan vielä lyhyesti hallituksen esityksen valmistelusta todeta sen, että sitä on valmisteltu varsin huolellisesti, lähestulkoon yksi vuosi. Valmistelun yhteydessä on oltu yhteydessä kaikkiin asianosaisiin tahoihin ja erityisen tiiviisti työntekijä- ja työnantajapuoleen ja pyritty löytämään kompromissi. Kyseessä on hallituksen esitys, joka hallituksessa on hyväk-

sytty yksimielisesti, ja se on valmisteltu myöskin hallituksen piirissä sitä varten asetetussa tilapäisessä ministeriryhmässä. Myöskin ryhmien kanssa on oltu yhteydessä, tätä asiaa on pariinkin otteeseen ryhmissä käsitelty, joten tältä osin on pyritty ottamaan kaikki näkemykset huomioon, jotta eduskunnassa voitaisiin joustavasti tässä asiassa tehdä myönteinen päätös.

Haluan myöskin korostaa sitä, että kysehän ei ole velvollisuudesta pitää kauppaliikkeitä auki vaan mahdollisuudesta siihen.

Kun täällä oli keskustelua myöskin siitä, että tarkoituksena ei ole, että asiaa käsiteltäisiin enää uudestaan hallituksen esityksen muodossa tämän eduskunnan aikana, tietysti lähtökohtana on se, että jos tämä esitys hyväksytään esityksen muodossa, silloin sellaista tarvetta ei ole. Jos näin ei kävisi, tietysti joudutaan arvioimaan, mikä on hallituksen ohjelman merkitys tältä kannalta, ja tältä osin ei voi lupauksia antaa, ettei siinä tilanteessa toisin kävisi.

Täällä on myöskin kiinnitetty huomiota yhteiskunnallisiin kustannuksiin, ja tältä osin päihähdön osalta täytyy todeta, että tämä muutos saattaa aiheuttaa jonkin verran lisäkustannuksia. Mutta kuten aiemmin totesin, tilanne on se, että kuitenkin nyt, kun meillä on suhteellisen hyvä korkeasuhdanne, vuorotyö on lisääntynyt ja kysyntä viikonloppuisin päiväkotien osalta on lisääntynyt. Tässä on kuitenkin kysymys 6 000 työntekijästä. Kaupassa on 100 000 työntekijää kaiken kaikkiaan, ja 6 000 työntekijän osalta lisääntyy sunnuntaiaukiolo. Se 6 000:n joukko on siinä määrin pieni, että jos ajatellaan kokonaisvuorotyön ja muun lisääntymistä, sen merkitys on hyvin vähäinen kaiken kaikkiaan tältä osin. Tarkoitus ei ole, että tätä korvattaisiin millään tavalla kunnille, ja tietysti summa ei ole kovin tarkasti laskettavissakaan.

Kun myös eräissä puheenvuorossa sanottiin, että kuluttaja ei tarvitse tällaista, ehkä on kuitenkin syytä näitten tuntemusten sijasta käydä lävitse tilastoja. Nimittäin 78 prosenttia kuluttajista oli käynyt viime kesänä kaupassa sunnuntaisin, ja se kai osoittaa, että kun omilla jaloilla on valittu suunnaksi kauppa, jonkinlaista tarvetta tältä osin kuitenkin on ollut.

Riksdagsman Granvik hänvisade till stressen och konstaterade att den ökar om man måste gå till butiken på söndagen. I så fall kan man bara säga att ingen har något tvång att gå till butiken.

Enligt min uppfattning så är det nog på det viset att om man har större valfrihet så har man mindre stress, och om man måste rusa till butiken före klockan 18 på lördag kväll så det om något förorsakar stress. Men om man kan vänta till söndagen, så är detta någonting som säkert minskar känslan av stress.

Mitä tulee 400 neliömetrin rajoitukseen, siihen on päädytty siitä syystä, että kaupan luokituksessa lähikauppa on alle 400 neliön kauppa. Jos tuota rajaa supistettaisiin 200 neliöön, syntyisi erittäin suuria kilpailuongelmia 200 ja 400 neliön liikkeiden välillä, joten yhdenmukaiset kilpailusuhteet puoltavat 400 neliön rajaa. Toinen on myöskin se, että kun tässä yhteydessä ollaan tuo kaksoispyhän sääntö poistamassa suurempien liikkeiden osalta, tietysti jos raja lasketaan 200 neliöön, tältä osin varmasti siinä yhteydessä on syytä poistaa myöskin se kaksoispyhänsääntö, jonka mukaisesti kauppvoja voidaan pitää kaksoispyhänä auki. Mutta tältä osin täytyy todeta, että nimenomaan kilpailusuhteet ja niiden huomioon ottaminen ovat äärimmäisen tärkeitä tältä osin.

Sitten voidaan myöskin kysyä sitä, jos meillä on lähestulkoon täysin vapaa toimintamahdollisuus kioskeilla, joissa raja on 100 neliömetriä, onko siinä tilanteessa enää syytä luoda uutta rajaa, joka on suuruudeltaan 200 neliömetriä.

Mitä tulee yksin työskentelyyn, kioskeissa usein on vain yksi henkilö, ja tietysti niitten myynti tällä hetkellä selvästi kasvaa. Jos meillä on kauppaliike, tuskin 400 neliömetrin kauppaliike tulee toimeen vain yhdellä työntekijällä, vaan siellä täytyy olla useampia työntekijöitä. Tästä syystä nimenomaan työntekijöiden turvallisuus paranee selvästi, jos kauppa siirtyy kauppalikkeisiin pois kioskeista.

Vielä lopuksi, arvoisa puhemies, haluan todeta sen, että kun sanottiin, että ei olisi tehty selvityksiä tältä osin, 90-luvulla on tehty varmaan noin parikymmentä selvitystä kaiken kaikkiaan kauppaliikkeitten aukiolosta, ja nyt senkin jälkeen vielä, kun viime uudistus tehtiin, on tehty kauppa- ja teollisuusministeriössä selvitykset laajempien aukiolomahdollisuuksien käytöstä. Sitten on tehty myöskin selvitys kokemuksista niissä erikoiskaupoissa, jotka ovat olleet auki uudistuksen jälkeen. Sitten myyntihenkilöstön mielipiteistä vähittäiskaupan aukiolosta on tehty erityinen Kuluttajatutkimuskeskuksen selvitys, ja

myöskin vähittäiskaupan pääluottamusmiehet on haastateltu tuon uudistuksen jälkeen. Tietysti aina voidaan tehdä vielä lisäakin selvityksiä. Niitä on nopeastikin tehtävissä, mutta silloin pitäisi vielä sanoa, mitkä ovat ne tiedot, jotka meiltä tällä hetkellä puuttuvat, jotta päätöstä tässä asiassa ei voitaisi tehdä tietojen puutteen takia. Olemme arvioineet, että nämä tiedot ovat riittäviä siihen, että tällainen uudistus voidaan tässä yhteydessä toteuttaa.

³⁸ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Tässä on kuullut varsin kunniakkaita selvityksiä siitä, miten tätä on valmisteltu ja tehty. Mutta kun on perusteltu, että tämä perustuu kuluttajan tarpeeseen ja välttämättömyyteen, niin kuluttajissa on aina niitä viime hetken, viime minuutin ja viime tunnin ostajia ja on myöskin niitä harhautuneita, jotka myöskin sunnuntaina tarvitsevat, että aina on kerma loppu. Niin kuin ed. Kankaanniemi totesi jossain puheenvuorossa, että jos nyt tulisi jokin poikkeustila, niin varmaan leipä loppuisi, jos päiväksi jostakin syystä kaupasta ei olisi lisää saatavissa. Kyllä kuluttajan pitää osata varautua tähän asiaan niin, että pidemmällä aikavälilläkin on löydettävissä, kauppaan osattavissa.

On käyty varsin hiljainen ja väitän, että osittain väritönkin keskustelu tämän asian suhteen, mutta vaikka nyt myöhäisinä tunteina eivät olekaan paikalla muut kuin edustajat Aittoniemi, Huotari, Takkula, Kankaanniemi, Räsänen ja Petri Salo, niin on hyvin kunniakasta, että ministeri Sasi on kuitenkin seurannut tätä asiaa koko ajan, ja siinä mielessä erittäin hyvä asia, että ed. Kankaanniemen ehdotuksesta tämä eilen pöydälle saatiin ja ministeri kunnioittamaan koko tätä istuntoa ja käytyä keskustelua. Tätä pidän todella rakentavana ja hyvänä tämän eduskunnan työskentelyn ja arvostuksen kannalta.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan, jolle työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

4) Hallituksen esitys laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 53/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveystaloukuntaan.

Keskustelu jatkuu:

¹ **Toimi Kankaanniemi /skl:** Herra puhemies! Tämä lasten kotihoidon tukea koskeva hallituksen esitys sisältää lähinnä markkojen muuttamisen euroiksi, mutta pykälät ovat auki, ja kun valiokunta tätä käsittelee, niin sen on syytä erityisen huolellisesti paneutua siihen problematiikkaan, joka lastenhoidossa ja perheiden taloudellisessa tilanteessa tänä päivänä on. Yksi suuri virhe, jonka Lipposen ensimmäinen hallitus teki, oli se, että se leikkasi lasten kotihoidon tukea enemmän kuin mitään muuta etuutta. Nyt kun täällä eduskunnassa on herännyt kova halu ruveta eräitä etuuksia korottamaan, esimerkiksi edustajien palkkoja, niin on kyllä välttämätöntä nostaa esille nämä sosiaaliset tarpeet ja erityisesti lasten tilanne, perheiden tilanne, samalla kuntien ja koko yhteiskunnan tilanne.

Lasten kotihoidon tuki, jonka ed. Impi Muroma sai itse asiassa aikaan, kristillisen liiton ryhmä, vuonna 76 tässä talossa ja jonka jälkeen sitä lähdettiin kehittämään, on erittäin hyvä malli perheiden ja lasten kannalta, hoidolliselta kannalta ja taloudellisesti koko yhteiskunnalle. Tätä järjestelmää tulee kehittää. Valitettavasti Lipposen hallitus lähti sitä romuttamaan. Nyt on sopiva aika, kun valtiontalous antaa kerran myöten muihinkin korotuksiin, lähteä palauttamaan perheille, lapsiperheille tätä kaikin puolin kaikkein edullisinta ja parasta hoitomuotoa.

² **Päivi Räsänen /skl:** Herra puhemies! Tämä aloite on pilottilakialoite niiden tänne tulevien lakiesitysten sarjassa, joilla muutetaan erilaisissa etuuksissa markat euroiksi. Valiokunnassa jo kuulumme selvitystä siitä, miten suuren työn tämä vaatii. Esimerkiksi Kansaneläkelaitoksessa pelkkä muutostyö vaatii 200 henkilötyövuotta, mikä on aikamoinen panostus pelkältä Kelalta.

Mutta vaikka ehdotus on luonteeltaan tekninen, niin silti olisin toivonut, että hallitus olisi tässä yhteydessä avannut myös kotihoidon tukeen liittyviä epäkohtia ja korjannut niitä. Kotihoidon tuki on se perhepoliittinen etuus, johon perheet ovat kaikkein tyytymättömiimpiä selvityksen mukaan. Nimenomaan, kun viime kaudella tätä tasoa leikattiin neljänneksellä, niin monella perheellä ei ole enää taloudellista mahdollisuutta valita pienten lasten hoitoa kotona. Viime syksynä Väestöliiton selvityksessä yli 40 prosenttia päiväkotilasten vanhemmista kertoi haluavansa jäädä hoitamaan pieniä lapsia kotiin, jos se olisi taloudellisesti mahdollista.

Kotihoidon tuki on myös lyhytkestoinen. Vanhemmilta on tullut toivomuksia, että tukea voitaisiin jatkaa siihen saakka, kun lapsi on täyttänyt neljä vuotta, tai jopa kouluikään saakka. Mutta uskon, että näistäkin asioista käydään keskustelua valiokunnassa.

³ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Markkojen muutos euroiksi tulee olemaan todellakin iso tehtävä, ja Kansaneläkelaitoksessa siihen on varauduttu jo useiden vuosien ajan. Siellä on tarvittu hyvin paljon henkilöstöä siihen, että näitä ratkaisuja ollaan tekemässä.

Kun tässä nyt sitten samalla keskustellaan yleensä kotihoidon tuesta, täytyy sanoa, että Lipposen hallituksessa ei ole poliittista tahtoa riittävästi siihen, että ne virheet, mitkä edellisen hallituksen aikana tehtiin, olisi pystytty korjaamaan. Sillä aika nopeastikin seurantaselvityksessä pystyttiin osoittamaan, että se säästö oli kalliimpi, se ei siis tuottanut säästöä, vaan lisää kustannuksia.

Kun tässä salissa useasti on puheissa puhuttu kauniisti siitä, miten tärkeää on lapsiperheiden asemasta huolehtiminen ja lapsesta huolehtiminen, niin kyllä se näyttää puheiksi useimmiten jäävän. Erityisesti olen sitä mieltä, että pienten lasten, siis alle kolmevuotiaiden, kotihoidon tuki pitäisi pystyä nostamaan sellaiselle tasolle, että se mahdollistaisi kaikissa tuloluokissa kotiin jäämisen työstä. Tämä on myös työn jakamista sillä tavalla, että työtön yleensä siinä työllistyy työpaikkaan. Kun lapsen ensimmäiset vuodet ovat tärkeimpiä, mielellään satsaisi siihen rahaa, kuin että tämä laajennettaisiin vanhempiin ikäluokkiin.

⁴ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Vaikka, niin kuin perusteluissa todetaan,

lakiesitys on lähinnä tekninen, niin se on myöskin sillä lailla henkisesti tekninen, että tämä on nyt ensimmäisiä merkkejä siitä, mitä lainsäädännöllisesti joudutaan tekemään markan muuttuessa euroksi, ja se on asenteellinen kysymys. Tässä tulemme törmäämään erittäin monessa tapauksessa siihen, kuinka kansalaiset kokevat sen, kun tasavallan omasta rahasta joudutaan luopumaan niin, että markka hävitetään.

Mutta niin kuin ed. Huotari tässä asiassa toteasi, kotihoidon merkityksen, sen mahdollistaminen kaikissa niissä tapauksissa, että alle kolmevuotiaasta voi vanhempi halutessaan jäädä huoltamaan ja hoitamaan, pitäisi olla vahvemmin näkyvissä. Myöskin toivoisi, että valiokuntakäsittelyn yhteydessä tähän tulisi vahvempi ote, koska kodin merkitys kasvavalle, kehittyvälle lapselle on tavattoman tärkeä. Ymmärrän, että äidit tämän asian näkevät vielä paremmin kuin itse tällaisena, miten sanoisin, osittain karskimpana miesedustajana. Mutta olen sisäistänyt sen, että tällä on todellinen merkitys tulevalle yhteiskunnalle ja sen kansalaisille.

⁵ **Päivi Räsänen /skl:** Arvoisa herra puhemies! Ed. Seppo Lahtelan puheeseen vielä jatkaisin, että kyllä varmasti kansalaisissa tulee herättämään ihmetystä se, kun heille kotihoidon tukiymp. etuuspäätöksiä jatkossa annetaan, kun sinne tulee tällaisia lukuja, että esimerkiksi kolmevuotiaan lapsen kotihoidon tuen hoitoraha on 252,28 euroa ja seuraavasta kolmevuotiaasta 84,09 euroa. Tässä on noudatettu sitä periaatetta, että minkäänlaisia pyöristelyjä ei ole tehty, vaan kahden desimaalin tarkkuudella on yritetty laskea mahdollisimman tarkka summa.

Luulen, että tämä ei kyllä selkeytä meidän tukijärjestelmäämme eikä ainakaan helpota sen seurantaa.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 184/1999 vp
Lakivaliokunnan mietintö LaVM 6/2000 vp

Toinen varapuhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Hallituksen esitys laeiksi eräiden opetustoimen koskevien lakien muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 10/2000 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 2/2000 vp

Toinen varapuhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Hallituksen esitys laiksi Geodeettisesta laitoksesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 29/2000 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 5/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

8) Hallituksen esitys laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 1 ja 6 §:n muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 27/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 9/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on tänään torstaina kello 18, kyselytunti tänään kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan torstaina 18. päivänä toukokuuta kello 1.28.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen
